

D. Conventu Monacense
Ad. Cem. S. P. Agni.
1721.

27¹/₂

Lev. 15

Hist. Europ. P. 6
15

Anecdota.

A. Schoonebeek
del. et sculp.

HISTORIA ARCANNA EUROPAE.

ANECDOTA

five

HISTORIA ARCANA

EUROPAE,

Complectens

VARIOS EJUS EVENTUS

ab Exordio Seculi xvii.

Diversis Relationibus comprehensa.

Cui adjuncta est

RATIO STATUS

DAVIDIS,

JUDÆORUM REGIS.

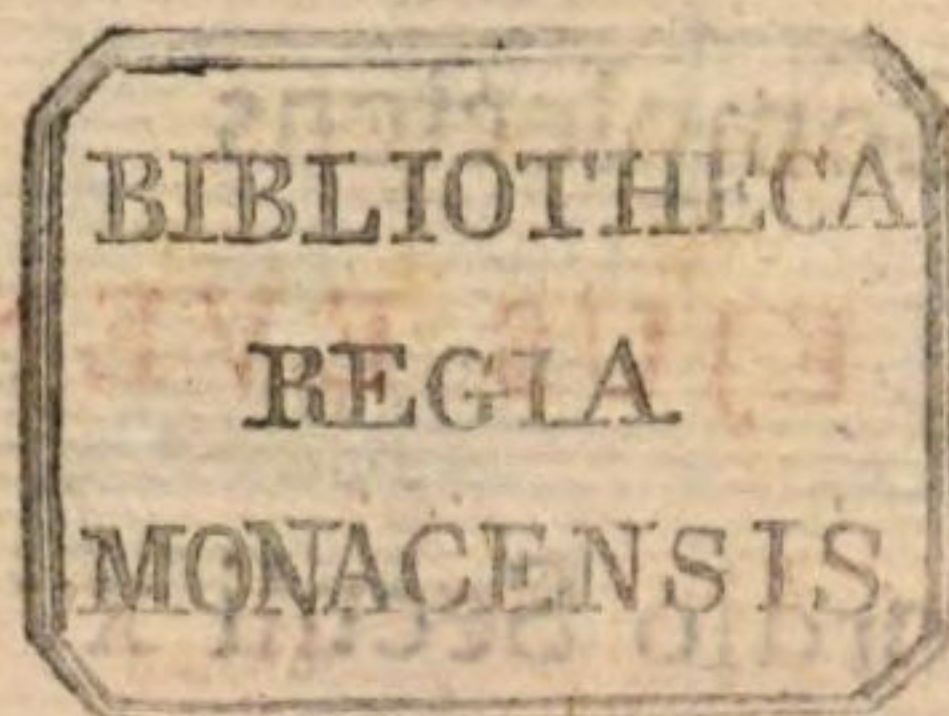

COSMOPOLI.

Apud PETRUM MARTELLUM.

M D C C X V.

ANECDOTA
HISTORIA ARCANAE
EUROPAE

DIVERSIS RELATIONIBUS COMPREHENSIS
Cui adiuncta est
RATIO STATUS
DAVID I D I S
IUDAEORUM REGIS

COZMOPOL
MARTINUS
M D C X F

Lectori Salutem.

Impendunt plurimi Præfationem excusando errori committendo, seu tenuitati libri, quo tamen, agnito licet ejusdem valore, orbem inficere non verentur; aut implorandæ humanitati Lectoris, non preces tamen sed commodum libri æstimantis; aut deprecandæ invidiæ, cui tamen editâ virtute præbent incitamentum. At mihi alia ex necessitate præsentis opus admonitione. Triginta forte labuntur anni ex quo Venetiis ex magna æstimatione Nobilis istius urbis, Trajani Bocalini Relationes ex Parnasso venerint in familiaritatem. Has in Germania per transenam tantummodo adspexeram. Sed discussso libro non dolui tarditatem, cum Bocalinum solitas satis res insolitâ saltem Methodo tractasse viderem. Quantum
* 2. de-

deinde æstimandus detractis salibus,
patuit ex lectione Commentarii in Ta-
citurum. Incitavit me consideratio fa-
mæ libri ad similia agitandum: &
Patriam delatus propositum consilio
magni alicujus viri submisi. Sua-
debatur ut linguâ Latinâ id concin-
narem; quo sermone Gallico aut Ita-
lorum desungi constitueram. Erat
profecto viri illustris non alia mens,
quam prudentiam in nulla lingua
citius animadverti, quam in Latina
ad objectum simile ab ipsis exteris
prælatâ. Qualem voluntas sortita
successum, habetur coram. Docen-
dum tamen, non illorum autorum esse
opiniones, quibus eadem hic affin-
guntur: foret enim hoc florilegium;
sed cuncta mea. Si alibi forte eadem
cuipiam occurrent, non librum mihi
cum illo sciat fuisse communem, sed
Rationem. Ex unico enim fonte omnia
Mortalium funduntur cogitata, eo-
demque omnibus ferme simili. Non
subito

subito spurius, quem nota alienæ
frontis arguit. Si accolæ riparum
Rhodani & Albis similes gignunt,
non iisdem id imputandum parenti-
bus; sed eidem naturæ. Ceterum in
conformitatem substantiarum veræ hi-
storiæ, dummodo absurditas non ma-
nifesta, vix inquiritur: præsumitur
enim fieri potuisse, quod evenit; sed
scientia fictæ historiæ commovet cu-
riositatem examinandi possibilitatem
eventus. Meo studio qui eadem in-
tentas, suspende quantisper iudicium,
si connexio non obvia. Cuncta sibi
respondebunt, applicatâ prudenti
comparatione. Et quoscunque ter-
minos subintelligi debere præsumis,
me subintellexisse. Vale.

I N D E X

RELATIONUM.

I.

E Crurifragio Europæ, & causis præsentium Gallorum successuum. pag.

I

II.

Discursus inter Chemicum quendam Anglum & Dominum de Ruyter Classis Fœderati Belgii Præfectum de Intentione Fœderis Tripli. pag.

7

III.

Præsentant se Equites Romani coram Apolline præcepta peregrinandi orantes; voti tamen compotes facit Ulysses.

II

IV.

Deliberatur, An pro recuperanda Dunkerka, Regno Angliæ expediat Gallis tradere Tangerum Africae Munimentum

20

V.

Petit Artaxerxes Persarum Monarcha Juventæ Darii filii Rectorem ab Apolline. Constitutus ad id Alcibiades, ante

te

INDEX RELATIONUM.

te discessum ex Parnasso, quâ prudentiâ Principem sit moderaturus, declarat. 24

VI.

Licinius Mucianus Princeps Syriæ constituitur, & qua prudentia se & subditos gubernaverit, refertur. 29

VII.

De artificiis insidiarum quibus Innocentius X decipere instituit Cardinalem Mazarinum. 36

VIII.

Indulgetur intercessione Cardinalis de la Valette Amelotto de la Houffaye, Fundamenta magnitudinis Venetæ solenni declarare Oratione. 42

IX.

Chinenses recipiuntur in Parnassum; obtinent Jus venum exponendi merces Politicas. 45

X.

Allegat Respublica Norimbergensis causas ob quas Civicis usque ad Mercatores fastum auri; & elegantias Gallicas omnibus prohibeat. 52

XI.

Defendit se Attila Hunnorum Rex contra accusatores, recipiturque in Parnassum. 54

*

4

Mini-

INDEX RELATIONUM.

XII.
Ministri Mithridatis Ponti Regis, omnes exemplo Domini in Chirurgos transformantur. 59

XIII.
Quibus artificiis Rhadamistus in Aula Regis Persarum fortunam defenderit suam. 62

XIV.
Deliberat Orontes Cypri Rex, An Filio Potentioris filia quærenda in matrimonium; & qualis deinde executionem secutus sit eventus. 75

XV.
Quemadmodum Titus Mucianus inter initia acquisiti Principatus se gesserit, Quomodo Regnum morbis liberaverit, qui indulgentiâ Patris irrepsent, & quibus tandem mediis *Parlamentum inferius* tentaverit enervare. 88

XVI.
Deliberat Princeps Epiri, An præstet pellices alere, an vero legitimam conjugem assumere in sociam thori. Considerantur simul certamina inter Roxolanam & Circassam Solymanni Pretiosi amicas. 95

XVII.
Fortuna & ingenium Lycogenis Primarii Regis Siciliae ministri. 108

XVIII.

INDEX RELATIONUM.

XVIII.

Demonstrat Theophrastus Paracelsus ,
quàm exigua prudentia in vita indi-
geamus humana. 129

XIX.

Reprehenditur Ludovicus de Peguera
quod detrectatores Comitis Olivarii
poenis afficere tentaverit. 133

XX.

Atroci invehitur accusatione Virgilius
Malvezzi in Cornelium Tacitum, &
hujus ad illam Responsio. 135

XXI.

Renatus Cartesius Aristotelem publice
appellat *Asellum arefactum*. 146

XXII.

Qua ratione Quinque-Martius Magnus
stabuli in Gallia Præfectus (Marquis
Cinque-Mars d'Effiat Comte de Damars
Grand Escuyer de France) illuserit ar-
gutias Cardinalis Mazarini. 153

XXIII.

Magnæ Brittanniæ Mercatores consulunt
Apollinem, An Piratas Barbariæ ex-
stirpare, è re sit. Et an per Canalem
Regium qui nostro tempore in Gallia
exstructus, Navigationes exercere suas
imposterum possint. 156

INDEX RELATIONUM.

XXIV.

Redit Apollo in Parnassum. Indulget
virtuosis lætitiâ Bacchanalium. Re-
feruntur illorum acta, & convivium,
quo Sereniss. ac Potentissimus Elector
Brandenburgicus Fridericus Wilhel-
mus excepit immortales. 160

XXV.

Demonstrat Apollo Martino Opitzio,
Eruditos olim non plus valuisse quam
hodie. 174

XXVI.

Proponit Apollo Theologiæ, Jurispru-
dentiæ, & Politices Studiosis Metho-
dum & compendia studiorum. 178

XXVII.

Deliberat Apollo cum virtuosis de reme-
denda Multitudine Librorum; expo-
nit deinde suum de diversis recentio-
rum libris iudicium eisdemque Biblio-
thecæ facrat Parnassi. 186

XXVIII.

Injungitur Ephesiis mandato Apollinis,
ut servitia illorum ejiciant è Templo
Dianæ qui canibus inde expellendis
præfecti sunt. 206

XXIX.

Prudenti mendacio Cabalista aliquis de-
cipit Apollinem. 209

XXX.

INDEX RELATIONUM.

XXX.

Revelat Princeps de Montecuculi Turenio Galliae Conestabili rationes, quae adegerint Leopoldum S. R. I. Imperatorem ad faciendam Anno 1664. cum Mahumeto IV. Turcarum Imperatore pacem.

210

XXXI.

Exponit Franciscus Baro de Isola rationes regnandi apud Gallos.

217

XXXII.

Emunt aliqui immortalium in foro Chinenfium Merces Politicas. Et quales eadem fuerint.

223

XXXIII.

Rustici & Bubulci ex Boeotia rogant licentiam Pallia imposterum portandi. Sed cum ludibrio ipsis respondetur.

236

XXXIV.

Peccat Jacobus Salianus in Cardinalem Richelium Patronum suum. Demonstratur eidem commissus error à Gabriele Barthol. Grammondo.

239

XXXV.

Largitur Parnasso Philosophus Romanus Musæum Curiosum; Quod perlustrat Apollo.

241

XXXVI.

INDEX RELATIONUM.

XXXVI.

Erigunt Ministri Sereniss. ac Potentiss. Electoris Brandenburgici in Parnasso confessum considerandi rationem Galliae Regis post pacem Noviomagensem. 242

XXXVII.

Explorat Thomas Morus latens servi sui ingenium; & utrum simplices habere servos magis expediat, quam callidos, disquiritur. 259

XXXVIII.

Colloquium inter Paulum Apostolum & Numam Romanorum Regem in templo Jovis Feretrii. Consilia quæ dederit Apollo restituendi animis Christianorum Christianas virtutes. 261

XXXIX.

Publica respondet Cornelius Tacitus audientia dubiis ex operibus ipsius formatiis. 269

XL.

Johannes Basilowitz Moscorum Monarcha avertendi à Posteritate famam Tyrannidis rogat consilia. 278

XLI.

Blasphematur Diogenes Cynicus in Fœminas. Luxatur deinde patibulo trochleato ab iisdem. 282

XLII.

INDEX RELATIONUM.

XLII.

Docetur Syndicus aliquis ex Insula Lemnos, quid agendum, ne ob ignorantiam Juris Civilis, vexetur ludibriis. 286

XLIII.

Afferit Cneus Piso interfector Germanici, cautiones Politicas languescere in calamitate. 289

XLIV.

De Indole Legatorum Principis Negraponti. 291

XLV.

Docetur Davus Terentii servus, quâ via brevi opinionem prudentiæ possit adipisci. 297

XLVI.

Demonstrat Hermes Trismegistus Leonhardo Turnheifero medii ordinis Aulico salubrius esse, si patrocínio maximi alicujus Ministri gaudeat, quam solâ Principis gratiâ. Disquiritur etiam, An utilius sit unicum in Aula habere Patronum, quam multos. 298

XLVII.

Reperiuntur inter Mercimonia confiscata Galli alicujus Chirothecæ cum longis digitis; Extorquetur illarum usus à Gallo per tormenta. Suum deinde Ba-
ro

INDEX RELATIONUM.

ro ab Isola proponit iudicium de officio Marchionis de Grana Belgii Regii in præsens Gubernatoris. 301

XLVIII.

Excerpta Discursuum quibus Baro ab Oberbeck Serenissimo ac Potentiss. Electori Brandenburgico ab intimis consiliis, ejusdemque Legatus adversus Poloniam Ordinarius differuit in Parnasso. 303

XLIX.

Informat Apollo historias Macedoniæ Regis scripturum de Methodo in illis observanda. 309

L.

Demonstrat Thomas Campanella Thaleti Milesio quam fallax ex cognitione sui ipsius in conjectandis aliorum animis sit conclusio. 313

L.

RELATIONES

Ex

PARNASSO.

RELATIO

I.

*De Crurifragio Europa, & de Causis presentium
Gallorum Successuum.*

Coguntur principio Relationes Parnassi subministrare famæ ingentis miseræ. Tam deplorabilia proh dolor! exinde referenda ut de Assensu Orbis ferme desperem. Hæcque talia annos abhinc circiter triginta animadversa, Europam Reginam solitæ instituta magnificentiæ sensim reformasse. Prohibuit cœtus salutantium, imminuit comitantes, larvata & Rara per Urbem quasi valetudine infensa aut regnandi consiliis domi attineretur. Quæ quidem ab initio tanquam prænuncia mutationis; post, hac non subito eveniente, ob ignorantiam veri & perpetua experimenta maximæ potentæ suspensa judicia, & ut caute affectata reputabantur. Hæc ejus absentiam in solenibus non penitus augustis excusabant, nec non quod per Reges compareret suos, & deinde festa sanctissi-

A

ma

ma interdum præsentia celebrando, magnis solummodo illam reservasse credebatur. Verum nequam benignè accepit Apollo quod profanare videretur Pythia Sacra, quæ Victor, ne memoriam perdomitæ serpentis posset delere vetustas, instituit, voluitque ut omnes Parnassi Cives illis assisterent. Nemine igitur nuper ex Europa comparente, stupebat adeo reverentiam sui in animis Europæorum exolevisse, confestim ad Palatia Europæ, Regumque ablegat, pro numero invisendorum, antiquos Asiæ Reges, ad rationes Absentiæ explorandas.

Sed Eheu! resonabat jam tota platea quæremoniis Domus Europæ. Et immissi ablegati invenere spectaculum omni persuasione humana lamentabilius. Jacebat in Lecto quarta Pars Orbis Terrarum, Europa visitata Regibus suis, ex his intelligebant historiam Casus. Superventam nempe ad sacra tendentem à Fortuna, ejusque verbis adeo mulctatam, ut per singula jam membra moreretur. Pauca hæc docere poterat ingens iste luctus. Cæterum misera Regina ipsa, oculos jam morte gravatos paululum erexerat, & narratis propria Confessione firmatis, revelavit causam intra palatium latendi fuisse, conscientiam arreptis imbecillitatis; mœrorem vero præsentem ex serie & ratione morbi nondum timeri potuisse, sed impetu se esse afflictam fortunæ, ludibria insuper excogitantis, Rota ex sapphiro artus sauciando. Extrema omnes per venas tormenta se sentire, excepto pectore. *Pectus seu Gallia, inquit, illiusque intestina nimium sana sunt. Exinde vero mihi spiramenta dolorum.* Nihil magis dicebat affligere quam, quod membris

bris quassatis multi remanserint spiritus vitales
Proditores scilicet, quo magis cruciatibus suffi-
ceret. Ab his se immolari flebat.

His dictis recondidit vultum. Ablegati ultra
commorari otiosum credentes advolabant Apol-
linem Ludis assidentem. Omnis turbata fuisset lætitia
nisi nuncii funebres illius advenissent. Fidibus Il-
lustris ille Corbetto Italus; voce, Margaritha
Salicola Virgo Bononiensis Venetis tam famosa
theatris vicere Musas.

Sed Apollini paulo antequam Reges redirent,
inciderat ex aëre Epistola in sinum, quæ causas
audiendi luctus jussibus Jovis adscribebat. Fundit
ob hæc suspiria tanto halitu, ut reliquæ Orbis
Partes, (nam Europæ ægræ parcebatur) den-
sissima nebula obfuscarentur. Ingentique mox co-
mitatu cœlestium prodit ad invisendam Ægram.

Intuebantur jam lachrymis omnes ferme obor-
tis languentem Colossus, non Europam, sed
fumos Europæ. Tum ad Ferdinandum secun-
dum, Germanorum Imperatorem conversus A-
pollo, *Quam infustum, inquit, Astrum Princi-*
patus jam temperat, Europa! Non meum opus
est, non meo hercule illud de imperio. Quo animo
enim seminario Civium Parnassi adeo irascerer;
Lustrata deinde ægra pergit; Deprehendo ex va-
letudine corporis hujus Hispaniam veteri conceptu
jam nimio partu exanimem. Non juris sui Lusita-
niam; Principes Italia contentos, non laceffi. Gal-
liam vero nimium florere; Angliam plus sibi, quam
in commune consulentem. Obmutuit Hollandia!
Singuli ex diffidentia & vindicta in Imperio. Ob-
ligant vulnera Dania & Suetia. Polonia status mi-
serabilis. Moscovia Pacem precata ab Ottomanis.

Tristi silentio hæc percipiebant adstantes, donec discursu de causis prædictorum malorum rumperetur. Ponebantur ad hunc singulis sellæ eburnæ; Apollo assidebat Pyropo. Thomas Campanella initia præsentium Calamitatum referebat ad imbecillitates Hispaniæ. *Hispaniam Galliasque duobus assimulare polis*, dicebat, *qui influxu suo Pacem Bellumque in reliquis Principatibus Europæ ordiuntur*. Cætera quippe omnia esse sequelam Maximorum, Neminemque ex duobus posse invadi absque læsione aut metu vicini.

Ea convinci præsentis rerum statu; jam vero Hispaniam in immensum præponderari Galliæ potentiâ. Quid ergo mirum si æmulâ quassatâ, proculcando imbecilliores adeo Gallia triumphet; languescere illos qui soli valuissent ad resistendum. Hispaniam namque non veteri fama, nec ingentibus terrarum tractibus, sed æstimandam robore præsentis, Ideo, quod cum proavis non amplius machinaretur; vel quod Mexicum non nostra quoque ætate inveniatur, ut Thesauros à Montechuma & Ataliba præparatos absque impendio occupare posset. Nam postquam aurum inceperint fodere inventores, & consumptæ opes repertæ, egenam rerum fuisse in Hispania faciem; Cum aliunde nulla ipsi subsidia, inglutientibus, non emitentibus redditus Ditionibus Europæis. Interim domi & foris maximas esse angustias. Illatos demum Thesauros cedere Consiliariis Batavisque Creditoribus; Illis quia Domino ditiores. His in compensationem Mercium, quibus Hispania pro sua & Americæ sustentatione indigeret; & quas conficere ipsa nec sciret, nec posset, vel deinde, quia natale solum parum largiretur ejus permutatione
illas

illas emeret. Hinc evenire, ut vix duodecim ton-
næ Auri intrent ærarium, quas mensa Regis, &
subsidia tot depauperatis Baronibus solvenda, ab-
sumeret. Gallis olim ultrò Bellum intulisse. Jam
ter quaterque beatam, si in sedibus propulsare pos-
set illatum, aut assistere propulsantibus. Quid ita-
que mirum, si Hispania ægrotante prævaleret Gal-
lus, & insultet illis, qui potentia societatis Hispa-
nicæ olim protecti fuissent. Hæc omnia inopia au-
ri ipsam pati, cui soli successus debuisset præteri-
tos. Præcipua Consiliis, pauca aperto Marte ges-
sisse, ad Prælia & festinatos casus ineptam. Et fin-
gendum adesse aurum. Quis in Gallia enervatis &
deletis Hugenotis sollicitandus; Quis Principum
ibi Bellum cieret intestinum, Rege id tribuente,
quod ab Hispano posset expectari. Quanto denique
pretio exuendam ad fidem emergendi Ministri quo-
rum servitia regalibus redditibus compensarentur.
Quis Monarcharum tanta liberalitate fidelitatem
& diligentiam non Ministri, sed Ministorum, va-
leret invitare.

Assensu colebat Campanellæ Opinionem Jo-
hannes de Witt, Martyr ille Politicus. Imputabat
insuper præsentia mala negligentiae & imbecillitati
Anglorum. Effundebat, inquit, *Anglia quondam*
vires suas in Galliam tanto successu, ut Principem
ejus ad Regem unius Urbis redigeret. Et secuta ætas
longa serie hic perperit Arbitros Hispanos inter &
Gallos seu qui totam Europam memorabili poten-
tia sunt trutinati. coactus studium istud Æquili-
brii primum negligere Carolus primus; Matrimo-
nio tamen Henricæ, Observandi sororis minime
abstractus, cum valide ab initio obluctaretur, donec
postmodum orirentur bella subditorum. Ad Ru-
pellam

6 L. RELATIONES.

pellam ultimum tentavit. Cromvellus non angendos arbitrabatur incendio intestimo flagrantibus, Gallos, ne utrique formidabilis fieret Hispanus, & quia bellum maritimum ad devinciendam plebem utilius, Carolus Secundus recuperato Regno, Gallis benefactoribus bellum infligere ingratum aestimabat. Interim Ludovico incrementa hodiernæ Magnitudinis quæta prælapsa. Britannia vero incuriam, progressu temporis supervenit impotentia. Quot navigia enim pretiosissimas portantia merces intercepte Barbari? Quot Bellum devoravit cum Batavis? Jam inire aestimationem damni quod sensit Incendio Londinensi, menti humanæ arduum ac terribile. Et quamvis Urbs post excidium multo splendidioribus renata palatiis, certissima tamen constat famâ, ultra quinque millia millionum auri violentiam hausisse ignis. Et permutatio casarum cum molibus lapideis, non argumentum præbet divitiarum majorum, sed luxuriæ adhuc, aut reliquarum post horrenda damna. Ad hæc vires licet remanserint, illis tamen armare metuit Populus quorum jugum veretur & quibus usura est Britannia ad propriam libertatem defendendam. Grassatur interim ad Europæ Imperium Gallus, laxantibus habenas quibus modestiæ olim admonebatur.

Hæc fuere præcipua discursuum, quorum non verba sed summam referre volui. Sed ultra, quam licet accumbere ægrotanti, commorati erant; ideoque medicamenta Europæ exigenti, gemmâ se levando sic Apollo respondit: *Præcipua Malorum*, Amantissima, oriuntur ex ventre qui nimium se pavit. Hinc stomachus tot vaporibus exæstuans capiti depopulatur vires. Et quia interpellare saginam istam non tui est arbitrii, medela à Jove ægreditur

tudinis autore exspectanda qui melius, quam exhausti, consulere potest. Scilicet aliquot infelicibus eventis Galliæ Regem affligendo; ne ultra assentiretur ministris, bellum ad retinendam potentiam occasionemque lucrandi Regios reditur suadentibus.

His solatiis suspirantem reliquerunt; Inter hæc discursibus intentis se immiscuerat *Corydon Pastor*. Is audiens de remediis succurendi Afflictæ consultari, incondito strepitu clamat, *ut se conjungerent discordes, ut ingenti exercitu diversis in partibus prorumperent Galliam, ut hostibus facerent quæ ipsi paterentur, ut intercipientibus maximas urbes Urbes incenderent proprias. Et tandem defalcationem moneta Gallicæ suadebat.*

Quilibet ista sciebat. Sed dicebatur in commune, *Discordiam non amplius obstare. Sed usurpari hodie istud verbum, tantummodo ad palliandam imbecillitatem.*

RELATIO II.

Discursus inter Chemicum quendam Anglum & Dominum de Ruyter Classis Fæderati Belgii Præfectum de Intentione Fæderis Tripli.

AD Portum Pindi hesternæ luce insolita properabat velocitate Navis Anglica. Sed causam festinationis statim intellexerunt per tubos compagem navis procul considerantes, illamque aut cum tempestatibus aut cum piratis conflictasse certis ex indiciis conjecere. Laborantibus jussus

subsidiari *Martinus Trompius* nondum exierat
 portum, cum iisdem tubis navem propriis intratu-
 ram viribus admoneretur. Salutabantur, post-
 quam in conspectum venerant, hospites sonitu tor-
 mentorum, quibus ad compensandam Civilitatem,
 pulvis deerat; adeo ut qui essent suspiraremus. Im-
 putavere postea appulsi inopiam navis pugnae, qua
 contra latrones quinque milliaria abhinc mare in-
 festantes concertassent, rate ad ultimum Alexan-
 drina protecti. Hos quidem Trompius persecutus
 est; Cæterum Societatis Anglicæ, quam Alepista-
 bilivere, erat navis illa aromata secundum pacta
 hic exonerans; jam & personas. Inter quas duo
 Angli, ejusdem nationis & vitæ, seu Chimici. In-
 viderat unum ex his fatum fluctibus & piratis nulla
 erga ipsum benignitate, sed ut casui reservaretur
 tristiori. Secundo quippe adventus die plena in
 concione corpori mortalium perpetuam non modo
 pollicebatur sanitatem, verum vitam quoque æter-
 nam. Et talia beneficio Lapidis philosophorum, jam
 demum à se inventi. Præsentiebant fortunam hujus
 ex repulsa aliorum Chimicorum, Virtuosi. Sed
 neutiquam judicio ordinario in præsens agendum
 ratus Apollo; verum ultimo huic pereundum esse
 supplicio, non tantum generi humano nocituros,
 existimando, qui vitam auferrent quam qui illam sint
 perpetraturi. *Quieti gentium non nisi per vicissitudines
 consuli posse. Qualis in Orbe status, si remedio fatum
 posset illudi. Perpetuo dominaturum Prudentem im-
 prudentibus, si successione meliorum ineptia non com-
 pensaretur; validum pressurum semper imbecillio-
 rem si gentes robora non permutarent. Vix sufficere Pa-
 tientiam humanam ærumnis centum annorum, quid
 si perpetuo eadem tolleranda?* Enim vero pro-
 priam

priam vitam munivisse medicina illa credebatur necandus. Clavis ergo æterno in carcere linguam, ne doceret arcanum, affligendam plurimi censuerunt. Nec indigere ipsum oris usu, cum sacro isto medicamine fatis sustentaretur.

Prævenit executionem consilii ipsa miseri postmodum introducti confessio, negantis violentis se mederi posse fatis. Quod in patibulo cum gula laqueo, quem more patrio prætulerat securi, ipsi frangeretur expertus. Atque immolari innocentem querebantur plurimi. Et revera istud exemplum, quod ad ipsum sapiebat aliquid ex duro; sed adæquabatur salute totali omnium. Clementiorem, non tamen speratam obtinuit sententiam locius ejus, aurum ex cupro se cocturum promittens. Invenit peritiam artis in cultore Apollo; sed æstimatis sumptibus minori conflare posse impensa aurum, affirmavit, adhibitis licet ex perlis & adamante carbonibus.

Dedignabatur itaque & artem & præsentiam Chimici. Qui egressus judicio invenit in diversorio Dominum de Ruyter, Hollandiæ præfectum Classis. Suspendit hujus receptionem hætenus odium Mauricii Principis Arausionensis, quod *suis* , ut credo, semper extiterit contrarius; Ex protectione tamen Caroli Quinti certus jam de promotione vario interim negotio moram solatur. Habito de diversis cum Chimico sermone protulit hic ex marsupio coticulam, *cujus attritu sincerum discerni posset à Falso* . Multum laudata ejus pretiositate Ruyterus, duobus actibus, quorum veram intentionem noverat jam ante, virtutem Lapidis explorare aggreditur.

Incipiebat Experimenta ab intentione, qua ipso octodecim navigiis, Hispanis succurrere justus erat

contra Gallos totis viribus Siciliae littora peragran-
tes. Admiratus sinceritatem lapidis, ipsum pariter
de mente foederis Tripli consulere statuerat. Terruit
Chimicum conatus iste. Ideoque ne artes inspice-
rentur proprio examine illas studuit occultare. Et
manifestus haecenus apparebat Candor Regis An-
gliae, donec à Ruytero abrafo fuco intentio foederis
nosceretur. Non expalluit ad hæc Anglus; sed
manifesta quanquam contra indicia fidem Regis sui
salvare natus. Emerfit jam, qui sub Chimico late-
bat. Nam inopia saltem alterius scientiae ambierat
arrogans nomine & meritis Chimici immortalitatem,
sollicitus scelerum famam percrebuisse quoque in
Parnasso. Cæterum Aulicus absolutissimus; sed
inpraesens silendus. *Spreta erga Pacem Pyrenæam*
reverentia tanto successu Gallos vastasse Flandriam,
dicebat, ut omnes certissimam ruinam inde omina-
rentur. Et quanquam Hispani jactura Burgundiae
Pacem redemerint Aquisgranensem, Regi tamen
Magnae Britanniae deberi, quod capite vulnerato,
non interneccione, secedere licuerit, Qui inita
cum Suedis & Batavis societate Pacis praesentis non
tantum extiterit autor; sed promissor etiam futurae;
(*Pacti enim inter se erant foederati ut sociatis*
viribus primum propulsarent aggressorem. Anxii ne
oppressio Batavorum jugum portenderet universis)
Et quo pluribus munimentis firmarentur sollicitasse
in partes, Imperium, Lotharingiam & Helvetos.

Ad hæc Ruyterus: *Non impelluntur, inquit, ea-*
dem semper ratione ministri ad suadendum, qua Prin-
cipes incitantur ad executionem. Indubia fuit sinet-
ritas Regis Angliae, veteri exemplo Tranquillitati
Europae studentis? Sed nec ignota sagacitas Mini-
stri, ob Rupellam famosi. Autor hic extitit Regi
foederis.

fœderis Tripli, non curâ in Rempublicam sed cupidine lucrandi ex fœderis dissolutione ingentia munera. Nec Suedi alia ex causa socii; aut, ut restantia solverentur subsidia. Noverat quippe uterque Gallorum studium subjugandi; cuius non aliud fortius impedimentum quam hoc Tripondium. Hinc quo dissolutionis Arbitri manerent Angli, statim ab initio provisum, neminem Anglo Potentiorum admittendo. Fastiditus ob id Imperator, *at impensus in illum Rex terrebatur de socio noxio, & semper Angliæ opis indigo, nunquam forte compensatore.* Et hæc quidem non vana consideratione. Sed aliud erat cuius impulsu vera ista loquebantur. Helvetos quoque non nisi ficta oblatione requirebatis; aut si sincera, Quare patiebamini, *Massilium*, Legatum ad id Parisiis sub verberibus Rotæ Carnificis gemiscere? In summa idem pactum videtur Fœdus Triplum, quò à Conditoribus pretio octo tonnarum auri, & gladio ex adamante, ejus *venderetur disjunctio.*

Saluti fuit Anglo, quod Discursum, majoris Discursus materia supprimeret. Afferebantur enim Novellæ, interceptionem Urbis Argentoratensis annunciantes.

RELATIO III.

Præsentant se Equites Romani coram Apolline præcepta peregrinandi orantes; voti tamen compotes facit Ulysses.

Raro tanta lætitia Cætum Immortalium oblectavit, quantam Ulysses *Oratione de Arte Peregrinandi* his diebus causatus est. Nec minus ad illius

lius relationem obligamur, quam quo magis eam aspectu orbis dignam judicarunt virtuosi.

Supplicabat Apollinem juvenus Romana ex E-quitibus orta, ne in diversas partes Terrarum peregrinatu-ros prudentia sua instruere dedignaretur. Illustrissimos quidem Romanorum olim sedem studiorum Equestrium habuisse Massiliam; hodie tamen arte militari per inventionem *pulveris tormentarii* decocta, meditari se iter Lutetiam Parisiorum.

Supplicationem tradiderant Julio Cæsari, ut illam insinuaret, orantes. Admodum propensus ad hanc benevolentiam videbatur Apollo, annuissetque supplicantibus, nisi prohibitus fuisset considerationibus quæ fortuna tandem Galliæ inimicos sit manfura. Ideoque demandavit negotium insinuantii. Ille onus deprecatus, justis allegationibus tantum obtinuit, ut cura ista in Ulysssem devolveretur.

Inveniebant Ulysssem iussu Apollinis afferentes turmæ Virtuosarum immixtum, cui Artes, quibus Polyphemus deceptus narraverat. Mandatis intellectis osculoque Codicillis impresso, ut erat approbatione narratæ calliditatis adhuc lætus, rostra conscendit solenni Oratione mandata reveriturus. *Verba*, inquit, *peroranti de materia illustri reperire facile; eadem vero accommodare, Auditores, non cognoscenti difficile.*

Itaque nec opes nec finem intentionis vestræ intelligendo, ignoro quomodo & Apollini & Consulibus satisfaciam

Si tamen illis quæ moniturus sum animum advertetis, clarescet, num res vestræ Præcepta mea sint passura.

Optandum foret, Juvenes amantiissimi, ut in
terras

terras longinquas abituri viri sitis mediæ ætatis, ut proprio ingenio uti sciretis, ad divinanda quæ vitæ sint profutura.

Quoniam tamen illam ætatem partim Respublica quibus nascimur, partim senectus Parentum, imo & Conjugia sibi vindicant, prudentia indigetis aliena, imberbes.

Animi morumque Ergo Moderator, qui aut ex prævia peregrinationis aut ex sagacis naturæ informatione sapit vos comitetur, Cujus Officia describere, principale Orationis præsentis erit argumentum, ita tamen huic satisfacere in animo est, ut Consilia mea illis quoque documenta sint datura, quibus sine Ephoro peregrinari necesse. Et quia Juvenes instruendi, ad planiora eloquia prolabentur sensa mea, vagabiturque sine ordine, cum actiones, quæ nullis terminantur limitibus illis, sint dirigendæ.

Prima Cura sit pecuniæ certitudo, Mercatorisque. Nam in Gallia, omnis ex mensura expensarum advenis est æstimatio; Apertis itaque, ut vocant, Cambiis sibi prospiciant peregrinantes ne in arbitrio ancipitum sint mercatorum, ne ingrato & parum decenti Hospitio delitescere constringantur. Evenit enim multoties ut inopia pecuniæ incivilitatem commensalium, incommoditatem Hospitii tenuemque victum, ob exiguum sodalitium tolerare sint obligati. Si vero Parentes, Liberos pecunia se undique circumflui videntes ad infinitas consumptiones invitari suspicentur, particularemque Transmissionem judicent Tutiolem, prospiciat sibi Ephorus de Moneta aurea, ne pericula subito ingruentia eludendi denudatus sit subsidio. Non Perlis, non adamantibus, sed auro fidat signato. Parata

ratâ sic instructus pecuniâ celeberrima in platea maximo licet pretio conducat sibi Cameram honestas apud Personas easdemque beneficiis sibi devinciat. Hic non modo ex fenestra uno prospectu cognoscet Viros Celebres & multa alia, quæ alii vix multum cursando plateas deprehendunt; sed Cibus quoque capere poterit ibi, ubi meliori sodalitia frui se posse animadvertet. Mensam eligat quæ non unius Professionis homines pascitur sed variorum. Namque non tutior eris adversus illos, quos metuere debes, quam impediendo illorum unanimi-
tatem. Differunt vero discursibus & animo qui distincti sunt generibus vitæ. Adeo ut neminem offendet Peregrinus, si non discursibus adhærescat. Nemo enim silentio assidentis suspicabitur se observari aut sperni, cum plures adlunt quibus credi potest esse intentus. Ex diversis præterea sermonibus diversa & varia addiscet. Ut evenit in mensa Militibus, Advocatis, Mercatoribus & similibus fluctuante. Suetæ porro conversationi diu immorari caveant sibi Peregrinantes. Natura enim mortalium licet non nisi blandiente utilitate in amicitiam inclinet, illam tamen semel amplexa adeo dulcedine ejus soporatur, ut cum assuetis non eadem cautione conversetur quam cum ignotis; Idque Juveni venenum. Semper mutanda Conversatio, quo nova vitia & novas virtutes tam in nobis ipsis quam aliis deprehendamus. Nam familiares non adeo accurate observantur.

Incaluit animus considerationibus his; Spero, me Patientiam vestram non defatigaturum, si cum quibus conversandum, & quâ viâ Magnatum favor sit parandus, explicavero. Ante omnia dimoveat Ephorus Juvenem à Consortio Populæ-
rium,

rium, ipsumque Conversationi gentis associet peregrinæ. Popularibus quippe permixtus sine dubio ab intelligentibus ex se vel ex aliis Profapiam, O-pes, vitamque antea actam spernetur & quæcumque agit, perpetrabit coram recordaturis. (Nam post Galliam, aliam adhuc tibi restare vitam, memento!) Cum vero omnis Peregrini major meritis sit æstimatione, magnifacient ipsum incolæ, non quod magnus sit, verum quia minor non cognoscitur. Eritque pariter exemptus invidiæ plurimarum litium incitamento. Virtutes quippe Peregrinantium non sunt invidiosæ, quasi nostris non præferendæ; sed mirabiles. Galli enim opinantur Exteros, ad discendam ex se Prudentiam advolasse. Deinde Gallica ingenia & mores cognoscendi proficiscentes, an sibi consulant, judicate Auditores, qui Gallos averfantur. Cæterum non citius Peregrinans, quam linguam gentis calleat in celebritate versetur Gallorum, prudentiam non adeo ex ingenio quam ex Eloquentia conjectantium. Aut si curiositate videnti Gallorum vivendi morem aut gestus impellatur, habeat adhuc alium suæ nationis juxta se quocum interdum colloquatur; (nam frequentes ignotæ linguæ discursus lædunt sodalitia, illis se perstringi suspicantia.) habentes verò Ephoros qui interrogantibus Gallis, *Quis ille sit peregrinus*, respondere nesciat, non laceffetur; Nacti vero sermonis Promptitudinem vivatis cum Abbatibus, quibus tota Sorbonæ vicinitas impleta. Hi unicuique sociales; ab his nullus gladii metus, & arcanorum maxima callent, conscientias scrutandi aut cum scrutantibus vivendi facillimam habentes occasionem. Meretricibus enim & Confessioni auriculari intima revelantur.

Porro conversationem auliconum sectaturos exhortor

hortor ut abstineant illis qui *Follam* & impetus doctrinam periculis discordiarum, ingenti expensarum profusione & communione vitiorum vendunt. Hæc, in Gallia Fructus sodalitii sunt. Si tamen peregrinanti aulam tractandi exteram ratio illustritudinis paternæ injungit, factionibus negotiisque aulæ se non implicet, *de illis scilicet judicando*; sed omnibus se præbeat indifferentem. Cum enim nulla vi æstimationem sui potest imperare, oportet ut studeat amoris aulicorum generali, neminem lædendo sed omnes potius sibi conciliando. Caveat præterea ne animum exferat versutum. Nam Galli cum corda gerant exterius, illa occultanti extreme irascuntur: Neminem fallat, sed ostendet, & se fallacias prælagire alterius.

Sic extra invidiam erit, omnibusque acceptus. Defensivæ enim agentibus ubique favetur.

Nosco & remedium, quod accessum ad Legatos, ad maximos & Morosiores Ministros evincet. *Discursus scilicet de modis interpretandi Characteres Epistolarum.* Arcanis enim custodire res, horum maxime interest. Et scientia omnis, illis gratissima est qui usu illius quam plurimum afficiuntur. Sed vero quoniam Auditores, Nobilitatem studio istius impendere non adeo moris est, ad sciendum tantummodo ista proposita sunt.

Conversationem quoque cum Secretariis Legatorum audeo Peregrinantibus recommendari; Verulamius sermon. 18. Quo una in Aula arcana discant aliarum. Sed libet scire quo pacto odorem toleraturi sint peregrinantes quem per ora Secretariorum fidelium emittit stomachus in quo arcana Dominorum putrescere debent. Et licet inita amicitia prona sit ad confitendum, illa tamen in tot Secreta-

Commeffationibus multisque expensis aliis conciliaretur.

Non Virginum præfertim adularum honesta vos fugiat conversatio. Adhæret enim quamplurimum primæ ætati multum ex Adolescentia cui nunquam postea renunciabis, nisi conversatione virilis negotii, aut absque damno honoris (nam virginum illusiones apud neminem pariunt ignominiam contemptus) dulce illudentium admonearis. Aut ludo itaque, aut Commeffationibus Natura animo imbuenda est virili. At utriusque lubrica sunt remedia.

Tutior & amantior cum; fœminis est conversatio. Fœminæ namque vacuæ sunt invidia, & eliciunt civilitatem, cujus assuetudine tot diffidiis in vita orientibus postea occurretis. Galli enim urbana natio est. Atque Juvenes, Virginum veremini irrifiones; Præveniendæ sunt illudentes prudentia; modica tamen ne ad incitas redactas & de vindicta desperantes tædeat conversationis ulterioris. Tam modesto jocandum ingenio quod possit videri, plus valuisse, quam fecisse. Seu remissam vim Prudentiæ, reverentia erga virginem. Expedit quoque interdum, quantum ingenium inter alios potuerit extra jactantiam ostentare, quo, quod præsentibus expectandum, præmoneantur ausuræ. Verum enim vero revocare in tempore juvenem ex præcipitio in quod nimium cum virgine commercium seducet sopitum; meminerit Ephorus.

Frequentetis postremo Locos multitudine Parisiensi fluctuantes; Fana nempe et theatra. Docuere primum Veneti Historias in Scenâ repetere. Personis cantu loquentibus, nervorum oblectamenta aliis mira suavitate intermodulantibus. Opera vo-

cantur hæ comœdiæ , & ad Gallos transmissæ tanto (*ut fieri hic & in mercibus exterorum assolet*) successu excoluntur , ut Venetos informasse Galli videantur. Pegasus Perseo , cum Andromeda liberata jumentoque eidem impositâ avolanti subsidiari , hic non adeo mirantur. Ex abyssis exeunt illicque se recondunt Monstra Chymæra & Pythona , machinis omnia animantibus. Hoc ludorum Genus tanquam suavissimum , quo unquam lætitiæ nostræ humana studuit prudentia , omnibus ad gestus formandos commendo. Sed ad verum Peregrinationis vestræ scopum descendendum. Inventionem Pulveris pyrii Rem turbasse militarem , non sine ratione querimini. Hinc Marsilia relicta Lutetiam , Exercitia Equestria novum in morem tractaturi eligitis. Prudentiæ hercule hoc est argumentum , & inter prima Gloriæ vestræ numerandum. Quæ itaque studia Equitem deceant paucissimis sum declaraturus , hisque considerationibus mea occidet Oratio. Equos moderare præprie addiscendum. In acie hoc usum , in pompa decus præstat. Framea scite *præsertim velociter* uti scire multum expedit. Et venuste saltare , apud utrumque sexum amatur. Scientiam postmodum quæ urbes firmare docet munimentis , ante omnia injungo. Magistros denique Exercitiorum omnium eligatis celeberrimos. Huc enim , cum ordinarie quicquid unquam illustre confluat famam & divitias Parentum una ostentabitis. Et habebitis amicos Galliam egressi cum quibus Parisiis communem Exercitiorum coluistis disciplinam. Equidem prohibui Conversationem cum Popularibus. Hujus non sum ignarus ; non tamen eo usque Consilium interpretandum est meum , ut omnem penitus

nitus vitetis occasionem congressus; sed Unum Exercitū Genus coram Magistro Popularem tractare licebit; reliqua inter Gallos. Inter Romanos equitandum; aut gladii commoda addiscatis. Nam hæc exercitia semper occupant præsentis seu Populares, adeo ut confabulandi nullum spatium.

Hunc in modum Juvenes amantissimi studiis equestribus per annum invigilati, nondum relinquatis Galliam; sed theoriam excolatis per discursus. Quo non promptius defungemini, quam si ea quæ didicistis ex Fortificationis Doctore, conferatis cum Centurione prudenti sed servitiis seu militia dimisso, quorum Lutetiæ nulla annona. Galli enim ad informandum Peregrinantes admodum sunt proclives, magis adhuc in calamitate uti sunt munere destituti; maxime Lucrispe invitante.

Proposui jam, quæ monendi interpellabat debitum. Sed doleo, O Equites quod redemptis ingenti licet temporis & opum impensâ Virtutibus Equestribus, illarum non semper æquipollens feratis præmium, sed in contrarium errantibus fatis, perpetua potius animi tormenta (*Quo magis enim fortunam meremur, eo magis infortunio irascimur.*) Nec enim credatis Equitationem, elegantia arma, saltare, cæteraque, esse fundamenta magnæ fortunæ. Minime, sunt fortunæ solummodo ornamenta. Prudentia & audacia Animi strenuum formant Militem. Hæ sint olæ intra quas se exerceat militaturus. Sed an Peregrinatio Gallica indolem illam animo inspiratura, multum ambigo. Non absurda ratione Galliam tenditis nullo parentum, nullo propriæ existimationis dispendio, illicita primæ ætatis expleturi; sed fallimini, si prudentiam quærendi intentione Gallos visitatis, animas ad adulationem & servitu-

tem natas. Tutius Galliæ hostes, seu illorum Libros (qui Bruxellis, Colonia, Amsterodami prostant) ut adulatione illibatos consuletis. At doctura est Lutetia, quæ artes Regi lucrandi immensos istos redditus, quis ipsi modus belligerandi; Prudentia ista, Equites, toti Europæ fuit nota, antequam Galli illam usui impenderent suo. nec illam ignoraturi hodie, reliqui Principes, si occasio ipsis sit & arbitrium subditis adeo frui.

Hic finis fuit Orationi Ulyssis. Adjecit post privata admonitione ut semper Lutetiæ immorarentur nunquam Orbem cum Rusticitate Urbium quas Liguris lavat permulent. Suasit insuper ut diaria sibi conficerent Peregrinaturi, quo non diversoria, non distantias locorum, nec curiosa Regionis (quæ mechanicorum est curiositas), ut cuivis nota & ex parte instabilia annotent; sed acta peregrinationis propria, & aliorum.

Ista, relegentibus post longa tempora, incredibilem tributara jucunditatem. Sic quasi in vitam redituros. Verum monuerat & Ulysses principio Orationis ut vererentur externas inter gentes, inter plura pericula, Deos; illudque ibi inseruissim, nisi ipretum fuisset ex loco ut Ordinarium.

R E L A T I O IV.

Deliberatur, An pro recuperanda Dunkerka, Regno Angliæ expediat Gallis tradere Tangerum Africa Munimentum.

NE mo unquam in Parnassum receptus illo ejectus est. Judicavit enim Apollo, manifestam fore notam humanitatis, si tali exemplo capacem, se

se declararet Contardictoriorum. Evenit quidem, ut Principes hic quandoque ob crimina renuncient servitus domesticorum, sed horum familia non participat de dignitate superioris. Cujus jam Exemplum.

Cum nudius tertius Monarchia Galliarum Magnæ Britannia, in compensationem Tingis Fortalitii freti Gaditano imperantis Dunkercam Oceani Britan-
nici Cataractam offerret, petiit hæc à Ministris sanctioris Consilii responsa. Diversæ sententiæ vexabant consultantes. Thomas de Bredona Utilem fore Regno Angliæ permutationem existimavit; *Reddi per hanc Clavem* referendis Galliis à Maria per Venditionem Caleti alienatam. Tuto hic auxiliares posse intrare Flandriam, & se conjungere cum Iberis Galliam irrumpentibus. Obsideri itinera à Barbaris per quæ subsidia trajicerentur ex Anglia in Tingem, Terram longinquam; longe plus absumere lacunam illam, quam censu posset compensare. Adhæc præsidiis Dunkercæ Gallos insuper soluturos stipendia: Id se scire. Instrui non posse obsessos, quia ex diversis terrarum spatiis consilia post Res advenirent. Galliam si hostis esset Dunkercæ posse numerare Navigia ex Angliæ Portubus evolantia. Hic commodissime Batavos, *Æmulos, posse intercipi.*

Mirabantur omnes crassitudinem aëris, sub quo Thomas de Bredona natus fuisset, quod non melius proditionem specie velare didicisset. *Dunkercam Clavem ad Gallias olim præbuisse* confitebantur; *sed hodie claustrum aliud custodire* portam Gravelingam, Ypras, Sanctomerum, Valenciæ quoque & Cameracum. His stantibus, si Hispani Galliam irrumpere iterum auderent Hispanos Anglis magis metuendos fore quam Gallos; si vero Flandria indi-

mutuasse. At infesta esse Maria; Nunquam sociatis viribus Barbaros speculari Christianos. Sed prædatorias quasdam naves saltem timeri, Robori subsidiorum impares. Semper cum aliquo Barbarorum Anglis esse Pacem. Illud quoque Tingem plus absumere quam redditus ejus essent, apud aures politicas caulari ludibrium esse, cum fortalitiourum proventus nunquam responderet sumptibus quibus conservarentur, ipsa tamen tutari ea quibus Respublica inniteretur. Non magnam ex fortalitiis esse pecuniam, sed magnum Momentum.

Gallos insuper solvere velle stipendia. soluturos, scilicet, quo à beneficiorum memoribus Dunkercam reciperent quando liberet. Militis Dominum esse *Solventem*. Et id ipsum scire. Unde Consiliario & amico Principis separata à Republica sit scientia, quærebant. Hoc vero dignum risu esse quod diceret, Dunkercam numerare posse naves Angliæ portubus exeuntes. *Tinge* quippe Gallos numeraturos plures intrantes & ditius onustas quam Dunkercæ exeuntes. Nec posse per Dunkercam omnes Angliæ Portus acquiri. Remansuras Gallo Dunkercas. Annon crederet ex Caleto, Bolonia & Ulterioribus oræ istius portubus æque peti posse Anglos; & magis, cum plus Angliæ sit Itineris in Orientem, quam in Occidentem. & invia navi prædatoriæ nulla via. Spoliatos Batavos à Gallis in Gronlandia; & interruptam Capturam Harengarum à piratis Tunctanis. Cæterum & sibi esse Navigia tormentis arsuræ quando opus. Nondum decimam partem virium maritimarum tenuisse ante Annos decem totam Galliam; quo tamen Angli nulla seculorum memoria vicissim arguerentur. Bellum si aliquod incideret Anglos inter & Batavos; Hos nullibi viciniam

ciniam Portuum Angliæ posse fallere. Cæterum non defutura Tingi Consilia, si Duci crederetur qui Consiliorum simul inventor sciret esse & executor.

Proditionis itaque manifestus his fiebat Thomas de Bredona illoque dimisso infinitus numerus ambientium officium ejus se exhibuit. Sincero studio Verulamius insinuaverat aliquem, isque animo simplex dum opinionem augere studet, libellum cui inscripserat ea, quæ unquam de arcanis Imperiorum audiverat egregia & Angliæ applicabilia, Regine exhibere instituit. Delato ad Patronum Consilio monuit is consulentem, dedecere istud specimen status Consiliarium. In Gallia id moris esse Iuvenibus ad tenue officium ingenium Regi demonstraturis. At præsupponi ista in Status ministro, & multo excelsiora. Cæterum anceps esse ita quasi in tabella summam ingenii manifestare, cum forsitan contingere posset ut propria manu fateretur errores quos Regina non fuisset suspicata (dubitabat namque Patronus de viro viginti quinque Annorum, & quem commendaverat magis affectione erga personam, quam merita) sufficere, si crederetur ob approbationem Verulamii, dignus. Tutiolem in Aula commendationem esse quam experimenta. Majora Favorabilem inclinationem posse præsumere de aliquo, quam hic valeret præstare.

RELATIO V.

Petit Artaxerxes Persarum Monarcha Juventutē Darii filii Rectorem ab Apolline. Constitutus ad id Alcibiades ante discessum ex Parnasso, quā prudentiā Principem sit moderaturus declarat.

Artaxerxi Regi Persarum ex pellicibus CXV filii, ex justo autem matrimonio tres fuere, * Quanta affectus exsuperantia amaverit Darium, Imperii insignia vivus cum ipso communicando, probavit. Sed præsensisse malitiam sublecutam videtur, tanto ardore animi vitæque moderatorem ipsi quærendo. Solenniter ob id per Legatos & splendida munera Parnassum venerabatur, Rectorem filio ex Conventu omnium Virtuosorum postulaturus.

Magnificum id sibi judicavit Apollo, & Artaxerxem magis natione, quam ratione Barbarum pronunciat. Ita prudenter agi cum Hæredibus Regni, si de vita informarentur, antequam vita inciperent operari. Omnis quoque Legatis habitus honor, & sumptibus publicis vivere non saltem dum in Aula commorati, verum donec Phocide penitus exiverint,

Indictâ hac de re Virtuosis concione, omnes quidem, magis tamen obedientiæ, quam ambitus causa comparuere. Nemo enim reperiebatur qui officium illud affectaret, quod omnes minax & plenum periculis judicarent. Barbaras ad Gentes eundum; consuetæ abstrahi conversationi; Mores Parnassi, quia Persis ignoti, nova vitia fore. Ideo Peregrinum expeti, quia indigenæ spernerentur aut

time-

* Justinus lib. 10.

timerentur. Sic invisum vel bene vel male facta pressurum, intra se arbitrabantur. Prorumpendum itaque ob hæc Apollini ad Jus Imperii fuit; & Alcibiadi, ut in Persidem iret commissum, incertum An invito. Nam Artaxerxi, jam Dux Atheniensium ex Obsequio innotuit. Antequam vero excederet Parnasso, omnes virtuosos, præsentibus quoque Persarum Legatis pro magnificentia hospitum per dies quinque convivio excepit. Valedixit post hæc singulis, & ad Parmenionem delatus invenit ipsum ægrotantem, hinc honoris invisenti delati ignarum. Monuit is valedicentem, pro amicitia quam semper in Parnasso coluere discriminis, quod adiret tot casibus se objiciendo. Sed Alcibiades causatus primum Libita Apollinis, deinde vitam aulicam devoventi, ita respondisse fertur.

Nunquam, Parmenio, vitam aulicam quis vituperavit, quam post cladem aut non admissus; & aulam nemo reliquit, nisi qui illa ejectus fuit. Principibus servire non sterilis res est; Nec qui Thesauros & cœlestes affectant honores in Regia illos quærendo falluntur. Attamen utcunque sit, nullum ex Lubrico isto quod reliquos Aulæ sectatores egit in præceptis mihi instat periculum. Nam non infantis, nec alieno arbitrio subjecti mihi demandatur cura. Verum præero Soli Orienti & quem æmulos meos adspicere oportet tanquam vindicaturum. Huic si me insinuavero, quid metuum ab inimicis. Ne vero de mea salute adeo curiosum perpetua sollicitudine ægrescere patiar, qua prudentia Juventutem Darii & meam fortunam sum moderaturus, tribus proponam Capitibus, Amori scilicet Juvenis, Patris & Aulicorum studendo. Adolevit hæctenus Regius Princeps in gremio, &

cura matris, *colentium ignarus*. Principem igitur adhuc vacuum Græca occupare comitate promptum erit negotium. Græciæ quidem Civitates, ingenia servitute à teneris imbuta spernent; Blandientur tamen animo Regio, non minus quam omnes ingenui illarum dulcedinem, percepturo.

Explorandum mihi præ aliis erit quorsum Adolefcens liberum detorquebit ingenium, An in Virtutes, An in vitia. Si virtutis serium aspernabitur studium inter Voluptates concessas discursibus de vitis aliorum oblique illius admonebitur; sin spreto pudore & metu suo tantum ingenio utetur, & in scelera ac dedecora ipsum prorumpere animadvertero, ita vitia dirigam, ut in conspectu Genitoris aut Matris perpetrentur; Quorum indulgentiâ si non perstringatur, ego quoque offensionum non ero avidus, cum irritæ, & neque Principi neque mihi usui sint futuræ. Nam putas ne Parmenio, illum Exhortationibus Rectoris posse mutari, qui admonentis obedientiæ se videt exemptum, & vitiorum deformitatem sensurum qui tollerantiâ Parentum facinora credet juberi?

Vix mihi ad suadendum inerit Authoritas; prohibere ne auderem? Extrema dementia est vetare quod scis te non obtenturum. Diuturnam præterea penes Persas providebo vitam, ut primus Minister, denique ut Arbiter Regni constituar. Sed non averet mehercule Darius voluntatem indicere suam illi, quem castigationum suspicabitur memorem, & subitæ severitati intra animum illudentem. Ipse quoque, quo animo ad infimæ reverentiæ officia procumberem, assuetus objurgandi. Aggrediar igitur cuncta per blandimenta, & ita imperaturum venerabor, non secus ac si revererer jam imperantem. Sed

Sed fingam Darium Libidinibus & cupidine dominandi æstuaræ. Primum bono Principi non penitus repugnat, cum raro qui amant sæviant & illegitime amantes, sibi potius quam Reipublicæ exultant hostes. Laborandum mihi potius erit quo immedicabilis Principis natura minimo ejus periculo scandaloque expleatur. Imperium vero Patris, si malit præripere quam relinqui *fictis periculis aut solatio* dissuadere tuto licebit. Consiliis tamen imperandi animum interim cupidum demulcebo ostentando opes paternas, quantum militum sociorumque, quot Classes, Regna & Provincias sit recturus, quid validum ægrumque in munimentis. Discet denique ex tabulis Geographicis vicinitates hostium & sociorum, quæ Pater, quæ Proavi occupaverint, & quæ ipsi restent adhuc occupanda. Docebo ipsum, qua prudentia cum ministris suis vivendum, quando & quos reprehendere possit; quos devinctos, benigno nutu, quos gratia verbali, quos *demum* promissis & quos *præsenti pecunia* dimovere debeat. Nullo magis quippe Juventus Principis instruenda est quam quo magis indiget ad gubernandum, *verâ Philosophiâ*.

Postmodum quo gratior Artaxerxi Filius, eo major ex ejus comitate & blanditiis ipsi erit voluptas. Suadebo Principi ut Patrem, non ut filius veneretur sed reverentiâ & humilitate Subditi. Mensæ Patris non affidebit, sed assans discursibus solummodo ipsum oblectabit. Precabitur à Patre indulgentiam venandi, Ludicris Urbium obpugnationibus, ut se exerceret ad expugnandum alienas, ut lustraret milites & in armis industriam perquireret singulorum. Et hæc ob senectam Patri erunt extra metum & suspicionem. Quibus
omni-

omnibus quam egregia Proli præcipiam, Patri testabor, omnes Filii virtutes ad me tanquam ad Doctorem relatuero.

Eodem Consilio Aulicorum & Procerum promerebor favorem. Flagrabo recenti Persarum invidia, non quod meliores sed quod ob alienigenam fastiditi. Hujus odii quidem effectum Affectio Regis & Principis abalienabit. Mea tamen intererit in id incumbere, ne modo non noceant, sed & ne oderint. Cæterum quoniam Persis ignota res est salutaris à Regibus, huc flectam Regium Adolescentem ut spectatissimis sive in transitu sive in congressu regiam exhibeat humanitatem. Quod cum Adolescenti nullum inesse iudicium, nisi inditum & iussum sciant, ut meam doctrinam, ista interpretabuntur: sic quoque Inclinationes Principis odium meum & amicitiam inimicis indicabunt. Qui amicus videbitur mihi illi, Principem reddam propitium; in ocores vero inimicitiam ejus sum incitaturus. Sic damni & lucri consideratione defervescet ardor invidiæ. Nam vix prudentius consensum extenuabis inimicorum, quam beneficiis quosdam, alios damnis afficiendo. Postremo qualis ille tam impotentis erit animi qui Potentiam Futuram offendet.

Brevibus adhæc Parmenio felicem fore Alcibiadem respondit, si ex voto omnia succederent. Ita amplexu & osculis fatigati discessere plorantes; Alcibiades quia nunquam iterum visurus dulcissimum amicum, Parmenio quasi secutas amici calamitates jam animo divinaret. Nam paucos post discessum annos inops & afflictus Alcibiades rediit ex Perside Artaxerxe Darii rebellionem ipsi, tanquam magistro imputante. Saluti fuit quod coactus non

geret suppetiis, posse illam mutuare Ostendam; & se ingerendo adierit pericula. Nullus quippe virtuosorum illum jam accusaret impudentiæ commissæ aut temeritatis, quem exitio immolari omnes querebantur abeuntem. Interim recepit Officium (fuit enim Ceremoniarum Magister,) quod jam Momorancio fuerat delatum.

RELATIO VI.

*Licinius Mucianus Princeps Syriae constituitur;
& qua prudentia Se & Subditos gubernaverit, refertur.*

IN multa jam excurrit secula ex quo Licinius Mucianus in Atrio Parnassi commoratur. Potenti quippe ut inter virtuosos penitus habitaret, responsum jussu Apollinis ab Henrico Septimo Angliæ Rege, intraturum si iustis argumentis excusaret, quod in manu sua fuisse Imperium donatumq; Vespasiano jactitasset; jussusque cum ipso sociare Consilia Robertus Stanleus*idem ob crimē suspensus. Habitus itaq; Mucianus tamdiu inter Profelytos, donec nupera occasione ignominia isti eximeretur.

Decefferat in Syria Rex Demetrius, non fato sed veneficio subditorum extinctus. Quo vero minus viderentur rebelles, ablegarunt parricidæ Legatos ad Apollinem ut Dominium Syriae Directum, quasi Tyranno munere Deum liberati; sic facinus honestaturos credentes, si ausi, alium Principem ex Parnasso petere, illumque receperint cædis non postulati. Fidebant quippe Corruptionibus. Sed illudebantur Conclusiones istæ contrario eventu.

* Verulamius in Vita Henrici VII.

tu. Interim deliberanti de successore Apollini varia obversabatur sollicitudo. Omnes Taciti, Alcibiadis & Demetrii tepentia adhuc fata jure deprecaturus venerabantur. Implicavit se huic deliberationi Vespasianus Imperator, intendens primo Apollinis metum, deinde Mucianum offerendo illum ejusdem Provinciæ jam olim nullâ sinistrâ famâ Rectorem laudat. Ad hæc tranquille & honeste tot per secula hic vivendo, clara emendatæ indolis dedisse documenta: posse hoc modo specie honoris illum ablegari quem virtuosæ ob unicam superbiam erga se commissam confortio judicarent indignum.

Ad ultimum precibus studebat obtinere Patronus ad quod Clientis merita non suscectura timebat. *Grave futurum fama Parnassi, regerebat, Apollo si aliis constitueret Regem, quem dubitasset recipere Civem. Abominanda ante menses aliquot de illo se legisse penes Tacitum, quod juvisset opibus suis publicum; sed quo majora recipiendi haberet occasionem. Mutuisse quidem per longum tempus Muciani libidines, forte quia extra occasionem, & Observatores præsto fuissent. Cæterum quam primum illis eximeretur palam fore falsas virtutes, & vitia reditura.* Interposita tandem Imperatoris cautione, inopia meliorum, conceditur Muciano Regimen, sed severe injungitur ut cædem Demetrii, licet Tyrannidis suspecti, ulcisceretur. Periculoso Principibus exemplo in facta Principis invasisse judicium inferiores & inepti.

Incredibile dictu, quanta lætitia ad nuntium decreti Regni animo se infuderit Muciani; adeo ut omnes admirarentur quod ille, qui Imperium Orbis Terrarum olim cessisset alteri, jam de Provin-

cia acquisita tanto impetu lætaretur. Corruerat penitus pavimentum, Domum Legatorum ventitando, metuens ne illis proficiscentibus, ipse remaneret.

Hanc Muciani imbecillitatem Vitellius inimicus ejus acerrimus velut telum arripuit. Hic stupiditate & sagina opulentior quam prudentia noverat tamen, incertum proprio an ingenio, *subita fortuna optimam confundi rationem & gaudia majori dolore extinguere quam non excitari*. Spargit itaque rumorem, Syriam alii tradi. Apoplexiâ correptus erat Mucianus; sed revaluit pristina lætitia, cum maturare profectionem juberetur; discessit itaque, paucis valedictis ex Parnasso; & in Syriam delatus ad aspectu Regiæ fortunæ animo Magnifico, iterum assuevit. Prima testaturi bonum principem cura fuit, ut interfectores Demetrii punirentur. Sed adeo ruebant complices ad confessionem ut non judicio, sed pœna agendum videretur. Ingrata illa reorum simplicitas erat judici consideranti tales puniendos fore, qui jussu populi facinus patraissent, & Spectatissimos.

Quam severitatem periculosam novitati judicans suæ, abstinuit ab ulteriori inquisitione ne penitus convincerentur. Persuastosque per consanguineos opibus reorum intentos, faciliorem fore defensionem in judicio longinquo ob difficultatem testimonii, & lenius odium externi delicti, imponit in naves, & una cum Protocollo omnes ablegat ad Parnassum, *odium damnationis devoluturus in illum, cujus Superioritatem favore infensorum suffultus ejurare decreverat*. Hac specie removit illos, quos alias eadem sibi, quæ Demetrio minitantes quotidie adspicere debuisset. Sed invalida ista tute-

la extitisset, nisi Mucianus melior extitisset Demetrio. Tyrannus quippe Ofores nunquam exstinguit.

Constituerat jam Mucianus tam bene promereri de Syria, ut ipse non saltem, sed liberi quoque perpetuo Illam tenere possent. Abominabatur invisum jam Regis Titulum, quo majora nomine Principis complecti posset populo limitum regionum non amplius recordante. Considerans deinde concordiam Civium illis quidem utilem, sibi autem ut maxime periculofam, illos tali prudentia dividere aggressus est. Multa differebat de Magnitudine Reipublicæ & instantium bellorum. Proinde ex Civitatibus requiebat ditissimum quemque & spectatissimum cujusque familiæ. Et his Concilium se convocaturum, quando Regnum indigeret magnis Consiliis, horum consensu tributa fore irroganda pollicetur. Cælesti encomio rependebat quilibet illam Principis continentiam; alii vero ridebant *Optimum Majestatis* prodigi. Sed Mucianus sinceritatis famæ velificabatur, satis interim proventu bonarum Domaniarum tenues inter expensas, provifus. Ad illarum namque constitutionem promptiores habuerat subditos, quam ad tributa; cum agrorum jactura semel sentiatur, census autem perpetuo excruciet.

Appellaverat Concilium istud *Parlamentum*; quo aliquoties congregato simulans se beneficia in illius membra conferre velle omnes Nobilitate & Insignibus, accepta ex Parnasso potestate donat. Hi recenti & insolita dignitate tumefcentes fratres & reliquos Consanguineos fastidiebant. Sed nihil inusitatus, quam cum illos jam carpento vehi viderent sprete, quos pedites adhuc recordabantur ac Sodales, & illorum suffragiis jam tributa decerni, quos habuerant
æqua-

æquales. Inferuit per hæc artificia diffensiones & odia Domibus; quæ ad Bellum privatum gliscebant, sed intenderat prudentia Divisionem, non excidium subditorum, hinc bellum prævenit; relicto tamen longis inimicitiis Fundamento.

Interim Nobiles quanquam à populo separati, inter se tamen concordēs agebant, & exoleverat non nihil per assuetudinem horror Nobilitatis erga civicos jam modestiores. Hinc insurgere paulatim & munia Principis sibi arrogare, sinistros de eo spargere sermones cœpere. *Examinabant Necessitates Reipublicæ, ultima injuriâ Majestatis.* Laboravit jam Mucianus prudentiâ suâ quâ specie honoris diviserat Urbem.

Sed instantis Rebellionis congeriem eadem iterum sagacitate dispersit. Nondum quippe innotuerant artium priorum arcana; Hinc ad alterum adhuc impetum valida. Rogabat per literas Regem Armeniæ Tygranem ut discedenti Legato suo Dignitatem Comitatus impertiret, Eadem à Vologese Parthorum Rege & deinde aliis obtinuit.

Accidebat simul ut Nobilitas iterum convocata vehementer Principi obloqueretur. Tunc comprehensos pauperrimos sollicitat, ne tam infenso erga se essent animo, Opum ob id & dignitatis pollicetur augmentum. Mox distribuit amplissima prædia & quosdam Barones creat & alios Comites. Tunc vero lepida rerum erat facies, revertentibus etiam ex Legatione quibus relatæ dignitates ob exiguum patrimonium initum magis erant ruinæ quam emolumenti. Nam illis quos eodem honore vestiverat Princeps, dederat quoque, ut irelatum antea, Amplissima Prædia quò fastigio isti sufficerent. Hos dum æmulantur inopes brevi ad pudendam sortem
C dilapsi

dilapfi sunt. Sed maxime apparuit lucrum artis, cum novi Comites & Barones Nobiles, contemnerent quibus olim famulabantur; hi rursus elatos pristini admonerent famulitii. Talia primum ictus fustium, post Duella peperere quæ in Nobilibus Confiscatione bonorum in emitientiori exigua multa vindicabantur. Quod vilipendium Nobiles penitus egit in rabiem. Hinc crebræ conjurationes, sed innoxia. Nam sepserat Mucianus corpus duabus diversarum gentium Legionibus, quas Apollo ab initio ad tuendam arcem ablegavit, postea cum fraude ministrorum Parnassi stipendia retardarentur usus ista occasione Mucianus, suis opibus egestati præsidii subvenit, quo sibi in tempore auxiliarentur, & ingruente Syrorum conjuratione confugeret ad illos in arcem, quibus poterat fidere ut externis & devinctis. Effecerat etiam, ut præsidio isto Parnassus prohiberet Conjugia cum Syris non credente Apolline calliditatem illam sibi obtendi, Interim ne id suspicaretur Parnassus, retulerat statum Militum, interpellabatque de solvendo quicquid mutuasset Ipse. Ut vero odium sui leniret, poena suspendii omnia vetavit Duella; *acrius credens inimicitii exarsuros qui armis se uscisci prohiberentur.*

Sed timebantur nimia opes & suspecta erat Parsimonia Principis, non Parnasso saltem, verum & subditis. Nam Muciano exigua Aula; & pacem toto Imperii tempore non militibus aluerat sed prudentiâ. Itaque avertendæ suspitionis causa bellum indicit Vologesi Parthorum Regi præsentia & propriis sumptibus illud administraturus; & quo relinquendorum fidelitatem devinciret sibi, quinquaginta *spectatissimorum* filios secum abducit è quibus cohortibus quosdam præficiendo, Pignora simul ha-

habuit & milites. Post rebus feliciter gestis domum rediit & simulans majorem belli molem (nam pactis tantum induciis discesserant) in executionem destinatorum victricem retinuit exercitum. Exhaustæ quidem erant opes; remanserant tamen aliis colligendis adhuc fundamenta. Nam frugum nulla feracior terra est Syria. Itaque tolerabilibus onerat mercimonia exportanda vectigalibus, obtendens inopiam ex bello; & sic brevi refeito ærario, diu destinatum consilium perficere aggressus est. Perpendebat miseras quas tot per secula toleraverat in Parnasso; donatum se postmodum quidem Regno, Sed ubi subditi disputare possint cum Principe coram Superiori. Hinc obedienciæ Apolliuis tot bellis jam implicati, se subtrahere statuit. Exegit primum comi via juramentum fidelitatis à Nobilitate, *renu-entibus vim ostentando*. Quæ vis cum plebi conciliandæ non sufficeret, arte in verba sua illam adegit. Nam quo successoribus animum Tyrannidis & ferociam Nobilitati perpetuo præcluderet obstaculo, voluit ut semper convocato ex Ordine Equestri Parlamento, aliud ex Civicis conscriberetur. Huic indidit nomen *Parlamenti Inferioris*, nec voluit ut census solveretur, si ultimi ex utilitate Reipublicæ illum non arbitrarentur. Itaque faustis Acclamationibus Rex creatur, & ne Parnassum haberet infensum, jacturam provinciæ ob longinquitatem Apolli- ni inutilis annuo donativo compensavit. Cogebatur Dominus Directus ad consensum, & expertus quantum Principibus cordi debeat esse, ut Simples ablegentur, non Prudentes. Nam Domino Directo ita nihil nocetur, cum, Quo simplicior Vasallus eo *necessarius* maneat Dominus Directus.

Itaque Licinius Mucianus ingenium suum raro

Politicoꝝ exemplo refragante omnium spe, utilitati subditorum impendit. Partitus quidem cum ipsis Majestatem; Sed egregio temperamento, Licentiam, periculosam scilicet ab illa saltem separando. Firmavit sibi & posteris solertia hac Diadema & quamquam violentia ipsi interdum subsidiaretur; Lugendus tamen, non culpandus, quod in tales inciderit Subditos, qui maluerint minaces videri quam Obsequentes.

R E L A T I O. VII.

De artificiis insidiarum quibus Innocentius X. decipere instituit Cardinalem Mazarinum.

REdiit ingenti afflictus dolore Apollo invisitâ valetudine Europæ, quam tam horrenda crurifragio Fortunæ perpeßam nuper docuimus. Statim quibus remediis convalescere possit, Artis quoque Medicæ Princeps deliberavit. Perosus ob id multitudinem, vetuit primum Edicto, Ne quid curam meditantis ullo tædio interrumperet. Post, cum nihilominus turbaretur, quorum Celsitudini id recusare non poterat, salutationibus penitus se subtrahere compulsus, Salonem se in Insulam abdidit Italici aliquibus, quorum sermone interdum levaretur abductis. Solitudinem hanc præ cæteris placuisse ideo crediderim, quod percommoda ipsi, ob amœnitatem Cœli, appellentibus vere admodum ingrata judicaretur. Nam cum nullum hic culti soli vestigium occurreret, non nisi quæ raris adveherentur navibus Vitæ fore subsidia.

Suspiria tamen necessitatum, loca illa tolerare inhospita præcipuos Immortalium interdum impellunt,

lunt, quos ubi advenere inopia diversorii suâ alere mentâ obstrictus est Apollo.

Appulit pariter præterito mense Cardinalis Richelius, Receptionem pro Iulio Mazarino impetraturus. Metuit Apollo talem Parnassi dignare honore qui apud omnes virtuosos famâ laboraret vitiorum. Sed reconciliavit animum invisum Richelius, *maximum ex miseriis imperantium asserens, quod equalia cum Celi Terræque Rectore subeant Iudicia. Esse acta Dominationis arcana quæ ineptia interpretantium infamarentur. Eamdemque & Deum injustitiæ quotidie accusare. Magna Mazarinum per instrumenta deceptionum gessisse, sed ita assertum scriptum legitimo Gallorum Heredi contra sectarios, & illos qui res compositas detestando spem omnem quasi verint in Turbido. Decipientem decipi non posse. Presentem Gallia tranquillitatem operis esse Mazarini. Vulgares quod attineret Natales, nemini illos obesse debere, qui vita se nobilitaverit.*

Tanta animi continentia Mazarinum moderasse fortunam, ut posset videri ab infantia ipsi assuevisse; Nunquam passum, ut animo se infunderet, sed semper illam tulisse ut Orientem vel brevi iterum occasuram. Reliquam de ipso famam; & suspicionum & credendi temeritate vulgatam. Clementer ad hæc respondit Apollo, Omnino, Viris honestis semper patere Parnassum, posse Mazarinum intrare, voluitque ut juxta insinuantem collocaretur.

Receptus itaque Julius Mazarinus, non citius præsentiam suam inclarescere posse ratus, quam insignium amicitias colendo. Ad quas quemque Virtuosorum obvium hætenus habuit.

Ambiit illam ultro Johannes Baptista Pamphilius

seu Innocentius X. Pontifex Romanus; Sed quo propius ad occasionem ultionis accederet. Sunt enim veteres inter ipsos simultatum offensæ. Raritas artium, quibus invicem contendere, materiam præfenti discursui præbebit.

Juravit Mazarinus, si ad cœlibatum fata fortunam non condemnassent suam, se postposuisse sobolem masculam fœmellis; Idq; maximis Aularum Ministris tali probavit consideratione: *Illi, inquit, qui suam negotiis status vitam fovere & Principem sibi adeo devinxerunt, ut jam Ministri absque Dominio sint, magnum fortunæ debebunt beneficium, si matrimonia filiabus, non masculis fœcundaverit. Nam talis potentia, non ignavia, sed ingenti assiduitate & addictis, (iis quidem, quos ruina tam graviter feriret quam ipsum corruentem) continebitur. Utrique filius obstabit. Nam vigilantia quâ Delationes Æmulorum, qua damna, torporem Principi excutientia prævenire debet, non permittit tantum temporis curæ filiorum impendere quantum horum educatio desiderat, quorum prudentiam cum Patre comparatura est posteritas, quorum infortunia, ex imprudentia propria quamvis obveniant, pœnas facinorum appellabit paternorum.*

Tandem, licet optimas ipsis proponi artes curaverit, rarissime tamen consideratio Parentis fortunæ illis animum imbuere patietur.

Hinc tales nunquam evadent quales *Officia, quorum gestores Patris potentia obsecundare possent requirunt.* Enimvero diversa res est cum filiabus, Has, licet simplices, quatuordecim annorum Virgines jam *cooperantibus* poterit despondere. Nec stultitia fœminæ attenditur; sed quæ patitur ipsa, Marito adscribuntur, non Patri. Eritque Annotationi huic ex

meo & Cromvelli experimento facilis Authoritas.

Hæc Mazarinus Amico alicui in Gallia fertur dixisse.

Nunquam tamen Masculos adeo detestatus, quin pulchritudinis & ingenii illorum non extiterit Admirator. Idque suboluit Inimicus ejus Pamphilius. Jussit igitur unum ex Nepotibus fenestræ, qua Mazarinum in plateam toto die prospectare cognoverat, quasi ob seria frequenter obverari.

Erat Juvenis primo ætatis flore pubescens, cujus suavitatem morum & gressus augebat decor. Id Mazarinum ignarum adhuc, cujus esset, impulit curare ut Puer Lepidus adduceretur. Auxit effectum præsentia raræ indolis. Petiit ergo dilectum jam suum, ut frequentaret domum de assensu Avi (quem jam attentus cognoverat) se cauturum, ad ultimum magni pretii Adamantem donavit abeunti. Adolescens vero *debere se, & avo & amicis ejus obedientiam* respondit.

Primo statim congressu gratulabatur Pamphilio Mazarinus de spe nepotis, & ejus visitationes ulteriores sponte obtinuit. Actæ quoque gratiæ pro gemma; Sed debito minora suo se fecisse *Italice* regessit Mazarinus.

Mirifice lætatus Pamphilins de prospero machinationis initio, feram jam juxta cassem majori solertia persecutus est; non exiguo quippe interjecto temporis spatio, omnia Luxuriæ incitamenta, seu pecuniam, nepoti in Luxum propenso proscindit. Duriter & indigne quoque habebatur. Adegit Juvenem ficta hac morositate, ut nullum subsidium penes avum sperando, penitus se munificentiae manciparet Mazarini.

Id non ingratum accidit Pamphilo, inimicum

delatore decipere volenti, cui crediturum, tanquam irato & devincto sperabat. Igitur jam pridem, pro tati successu operatus est. Loquebatur in præsentia destinati proditoris inimica & *semper nocitura*; quandoque & discursus abrumpebat adventu ejus, tanquam diffideret; Sed omnia hæc erant talia quæ voluit ut timeret Mazarinus, *ex ignoto metu alias machinaturus*. Facile enim putabat Pamphilius insidias inimicorum posse evitari, si noscerentur timores ex quibus proditura. Nec vana illa fuerat Conjectura. Cuncta quippe aperuit postea irritatus Puer Patrono.

At jam intelligebantur artes, perspexitque Mazarinus personâ Nepotis se tentari celliditate Pamphili. Adjuvit præsumptionem admonitio, ut sibi de puero caveret isto, exhortantis. Eidemque accessit Richelius referens hominem istum, Tricarum Pamphili esse executorem. Sed Mazarinus non nova audivit; ita scilicet Admonitori ipsum respondisse accepimus. *Virum Prudentem, Richeli, impostura speculatorum decipere ardua & anceps est molitio, cum raro sanus quispiam fidei se commiserit inexper-
tæ, & insidiantes inscitiâ speculanti, propria non prodiderint. Virtutem nepotis Pamphili oculis meis blanditam culpâ vacuus confiteor. Sed quod agnitum inimici consanguineum non subito respue-
rim, nemo vitio vertet, quam non consideraturus me plano exemplo admonuisse Pamphilium, inesse adhuc memoriæ, notitiam inimicitarum terre-
strium. Non tamen adeo voluptas Adolescentis me occæcaverat, quin semina periculorum jaceri anim-
advertèrem.*

Suspecta res mihi videbatur Obvia comitas Avi,
inimico tanto cum periculo Nepotem mutuantis &

ma-

magis cum contra amorem Adolescentis luxuriæ ejus, à suspecto subministrari, deinde & sordide patetetur. Nec credideram Pamphilium tantis rebus exercitum, & erga quemvis obscurum tanti præjudicii arcana puero adhuc commisisse incuriâ. Elicui igitur per alium ex amplexibus Olympiæ Pamphili cognatæ, cavendum mihi esse à Nepote; *sed non specialia*. Constitueraam ob id relata juvenis accuratissime examinare. Et talia hæc cognovi, quæ olim quidem ab avo jactata, sed si intenderentur jam mihi adhuc nocitura. Facile itaque divinavi, inventa esse hæc, *ut demonstrata saltem præcavendo, in aliis quæ non timerem feriri possem incautus*. Sed mihi contra omnia hæctenus fuit vigilantia.

Verum, Richeli, te jam docebo, Pamphilium magis agere in lubrico quam Mazarinum, & Adolescentem servili probro aspersum Avo remittere ad ædes, mea jam est in potestate. Hoc affectu erit promptum, cum rapacitati à tempore quo avus Papa creatus in perpetuum assueverit.

Deinde quid si jam emittentem propria credulitate sopirem? Poterone ultro *laccessere*, me saltem *præcavere* credentem? Experimento didici, quam facile sit fraudem sentienti, per ipsos emissarios eludere subornantem. Facile exoraretur, quasi favore meo dilapsus ut iret ad decipiendum, dolis à me instructus, avum. Aut si delationes Nepotis offensi Pamphilus forte arbitraretur suspectas, eligam Cognatam quæ uroris in ipsum habet potestatem, reliquos consanguineos, & denique servos ad fallendum omnes aptissimos, *tam ad impellendum quam ad rescindendum*. Cæterum, odia Papæ cum in Parnasso vivamus ex æquo in universum non perueniesco. *Sic spe & pavore vacuus emissario neminem*

judico viliorē. Non commodo loco me aggressus est Inimicus; per Amicos decipiendus fuisset cum quibus mihi intima Communicatio.

RELATIO VIII.

*Indulgetur Intercessione Cardinalis de la Valette
Amelotto de la Houssaye, Fundamenta magnitudinis Venetae solenni declarare Oratione.*

SEcreto incubuit studio Cardinalis de la Valette quo libro cui Gallice titulus, *Histoire du Gouvernement de Venise*, locum procuraret in Bibliotheca Delphica. Jussus vero producere Librum Autoremque nominare respondit, Concivem esse suum vocarique *Amelot de la Houssaye*. Discussio Libro, Præclara referri agnovit Apollo, sed esse jam Parnasso, Sabellici esse Morosini Contarinique non saltem volumina, verum & Autores coram spectari, prompto aditu vilescere fastigia honorum.

Annon recordaretur processus eadem de materia inter Virtuosos olim agitati: Ad hæc, receptionem Johannis Baptistæ. Nani appropinquare, Legati illius Excellentissimi, *Historia de Patria sua ad memoriam posteritatis insignis*. Tandem, ut Amelottus ea quo nova comper-tustuisset, Oratione in Conspectu omnium solenniter referret, obtinuit Cardinalis, absque memoriâ tamen ignominia, Lutetia per Venetos ipsi procurata. Ille vero, *Regios quoque custodivisse aliquando carcerem*, respondit, in quo sumptibus Ludovici. XIV. quatuor imperiales quotidie obligurire ipsi licuisset, honestatamque esse jam pridem ignominiam carceris, memoriâ incolarum, sicque exorsus. *Conspetus vestes venerabilis*

ex-

* Vid. Bocalini Cent. I. Relat. 5.

exsolvit me pavere quo verba facturū, reverentia erga tot consecrata immortalitati Exempla impleverat. Præst hic Divinitas, quæ lumine pluribus adhuc mundis sufficienti temperat Orbem. Quid mirum si ad conspectum hujus infinitatis caligem mortalis? Utendum tamen Clementia Parnassi, ne Vanitatis proprio convincar silentio. *Animo vultuque firmato, Tria, inquit, sunt fundamenta quibus Delicium illud Europæ Respublica Venetorum innititur, Prudentia, Opulentia & Amor Patriæ. Extra hæc, si quæ laudantur, Opportunitas Situs, æstimari magis meretur, quam judicari potiora.*

Prudentiam generaliter laudavit saltem Trajanus Bocalinus, eam vero demonstrabunt quæ pro Deductione secundi & Tertii sum propositurus. Sex millionibus Auri altissimi valoris quotannis exuberat *Decus illud Europæorum Venetia*, quarum saltem unam necessitatis status absumunt, adeo ut tempore Pacis singulis Annis quinque milliones accrescant Ærario. Quid mirum ergo qui tam celeriter ex Bello Cretico convaluerit? Non præsidia, non Classes, non Aula inglutiant hic redditus cum primo imbecillitate Vicinorum maxima ex parte eximatur. Naves vero tempore Pacis octo circiter exceptis omnes exarmant. Quod si tamen bellum ingrueret, centum Galleazzas Galleias cæteræque armaturæ naves intra mensem iterum instruere possent: acquisita per opima & certa stipendia fide. Aulam non Respublica sed privati hic sustinent. Dux non potestate sed magnitudine onerum superior, Centum circiter millia Imperialium singulis annis lucratur, ducenta vero expendit. Omnes interim ex gente ipsius munerum sunt incapaces; adeo ut beatior sit Civis quam Princeps,

ceps, alienoque Principatu felicior, quam proprio. Hinc posteris gesti hujus honoris à Majoribus in longum & tanquam ob ruinam est memoria. Quando negotia Status Legatis veniunt expedienda, cogit Senatus ad hoc Nobiles, non tamen *Sancti Marci Procuratores*; sumptibus iterum infervientium.

Exhausti jam partem Laboris in præsentia, ut spero admirantium. Quando majorem vero in animis vestris excitabit oblectationem, mea in partem ultimam se infusura Oratio? Tantus Venetis in Rempublicam est amor, ut nunquam, instituta ab Exordio ad hæc tempora computatione bello flagraverit Civili, aut si fuerit, nunquam tamen senuisse deprehendo.

Tanta Nobiles gubernat modestia, ut nunquam Julios nec Pompejos Respublica timuerit, aut, si evenit impetu magis, quam ex animo peccatum, nec ultra duravit seditio. Adjuvant indolem hanc, si degenerare vellet varia provisione, vel Nobilibus in specie vel generaliter subditis invigilantibus. Alieno sub Principe prædia possidere ipsiusque vivere stipendiis *Nobili Venetiano* magnum Nefas; ut nec Uxorem ducere externam, nec illam concedere externo ipsi sit permissum, ne scilicet à studiis Patriæ avertatur, & Rempublicam prodere juxta habeat, *de Refugio securus*. Nimis quoque opes tanquam novitatum irritamenta damnantur. Hinc nulla Primogenituræ prærogativa; sed ex æquo succeditur. Nec pacta nisi valde inopum tolerantur. Cæterum eundem metum stimulasse Legislatores Gentis hujus arbitros, quod munia Magistratus temporalia esse voluerint. Sic enim hostes nunquam scire possunt corruppendum, & officium

cium Modicum gerentem incendit proxima spes melioris. Hinc munera minora Tyrocinia sunt Maximorum. Et Respublica sic semper beneficia conferendi retinet occasionem. Verentur quoque temporarii Magistratus lædere Alios aut aliàs inique agere, * cum se non ad majora munia adhibitum iri, huic se privatos alios verò cum potentia Prævideant.

Vulgum quoque dividunt per Ludicra scilicet Certamina, quæ Senatus studio alere scit Castellanos inter & Nicolotos, nulla hercule alia ex causa, quam ut privatis odiis inter se dissidentes in perniciem publicam insidias conjungere impediantur. Enimvero quemadmodum Plebs ultimum est in Republica, sic illius consideratione Orationem meam, humillimas pro honore & patientia agens gratias *finio*.

Breviter, non inepte tamen de Prudentia Veneta locutum Amelottum omnes laudarunt Virtuosi.

RELATIO. IX.

Chinenses recipiuntur in Parnassum, obtinentque Ius venum exponendi merces Politicas.

Ignorat omnis Parnassi memoria præsentiam, nationis Chinensium. Crevit igitur Virtuosis ardor expectandi famâ, Legatos illis ab oris venire Majestatem Parnassi reverituros; certioratis prudentiâ ambitiosos fastigium super omnes nationes Terrarum affectare. Nec ex vanis Authoribus famam manasse, apparuit postmodum, cum per literas non ita diu ex more peterent, licentiam intrandi

* Mæcenæ ad Augustum apud Dionem Cassium. Lib. 52.

trandi Provincias nostras. Respondit Apollo, tutum & honoratum ubique ipsis fore iter, eademque tutela, cum rebus eorum ita expedire visum, recessuros.

Rogabant quarto Calendarum Novembris Primum aulæ Parnassicæ ministrum Baronem de Verulamio, ut notificaret Principi Virtuosorum, se quinque millia passuum abhinc expectare honorem Gentium more ipsis debitum; petierantq, ut non in modum parentium, sed ferme ut æquales reciperentur.

Quibus intellectis indignanti opinione confessus Apollo, *Chinenses superbos esse homines, cuncta rationalia infra magnitudinem jacere suam; insolenter subditos Legationis nomen usurpasse; Venire, non ablegare illos oportere.* Quoniam tamen, impendio inanium integram nationem Parnasso conciliari posse deprehendebat, toleravit immodestiam precum; & ne possit videri coactus annuisse, aut quo arrogantia moratioribus magis esset irrisui, iussit ut majori, quam voluerant ipsi ceremonia introducerentur, & ut Æquales penitus.

Creditum in principio, Plures esse Legatos, donec indicarent ipsi, non nisi unum, vestitum esse charactere; alios vero sequi, morienti surrogandos. Aspernabantur introducendi currius nostros, quos splendidiori Apollinis familia impletos; obvios habuere, allegando vehicula sibi adhuc ex China advecta, sufficere. Vehiculi genus erat tale. Eminebant ex anteriori parte expansa vela purpurea auroque intexta; Quæ ubi copiam Venti concepêre, tam validè movebant rotas, ac si jumentis traherentur. Curvatura rotarum non saltem, verum & radii spongia superinducta & murice tincta rubebant, sapphiris undique interlucentibus. Spongia turgebat

bat imbibendo pulveri apta. Mutis his curribus uti, sibi semper consuetum dicebant, quoties in aula agendum, ubi tam modesta eundum rota, ne strepitum intelligerent, impedituri.

Urbem ingressi statim Palatio excipiuntur solito, ibique inveniunt unum ex illustrissimis Aulæ Principibus, gaudium, quod Monarcha omnium Virtuolorum ex adventu sentiret explicantem. Musæ deinde aliæque Divinitates, exemplum Principis secutæ, singulatim Viros quoque Magni nominis ablegarunt, testandi similem lætitiā. Posteris diebus Legatos diversarum gentium ex curiositate magis quam studio externos sibi devinciendi, visitatum venerunt.

Moris est Legatis à tertio adventus die sumptibus Principis illiusque Ministris tractatis Audientiam commodare. Chinensium tamen introductio in octavum dilata est diem. Creditur, quo ignotorum ingenia & proponenda per spatia temporum investigarentur. Admonebat nostri moris ignarum, Comineus, Legatorum introductor Ordinarius, non licere nisi nudato capite salutare Apollinem, *nec verbis sed libellis Memorialibus* peragi negotia apud Interpretationem & Abnegationem dictorum metuentes. Ægre quidem, postea tamen efficacia demonstrationis victâ obstinatiâ assensit primo Legatus; scriptura tamen non opus, dictitans, cum non veniret ardua tractaturus, planas sibi esse propositiones.

Apollo purpurea velatus veste, non in Palatio, sed sub Dio sedebat, in folio vivo radiante Smaragdo. Legatus, præeunte introductore, per ordines Stellarum, ducebatur ad Apollinem, quem nostrum in morem libenter veneratus. Tenax enim pa-

patriæ reverentiæ esse nolebat, ut multo durioris, quippe humi ibi prosternuntur. Deposuerat Regia Majestas Radios circum caput omne micantes, quo propius accedere posset peroraturus. Finita oratione, traditisque literis, quibus personam legitimabat, jussus tegere caput, Martinio Postulata, patrio sermone interpretante. Offerebant octingenta millia armatorum bello contra indoctos seu quos mos loquendi *Ignorantes* appellat instruendo, & ut cunctis Chinensium Regibus sedes inter immortales impertiretur. Omnes enim fuisse prudentes. Tertio ut ipsis merces Politicas in posterum exprimere liceret in Parnasso petebant.

Verulamius ad ædes Legatorum veniebat, fastidians subsidia. Esse enim contra gloriam Parnassi, oppugnare, resistentiæ incapaces. Nam qui se defendere possent, non esse Ignorantes; sed si errarent, informandos. Nec si manu agendum, Fulmina defutura. Quantum spectaret Receptionem Regum, unicuique virtuosorum patere Parnassum; at famam Prudentiæ minime sufficere, nisi ad Virtutis experimenta illam adhibitam probetur. Merces Politicas, si honestæ, omnium cum gaudio ipsos exposituros cum illarum, quæ tot per annos venditæ, nimium innotuerint arcana.

Lætis hoc responso prima cura fuit Loci, quo mercimonia oportunissime emptoribus possent occurrere. Post longam deliberationem Monarchia, quæ olim æquales cum sole habebat terminos, hodie vero reluctantibus fatis sua nihil valere videns, diu neglectum ipsis locavit forum, hypotheca in securitatem contractus promissa.

Principio anni millesimi sexcentissimi octuagesimi secundi primum fecerunt copiam mercium cupidis

pidis emptoribus. Confluxerant statim ditissimi virtuosorum, conspectusque inter alia à Seneca Liber cujus dorso literis aureis inscriptum erat, POLITICA DIVINA. De materiis interroganti, Calliditates contineri respondit Venditor, quibus Deus sopiret Peccatores securitate, quos in pœnam perdere statuerat ut inemendabiles. Quomodo Consilia humana, omnia sibi imaginantia illuderet levissimis, ipsisque authoribus prudentiâ opitulantibus. Quanta opera homines in se derivent mala. Quam levia sint quæ ad vitam beatam, ad veram prudentiam ducant. Quot intervallis tandem magnam attingamus fortunam; & cur non uno saltu. Inesse quoque inquisitionem, quæ discuteret, An felicitas sit, quod pro felicitate habeatur; idemque de infortuniis judicium haberi. Quare vitia promereantur interdum stipendia Pietatis, Virtuosos vero calamitates maneant pro præmio. Quomodo via multoties ducat, quæ fugiatur; Unum quoque caput notabile, causas vicissitudinum humanarum demonstrando, Explicari, cur deliquia prudentiæ eveniant sæpe in prudentissimis, Cur degenerent fata Heroum, & deinde, quæ origo convulsionis *Regnorum*. Questus Seneca de paupertate pecuniæ, juravit tamen redimendum sibi esse librum, etiamsi cum distractione hortorum, quos habet amœnissimos. Sed compescuit impetum Mercator, negans in venditionem, sed tantum ad inescandam curiositatem proflare, Mysterium illud cæleste; jussusque ad minimum monstrare idem ex inspectione, quod ex alienatione sibi imminere periculum respondit. His dictis calliditatis videbatur reus, Tituloque saltem superbire tabernam plerique concludere. Destitit ergo Seneca; multa tamen cum Nominis admiratione.

D

Ven-

Vendunt quoque Chinenſes , ſed ingenti valore, Oleum, quod illis potiffimum commendant, quibus multum inter inimicos converſandum. Cum enim naturæ mortalium inſitum ſit beneficiis non modo verum & Lenociniis verborum reconciliari, multumque interdum expediat offenſam vindicatoris, amicitiam in ſpeciem continuare ne videantur animadvertiſſe jactas injurias, indigere imbecillitatem noſtram remedio, quod torporem animi præveniret, conſervaretque memoriam affectus cogniti. Philoſophi morales, intellecta Virtute olei, illud ſtatim præſcribere ſeccatoribus, ne videntes, ſcœlœra prima non continuis & ſubitis pœnis affici, in audaciam magis peccandi, & tandem in Atheiſmum prolabantur. Detulerunt eidem medicinam ad Apollinem, qui unguento multum laudato, juſſit introduci Mercatores, ut in præſentia Virtuoforum exponerent ingredientia. Affirmarunt Venditores, non unius ingenii illam eſſe compoſitionem; ſed quatuor Sapientum, quorum inter Chinenſes celeberrima eſſet memoria labore productam, Unumquemque contribuiffe ſpeciem. Percepit Apollo, tantam ingredientium eſſe virtutem, ut non modo prædictis expedirent, ſed uſum eorum extendi præterea poſſe ad magnos effectus, tam Regibus quam privatis profuturos. *Firmari medicinâ hac animum, ne metum prudentem, fallax placaret obteſtatio; ne Victoria aut calliditate vincamur improviſa ab illo, quem ob mitem adſpectum vitamque anteactam ſimplicem conjectaveramus & perpeſſurum, ne cum amicis, ne cum Domina converſando, custodia fatigetur arcanorum. Cuncta hæc vires præſtare olei, mentem noſtram ad continuam vigilantiam ſtimulaturi. Nrm exhortari eandem, ne metum citius*

ex animo pati amir evelli, quam extincta penitus pristina metuendi ratione; ut solerter consideremus, non qui suadeat, sed quid suadeatur; Nec, qui prudens aliquando fuisset, credendum in præsens adhuc prudentem, nisi talis adhuc deprehenderetur; illum præterea non judicandum amicum, qui talis quondam fuerit, sed qui talis adhuc, & mansurus inveniretur. Nam generaliter tutissime agere illum, qui cuncta præsentia ex valore non præterito aestimaret, sed ex præsenti & futuro; nec attenderet quæ blandimenta; aut quis amicus pericula aut damnum futurum inficiarentur. Jam vero cum nemine congregiendum, quando, victoriam nos obtinere posse videremus, sed quando videremus, nos debere. Habituram hoc moderamine coercitam ambitionem rarissimas lites, audaciorem ex conscientia justæ causæ ad victoriam animum, & licet Leves injuriæ, consideratione propriæ ac inimici salutis interdum toleratæ, Offerre tamen postea Deos occasionem, magna aliqua victoria declarandi perperam priora prudentiam, non pusillanimitatem.

Accersivit ad forum eadem novarum mercium fama & Tiberium Cæsarem, ubi accepto à Mercatore claustro, quo dicebatur cor posse obserari, ne arcana proderet animo ira fervente, ad ejus emptionem omnes exhortatus est Virtuosos. Sibi enim frequenter evenisse, ut, licet Obscurus & animi tenax adversus omnes; arte tamen ad iram compulsus recluserit ea, quæ taciturnitate multorum annorum cohibuisset. Exigenti Venditori centum in pretium aureos, decem mille solvit imperiales; incertum pudore an jactantiâ. Asportavit quoque quingentas drachmas Olei ante memorati, ne Sejanorum aut Macronum amicitia ultra sopiretur.

Refertum infinitis adhuc mercibus est forum,

quas dies ostendet, nec deerit industria referentis. Cæterum silentio non transmittendum videtur, Chinenfes novos istos Parnassi incolas, permixtos esse aliquibus, binas in oculo pupillas gerentibus, adeo ut ob paucitatem albi sola pupilla, oculum implere videatur. Intuitus Apollo novum vultum accepit, visum istum hominibus in China esse communem, integrasque familias signo isto dignosci. Peperit curiositas hæc occasionem Observationis, quæ omnes delectavit. Fatebatur Apollo, Chinenfibus eminentioris prudentiæ argumenta splendere ex oculis. Esse enim pupillam, cujus beneficio Objecta appropriquarent; Album decus solummodo præstare; Quo grandior itaque pupilla, eo potentior esse visum. Prudentiam vero appellari visum Animi.

R E L A T I O X.

Allegat Respublica Norimbergensis causas ob quas Civicis usque ad Mercatores fastum Auri, & Elegantias Gallie, omnibus prohibeat.

JAmpridem inter Respublicas Germaniæ Apol-
lo Wratislaviam Musices & Carminum, Hamburgum humanitatis, Suevos Eloquentiæ, Norimbergam vero Acrimoniæ declaravit Principem. Nec tantum cives ejusdem, sarcasmis & mercium inventionem singularitatem exhibuere ingenii; sed & tenor Legum ipsius Reipublicæ adeo placuit, ut prudentiâ Senatus Norimbergensis, Regimini Reipublicæ Venetæ non impar judicaretur. Tanta existimatio avertit ne abstrusum Legis, statim memoran-

morandæ, fundamentum irrationale crederetur; sed ignari cætera sagacitatis, eminentiorem aliquam rationem, quia occultata, ex isto sibi polliciti sunt sancito. Disquirebatur, cur ante celebrata Respublica usum monilium aureorum interdixerit promiscuum; cum tamen opes subditorum mundus iste non dissipet sed conservet; Raro enim Luxuriæ causa catenas aureas distrahi. Deinde cur morem vestitus Gallici arceant ab urbe, cujus tamen tolerantia alios status opimis cumulet vectigalibus. Præfens erat ipsa Respublica; & ad rationes dubitandi respondebat, *non* inficiari se, quod ornamenta uxoris non quævis Luxus cupiditas protrahat, quemadmodum pecuniam numeratam; eandemque ob rationem placere Galliarum Regi, quod subditi usque ad rusticos, utensilibus studeant argenteis. Verum indulgentiam hanc non congruere Reipublicæ Norimbergensi, cum salus civium suorum consistat in Mercatura; Hanc vero exanimari præcipuo ejus nervo, si pecuniam habere otiosam permitteretur. Nec Norimbergenses ad instar Gallorum unice Luxui dicare opes; plebem tantummodo Dominica dispendere quæ exactæ septimanæ Labor peperisset. Erectioris autem vitæ cives, suorum tantum sollicitudine tangi; nec alibi communionem aut alienorum curam tam levem reputari, quam Norimbergæ. Cæterum non opus sibi esse honestos civium mores ob vectigalium Lucra illecebris corrumpere; Reditibus Regionum suorum sufficientia suppeditantibus.

RELATIO. XI.

Defendit se Attila Hunnorum Rex contra accusatores, recipiturque in Parnassum.

MAle humanis ingeniis natura consulit, quod proximum citius exactionibus, quam ex disquisitis illarum causis interpretemur. Infamavit præcipitantia hæc multos non modo innocentes, verum & penuriam fore Virtuosorum credo, si iudicio, veteri opinione corrupto, tales non declararentur; sed justius Tribunal in Parnasso. Hic neminem ex fama, sed ex cognitione condemnare patitur Apollo. Novit enim ex diversitate causarum, actiones nostras in justa degenerare & scelerata. Attila igitur, Odoacris, Alaricus pluresque alii Barbarorum Reges, olim quidem sibi infensi, jam tamen pro communi causa congregati, inter illos precabantur sedem, quos actionum suarum iudices constituere simul non verebantur. Virtutibus æquipollens Apollo promisit præmium; at non aliter quam si accusatoribus probatione illas legitimaverint.

Non credo Orphæa aut Herculum tanto terruisse latratu Cerberum, quanto Candidatis occurrebant Græci & Romanorum Philosophi, impia & immania bella, tandem & barbariem objicientes. Ostendebant quidem ad impudentiam illam Reges & magnificentissimi Virtuosorum indignationem; sed illam mentiebantur, non ægre ferentes illos, antequam declararentur æquales licentia accusationis Viliū convitiis adhuc aspergi, cum illorum consortium objectionibus impediri posse diffiderent.

Cre-

Credebant accusati, unius defensione dilui posse objecta universis. Constitueve ad id Attilam Hunnorum Regem, qui non malleo, non flagello suo vim contradicentium compescuit, sed tali sermone. *Clara*, inquit, sunt testimonia quibus immensitas Creatoris convincitur. Ex cunctis ejus operibus magnificentia illa relucet. Hæc quidem inculta, cum crearentur ex manibus properarunt æterni opificis.

Sed quo homini relinquerentur negotia vitæ. Hinc nullo fidere lucent adamantes, quam ubi arte nostra politi auro includantur. Nec marmora citius quis adorabit, nisi postquam industria humana ex illis finxerit Apollinem. Homo ipse vires naturæ suæ non nisi magno ejus usu animadvertit; retardatur tamen ista experientia, si extra cognitionem naturæ nostræ, essentia objectorum adhuc investiganda; Quæ causa, ut experimenta naturalium & Mechanica longiori disciplina apprehendantur. At nobilissimum sui prudentiam facilius redigit in potestatem, quia objectum Prudentiæ, Hominem, cognoscit ex seipso. Cuncti itaque quantum cuique opus sumus prudentes. Et requirebatur gratis illud habere à natura, quo inopes & opulenti, ad Vitæ indigebant conservationem. Cujus studium cum universis sit injunctum, iisdem quoque dotibus omnes eramus locupletandi. Equidem non sum ignarus, Græcorum, Romanorum aliarumque gentium juvenes in Academiis studiis incumbere liberalibus; ideoque se solos sapere credant prudentiam, quod sciant, nos doctrina scholarum non imbui, sed mehercule minimorum usus quibus ibi operantur, exferit se in Vitam; nisi asserere audeamus, Logicam, Metaphysicam, Rhetoricam

toricam, saltationes, Musicam, incommoda præcavere humana nos docere; aut, æquitate dirimere controversias Civium, & oppida munire aggeribus bonam non sponte scire rationem; aut homines vivere non posse absque notitia Astrorum. Præcipua, credatis Virtuosi, ex prædictis inventa esse ab imperantibus ad suffocanda potius ingenia quam ad illorum culturam. Nec institutio scholarum alium inventa est ad finem, quam ut Juventus ab illecebris voluptatum in Regione ad illas oportunissima arceatur, & opinionem bonæ frugis sibi paret ad obtinenda conjugia magna; honoresque, honestati ab ineunte ætate se applicando. illud genuinum Prudentiæ Gymnasium, ubi præsentia commodorum & jacturæ informamur, sive experimenta negotiorum. Negotiis vero, cum & Nos occupemur, & acrius, ob majorem necessitatem evenit, illud nobis usum dedisse quam alii longo scholarum otio & inertibus studiis consequi nequiverunt. Ad illum effectum præcipua collimant studia, ut prudentiam ex illis addiscamus; Quam, si aliquem docuit natura, ille non indiget instructione scholasticorum. Jam verò omnes, extra quod alios ex notitia nostri sumus emensi, inclinamus natura in malitiam; prudentiam naturæ stimulat ad perpetrandum.

Sed foedam paupertatem, quod Lingua, Vultu, Vestraque comitate non mansvescamus objicitis. Egestas eos qui fortitudinis & Prudentiæ edidere exempla turpare non debet. Nam per solam Virtutem homines cognoscimur, ad quam paupertate Magistra aptiores nos facti, quam alii rebus secundis luxuriantes. Beatiorum arbitrabamur inopiam, quam perpetuo metu ac spe ob nostros propin-

pinquorumque fortunas torqueri. Securi sic adversus homines, securiores adversus pœnas Deorum rem difficillimam assecuti sumus, ut ne voto nobis fuerit opus, donec ingens incolarum exsuperantia impares nos redderet tam egenæ & duræ Virtuti. Sic animæ probata pulchritudine quid internum exprobratis Adspectum? Utinam & cæteri mortales vultum istum affectarent præ facie libidinanti. Animum Virtuti corpus Galeæ adaptavimus.

Linguae insuper vocabulo verba nostra illudi audio; sed minime mirum est auribus ignorantibus, & qui sermocinantium abominantur deformitatem illorumque afflicti injuriis, illa videri incondita. Cæterum neminem credo, delicias peregrini sermonis animadvertisse, nisi postquam Luxuria loquentium superaretur, nec illum plurimos didicisse alia ex causa quam usu cogente hosque postea linguam prædicasse ut suavem; sed quo cognitione rei suavis plus æstimarentur. Omnis Lingua pronunciatione emollitur & acerbatur. Mores quod attinet nostros, malevola conscientia ex rusticitate plebejorum Principes credimus tales. Hoc si obtineret, Romani Græci que eadem mereremini convitia, cum nec vestrum vulgus, vestra se commendet urbanitate. Et suspecta Civilitatis sunt indicia, quæ ex janctantia cultorum emanant. Illos quos vicistis arbitros constituamus. Vere comis & urbanus est qui Virtutibus & prudentia superbit. Illud cum indubitabile, quodnam majus Prudentiæ nobis imperabitur Experimentum, qui prudentissimarum gentium extitimus victores? Magnarum arborum cacumina numerosi ævi opera sunt, una tamen hora exstirpantur. Sed regnorum diversa est conditio, quorum everasio non minus dedit

negotii, quam illorum constitutio. Nam & imperiorum everfores novorum sunt conditores; & ex cæmento Ruderis, alia se exstruit Regia. Creditifne præterea, tot gentes, quot exercitus impleverunt nostros moderasse, simplicis & barbari animi fuisse effectum? aut dicto Ducis obedire, pecora quoque callere? Nequaquam, sed vestri ad minimum ingenii hæc sunt argumenta.

Jam ad ultimum & maximum progredi, desiderium vincendæ causæ inducit. Impia & immania bella gessimus; Quæso, Virtuosi æquumne est, rationes victoriæ à nobis exigere, qui Alexandrum, Cæsaremque toleratis. Verum quaecumque hoc est, ingens humanæ audaciæ patrociniū est necessitas. Neminem nostrorum hic adspicitis, quem non tot milliones famelicorum, rapinarum fecerunt autorem.

Exigebant à nobis subditi, bello illis subsidia parare vitæ, quæ imperio præstare nesciveramus; Itaque rapturi videbantur imperium, ni ducerentur. Nec Ducibus imputandum, quod Urbes cædibus & rapinis peragrarentur. Sectabatur namque Pars meliores sedes, pars alimenta sedes in antiquas reditura. Quæ sine malis prædictis non poterant evinci. Ego autem quandocumque potens mei factus, jura tam humana quem divina sincerâ colui reverentia. Consulite Jornandem Callimachum cæterosque vitæ meæ speculatores, veneratione erga Ecclesiam Christianam bis me, Victoria memorabili Exemplo abstinuisse invenietis. Tandem sedata meorum inopia penates repetii. Christianorum si reputaveritis gesta, meam vix invenietis modestiam.

Inconcinna non immerito Eloquentiæ nostræ præ-

ceptis videbitur hæc oratio; Ejus tamen ratiocinatione persuasus Apollo Attilæ promisit, nondum assignavit sedem. Reliquorum causas coram Eugyp-
po, Paulo Diacono, Procopio & Zosimo jussit
ventilari.

RELATIO XII.

*Ministri Mithridatis Ponti Regis, omnes,
exemplo Domini in Chirurgos transformantur.*

TRansegit Mithridates Ponti Rex omne tem-
pus, quo sub imperio Parnassi fuit, studio Ve-
nationis. Nemora & invios pervagari Saltus, feras
capere cursu, & deinde lassitudinem solari humo,
prætulit hic amœnitatibus immortalium. Apollo
inutilem ob id Mithridatem appellavit civem, qui
vacuo palatio, non præsentia condecoraret aulam;
Quare fugeret Virtuosos? non insidias, quas to-
ties vitaverit mortales timendas esse apud cælestes.
Igitur Programmata ipsum domi revocavit; & quò
fama voluntatis ad aures penetraret vagabundi, al-
ligarunt citationem Cornibus cervarum. Cornua
jam & monilia gestabant aurata, quod ad Regem
vocandum mitterentur.

Incidit in feram Mithridates primo unam, postea
& in reliquas; Sed judicavit contumaciam errori-
bus cervæ posse imputari. At metuens omniscien-
tiam judicis, Pegaso quem forte in Pascuis con-
spiciebat, commisit Responsum scilicet, *Non
tantum Dianam, sed & Apollinem silvis, inerrare.*
Fatigatus tamen post hæc eodem mandato compa-
ruit, cervas pernecitate pedum interceptas iisdem
ornamentis vivas Apollini reddidit. Omnibus
pla-

placebat inventiuncula doni, & non modo indignationem expiavit, verum & ditius munus, multi pretii nempe sapphirum peperit donanti. Interim Mithridates à crudeli vitæ genere abstractus ad mitiora deflexit studia, & arti medicæ jam felicissimis experimentis incumbit. Sapphirum donum Apollinis in adamantem transformatam exhibuit Donatori. Virgini annosæ, Medicina operante, detrahit rugas una cum ungulis, ut jam primo ætatis florere revirescat. Et alia admiranda. Invenit quoque antidota, quibus mariti, quos uxores spernunt, ut impares se armare possunt adversus venena, instrumenta amoris. Omnium fere Nationum institores remedia ista ad Patronos transmittunt suos. Quinque naves nupero vento pro Gallia & Anglia portum Pindi exierunt. Pro Venetis nullæ. Nec pro maritis quorum cæde uxores fastum multum diminueret tenerentur. Præ cæteris referendum Mithridatis ministros, occupationibus studere istis pariter incepisse. Quo non aliud inusitatus visum, quam illos Emplastra & collyria olere, de curatione intestinorum discursibus fatigare imperitos & nauseantes, qui fastu & prudentia Magnificentiam & bella Principis referre debebant. Quando cum amicis res est, laudat quilibet medicinæ suæ fortunam & promptitudinem, imo inter seipsos æstimant merita ex velocitate Emplastrorum.

Mores isti materiam discursuum præbuere politionibus. Adscribebant omnes sorditiem illam Principi, cujus mores induissent ministri. Ubique ita evenire ut Virtutes & vitia Principum trahantur in exempla; *Nescit servire*, dicebat Tacitus, qui nescit simulare. Principes enim, non minus prudentia quam potentia se cæteris anteire credi volunt, & qui

qui ipsos imitando colere recusant, illos fastidiunt
tanquam improbantes. Nulla altius principem intrat
offensio, quam si te ejus opposueris voluntati. At
voluntatis non ex iguum præjudicium pudor, coram
illis cupiditates solvere erubescens qui non nisi ho-
nestum vererandum credituri suspiciuntur. Inclina-
tionibus principis proprio obsecundare exemplo,
magnum lucrum. Inde gratia Principis multis fuit
loco meritorum. Sed pervulgata refero arcana. Acta
Principis non imitari hodie callent, sed rimantur
animum ejus, quo præveniant. Primum non Aulici
magis, quam Cives intelligunt; vel æmulatione Au-
licorum se celebratum iri, vel quia fumantem cupi-
dinibus animum facile potest accendere inchoando
qui puniturus videbatur. Derivarunt ex ultimis ra-
tionibus aliqui causas, quare omnes subditi mœ-
chentur, non erubescente Principe. Cur saltationes
magis placeant, saltante Rege. Cur citharam præ-
ferant Nablio, Principe Citharædo existente. Cur
Pila frequentius ludatur, principe oblectamen-
tum istud amante; Quare tabifico assvescant tabaco
Virgines, Regina fumante. Cur temulentia Prin-
cipis Subditos; *Non minus expedit Vitia Principum
amare quam revereri Virtutes.*

RELATIO XIII.

*Quibus Artificiis Rhadamistus in Aula Regis
Pensarum fortunam defenderit suam.*

AQuali hætenus prudentia & sorte sustinuerant inimicitias suas Innocentius Papa & Julius Mazarinus. Sed, quamvis Innocentius odium quo incautum feriret diu simulata texisset amicitia, ad ultimum cum prudentia Mazarini investigatum se videret projecit velamenta, aperta machinatione, aut ad minimum, defensione jam agendum ratum. Consueverant namque mutuis congressibus sibi invicem fidere, quandoque nec famulo comitante. At irato jam Mazarino, & intento ad cædem, fatellitibus stipati undique versantur. Simul ac illud animadversum, vim utrisque severa Apollo prohibuit comminatione. Attamen non ideo abstinere obliqua vibrare tela quæ ultionem parerent; sed absque periculo iudicii. Sciverat Innocentius, discedente Parisiis Mazarino suppellectilem ejus non tantum direptam, verum & Bibliothecæ ipsius multos libros publica licitatione in manus Fabii Chisii pervenisse, Mazarino admodum infensi. Hunc rogat, fictis necessitatibus solenni iterum auctione ut distraheret istos; & obtinuit. Ignominiosum profecto id erat Eminentiaæ Mazarini, videre libros insignibus Cardinalitiis præfulgentes vilissimo cuique venundari, palam ad ædes inimicorum portari, Exilii memoriam refricari, & perpetuari. Non solum mussitabat ad hæc Mazarinus, verum quærenti per nuncium Chisio, An Libros, sed jam expositos, ipse emere vellet eminenti certe iudicio, placide
nega-

negando, respondit; Ne ignominiam redimendo, illam agnovisse videretur. Suspendit hæc res Parnassum, & quilibet vindictæ aucupatur calliditatem. Nam non ideo credunt Mazarinum filuisse, quasi sperneret; Sed quod implacabilius irasceretur.

Verum evenerat ut in Charta, Epistolis Cardinalis Ossati forte inserta sequens casus reperiretur. Præviderat Arion Persarum monarcha ingenium filii, quod ex indulgentia matris pellicumque hauserat, Casum imperio portendere, ni prudentia Viri alicujus insignis firmaretur. Ægrotans igitur & deficientis vitæ manifesta sentiens signa, sobolem quam ad possidendam fortunam tot Regnorum genuerat Archomeni probatæ fidei Viro tradidit, curam imperando, ne morte ejus intempestiva, & filii ætate invalida tam magna rerum corruerent; Et paulo post extinguitur. Aglaurus erat nomen filio qui ipsi successit; Hic libatâ Regis sorte, statim à severitate & fortuna Archomenis abhorruit. Diversis namque expeditionibus adversus Scythas, cohortes & exercitus perdiderat, magis tamen fortuna quam Virtute destitutus. Hinc odium, & ex continua admonendi libertate odii irritamenta. Vivebat ea tempestate in aula aliquis Rhadamistus qui gratiorem Regi se reddiderat libitis ejus se assimulando; Hinc Archomenem jam fluctuantem transcendere ausus est. *Quam stragi proxima est honestas, cui vitia validiorum insidiantur.* Suaserat Rhadamistus novo Regi, ut Oriens imperium præclaris expeditionibus ad longam famam nobilitaret, illisque prudentiam præficeret Archomenis. Neque periculum in se quocunque eventu redundaturum credidit, vidento Regem ipsum valde tædere damni à Scythis illati; itaque belli infelicis minime suaforem dicendum se fore

fore & Archomenem removeri sic ex aula ad occasionem mortis aut culpæ, quam ademptione fortunæ Rex esset vindicaturus. Nec vana ob antedictum successum fuere concilia. Cæterum Rhadamistus Archomenem imminuere magis, quam penitus evertere è re judicavit. Nam absque periculo universalis odii illum frangere desperabat, qui Grandium aulæ affinitatibus forte ligabatur; & omnes depellere non poterat nisi cædibus ultionem prohiberet illis, quorum morti Rex vehementer indignatus fuisset, odio Regis Archomenem solummodo non quoque affinitates urente. Huc flexit itaque Aglaurum, ut Archomenem perpetuo res infelicitè gerentem imagine Regis in proximam Mesopotamiam removeret. Facile hic divinavit suæ extrema fortunæ, ejusque Autorem, quem postea sibi vidit suffectum. Simulabat tamen non ingrata veluti adversitatum pertæso hæc accidere. Imo in speciem cum inimico coluit amicitiam assistendo multoties consiliis, usque ad occasionem ultionis sumendæ.

Adjuvabatur Adolescens Rhadamisti potentia, prosperis eventibus; Unius quippe anni expeditione tot navium classibus ante petitas Athenas imperio Aglauri subjecit. Multis temerarium videbatur molimentum illud, initia fortunæ sorte obsidionis toties initæ onerasse; sed prospero successu, ut fieri solet, imprudentia oblitterata. Eadem deinde hortante fortuna toti Græciæ permissu Regis, (allegabat enim Græcos pro recuperandis Athenis laboraturos, Persis actus illorum præsentì classi non speculantibus; si vero bello invaderentur, prohiberi posse ab obsidione urbis, & ulteriora cessura in præmium belli) bellum indicit. Et corruptis vi mune-
um Primoribus exigui sanguinis haustu Pelopo-
r nen-

nenses in deditionem accipit. Sufflaverat autem arduum hoc bellum quod Persarum Regibus gloriæ meta fuerat, quia sibi Regem non melius devincere scivit, quam implicando ipsum negotio, ex quo, non nisi ministro volente posset extricari.

Saginabat se interim Aglaurus Libidinibus, loquendo Majestatem Ministro. Deserta Regia, spreto status consilio Sanctiori, ille solutus erat oneribus omnibus. Ab ipsius voluntate Duces Exercituum jussa expectabant. Eidemque referebantur prosperi diversique Successus. ipsius sub rationibus impendia erant Reditus Regni, & quando quis honorem affectabat, vendidit illum Rhadamistus, aut imperitus sponte non expectantibus, multoties ob multo leviora merita, quam quibus idem denegabatur. Aditus quoque ad Regem Reginamque in ipsius potestate, cum non nisi per obnoxios impetrarentur. Sed cuncta nimium ad se trahendo, restituit Regi oculos, destrui fortunam suam arbitranti, si nomen Regis penes se esset, vis autem in ministro. itaque torpore longi temporis discusso, vires ipsi abolere decrevit. Sed nihil magis executionem suspendebat, quam defectus validi consilii. Longius namque siverat progredi Rhadamistum quam ut posset revocari; & hic consilia ex facili divinando illis in tempore occurrit. Viderat Ariobarzanem morum corporisque illecebris multum apud Regem, magis tamen penes Reginam valere. Hunc in partes trahere aggreditur. ostentabat ipsi per alium spem ad officium Secretarii status, sed se proprio ausu illud irrogare non posse, nisi Regem per Reginam roga-
ret, ut juberetur.

Perpendebat namque Rhadamistus Ariobarzanem ad speculatorem non aliter aptum fore quam si

ratione officii interrogando , Regiane senſa eliciendi haberet occaſionem. Deinde facile credebat, Regem aſſenſurum ut munus ipſi traderetur, qui jam hoc modo præcipuorum miniſtri metuendi conſiliorum ſe arbitrum fieri poſſe *eſſet concludſurus*. Declara- vit ob prædicta Rex , ut in Ariobarzanem dignitas illa conferretur. Rhadamiftus, licet mandati au- tor, ferocia tamen accuſat Candidatum, non ali- am ob cauſam, quam ne crederet Rex, opitulatu- rum miniſtro, à quo accuſaretur. Tandem annuit.

Obtinuerat jam Rhadamiftus occaſionem Regi Reginæque commodo ſuo obediendi, conſiliaque illorum ſpeculandi. Nam devincto ſibi Ariobar- zane, metum ipſis multoties pereundum injicit, quo conſilia adverſus metum reſciret. Enimvero valebat quidem poteſtas Rhadamifti, conſilia illo- rum hac arte rimandi; Sed nequaquam illa impe- diendi. Aglaurus quippe, ex natura ſimplicium, nullis artibus ab imbibita opinione abſtrahi poterat. inſtructus igitur conſiliis Reginæ, Archomenem revocat, & videbatur illum priſtinæ potentia præ- ficere velle, niſi impoſſibilitatem ob damnum Re- gis, ipſe cauſatus fuiſſet. Afferebant interim nuncii expugnationem urbis Lariffæ; at nullo Rhadamifti placamento; Nam quo felicior, eodem actu & in- viſior fiebat apud Regem, indignantem, privatum hominem frui famâ Regiâ.

Inter hæc Ariobarzanes Archomenis fortunam revivifcere animadvertens, in partes tranſit ejus, & Rhadamifti Artificia prodit. Hic vehementer qui- dem ingratitude iſta affligebatur; Sed ſaluti fuit, quod ne minimum quidem ex arcanis Ariobarzani revelaverit. Uſus erat opera illius ad ſpeculandum; ſed quod ea, quæ referebat ſint profutura, callide ſibi

sibi retinuerat. Et Ariobarzanes nimium confiteri verebatur, ne serviisse se ad elicienda Regi arcana proderetur. Præterea licet Archomenes facile Regi, quorsum artes illæ spectarent, quæ sequela eorū quæ Ariobarzanes diceret se observasse penes Rhadamistum; attamen mederi illis absque periculo maximarū cladium nesciebat. *Ideo* bellum in Græcos inchoasse Rhadamistum, demonstrabat, quo specie militiæ removerentur ex aula, incrementis potentiæ se opposituri; Et quoniam acerrima circa libertatem prævidisset bella, sperasse perpetuo Regem, ut opera ipsius uteretur fore obstrictum; cum neminem tantæ molis expertum inventurus, nisi ipsius Autorem. Athenas & Poloponnesum, ideo tam cito occupasse, quo Regem prosperis initiis inescaret ad ulteriora. Concessam ingenti astutia Thebanis Neutralitatem, non quod vinci nequivissent, sed quo durante bello se locupletarent. Ita semper bella futura, ipsum conclusisse, & inquietam, Persis Græciæ possessionem, si spiramenta non obturarentur novorum bellorum.

Nec Larissæ expugnationem inter prospera imperia ponendam. Quo plura enim ibi occuparentur, eo plura remanere ad occupandum, nisi occupata amittere & cum plurimorum strage in Persidem redire velint. Nam quo altius per acquisitionem Larissæ adscendissent eo propius se accessisse Macedonibus, Genti validæ & quæ Persis jam vicinis, totis viribus restituta, quibus initio belli tanquam longinquos adhuc, ialtem per cohortes auxiliares nocuisset. Dolerere se unius fortunæ salutem, tot fortissimorum Virorum cæde foveri. Suppeditasse hætenus Regem ministro sumptus ad vestiendum se purpura *Majestatis*. Exhorruit ad hæc Aglaurus. Et nisi Ar-

chomenis prudentia impetum temperasset, præsentem cædem ministri decrevisset.

Voluit tamen Rex ut rationes redderet expensarum & reddituum. Risit ob hæc intra se Archomenes; *Monuitque* palam Regem, Rhadamistum removendi, satis fore rationis Voluntatem Domini, etiamsi nullius peccati aliàs esset reus; non opus esse illâ operâ. Si vero rationes ideo exigenterentur, ut innotesceret peculatus, nihil aliud agi quam ut Rhadamistus aperto jam Regis odio & desperatis rebus confugeret ingenti cum pecunia in Græciam, illamque possidere inciperet ut Rex. Nec ex improvviso comprehendi posse, tot satellitum catervis pro incolumitate ejus mucrones incurrentium obtundere paratissimis.

Deinde comprehensum, ob periculum Regni perverti non posse, & dimissum perversurum dimittentes. Cæterum Rhadamisti relationes sine dubio fore liquidas; at nullum ex avaritia periculum, si ambitioni temperaret. Postremo se inopem esse omnis consilii, nec scire aliud quam interimendum formidabilem ministrum, & amissionem aut retentionem Græciæ à fortuna surrogati expectandam; aut vitam sceptrumque flocci habendum.

Desiderante tandem Rhadamisto non aliud quam imperium Persarum. Quæ conditio si placeret, interimendum, cum ad Regem venisset. Proinde nil ex pristina indulgentia mutandum, ne mutatio indicia generaret futuræ cædis, ne salutis suæ, prædicto periculo consuleret.

Perquirenti deinde Reginæ, quæ deliberatio in una aderat, an secreta belli ex schedis Rhadamisti, aut si alius mitteretur in Græciam, non possent indagari, respondit Archomenes, *nodum* resolvere, non
vale-

valere etiam robustissimum quando non adfuisset, cum Latentia vincula necerentur. Se sub simili bello prudentiâ non vacillaturum, si idem incepisset. At ambiguam omnem mentis alienæ esse divinationem; nec ex cabinetti interceptione scienda colligi posse, cum Rhadamistus senfa omnium Literarum, quas ad ipsum Græciæ civitates, aut Duces belli misissent: Summatim caractere inperscrutabili speciali libro contexuisset; codicillis postea combustis. In Græciam si aliquis ablegaretur, non aliud inde expectandum, quam ut Rhadamistus illuc confugeret ipse ad petendam coronationem à militibus, qui accipiendo tot per annos ex arbitrio ipsius stipendia longo veluti ejus sacramento essent imbuti. Et nescire se profecto, quis metus jam à tali facinore ipsum absterreret.

Verum enimvero non secreto in judicii Archomenes accusaverat Rhadamistum; Sed Hic omnia ex discursibus Reginae ad Virginem aliquam Magnificentiae occulteque studentem habitis. Igitur jam præcavendum aut pereundum existimat. Primum non securius quam morte Regis obtineri posse, eaque non imperata, ne merita acquirendi regni turparentur; sed tali, quæ ad casum posset referri. Igitur saga i ingenio exploratis diu ante consiliis quibus Rex potentiam posset infringere suam & perspecto, Regem opera gravis ministri carere posse, si Archomenes ipse in Græciam trajiceret, haberetque occasionem, connexionem belli pedetentim perscrutandi, precatur Regem, ut ipse arduæ obsidioni urbis Thebanæ una cum Archomene & Ariobarzane, imò tota aula assisteret. Flectit deinde, ad Reginam, eadem offerens, & ut duos filios Regni hæredes Memnonis curæ domi relinqueret. Grata

erat Aglauro ministri propositio, cum urbis metuendæ deditionem, conservationem occupatæ Græciæ, Regalisque incolumitatis, abolitione insidiantis Ministri polliceretur. Et Archomenes idem, ut initium liberandæ salutis Regiæ recuperandique pristinam fortunam interpretatus. At Reginæ, extorto Aoribarzani consilio longe alia mens, hærebat in committendis fidei alienæ tenellis. Itaque revertenti post aliquot horas Rhadamisto respondet, non sibi permittere amorem maternum parvos liberos arbitrio exponere alieno. Si ipsa tandem Thebas proficisci juberetur, pignora quoque se abducurum. At si votum liberum adhuc esset suum, amare se potius, regno relinqui & curæ teneræ ætatis, tantoque itineri imparis. Laudavit sollicitudinem matris Rhadamistus; & quo suspicionem conceptam sopiret, desiderio Reginæ, proprii tamen commodi non oblitus, velificatur suadendo, ut Babylo-niæ, Arbelæ, aut alicui Phœniciæ urbi potestate Regia tamdiu immoraretur. Quod, ut Magnificum ista suscepit, non renitentibus ejusdem Consiliariis, Regi illam abstrahi, quæ maximum admonendi habebat jus, dummodo Reginæ Regentis hac opportunitate fierent ministri. Cæterum Rhadamistus conclave egressus Reginæ, à spiculatoribus percontatur, quisnam fuerit penes Reginam; illi Ariobarzanem inter leves nominant. Ad quæ clienti cuidam forte præsentis abrupta voce dicit, *Feci te Ariobarzanes; at faciam ut iterum deficias.* Post hæc Persepolim omnes relinquunt, & per petrea itinera, aërisque intemperiem Græciam pertendunt. Trajecto Hellesponto Thebas pervenere. Ingenti Magnificencia, sed ordinante sic Rhadamisto, à Larissa, Magnesia novis civitatibus transitus Regis cul-

tus fuerat; Cæteræque sociæ aut subjectæ urbes dona opulenta obtulere. Quæ, & Exercituum splendidus status multum placuere Regi, jam iterum Regnum per reverentiam istam se accepisse judicanti. Igitur mirifice favet Rhadamisto, & offerenti summam belli illam prorogavit. Liberalis erat minister in donando quod reddendum sciebat.

Interim Rhadamistus Regi omnibus copiis urbem occupandam censenti dissuasit veluti, quod totus exercitus in casum daretur. Posse urbem igne aut prohibito commeatu ad deditionem urgeri. * *& expugnata Urbis commodum penes militem ob diripiendi Licentiam; dedita vero penes Regem.* Revera tamen hæc sui, non Regis aut exercitus sollicitudine suadebat interfirmamenta potentiæ jampridem referendo, ut bellum non urgeretur, sed traheretur.

At Aglaurus contracta ex longinquitate itineris ac mora obsidionis ægritudine, Corinthum ad curandum corpus discedit. Evenerant hæc ex voto & provisione Rhadamisti, per hyemem & loca minime salubria debilem alias Regem ducendo. Itaque conceptum consilium exequendi tempus oblatum videns, per emissarios (*homines ipsi aliàs fideissimos, sed quos per annum, ob jussa in se crimina odio & cladibus persecutus fuerat, quo scientia illati damni eximeret metum, subornationis aut reconciliationis*) Archomenem & Ariobarzanem in conspirationem contra semetipsum sollicitat. Promptas aures apud similia jam agitantes invenere emissarii, præponente Archomene libidinem succedendi Prudentiæ, aut, sperante impunitatem ex sequenda morte Aglauri. Verum consiliis solummodo assistere volebant associati, non executioni.

Quo contenti Emissarii, id saltem procurarunt, quo per proprias Literas illos possent convincere societatis. Ad quod Ariobarzanes, denegante sapientiam juvenili ferme adhuc ætate facilis fuit. Archomenem vero tradendæ scripturæ tenaciorem quadantenus deprehendebant, nec ad illud sollicitari poterat ulterius nisi manifestum latentis fraudis indicium prodere voluissent. Tergiversantem itaque capere aggrediuntur hoc modo. Pactus cum ipsis erat Archomenes, ut quælibet annuncianda per Epistolas ipsi significarentur, ne congressu cum inimicis, Rhadamistus de insidiis admoneretur. In quod, ut adjumentum sperati successus libenter consenserant. Verum vidente forte uno ex Speculatoribus Archomenem codicillos comburere, sicque optimum artificium nullo eventui esse impensum, Virum callidum quo imbecillior erat, invadere incipiunt. *Periculosa est omnis societas scelerum, ubi socii prudentiâ non ex æquo pollent.* Nam licet Archomenes præcaveret ne propriis indiciiis argui posset; idem tamen ut curaret Ariobarzanes, efficere non poterat. Sed persuasus ab uno emissariorum, ut veniret in sylvam ad communicandum secreta comparuit, mutato vestimento famulisque relictis; Occultaverat sub terra Emissarius cui nomen Vasinus, testes, super impositis ad captandum aërem grumis talparum. Ita vero dirigit Colloquium Vasinus ut Ariobarzanem ad confessionem societatis Conjuratiōis cogeret. Utebantur lingua Agyptiaca (cujus nec ignari erant subterranei) ne verbis Græcis aut Persarum, ut unicuique intelligibilibus tanta momenta loqui vereretur fallendus; nec suspiceret illum proditorem, qui, ignota lingua se explicando sollicitus esset de semetipso. Habito deinde de
variis

variis discursu revelat Vasinus Ariobarzani, Archomenem bis fuisse apud Rhadamistum, tempore quidem nocturno; proditas esse insidias; se fugam capessiturum, eademque arriperet Ariobarzanes. Expalluit ad hæc Ariobarzanes & magnitudo subiti periculi exanimaverat prudentiam ut cognosceret insidias Vasinij, & facinus coram inficiaretur. Fugæ igitur adornandæ solummodo intentus properat ad urbem. Sed verò habet, nondum illam ingressus obvies à quibus rapitur ad vincula carceris, compertusque eadem jam custodire Archomenem, animum laxavit in fletus miserabiles, fatis jam animadvertens, subornatos Emissarios, adhortatur Custodes ut properarent ad proximam sylvam, ibi Vasinium complicem inventuros. Ad hoc se non esse ablegatos, isti responderunt. ille vero opes in mercedem perfidiæ occulte acceptas diu ante Italiam transmiserat; in quam profugiendi fatis jam habuit temporis & securitatis, cum, quasi elapsus in Persiam investigari juberetur à Rhadamisto. Interim Scythæ occulta Rhadamisti instigatione Persidem irrumpunt, & quo possint videri, non animo prædandi sed intentione belli suscepisse expeditionem, castella expugnant. Quæ cum Regi essent nunciata, dubitavit an Archomenis, an Rhadamisti consilio uteretur. Manebat alta mente repòstum, quanto imperii damno Archomenes idem bellum Oriente imperio administrasset; E contrario cuncta Rhadamisti negotia felici defuncta eventu, & Thebanos quoque jam pacta obtulisse. Constituit itaque Rhadamistum vocare in consilium. Hic antequam nuncium veniendi acciperet, jam profectus erat, dedicationem urbis obsessæ & detectæ erga personam suam conjurationis atrocitatem deferendi. Attonitus

ad ista Rex diu hæsitavit, An salutem Regni præponeret saluti amicorum; Rhadamistum quippe non nisi supplicio inimicorum ad solertiam fore exorandum.

Ad ultimum tamen victus priori permisit ut, si convicti omnes capite plecterentur. Hoc, offerentibus se ad testimonium occultatis in sylva in Ariobarzane, Archomene impletum, & in Mazæo, altero emissariorum. Namque memoranda vindicta in ultimo Rhadamistus ultus est veterem offensam, ita sibi parando occasionem. Convocato ad se proposuerat opportunitatem parandæ gratiæ & reconciliationis, si Archomenem & Ariobarzanem conjurationi vellet illaqueare. Accipit hic conditionem, securitati suæ non redacta in scripturam commissione, aut alio regressu consulendo, sed soli promissioni impunitatis, & post successum præmii innixus. Nunc vero in carcerem conjicitur & immisso clam carnifice, quassatis compedibus, cancellis fenestræ appenditur. Ne intellecta mortis necessitate referret se ad Autorem, & quo sumpta mors, quasi tentato in vanum aufugio assimularetur.

Cæterum oppressit mors improvisa Rhadamistum prædictis vix peractis, in medio spei; eundemque pari mortalitatis fato sectatus paulo post Aglaurus intricata & cruenta posteris relictâ successione. Sentiebat promiscua opinio Archomenem, Ariozbaranem, emissarium, Rhadamistum & Regem simul excessisse, quasi causam ventilandi tribunal suscepisset cœleste. Accleraveritne Rhadamistus mortem Regis occupandi sceptrum dubium Abruptio vitæ reliquit. Aderat jamprimum opportunitas; incertum, an adfuerit fiducia sui. Cæterum insigne factum ministerium ejus non adeo novitate artium, quip-

quippe iisdem multi similia longe ante moliti, sed magnitudine acquisitæ potentia. Invitavit ipsum facilis occasio ignavia Regis, quæ & animos accendisset aliorum.

RELATIO XIV.

Deliberat Orontes Cypri Rex, An Filio Potentioris filia quærenda in matrimonium; & qualis deinde executionem secutus sit eventus.

Interpellabat matura soboli procreandæ ætas Orontem Cypri Regem, ad uxorem Armidoro filio petendam. Non improbavit paterna Pietas impetum ejus, reputando senectutis solatium: si Imperii fulcimenta ex filio vivus adspicere non modo, sed & eorum educationi invigilare posset. Varias virgines speculantem, ad sollicitandas Cassandræ Ægyptiorum Regis filia Nuptias, preces illam deperientis permulcere. Convocato, conclusionis depromendæ causa Consilio, diversas sententias sub uno silentio occultari deprehendit. Allegaverat namque ipsius filii effrenem libidinem, posse sic pacem nuper sancitam æterno fœdere indurari; Hostilitates deposituros qui sanguinem communicaverint. Ista quidem non regio ingenio ratiocinabatur Orontes. Cæterum erant istæ propositiones non fluctuantis animi prætextus, sed certissima argumenta rei jam decretæ. Nihilominus quidam ex senioribus periculo præsentis intempestivam ostentavit prudentiam: Nimis carum esse, dicebat, si salus Regni libidinibus Regii juvenis obsecundare deberet. Amissionem Imperii ista obstinatio portendi. Ne crederet Rex, conjugium illud pacis fore firmamentum, fore ser-

senio gravem erigit, & loco valedicto Nicosiam Metropolin intrant. Tanto cultu hic excepta est Cassandra, ut non Magnificentiam aulae Ægyptiacæ sed Regiam se mutasse, eadem expectantibus aperte confiteretur. Ita verò se gessit in principio ut nullius nisi mariti amplexu foveretur. Et si hac continentia vitam continuare potuisset, certiores profecto enixura fuisset liberos quam omnes Cypri uxores.* Quæ ex more statutis ante nuptias diebus dotalem pecuniam quasituræ promiscuo coitui ad littora maris se exponunt, residuæ virginitatis libamenta maritis postea sufficere arbitrantur. Sed apparuit breve pudicitiae confinium. Nam Cassandra exacta minorennitate, & deprehenso abusibus in sufficiente marito, subsidia cognoscit Conjugii. Sciebat ponderare damna, quæ timeret Cyprus, si indulgentiam cupidinibus suis recusaret. Itaque timeri se, timendamque sentiens, thorum exigua cum cura clandestinitatis profanat. Pacti erant Legati ad rogandam Cassandram missi, ne Populares Regina in Cyprum inveheret. Placuitque id arbitrantibus, *Omnem potentem, dummodo ades intraverit, hospitem cogere posse ad id, de quo antequam admitteretur, non facienda fuisset mentio.* Eadem tentavit Cassandra, pro aliquibus tantum introducendis; postmodum impetrando licentiam. Sed tales fuere, cum quibus amoris coluit vicissitudines.

Statim Orontes hæc nurus intervalla compertus est ex Consiliariis, qui Conjugium dissuaserant, quo jam ex eventu quam utilia statuissent demonstrarent. Hæc Rex quæ audiverat, defert ad filium, oblitus rationis, quæ ipsi dictitasset, *illa non deferenda quæ manifestata vindicari non possent*, filiumque

que, vindictam non remedia meditaturum. satius si ipse *aliâ & quæsitâ* ex ratione facinorum ulterio-
rum abegisset opitulatores. Sed vero Simplicitas
Fili vindictam, quam secundum ordinarium in-
genii humani cursum sumere debuisset ab adultera,
vertit in Patrem, tanquam infamantem; Et quo-
rum ab illo admonitus erat, queritur apud uxorem,
illamque pronunciat quasi innocentem. Hæc con-
tenta iudicio mariti, cognitamque ipsius ignaviam
post hæc adeo suis impendere scivit commodis, ut
tanquam facile toleranti impegerit majora. Studet
igitur roborare odium in Patrem fletibus, Marito
gratias agendo quod affectum & opinionem fidelita-
tis adversus tantæ atrocitatis delationes obstinave-
rit; & blandimenta noctium admiscendo. Ita su-
specto, qui, vera Armidoro suadendi gaudebat
libertate, apertius, quasi in contemptum patris
cupiditatibus indulget, secura insuper de necessi-
tate tolerandi: Habebat inter delicia, juvenem
aliquem ex Ægypto cui vocabulum, Bastarnes erat;
Cum hoc tam apertum ipsi fuit commercium, ut
amores omnes videret aula, & confirmarentur, ubi
filiam Antigono posthæc nuptam ex illis ample-
xibus eniteretur. At Bastarnes post nativitatem filiæ
ferviliter habetur, tandemque ictibus fustium comi-
tantibus Cypro ejectus fuit. Incertum, An Cassan-
dra amoribus ejus ad odium usquam delinita vel
extinguendi suspicionem amoris, dura ista jusserit;
An verò Armidorus, de perfidia uxoris certior jam,
illam ignominiâ in adultero affecerit. Parilem fer-
me Fortunam cæteri Ægyptii, quos fastui Comita-
tus inseruerat Cassandra, habuere, redintegrante
in Orontem bellum Rege Ægyptiorum; Omnes-
que ne quidem virginibus exceptis domum fuere
re-

remissi. Cæterum non classe saltem navibus Oron-
tis obviam iverat Ptolemæus, verum & expositæ
Legiones in Terram quo omni ex parte Cyprus
premeretur. Sanum tunc Rex servi consilium fera
æstimatione cognovit, cum nunciaretur tenere
jam hostem castella, appropinquare Metropoli. Non
sustinuisset profecto Nicosia obsidionem robore
viventium; sed morientes ipsam conservarunt:
Pestilenti quippe sidere afflata hostem deterruit ab
invasione. Cassandræ vero hoc casu oblatus præ-
textus libidinem Locis angustioribus occultandi.
Seponitur namque securo castello; Orontes vero
& Armidorus ad arcendos hostes exercitu profici-
scuntur. sed immorigero undique fato invadit An-
gor Orontem quem mors demum solata. Dari
sibi illa die imperium professus Armidorus; Cassan-
dra vero de extincto penitus Ofore, hincque de
majori libertate gloriata, mentitur Luctum, do-
nec nativitate filii tot precibus expetiti projicere
Lugubria contigerit. Hyacinthi nomen puero in-
ditum; ideo autem non Patris, quia ex ipsius ossi-
bus non exierat, sed iterum novo adultero anni-
tente. Inter hæc pestis contagio ad castellum quo-
que penetraverat; itaque Famagustam Regina
simul cum Gynæceo transfertur. Adstitit in hac
urbe negotiis pacis, quæ post sancita fuit cum Syris,
metuentibus ne Cypriorum viribus extinctis,
Ægyptii soli in extremum præjudicium undis do-
minarentur. Novis quoque Libidinibus jacta hic
fuere fundamenta, eæque cum Comite Sydonio
cultæ. Decora ingenii non minus, quam corporis
hujus hominis demerebantur Cassandram. Erat ori
gratia summa, à qua non distinxisset mensuram
pulchritudinis sufflavæ cæsariei nec venustatem
sta-

staturæ quam Lenociniis Ægyptiorum excolere noverat. Sed adultera, considerando bellum jam esse illatum, ideoque maritum non amplius posse terreri per inferendum, studuit clandestinis amoribus cum Sydonio voluptati incumbere. Trahebat hunc ob finem in familiaritatem, Sydonii sororem, Marchioni de Papho nuptam & omnium Cypri formosarum bellissimam feminam.

Inter hæc non tantum pestifera rabies defierat, verum & bellum, extorquente æquas conditiones metu Syrorum, impræsens sublatum. Relinquunt itaque Famagustam Nicosiamque repetunt Rex & Regina. Cassandra Tranquillitati restituta & debilitatem oculorum in Marito adhuc cernens, nullum extremum lasciviæ suæ recusare decrevit. Quotidie frequentabat domum dictæ Marchionissæ de Sapho, causata absque ipsius præsentia vivere se non posse. Revera tamen quod apud hanc Amante absque arbitris frui contingeret. Equidem nec Marchionissa flagitii aut periculi nescia erat; Sed certa, si abnueret de totius familiæ exitio, cum Regina quidem incolumis esset evasura, sibi autem apud Ægyptios nullam fore Lenocinii mercedem, pro commodis præsentibus in quævis ventura consentit.

At Cassandra, eo Libidinum diuturnius fore exercitium credens quo minus illas nesciret prohibiturus, cuncta prævenit indicia, rataque in conspectu aulæ nihil reticentis peccare intutum, rogat Marchionissam, ut ægritudinem curandi specie rus abiret propinquum. Quo facto Regina prætendens adhuc sympathiam animorum illam sequitur; Sed semper vesperscente die reversa. Vacuo ibi potiebatur adultero, qui bis quandoque & ter intra septimanam urbe exhibat palam, veluti ad venandū. Intrabat
sem-

semper personatus per scalas furtivas conclave, ubi venientem operiebatur Regina. Sed hæc verita, ne simultaneam absentiam suspiceret Armidorus, frequenter abstinuit visitatione, egrediente licet Sydonio.

Verum Rex, videns Arcana Status evulgari, quæ nemini filius erat quam uxori, hanc incipit suspicari adulteram, cum Sydonium de illis, quæ non nisi ex arcta Reginae familiaritate percipere potuisset, locutum comperiretur. Oculis itaque donatus, omni cura uxoris speculatur actus. Adveniebat ea tempestate Polydamas Syriae Regis Legatus Extraordinarius in aulam Armidori secreta veluti tractaturus; à Syris tamen ideo forsitan missus, quo Armidoro, fidelibus ministris indigenti aperiret quæ Ægyptii, utriusque hostes contra Cyprum machinarentur. Raritate pompæ ipsius conspicua fuit receptio, magnificoque Palatio immissus sumptibus publicis totaque domus indefinite per omne tempus sustentatur. Quod factum ideo, quia simplex vivendi mos, non carus exiturus timebatur. Cæterum frequenti & longo colloquio, remota aliorum præsentia, attonita cum attentione Libidinantium consultat Rex cum Polydamante. Podagra hic in aulam venire impeditus, scriptura cum Rege negotiabatur. Eodemque modo ipsi responsum. Ex commercio hoc brevi intellexit Rex Polydamantis ingenium, quanticunque negotii capax, rimaturque ex ipso omnium Arcana regnorum. Adeo ut intimam istæ virtutes Legato cum Rege amicitiam conciliaverint. Utebatur solertia ejus ad speculandam fidelitatem ministrorum suorum: immiscente se hoc Ludo conviviis, aliisque animi incuriosi occupationibus.

Nec consortium certissimi licet delatoris recusare

audebant Aulici absque indicio malæ conscientiæ. Nec periculum effugerant conversationi ejus vacantes; Namque amando dissimulare peritus ea, quorum jam quadantenus conscios noscebat Polydamas, dubitantem penitus confirmant. *Sed vero ejusmodi Polypragmosines negotium si mandato ablegantis Legato injungitur periculosum; si proprio arbitrio fit, extrema dementia est.* Investigaverat Polydamas isto studio & amores Cassandræ cum Sydonio, eorumq; Regem facit certiore. Regina istam revelationem resciscens, nihil ex pristina familiaritate erga Polydamanta remisso, clanculum per Theodoretum Sydonii agnatum & pro regno Cypri honorem & munera Legati apud Syros ferentem nititur, ut Polydamas quasi Regi occulte odiosus domum revocaretur. Perseveris mandatis imò assignata profectiōni hora Polydamanti injungitur properus in Syriam reditus. Hegilochus Syriæ in hac aula Legatus ordinarius & à Cassandra similiter in partes tractus, ficto imperio speciali abitum Polydamanti pariter indicit; ipsumque Regem ut abstineret ipsius negotiatione hortatur. At Rex negabat se admissurum ut abiret, contumaciamque se excusaturum pollicetur. Simul imperat Theodoreto ut de prorogatione Polydamantis apud Syriæ Regem esset sollicitus. Verum apud pariter corruptum fidelium officiorum recommendatio erat supervacanea; rescripsitque Theodoretus, perseverare Syriæ Regem in interpellando ministrum. Industria tamen Polydamantis detecta fuit fraus ministri contra intentionem Domini operantis, & cum Hegilocho contechantis. Continuavit igitur adhortante Rege mansionem; Penitus verò arcana factionis Reginæ revelandi jam obtinebit occasionem. Intercipiebat Hegilo-

gilochus, perfidiam Secretarii postarum emer-
tur, fasciculum epistolarum ad Polydamanta dire-
ctum. Quo aperto literas ad Armidorum invenit,
diversaque, arcanis characteribus conscripta folia.
Quibus omnibus iterum firmatis, postæ restitutus
fasciculus Polydamanti traditur. Hic, antequam re-
signaret, ex sigillo minus accurate resecto fraudem
fasciculo obtigisse & postea singula numerando,
aliqua, Ziphris conscripta quoque esse subtracta
deprehendit. Hegilochum, cum Regina, uti di-
ctum ante, colludentem hujus audaciæ credidit
Autorem; & questus de illa apud Armidorum, petit
ut securitati prospiceretur in futurum. Rex tanto
cum ardore dolum istum persequeretur, ut mox
illius convinceret Hegilochum. Hic privilegio qui-
dem gentium, sed verius facilitate Regis, in præ-
sens supplicio exemptus; Timuit tamen ne post hæc
pæna talionis afficeretur. Ad quam declinandam,
accuravit, ut fictis vel non suspectis inscriptioni-
bus in posterum Literæ ad ipsum mitterentur; adeo,
ut diu vindicta, quam Rex captabat frustraretur. Sed
accidit, ut secretarius Hegilochi, servitio minus
benigne dimitteretur. Hic, incertum spe an ultione
cunctas inimici fraudes Polydamanti exponit. Rex
de his informatus, Hæphestioni omnium amicorum
fidissimi & Postarum superintendenti præcavendam
in posterum hanc fraudulentiam commendat; i-
psūque ablegat ad Polydamanta ut peteret cuncta
nomina suspectorum; superaddito mandato, ut li-
teras ad illos inscriptas post hæc deferret ad Regem.
Primo statim die inciderat Hæphestion in Literas
quarum sensus Regem confirmavit, de fidelitate
Legati quem in Syria alebat dubitantem. Verum
propria manu hunc convincere instituit. Mandat

igitur Hæphestioni ut cunctos fasciculos ad Theodoretum ablegandos interciperet. Inventus, eadem currente adhuc septimana unus ad Sydonium ab eodem directus. Ex hoc plenissime perfidia emergit, & conspirasse adulteros ad amovendum Polydamantem. At quo uterque per propriæ manus caperetur argumenta, subtiliter admodum dictas Theodoretæ Literas reclusas (idem quippe sculptum habebat sigillum) ad Sydonium perferendas tradit. Intercipiebantur & deinde Responsa Sydonii, verum characteribus occultata quorum resolutionem Hæphestioni demandavit; idque quod fidelissimus esset & prudens. Non sustinuit vinculum characteris acrimoniam interpretantis, cunctaque Sydonii arcana innotuere. Certior jam reddebatur de infidelitate uxoris, secretissima Regis evulgantis & de collusionem Sydonii cum Ægyptiis, hostibus Regni.

Jam Armidorus consilia, proditores in forum & jus trahendi arripere videbatur, nisi moderatio Hæphestionis justius quam cautius irascentem deflexisset. *Demonstrabat nondum* occasionem maturuisse ultionis, fructus præteritæ curæ ictu perimi intempestivo, captanda plura indicia. Copias non sufficere ad damnandum; sed serviisse tantum detectioni; judicia requirere originalia, aut ad minimum, ut monstrentur prius Notario testibusque antequam tradantur. Minime gentium vero, indicto judicii die. Conjuratis necessitas indicanda se armandi; Ægyptios, bellum, quod Cypriis inferre, minæ prohiberent Syrorum atrocissime facturos per Cypri subditos. Aut itaq; improvisis percussoribus, aut veneno fore tollendos. Sed considerandum non facinus posse puniri cum spe extinguendi ejus originem. Superstitem fore relinquendam Reginam,
uterum

uterum gerentem; at aufugituram cum embryone, suam, post cædes consortium augurando. Equidem non regno inde contingi jacturam, cum Ægyptii, quæ ex Cassandra cognoscere possent, scirent jam pridem, dummodo Regis amor *non derogaretur*. Rex, his rationibus non moventibus, Animo decernit, publico plectere supplicio conjuratos, post abjectum uxoris partum. Hanc vero perdere, amor nolebat conjugalis, qui tam violentus erat ut horrenda illum non exanimaverit impudicitia. Curavit itaque originalia codicillorum denuo interceptorum secreto judicio apud Hæphestionem *transsumi*; indicitque Theodoreto in Syria commoranti reditum. Quod ne suspiceret Regina, majora quam antea venerantis officia eidem testatur. Hæc vero, proditas jam esse collusiones ex infuetis mariti blanditiis comperta, nec præsentia quam ad soporandum conficta, fortius nititur ad salvandum adulterum.

Interim Rex Archelaum in Syriam ablegandum denominat, ipsique dat in mandatis, ut ibi notificaret, Theodoreto decepisse Syriæ Regem referendo, Polydamantis rationem offendere Regem Cypri, ideoque optari ut avocaretur; sed ut Regem potius rogaret, ne solatium sibi invideret Polydamantis. Verum simulac Regina Personam novi Legati rescivit, hunc quoque munerum vi sibi reddit adeo obsequentem, ut in Literis, quæ iterum Regi innotuerant, Sydonius Theodoreto scriberet, *nihil novi se habere quam quod jam transmisisset per Archelaum* (scripta namque præsens epistola post profectionem Archelai) *fidū sibi & de fortuna suorum sollicitum*. Notabilis erat Sydonii negligentia, literas Casui committendo illas quæ priorum arcana continebant; at lassata, ut multoties evenit, erat vigilan-

tia. Cognitis prædictis, monet Hæphestion Regem de revocando Archelao, aut ut ad minimum Acta commissionis reposceret. Confestim igitur per nuncium ad Archelaum Literas mittere jubetur Hæphestion. Scripserat hic eas veluti amico & cum admonitione quadam fidelitatis, & evitandi discriminis; sed forte, quoad reddenda Commissionis instrumenta ipsum faceret promptiorem; An vero sollicitus de futuro refugio si vincerent partes Reginae? Interea Rex ad præveniendam suspicionem quam nuntius specialis esset daturus, aulae persuadet incidisse post abitum Archelai necessitatem adjungendi mandata. Nuncius vero adjutus celeritate ventorum nocturnis diurnisque itineribus quemadmodum imperatum erat, non procul Seleucia attingit Archelaum. Hic obediens jussibus Hæphestionis absque inquisitione causæ & vultus ullo terrore, codicillos restituit; Adeo ut nuncius, ignarus antea eorum quæ portaret, ideoque vultum Archelai non scrutatur, dubitanter post reditum diu reliquit in suspensio. Sed temporaria saltem ista fuerat cautio. Archelaus enim contechnantibus per occultos aperit nuncios acta, & ex his imminetia.

Cunctatus in hæc usque tempora Armidorus animum suum in cædem Proditorum incitandi, in propriam tandem incitavit alienum. Namque evulgatis omnibus, imo auditis minis mortem nunc demum intentaturus, legit Judices. Verum Accusandi, eximendo Armidorum vitâ, seiplos exemerunt judicio. Secuta enim ejus mors, atrocior semper licet ci reacxitus dominantium fama, exstantibus tot pereundis & videntibus ultorem non futurum ob facinoris societatem qui succederet, non alii causæ quam perduellioni debet imputari. Sed inter-

terpretatur omne dubium inventus in ventre pulvis adamantinus, & quod plurimi qui una cum Armidoro, à Cassandro Ægypto excepti convivio, repentina morte conciderint. Solus Hæphestion remunerante fidelitatem fato mansit incolumis, non ex misericordia sed quod forte ignoraretur.

Eadem forte cecidit & Hyacinthus Armidori filius imaginarius, quo imperium devolveretur ad Firmontem ex Sydonii consortio natum. Cassandra mortuo Rege per nativitatem posthumi utero levata impubere Firmonte imperium ambivit, habuitque ultro, quo raptus non paterentur judicem quam officiis sperabant corrumpere. Tunc verò tam libidinose vixit ne amantes ab adulteris distinguendo, ut si cæteri Cassandram esse Reginam non recordati fuissent, ipsa certe oblivisceretur.

Nec Sydonius condjutoribus indignabatur, dummodo ex stipendio centum mille imperialium nihil diminueretur; extititque Libidinum Consiliarius.

Docuit Cassandra Reges Personasque illustres, vitandum esse conjugium fœminæ prudentis. Uxoriam namque prudentia rarissime utilitati conjugii aut rebus honestis studet, sed unice & ante omnia ingenium suum contra auctoritatem, emolumenta & honorem vibrat mariti. Hæc sunt fœminarum occupationes.

R E L A T I O X V.

Quemadmodum Titus Mucianus inter initia acquisiti Principatus se gesserit, quomodo Regnum morbis libera verit, qui indulgentia Patris irrepsertant & quibus tandem mediis Parlamentum inferius tentaverit enervare.

QUOD Licinius Mucianus, Syriae Princeps, imagine dignitatum dilcerpserit consensum subditorum; Quod ad præscindendas radices Tyrannidis, Nobilibus non tantum, verum & sibi opposuerit civicos, nuper Relatione 6. communicavimus.

Jam mihi extrema ipsius, & Prudentia, qua filius ejus Titus postmodum inclaruerit, restant evulganda.

Licinius Mucianus confecto feliciter contra Parthos bello, interverfaque Apollini superioritate, reliquam ætatem tranquillâ fovit senectâ, quam placida demum morte commutavit, relinquens imperio maturam Titi filii Prudentiam. Adoleverat hujus ætas Luxuriæ Doctoribus, patre curis imperandi districto. Studia igitur averfabatur Liberalia, ut occupationes serviles, palam jactando, *Principem vitæ* alterius, & propriæ naturæ investigatione moderamina regiminis addiscere posse. Posse ex paucorum ingeniorum speculatione tantum dignosci, quod ingeniis omnibus imperaturo incumberet. Quare generositatem naturæ, mollitia effœminaret Eruditionis. Subsidiaturum se necessitatibus Status, quando peritia Matheseos aut Juris Civilis indi-

digerent, per alios. Non ista, sed excelsiora Principis *esse studia*. His jam incumbere volebat inter mortuos, seu Historicos legendo. *Historicos* appellabat specula quæ deformitatis admonerent, & docerent imitanda. Nec vivam vocem plus præstare; nolle se informationem & reprehensionem pati illius, cui in posterum sit imperaturus. Mortuos vero extra suspicionem exhortari; reticere *etiam se esse consultos*. Legebat scriptores Romanos, & si quod alibi exstabat nobile scriptum, illud per interpretes Syriace efformabat.

Interim ultra vota filii, vita morabatur Parentis. Frendebat in familia Genitoris ministros regni hærede dari lautiores, imo de inimicitia Regii Principis gloriantes. Crescebat indignatio, aurum sibi denegari, at donari illudentibus. Hæc sentiens Pater, provectam filii ætatem nimiam sibi objicere senectutem, suspicatur. Hinc odium; quod callide intendere noverant inimici, spernebantque deinde inermem. Verum inopinâ Parentis morte finiebantur isti dolores, sufficiturque Titus in regnum. Statim exiit contra præsumptionem omnis Orientis pristinos mores, nec ipsum major corrumpit Licentia, sed meretur referri ad raros Principes, qui in melius, regnum adepti, se mutaverunt. Exigebat jam victor, ultionem à pristinis offensoribus, quosdam honoris, quosdam bonorum jactura removendo.

Depositis substituit inimicos. Casus Patronorum ruinam causabantur multorum clientum. Nam & rami plurimi, collabente pondere quercus arduæ quassantur. *Fluxa & instabilis Res est omne felix Fatum, quia ad se continuandum, tolerantia indiget tot aliorum*. Abegit quoque omnes sibi nondum regenti Libidinibus subministrantes; sed quo

nemo superesset qui Luxum antiquum repeteret aut exprobraret.

Cæterum Mucianus magna quidem acerbitate sub imperio Patris fervorumque triginta transegerat. Sed maximum ipsi emolumentum duritiâ illâ præparabat Deus. Scire jam poterat ex veteris animi memoria animos sperantium inopumque deflagraverat ardor luxuriandi minori impensa, & positus adhuc extra præjudicia propriarum actionum, captabat ex causis eventuum circumjacentium Principatuum experimenta propria regnandi, quorum carior nulla alia disciplina quam ubi ex cladibus & successu priorum moliminum sunt animadvertenda.

Sic pristinâ meliori reformatione expiatâ, proxima pecuniæ fuit cura; & cuncta scrutantibus justissimum visum est, inde repeti quorsum abierat. Ingentem pecuniæ summam Pater non tantum, alendo sui timorem per sustentationem Legionum militarium consumpserat, sed & donatio erga merita amicorum ultra octo milliones exhausit. Quibus vocatis voluit, ut ex Liberalitate Patris quartam sibi tantummodo vindicarent, reliqua vero restituerent; At hi non tres modo partes profligaverant, verum & quartam, imo ferme propria; adeo ut regressum Principis illuderet nihili inventio. Hinc mihi judicium oritur, Principem melius successori consulere prædici donando, quam pecuniam numeratam. Indissolubilis quandoque necessitas imperantes adstringit, largitionibus merita inservientium rependere; sed si prædia concedit, & successorii relinquatur, bona ista retrahendi à quocunque possessore potestas, & medium Donatorio, retractum emptione præveniendi; Nec istenebitur ad evictio.

victionem cum factum Principis ad casum, quem nemo emptori præstat referatur. Mucianus opinionis deprehendit veritatem successu. Nam in illos, uti relatum, qui pecuniam gula dilapidaverant, inanis, ut redderent fuerat executio.

Itaque ad prædia à Patre alienata conversus, illa repetebat una cum fructibus; ultimum tamen in peciem modo exegit quo alicujus remissione solari posset interpellator. Prædia verò omnibus non ademit sed quibusdam donata reliquit, non quidem animo continuandæ munificentiae, verum artis paternæ recordatus. Nobiles, unum alteri beneficiis præferendo sic divisit, usque unius favore ad alterius odium infringendum. Relinquebatur præterea hac ratione refugium necessitatibus venturis. Non studeant Principes adeo thesauris; sed potius bonis immobilibus, cum promptitudo pecuniæ paratæ faciliores reddat impensas Luxuriæ; Quantitati vero reddituum quamplurimum se accommodet appetitus, nec properetur ad alienationem prædiorum. Dimisit deinde Mucianus ex aula aves quarum triginta erant & à Patre ex Italia accersitæ. Cælesti modulamine blandiebantur istæ aves, imo mortuos etiam multos resuscitasse feruntur; sed miræ res, quod istæ aves non nisi pabulo aureo pasci voluerint. Portabant insuper saccos, quos simili pabulo repletos quotannis evacuabant in Italia penes Parentes. Triginta millia Imperialium ordinario victu auferabant; saccis autem Tria tanta. Ista impendia cum consumere recusaret successor saccis præmissis, concubia nocte omnes ad Italicos avolarunt penates. Fuerunt & alia quæ Reformationem Titi senserunt, quæ cum ordinaria, præsentem non merebuntur Relationem.

Non-

Nondum præstiterat correctio ista status illud, cui cupiditas novi Principis inhiabat. Quærebat sumptus bello, quo initio Principatus famam moliebatur animosam. Sed armis inutilibus & metuendis adversum habuit Parlamentum inferius; Hujus Auctoritatem delendi jam intendit omne consilii robur. Petiit hac ex causa per secretos nuncios, ab Henrico VIII. & Elisabetha Angliæ olim Principibus, jam vero ob merita prudentis & honesti regiminis Parnassi civibus, pro felici successu dictæ intentionis consilia machinandi. Admirabantur Consulti, Consilia ejusmodi ex illis sollicitari qui indolem subditorum, redditus Muciani, potentias vicinas aliaque exacte non noscerent. Ex illorum namque notitia unice fluere accuratam deliberationem. Misere tamen per eosdem nuncios Muciano scriptores qui consilia, quibus uterque Parlamentum Angliæ inferius sibi reddiderint obsequens, prodidissent memoriæ. Henricus ablegavit *Herberti historias accuratissime vitam ejus illustrantes; Elisabetha separato fasciculo Bernhardi Davanzati Scisma della Relligione d' Inghilterra, ut & Sanderi similis argumenti & nominis librum, lingua Gallica nuper donatum, & denique Galliardi & Cambrdeni historias*. Cæterum Elisabetha, informata postmodum de Syriæ regni forma ut simili Angliæ, Thomam Schmith (quem ablegati nuncii adhibebant ad explicandas Henrico & Elisabethæ deliberationes, ne ignotorum Visitatio suscitaret curiositatem) admonuit sequentium: *Sacramentum*, inquit, quo Imperantes devincti sunt salutis Reipublicæ, exhortari deberet Mucianum ad præferendam utilitati privatæ ac tantum temporariæ salubritatem universorum. Pater ejus Licinius Mucianus instituerat

jus

jus Parlamenti inferioris, non ut præjudicaret Majestati, sed prudentia conciliandi liberis posterisque florens semper, atque tremendum Imperium. No-
verat ad quantos grassetur abusus immoderata Re-
gis licentia, liberisque tributis regnum exhauriri
posse non modo usque ad Lacunam, verum ad pro-
prium incendium extinguendi defectum, profusa
antea inutiliter aqua. Indulsi igitur Parlamenti Po-
testatem cognoscendi maxima utilitatum & damno-
rum Reipublicæ momenta, nihil adempto Regiæ
potestati, si qui successerit, bonus fuerit Princeps.
Sic consultum imbecillitati Successoris, & præcissa
astutia Consiliariorum. Transtulit hac provisione
Ærarium Regis ad manus subditorum, eidem ta-
men relicta clave, necessitate Regni ingruente.
Hæc munimenta everti quis credidisset Titum Mu-
cianum passurum, nisi ipse ad eadem subvertenda
jam peteret consilia.

Novem auri milliones ad impendia domestica &
magnificentiam ipsi procuravit Pater; cujus summæ
immensitatem non continuant tantum subditi, sol-
vendo ad colligendas dictas milliones vectigalia; sed
in redhostinentum convocati Parlamenti, unde-
cim & plures tonnas auri donant; id quod ei licet
quando libet. Verum si tandem liberalitas Proce-
rum explendæ Muciani cupiditati non annueret,
subsidiatura ipsi hæc sunt consilia. Non abrogandum
censeo Parlamentum inferius, sed sibi conciliandum,
cujus nutui populus obsequitur ut Æquitati indu-
bitabili. Huic vero successui tali consilio parandum
fundamentum studeat ante omnia Mucianus amo-
ri Subditorum omni desideriorum implemento.
Ægyptiis, quoniam vix æquat viribus Syria, hinc
belli illati victoriæ non certa, ad minimum non fave-
at.

at. Affecuranda Commercica contra Piratas; & Ecclesiæ yriacæ sinceris exemplis se demonstret defensorem. Sic Patris patriæ acquisita opinione; impendet continuandæ machinationi proximum consilium. Moris est singulis yriæ civitatibus indicto Parlamenti Concilio incorruptis suffragiis duos eligere ablegandos. Hi universi opes omnium civium gerunt in manibus, & eminentiori arbitrio, Libita Principis Nobiliumque jus reformandi. Nobiles Mucianus facile sui reddet studiosos per immixta ex senata membra; Civicos vero, cum per novas Electiones mutur, non sagacius sibi faciet obsecundaturos quam illos perpetuando. Donet itaque Mucianus semper membris Parlamenti inferioris viritim non levia munera, hucque perlongum continuet tempus; & semper iusta ipsis proponat petita. Sic munera accipere non verebuntur ablegati cum nota Regiminis justitia & non iniquus consensus apud ablegantes suspicionem diluent corruptionis, incitabitque spes Lucri ad ambiendam electionem. Dirimendum deinde esset Parlamentum in medio Tractatum; idem paulo post revocandum, eademque personæ quasi jam de negotiis optime informatae ut remittantur primo rogandum; Huic si civitas assentire recusaret, sub prætextu protegendæ injuriose repudiatos, istud extorquendum. Nec, se continuari ægre ferent priores. Alligandus deinde honos membri Parlamentarii certo alicui officio, quo respectus utilitatis & proprii posteriorumque damni obsecundare doceat jam affixos.

Cuncta hæc promovebunt præterita Patriæ gubernationis experimenta; nec non paratæ per compendia fastus copiae. Utrique si studebit Mucianus, sequentem quoque corroborabunt prudentiam. Facienda

cienda essent impendia in subditorum manifestissimum emolumentum illorumque restitutio non à convocato Parlamento sed privata Autoritate exigenda, sub prætextu levia ista postulata non mereri sumptus coëuntium. Nec se arbitror passurum graviter susceptæ curæ subditos. Neque ob hæc civitates indignabuntur Regi justo, & metuendo. Requireretur tamen ut regia exactio nullam saperet avaritiam, & ferme benignior sit acsi Parliamentum intervenisset, convocanda posthæc semper concilia Regni seu utraque Parlamenta ad deliberationes status aliaque desyderia exaudienda. Persuadebit hæc convocatio populo, Regem non intendere sublationem Parlamenti, illud *adhuc invitando*.

Horum consiliorum executione non indigeret Titus Mucianus nisi gravitate & inutili sumptuum profusione extreme sufficientes reditus anteiret. Minimè verò proculcato Parlamento inferiori credat futuris temporibus illud penes populum inventum iri, cujus lucrum inpresens incitaret ad proposita inchoandum.

RELATIO XVI.

Deliberat Princeps Epiri, An præstet pellices alere, An vero Legitimam conjugem assumere in sociam thori. Considerantur simul certamina inter Roxolanam & Circassam Solymani pretiosi amicas.

REferunt novissimi nuncii ex Epiro advenientes, varie responsum fuisse Cleandro istius Regionis hodie Principi, ex Consiliariis quærenti, An pellicibus voluptatem naturæ Regiæ solari prudentius

tius sit quam uxore. Velificasse autem quosdam in mutationes amorum inclinanti talesque prætendisse rationes quo sagaci alias Principi suspicionem eximerent adulationis, opinando, Adulationem ab animadvertentibus pro ludibrio haberi. *Grave* esse Regibus onus, si uxori alligentur; duobus sic aulis Regiam fluctuare, bina studia. Interim in diminutionem fastigii Regis tendere, quicquid venerationis conferretur in lociam. Timendos esse Parentes, sustinendas visitationes Propinquorum; dividi horum casus, qui prosperos successus non communicarent; Sed illis quandoque uterentur ad incutiendam formidinem. Uxores nil nisi Regium spirare; ingentia exigere inde liberos. Difficulus illius excuti jugum, quæ susciperet dominari in obsequii Corporis redhostimentum. At non tam care venire mercimonia pellicum, tantundem adhuc præstantia, & eo facilia harum blandimenta, quo magis repudium vereantur. Elevari has & deponi periculum extra, libera formarum *indagine*. Erat inter amicos Principis aliquis Ceno appellatus, is, observando, anceps fore consilium coram Principe, qui veritatem aspernaretur, & adulationem intelligeret, suffragium, quasi dubius animi studuit declinare. Sed injungebatur ipsi necessitas explicandi animum non ab illius indigo, verum quo Cenonis assensionis famâ acta Principis probarentur. Nondum amores Cleandri habebant *nomen*, adeò ut nullus à Dissuasa metus ultionis; illum tamen appetere Polygamiam satis luculentum. Igitur edoctus, Reges quamdiu dubii implorare consilia ministrorum; uti certi, pro ceremonia tantum inire concionem, priorum sententiis accedendo congruentia desiderio Domini respondit. Jamque

que laudabat ultro pulchritudines quæ amorem mereri videbantur Regium ; sed multarum , non unius , ne studium præferret , verum tandem numero plurali divinaturus. Dicebat insuper , cunctis , etiam prudentissimis actibus adhærere pericula sua ; Dari tristia exempla quorum causæ extiterint uxores, eademque quæ suum imputaverint fatum pellicibus, *uxorum figuris*. Unicum tamen metuumdum , nempe ne inter variorum amplexuum liberos dissidia orirentur, idque historiâ Turcica se declaraturum. Volebat Ceno narratione Historiæ incommodum ostendere unicum Concubinitus ; sed talem huic usui impendebat casum , cuius recensione multo majorum Cleander oblique admoneretur periculorum ; Salvando sic conscientiam extra offensionem , non vacante Principe succensionem , dum Artificium admiratur Ministri. Cujus Prudentiæ imitatio permessa , qui tam fœcunda exempla , ingruentibus deliberationibus ex improviso , habet in promptu. Repetendi narrata ista mihi jam indulgebo licentiam , longiori quam Ceno in status concione licuerat , discursu.*

Non à forte nascendi donum recognovit Dominationem ; neque merito virtutum , cum comitatu semper incessevit vitiorum , sed potentiâ Matris Ottomanorum euectus fuit ad solium Silimus II. Turcarum Imperatorum decimus quartus. Utebatur Solymannus pretiosus pater ejus amoribus Circassæ & Roxolanæ. Hujus tumor & severi mores differebant à Roxolana in blanditias , calliditatem & in omne artificium edocta. Circassæ filii fuere , Mustafa , Gangor , Mahomet & Bajazetus ; Roxolanæ tantum Selimus ; Omnium vero Ge-

G

nitor

* Sacredo in Vita Selimi II.

nitor Solymanus. Circaſſa perſpiciens in Roxolana animum æmulandi, favoremque pro æmula Solymani manifeſtum, adoritur inimicam imbecilliorisque faciem foediſſime dilaniat cauſam prælati amoris in irritamento exſtinctura. Roxolana ad negotia Lecti ab imperatore requiſita, per literas reſpondet, *Vereri ſe turpem faciei imaginem exhibere pulchritudini Orientis.* Verum accendit cupidinem videndi cura amantis; Tandemque à præſente Roxolana facinoris autorem interrogat. *Circaſſam,* reſpondit eſſe, *cunctos Majeſtatis Veneratores inſectantem;* & inviſi animi jam pridem conſcia ſubjunxit, *Mirari ſe, Ottomannorum delictum in gremio crudelitatis perſeverare poſſe, aliaque.* Placuit amabile ingenium; & graviter increpata Circaſſa auxit reſponſionis auctoritate, ſenſum ſuavitatis Roxolanæ in Solymano, ſuam Sobolem in ſpem ſtigii genitam allegando; *Reliquos eſſe Vaſallos, Barones; ſe fore Matrem Patriæ.* At impoſſibile credo iracundiam magnanimitate poſſe placari; Habuit quidem ſucceſſus aliquos & hæc prudentia, verum audacia plurima ſummiſſione temperata, nec in animo objecto alicui jam mancipato. Faſtidivit namque Solymanus poſthæc iſtos triſtes & moroſos; factaque Roxolana ſtella thalami, renunciante Monarcha totius Serralii commercio.

Hoc fato Roxolana ſupergreſſa eſt inimicam, nec vita durante ſaltem illius affectus ſenſit comoda jam referenda, ſed nec morte, Solymano erepta eſt recordatio amoris exſtruenti tanquam uxori in principali Fano magnificum ſepulchrum, ad monimentum amoris, & Miraculum poſteritatis.

Nunc

Nunc perlustrandum, quomodo Roxolana triumphans Regnū quęsiverit filio suo Selimo. Plena principum propiorum aula moram inferebant cupitis. Quoniam igitur tot simul corripere intutum, intervalla elegit machinationum. Mahometum insidiis eripuit commune fatum, Bajazetus vero, ne consiliis adversari posset, remotus in Caromaniam contra morem Solymani qui ideo *pretiosus* cognominatus fuit quod primus, extra consilia ordinaria Ottomannorum, generos filiasque non ad longinqua ablegaverit imperia sed aulam pompa liberorum nepotumq; decoraverit. Non suspectabatur simplex aut non animadversum ingenium Gangoris. At magis Mustafa cui pręrogativa Nativitatis & virtutum debebat successionem. Nondum profecto Aula Ottomannorum adspexerat Principem de quo animi dona promiserint majora. Nulla corruptio indolis ex spe futurę magnitudinis & magnanimitas ab arrogantia immunis; Animus quidem militaris; sed humanitatis aderat temperamentum; Fortitudo; at extra jactantiam. Amor igitur aulę, numen Janizariorum & meta inclinationum eo acrius incitabat inimicitias, quo magis istis virtutibus vitia Selimi apud populum credebantur comparari. Ad hunc jam veluti maximum desiderii obstaculum evertendum maximo usura est Roxolana conatu. Assumebat in auxilium Rusten Bassam Imperatori charissimum & cui filiam ex eodem genitam procuraverat in matrimonium, fociatis artibus necem Bajazeto machinatura. Admonuit hunc mater Circassa insidiarum, & ut expresse contra venenum tueretur salutem.

Interim Roxolana nunquam cum Imperatore concumbebat ut in Mustafam odii non jaceret semina: ex

quibus sensim accumulatis tandem orta averfio. Dicebat, *Mustafum mentiri* virtutes in medium exsequendi atrociam confilia. Appellari ab imperitis liberalitatem, qua ille studia militum follicitaret nec aliunde ipsum venari amorem quam ut illo uteretur ad imperandum. Spargere ipsum famam, vergente patris ætate fluctuare imperium, nec id sustineri nisi suo consilio. Esse itaque idolum Constantinopolitanum; etsi non obviam iretur, instare *adorationem*. Facile erat jampridem de prædictis sollicito talia presuadere, momorditque nihil magis quam quod senectuti imbecillitas judicii exprobraretur.

Confert se itaque Solymanus Magnesium specie apparatus belli Persici lustrandi; at post eventum profundius penetrantes scivere iter istud confictum ad abstrahendum Mustafam à latere Amicorum & urbe ejus favore impleta. Vocatur Mustafa ad Colloquium patris, & nullius conscius facinoris veluti ad accipiendum imperium aliquod comparet; Sed aderant quatuor Musti, corda Arcus filium in conspectu patris strangulantes. Inter instrumenta domnandi illud supplicii genus est apud Turcas & honestius creditur ferro, quia hic vita Arcu veluti sub Triumphali suffocatur & cooperante simulachro Lunæ, cujus Religionis maxima iis gentibus inest persuasio, quasi cælestis executio. Cecidit Mustafa non defensus innocentia, patientibus id Diis quos pietas nostra ad compensationem minime obstringit. Justè enim agendo satisfacimus servitiis ob quæ nascimur & sustentamur. Monstratum deinde exercitui corpus Mustafæ, prætendendo, proditorem Regni, conspirantem contra vitam Imperatoris patrisque istud meruisse supplicium. At extrema indignatio intravit triste illud funus visentibus. Increpavit
Soly-

Solymannum cædem filii tam avide haurientem omnis fama, populus, militesque. Consueverunt milites Turcici solem Occidentem acclamatione nominis divini in modum salutationis venerari; Quod postquam Mustafa peremptus, Janizari omifere. Et adeò exarserat omnium rabies, ut si seditioni caput se obtulisset, Solymanus non retinuisset cervicem.

His rebus se immiscuit notabile phantasmatis eventum. Mechanicus aliquis similitudine formæ fidem fecerat vivere Mustafam elpsumque cura Deorum; non confiteri vero genus metu patris. Imbutus vulgus novitate hac; nec ipse refragatur simplicitati credentiū, imo punitis qui fabulæ nō obsequebantur, pecuniam occulte subministratam, ad conscribendos milites confert: & debitoribus centum pro imperiali, vindicato regno, prompte pollicetur. Jamque, quadraginta mille militum Imperator, imo Vezire quoque constituto tendit Constantinopolim auxitque per accessionem Turbidorum & miserum famam sui, fato cuilibet novitati communi.

Anceps tunc Solimannum distrahere cœpit cura, vine militum scelus coërceret, An inanem credulitatem tempore fineret vanescere, donec vim in remedia surgentis mali eligeret. Missus igitur ad parandam victoriam cum sexaginta millibus militum Portan Barsa, eamque reportavit, spectrumque ipsum. Perductum illum ad examen ipsius imperatoris & interrogatum quodnam esset, respondit, *natum se Sinopi, Constantinopoli vero esse tabernam suam ad fruges vendendas; venienti vero fortune obviam se ivisse, quia obtulisset nummos, quibus indigeret, & si intereundum, vile damnum sui.* Ut ederet autores consilii, equuleo fuit imposi-

tus; Sed tanta congeries complicum ut pœna plus nocuisset quam facinus. Ipsi vero abscissus postmodum nasus auresque & caudæ caballi alligatus trahitur ad patibulum ubi suspensus hamo ferreo latræpæ aëris creatur. Quibus patratis filius Mustafæ nec fasciis defendentibus occiditur. At Gangor cujus facetiis Solymannus utebatur ad recreationem afflictus acerbitate casus fraterni inter venandum quasi vit ex Genitore, *quare exercitia amoris sibi vindicaret juvenis, senes vero crudelitatibus latarentur; Quare proprium sanguinem non discerneret ab hostibus.* Ac rem sui sensum reliquerat punctus iste in animo parentis; Hinc Gangor paucos post dies mortuus, suspicionem veneni iniecit. Tenebat quosdam opinio fraude aliena ipsum peremptum; alii vero credebant virus sponte sumptum, quo semel moriendo perpetuæ mortis se eximeret expectationi.

Remanserat ex filiis Circassæ Bajazetus ultimum Selimo impedimentum. Quod evertere connisus, exaggerando omnes æmuli actiones penes Patrem. Sed Selimus artium ejusmodi non peritus, non fecerat fidem. Ratus namque Solymannus ex odio istas provenire accusationes, inimicitias fraternas sopire studuit reconciliatione. Verum non oriebantur odia ex aliqua damni illatione; sed avida spes Regni illud accenderat, cui quamdiu non consultum, vana omnis pacificatio. Validior in animo Solymanni erat uxor; Sed ne posset videri Bajazeti potius spei quam sceleri inimica, Selimum suum frequenter accusat penes patrem ut obstinatum erga Matrem, & ob alia. Quod quidem artificium commune; successit tamen, sopiente vigorem suspicionis Solymanni vehementi amore. Vincunt & communia artificia animum affectibus confusum, variato insu-

insuper modo. Juxtâ inspirat Roxolana, anticipaturum Bajazetum Imperium violentiâ. Et quo ex aliorum indiciis fides delationis valesceret, fingebantur literæ interceptæ, figuris occultis atroces. Parabant æmuli, qui ex Provinciis revelarent, sollicitos se esse à Bajazeto ad adhærendum, transmissæque una Epistolæ oblatam societatem, Complices alios, imp consilia in futurum exponentes. Quæ omnia ocores, Bajazeti substantiæ, amicorumque exacte gnari, ultimorum nomine scripserant ad eorundem amicos quos Imperatori sciebant fidissimos, hinc annunciaturos. Imputantes præterea in dictis literis ea Bajazeto, quæ indiciis, ex præsentibus ipsius vitæ negotiis desumptis poterant confirmari. His relatis Solymanus fidem denegare omnem non poterat, cum vero simillimum videretur filium ad rectores provinciarum scribere veritum, ideoque ad illud exorasse istorum amicos. Incepit tamen vitam filii imposterum accuratius tantum observare, præsentem condemnationem inhibuit aut dubitatio paternæ vel quod insidiarum penitus non esse innocentem Roxolanam suspicaretur. Quod animadvertens Roxolana, omnibus sociis conspirat pro exterminando Bajazeto, cundemque jam magis quam alias vexationibus affligunt; sed quo undique anxius incitaretur ad fugam, & arma movenda; sic enim fore ut majoribus succumberet viribus, aut supplicio. Ducebat hæc via ad exitum; & Bajazetus nihil tutum pro salute in aula videns, proripit se ex urbe ad conscribendum exercitum. Non injusta profecto erant arma si tam prudentia fuissent. Legitimus enim regni hæres spem suam contra futurum subditum tueri poterat adversante licet Patre, cum Bajazetus non natus arbitrio Patris,

sed jussu sive concensu Reipublicæ. Nam & inter Turcas est Respublica, non Dominatus, sed aliter exercitum imperium. Verum considerare debuisset in arma erupturus Justitiæ causæ & exiguis opibus non cessuras totius Ottomannici vires Imperii, nec diu duratura auxilia Divitum, comminationes Religionis exhorrescentium. Nam præcipuus apud Turcas *obedientiæ* cultus est ; quam si semel quis neglexerit, excidit spe gaudiorum cælestium. Prudentius Bajazetus Legem fati expectasset Constantinopoli, idemque forsitan temperasset dexteritate vitæ & obtestationibus Genitori se purgando. Aut quid quæso nocuisset si Selimum occulte sustulisset ? Solymanus nullum regno videns successorem alium & ob magnam ætatem jam moriturus minime interemisset illum, qui adhuc solus restaret. Sed trepidus horum vel collectâ manu obviam procedit appropinquanti Selimo ingenti exercitu. Assertio in regnum Privilegio Nativitatis acquisitum spargebatur pro causa bellandi ; Et initio blandiebatur adeo fortuna ut primo conflictu Bajazetus in fugam præcipitaret Selimum, totius Ottomannici exercitus Ducem, solaque pusillanimitate hosti superiorem. Sed retrahitur victus per obvium Mustafam Bassam admonitorem paternæ fortitudinis & ostentantem Imperium Ottomannicum si rediret in prælium ut rem ejus, si in timore vero persisteret, exprobrabat ut alienam. Quætiebatur his segne ingenium ut concupisceret magis quam speraret, & restaurato magnanimitate Mustafæ prælio funditur Bajazetus & à suis vel à fortuna derelictus fuga salutem quæsit. Fractus jam clade misit qui gratiam Patris exorarent & genibus quam primum salus promitteretur, se illam implor-

ploraturum. Non arma ipsius coëgisse impietatem in Parentem, sed metum à fratre, se non regnatum frendentis. Publicaverat Mufti, Papa Turcicus, maledictionem adversus sectatores Bajazeti, ut filii nefarii; sed intellecto pugnae eventu Mufti Amasiae (ubi uxor Bajazetis cum parvulis degebat & Oriente bello jussu imperatoris custodita) Constantinopolin proficiscitur & quoniam unus ex quatuor Legum interpretibus declarat; inhumanum esse gratiam denegare filio poenitenti, sanguinemque Musulmannorum prodigere impium. Ingrata Solymanno erat ista libertas subditi (nam Mufti supplicio subjacet capitali cum visum Imperatori, quemadmodum expertus Amuratus IV. (antequam vero responderet submissioni Filii, exegit ut prius traderetur aliquis Capigi Bassi ob ministeria Consiliorum suspectus. Morem gessit Bajazetus spe obtinendae gratiae. Quam tamen expressam veniae denegatione, & damnato ad mortem Capigi Bassi dejectus. Fraudatus itaque Consiliario, inopia pecuniae duobus millibus equitum stipatus confugit ad Persas. Benevole hic recipitur, promittente Sophi protectionem operamque filium Patri reconciliandi. Sollicitatus ad complectendos ritus Persarum annuere noluit, metu exasperandi iram paternam.

Persuaserat animo Bajazetus inducias se fancivisse cum adversa fortuna; sed fraus ejus mox detecta. Persarum namque Legatus Constantinopolim ingressus donis propitiare studuit iram Solymanni; sed ejusdem expertus iram, precando ut si non delicto, sanguini ad minimum gratiam indulgeret. Secretarius namque Legati in vincula non saltem detruditur sed tormentis de consiliis Bajazeti inter-

rogatur. Majori tamen efficacia inteceffioni Legati accefferunt lachrymæ lamentantis Circassæ, adeo ut gratia instaret. sed deflexit inclinatione Solymannum Selimus literis ad bellum inferendum Persis stimulantibus, ut ferociæ Bajazeti opitulatoribus. Adiuvit Roxolana iracundiam Imperatoris, ad recordationem noctium cuncta persuasione conjugis deferentis; bellumque Regi Persarum si in corrumpendo filio perseveraret annunciat. Causatus ad ista Legatus Dominum suum indulsisse refugium Bajazeto non ut hostis sed ut commodior ad struendam reconciliationem, quia assecla Religionis. Supervenere his negotiis Tributa Ægyptiaca; quæ stupens Persa Regem suum admonuit, ne studio conservandi Imperium alteri, in casum daret proprium. Legato dein proficiscenti indicatum, non aliud fore pretium redimendi belli quam si caput Bajazeti, peremptis ejusdem militibus transmitteretur. Ablegatus insuper in Persidem Postan Bassa ad mortem Bajazeti ingentibus donis maturandam, recusantibus vero bellum indicendum. Sequebantur Legatum Ottomannicum tria millia comitum ad elevandam Characteris ablegantisque dignitatem. Idem delatus in Persidem in urbe Tauris subsistere jubetur quasi Rex valetudine adversa postulata audire prohiberetur; sed quo interim quantitas munerum investigaretur. Nam ideo Persæ Bajazeto patefecerant sine dubio asylum Regionis, quo ejus deditione commoda extorquerent Turcis. Rinati igitur quam flagranter finem motus desideraret Solymanus, partem occupatæ Provinciæ exegerunt in pretium Verum Legatus Turcicus, satis gnarus arbitrum se esse Tractatum trepidantibus Potentia Ottomannica Persis, nil nisi obedientiam

am audire voluit. Urfit hanc Adventus missi à Solymanno cursoris, bellum denuo minantis.

Remissa propositione ad deliberationem, omnium suavit arbitratu, ut salus Regni proprii commodis præferretur alienis. Spectante itaque Legato trucidatur in carcere Bajazetus. Eundem quoque sortiti exitum qui fortunam ejus in Persidem usque secuti. Inter hæc Persæ quo infamiam violatæ fidei ab initio datæ sopirent, pœnas ab ipso fuisse expetitas evulgant, ut speculatore & vitæ Persarum Regis insidiant. Subito fama extincti Bajazeti delata fuit ad inimicos; decretumque Nuncio gaudii Vicarium in Provinciam aliquam Imperium. Progreditur deinde Solymanus ad evertendam Bajazeti posteritatem præpeta omni ætatis miseratione. Talia fata non mirantur Turcæ; nascentibus hic Principibus in victimas eadem conditione, ac bestię ad macellum.

Perdomita his artibus omni æmulatione securus jam quartæ partis Terrarum erat Selimus. Enimvero non immerito maxima oriretur admiratio, Famosam Solymanni prudentiam passam fuisse successionem tot regnorum ad unicum & ineptum redigi Selimum. Noverat hujus Temulentiam, cum per expressum nuncium ad vini abstinentiam illum moriturus adhuc exhortaretur. Verum aderat jam Selimo in promptu Amuratus Tertius filius, adulta ætate & prudentia casum Avi, Patrisque excepturus.

Hæc fuere quibus Ceno juxta dissidia filiorum oblique demonstravit Principi Epirotarum, Pellices, cum viderent se nimium amari idem affectare ac uxores; & non tantum constare liberos unius uxoris, quam simul parturientium Pellicum.

RELATIO XVII.

*Fortuna & ingenium Lycogenis Primarii Regis
Siciliae ministri.*

TRimestre jam tempus effluere patiuntur virtuosus non suppeditando Relationibus materiam. Causatur sterilitatem sive quod meditationes lætandi gaudiis instantium Bachanalium sibi vindicent quemlibet, sive absentia Apollinis, in insula Salona adhuc commorantis. Rependunt interim silentia domestica annunciationes externæ. Notitiam quippe Rhadamisti, Armidori; Titi Muciani & Principis Epiri fors nunciandi in duos menses cumulavit; adeo ut plura hætenus ex Parnasso fuerint referenda quam de Parnasso. Et jam referendum, adhuc ex oris pervenit peregrinis. Appropinquante enim Friderici Wilhelmi serenissimi ac potentissimi Electoris Brandenburgici adventu, arcem exstruendo palatio, ejus olim Ministri, jam vero inter immortales vitam continuantes spectabilem rogant. Meruisse videbatur Heros, ut ordini maximorum Germaniæ Principum qui unquam viguerunt, inderetur. Assignata igitur loca, quæ pallatiis Caroli Magni & Caroli Quinti sunt è regione, quasi neutrius animo & prudentiæ cederet. Stabiliverant super prædicta area Mars & Vulcanus inita societate tabernas & institores, ad arma, quæ in insula Lipara fabricantur vendenda, donec hac necessitate alibi transferre mercimonia interpellarentur. Non indignati Dii quod sedibus turbarentur ob magnitudinem successionis, & Vulcanus reliquit ad tempus cavernas Siciliæ, sub quibus rerum potitur, non
adeo

adeo curâ ordinandi translationem cum Mars, in Parnasso jam degens illa potuisset defungi; sed participandi gaudia quibus Princeps recipietur qui simile sui inter omnes Europæ Reges non invenit. Adventus Vulcani in Magnificentiam compositus fuit stipantibus ipsum novem Legionibus Cyclosum nova Armamentaria; Heroibus donâda antiquis, humeris portantium. Prudentibus quoq; ministris ejus provisa aula, non indigentia consilii, sed prudenter exequendi commissa mandata. Inventa per hos nova notitia Charybdis & Scyllæ, nec non speculi Monganatici, freti Mamertini miraculorum. Callidus aliquis (nam calliditates interpretari qui scit alienas, callidus ipse est) inter epulas apud Cancellarium Regis Agathoclis recensuit artificia, quorum robore Lycogenes in aula Cerauni Siciliam hodie regnantis fortunam magnam conservaverit. Perceptum discursum noscere desiderantibus non inuidebo. At quoniam Fastigium Viri sumus admiraturi, admirationi maxime consuletur incunabula Natalium & Fortunæ perlustrando. Avitum genus agreste fuit, & omnes ditionum Mazaræ urbis alumni. Postmodum Pater ad urbem digressus permutando sericum provexit sortem. Sed cogente deinde infamia supplicii uxoris patriæ evadit desertor, & conscius oportunitatis loci nec non alicujus cognationis Cefalæ refecit familiam. Hic repetito conjugio genuit Lycogenem instrumentum post hæc magnorum eventuum.

Cæterum non per longinqua itinera Lycogenes urbem, ubi fata altitudinem ejus erant præmensa, quærere opus habuit; Sed Cefaliâ septē solummodo miliaribus distat Palermo, Regia hodie urbe & Academia celebrium Virorum fecunditate famosa. Huc decimo octavo ætatis anno concessit nō sectaturus

rus magnam fortunam, sed necessitate famulandi. Nam pater sævitia incendii in novis sedibus pleraq; amiserat, & paulo post extinctus ipse. Sed opportunum & benignum ipsi conciliavit fors patronum Osymanduanam, celebrem ista tempestate ob Matheos nova experimenta & ob favorem Salonii, primarii Siciliae Ministri, quem peritia augurandi sibi devinxerat.

Sub hujus negotiis nec non disciplina fideliter & cum solertia duos vixit annos temperato dolore fortunæ occasus; credo quod animus prælagivèrit Orientem. Lycogenes mediæ Latinitatis erat, Labore juridico nunquam exercitus, nec Politicam novèrat aliam quam genuinam, seu dictamen callidæ & ratiocinantis naturæ; Non spernendus in scientia Fortificationis, optimus in steganographia, primordio & causa fortunæ. Acciderat namque ut codicilli caractere occulto conscripti, sub porta, qua itur ad Regiam à plebeis reperirentur. Locus & scriptura atrociam minabantur. Implentur mali & justi conscientiae pavore, quolibet meritam aut falsam accusationem formidante. Hiero tunc imperium Siciliae acuto ingenio exercebat; & perpendendo curam interpretandi Characteres non Consiliariis committebam, indicia quippe Arcanorum substitutione figurarum indissolubilium impedituris, nec illorum interesse à quocunque sensus explicaretur, ipse obit negotium. Verum neminem præter Osymanduanam noverat artis steganographicæ peritum sed in præsens suspectum ob clientelam Salonii de cujus artibus epistola ista se admoneri suspicabatur. Itaque ne sensum inventum inficiaretur, nec veris falsa substitueret providit, sua manu designando figuras notarum, quo postea, quæ redderentur, posset com-

comparare, & mille aureorum feliciter defungenti promissione. Senecta vel levi capitis morbo tunc decumbebat Olymandua, cum Mysterii internuncius esse juberetur. Sed metu, non tamen adeo spe lucri, incitatus pollicetur operam, & hanc initam siue prosperam futuram ex triginta dierum curriculo. Attem steganographicam exacte callenti spes aut impossibilitas interpretationis, intra duos ad summum dies innotescit. Sed profunde sapiebat hic, spatium, ultra quam sciret sollicitando. Noverat scilicet suspiria opus expectantiū quibus termino anhelarent & initiū aut medium tempus minima labi sollicitudine, mentis animo tantum adspirante. Gratiorem hinc fore subitam lætitiā gloriāque ex promptitudine ingenii majorem. Facilem sibi præterea promisit characterem, conjectando Autorem indissolubili figura nihil agere noluisse.

Nec animi erravit augurium. Peragratis namque in tertiam solummodo haram Ciphris, inde evolvit Arcanum; Lætus non machinationes domesticas, sed fœdera hostilia se prænunciaturum. Serviit hæc occasio Olymanduæ ad prodendum generosæ profecto benevolentiae exemplum. Sprevit namq; lucrum incolumitate Salonii fatis dives, & opulentio rem posteris relicturus substantiam in Patrono futuro mentitur capitis dolores ingentes, commendatque indignanti Regi Lycogenem ut pariter aptum. Lycogenes post quatuor dierum intervalla compotem fecit Regem notitiæ Arcani maximo cum applausu & æstimatione Ministrorum, veluti anxietatis omnium Mediator.

Societatem hostium prudentia dispersit Hiero; Lycogenes vero nactus inopina resolutione ut & discursu occasionem, Regi ingenium maximis negotiis

tiis idoneum ostentandi , tanta efficaciam ut Regia Mater Agrippina in secretarium ipsum deligeret.

Tantus ex imperandi ratione splendor Agrippinae, ut virtutes Viri corpore muliebri velasse natura crederetur. Impendere prudentiam istam docebant immensae opes & ambitio. Cujus non dignius objectum arbitrando, quam imperium, filio Hieroni illud eripere intendit. Sensit is primum ex libertate taxandi Regimen, melioraque docendi arrogantiam matris. Post indicibus admonentibus atrociora, divinat ea timore, quae revera Mater secum agitabat. *Penitus eliciendo inimicitias occultas non meliorem credidit modum, quam oblationem occasionis, inimicitias exercendis opportuna.* Irritata igitur contumeliis gravibus Agrippina, eidem ut praesentet auxilia ad ultionem intentandam Regem Epiriclanulum instigat. Illa vero se satis validam jam sentiens aliunde, hinc imprudentiam judicatis dubiam amplecti amicitiam, utitur sollicitatione, illam revelando, ad soporem Hieronis. Sed hic satis cognoscens maternum, confirmantibus undique suspicionem *delationibus confederatorum.* Actus ergo illius custodiam speculatorum circumdare incipit. Sed Agrippina neminem in partem consiliorum assumebat, cunctas inclinationes propria conscientiam examinando. Sciebat, *ministros imminentia pericula filio annuntiaturus, cum verituri, matrem quidem supplicii fore ex sortem, minime autem Regis inimicos; nec accurata consilia exposcere ab illis posse quibus non auderet revelare quorum scientia tamen erat fundamentum deliberandi.* Et quae alias suadere possent, noverat jam ante. Nullius consilio indigebat, cum sola potens consilii. Nec operam nondum instante executione. Omnes *qui alieno consilio rebus suis opitulari student, prae-*
vide-

videre oportet, An alius meliora & nondum cognita sit suaserus. Non tamen adeo Agrippina noverat custodire res suas, ut nec per falsas delationes aut conatus finistrè aut inepte explicatos apud filium argueretur. Cuncti observabantur cum quibus Regia mater loquebatur. Quod pro crimine esse intelligentes, fugerunt callide illius congressum, nec negotiis defuncti longas in regia nexere moras, metu, ne inciderent in Agrippinam, pallatium filii magis frequentantem quam proprium, vel intentione insultandi, vel quo illis adesset, ex quorum *exhibitione* animum Regis poterat scrutari.

Eandem ob rationem audacter cum filio conversabatur, *suspicionem ejusdem indicis sinceritatis quandoque confundens.* Illi tamen quibus continua in Regia incumbere præsentia ut actionibus Principis aut curæ Domesticorū admoti, si prudentes, venienti se non subtrahebant; sed colloquebantur, non submisisse, verū per verba sonora. Multis prospere successit, inferere adstantes, quandoq; & ipsos speculatores, sermonibus sub specie interrogandi aliquid, aut ita moderari discursum ut Agrippina ipsa alios veluti ad se informandum advocaret & his deinde involutis, obmutescere. Hæc quidem non essentialitet tuta, *quemadmodum nec alia in dubiis remedia;* tepentibus tamen adhuc suspicionibus Hieronis multis opportuna; illis vero postmodum flagrantibus inania fuisse munimenta.

Extorquebunt jam angustiarum gemina exempla extremi tentamenti. Fovebant ista tempestate aulam Siciliae servitia Xenophontis status Consilarii, viri gravis & opulenti. Magis vero conspicuus erat, per dexteritatem qua plus obtinuerat quam alii *omnibus calliditatum quisquiliis;* nullius queremoniâ, sed

memoria adhuc venerabili, & duratura in perpetuum. *Delicium animæ, quantumvis licet astutæ, est conservatio cum animo sincero.* Conduxit eadem inclinatio Agrippinam ad frequens cum Xenophonte colloquium, sed Regi, quemadmodum ex affectibus clarescere incipiebat, admodum invisum. Igitur Xenophon trutinando res suas, illas aulâ infestâ non indigere cognovit; reputans simul feliciores esse artifices aulicis, odio occulto Principis, aut insidiis factionum laborantibus (*quod nemini nisi toleranti aut scienti cognitum*) pedibus advolvitur Regis deprecandi peccatum, si tale fuerit, conversatio cum matre; *Innocentia* se per longos annos probasse servitia, nec sibi ob indigentiam, aut ratiocinia futurorum (*habebat enim septem & sexaginta annos*) incumbere studium successoris; non sibi timendum, ne Agrippina ob fragilem Regis sanitatem & sterile masculis conjugium gubernacula aliquando esset capeffitura. Sibi incolumem cum omni reverentia erga Majestatem Regis fore fidam. Num vero recusationi oblatis discursus prohibitionem Regis in posterum obtinere; aut residuum vitæ apparatus æternitatis procul turbido aulæ *mancipare* liceret. Hæc locutus, levatur solo amplexu Regio Xenophon & honora cum æstimatione præteritæ & promissæ fidelitatis. *Multum vero conjectura* deceptum, aiebat Rex; neque Matrem suam neque confabulantem istam meruisse suspicionem, nec infensam sibi fore posthac familiaritatem cum eadem; Futurum sibi id potius acceptum, si cum illis Mater conversaretur, quos nulla insidiarum gravaretur præsumptio, & qui atrociam essent revelaturi. Jam vero se grave Conscientiæ, noxium tamæ vereri, si amicorum antiquissimum, prosperorum eventuum sincerum adiutorem,

torem, & Amorem populi, ob sermones cum Matre, magnæ inter omnes existimationis, aula extruderet. Proinde, ne invideret præsentiam, decus aulae, *solatiumque sui*. Revera gloriæ suæ turpe arbitrabatur Hiero, si Xenophontem quasi ad exilium obligaret; hinc & sinceræ preces, ut ultra in ministerio commorari dignaretur. Sed, reliquis verbis animum præferebat, iratum matri & colloquenti. Nam gratum esse congressum cum Agrippina, verum videri non poterat Xenophonti, animum Hieronis ex ira erga alios confabulantes jam cognoscenti. Adhæc eventibus rerum se non adeo noverat ministrum, sed cura sua ordinando com meatui, operibusque munitorum tantum provisum. Quo gratiorem vero Rex populo sciret Matrem, eo magis validam videri ad movendum illud de quo suspectaretur. Obscure testatus fuerat malevolentiam Hiero erga supplicem, sed huic sinceritas animi non obstiterat, quin omnem animum tanquam in clarissima luce dignosceret. *Itaque ne indignationem accenderet, simplici velut animo actis gratiis (qui modus iratis se subducendi optimus) recessit venerabundus, adjungendo præterea, quævis Matris arcana se delaturum.* Posthæc Xenophon commoratus adhuc bimestre spatium in aula, ita struxit, ut subita componendi, ad prædia vocaretur. Inde intra quinque septimanas redux infirmitate valetudinis per figmentum quatuor traduxit menses, illamque persuadere facile erat, senectâ jam pridem imbecilli. Tandem causatus augmentum mali, obtinuit denuo secessum ruris, & postea, adveniente supplicatione, vacationem (hac enim appellatione *repulsam* occultandam opus credebatur) muneris perpetuam consequitur, stipendio quoque continuata. Non ignoraverat Xenophon, Regem investi-

gasse intentionem ministri; sed reputaverat simul, se non rogatum ob affectum fuisse, ut assisteret aulæ ulterius, sed ne ob remotionem hominis dexterrimi & libidines, quas Hiero juxta prudentiam sectabatur averfantis, nec non vetustissima Nobilitate spectabilis, tacita subiret apud subditos criminationis. Argumentabatur igitur, *non ægre Regem laturum: damnum Ministri, dummodo cuncta absque infamia nominis Regii dirigerentur.* Ob hæc prædictæ adhibitæ ambages.

Enimvero erat Agrippinæ sagacior indoles quam ut ipsam vera discedendi causa effugeret. Nec questum continere poterant Xenophontis integræ ætatis uxor & nepotes, per remotionem illam, fulcro fortunæ orbat. Aulici quoque eminentiores venientem matrem assidue vitabant. Quæ ratio, ut fieri assoleret, præbuit exemplum horum clientibus; qui tamen ob minorem prudentiam Patronos ita imitari nesciebant, ut fugiendi ruditas dedignationis animum apertum non ostenderet. Acta igitur in rabiem Fœmina intrat plena Comitia Regni, & in præsentia convocatæ nobilitatis filio, fastu regali præsidenti, totius vitæ exprobrat facinora ingenti vehementia, petitque, num Matris quoque, omni insidiarum conscientia immunis scelere vellet contaminari. Stipata Satellitibus irruerat Agrippina comitiorum conclave, nec alia profecto ex causa tam audacter innocentiam suam, insidias fatis scienti objiciebat, *quam quo iracundia æstuantem compelleret ad allegandum pro sui defensione quæcunque insidiis ex maternis rescivisset.* Nam noverat quidem Agrippina filium conatus suos cognovisse generaliter; at nesciebat an cuncta, aut quæ, investigaverit. Quæ sentiens Rex nihil aliud locutus, quam interrogando præsentem. *An commu-*
nibus

nibus damnis unquam affligerit Rempubicam ; & ita concione egressus.

Jam cunctandum non ultra ratus Hiero, vera fermenta roboris perlustrat materni. *Opes illius multum esse supra suas, easdemque servire ad demerenda studia, ad parandum structuris adium aliaque profusione applausum plebis. Pertinaces quoque esse ejusdem amicos in fidelitate, nō studio conservandi fœminam sed per illam seipsos ; metuere enim ne illa oppressa nullus sui remaneret usus ; nec velle ipsos prudentiæ cedere emulorum.* Divitias itaque primarium judicans, Arcem irrumpit Matris omnesque aufert thesauros, nec non codicillos, *permisâ plebi residua diripiendi Licentiâ.* Jam scribit exercitus, & cognitis, qui inter externos insidiis maternis opitulaturi, omnes provocat ad audendum. Consiliarios vero, ne damnum amissæ fortunæ odium causaretur, eadem apud se donavit fortunâ ; auxitque existimationem sui amissa restituendo, qui omnia dura ex mutatione hac metuebant; Matrem vero duxit captivam. Hæc privata jam, quo solo fuerat terribilis, ludibrium fit Panormitanum. Committitur custodiæ inimicorum, qui cuncta dicta, factaque illa præsentē & vidente notarent per scripturam. Quæ postea exhibita Regi, si petulantia visa efficiebant ut Mater per ablegatos comminatione verbali interdum & aliquo jejuniocastigaretur. Quæ puerilia, quantum animum maceraverint elatum, facile quis judicabit, nec à Rege aliam ob rationem assumpta, quam quo pueriliter illam tractaret, à qua per contemptum usque ad trigessimum primum ætatis annum appellatus fuerat, *Puer.* At Hiero ne spoliata & per totum Regnum non modo, verum inter externos quoque celebrata Mater sinistram ordiretur famam ex omnibus Civi-

tatibus Regni aliquos Primorum accersivit, monstravitque Cabinettum Matris, prodicionem convincens. Typis deinde justitiam actorum proposuit orbi.

Agrippina avida olim regnandi nondum animum pristinae Magnitudinis se exuisse testabatur, quod praesentem miseriam sufferre nesciret; sed illum Absinentia statueret finire. Qua ne se subtraheret pænæ, ita prospexit Hiero. Fugientibus illam, cum caperetur, cunctis amicis, occulte admonuit Rex Lycogenem duosque alios passurum se ut matri adhærent adhuc, sed ut cunctas ejus meditationes sibi deferrent, seu, ut essent speculatores. Ne vero Agrippina metueret, illos non ex fidelitate fortunam suam secutos, qui scirent nullam penes inopem perseverantiæ fore compensationem, concessit Rex matri ad quovis usus decem mille imperiales per annum. Nunc vero, quo illam à studio mortis deduceret, Lycogenem subornat; qui ad spem Liberationis & recuperandæ fortunæ per supposititias externi Regis literas labantem erigeret. Extractus animus comœdiâ istâ ad quatuor annos usque, donec compta falsa spe sibi illudi per Lycogenem, trium hebdomadum morbo vita exierit; nunquam graviori errore commisso quam quod thesauros negligentius habuerit. Custodiverat illos trium millium præsidio, quod tamen Regi se opponere veritum; insuper considerando, si Regi opes dederentur, magnam ab ipso iniri posse gratiam nec Agrippinam validam fore ultra ad ulciscendum.

Ductura jam fortuna Lycogenem ad illum à quo compos fiet magnitudinis ob quam in hoc usque tempus durat celebratus. Genuerat Hiero durante detentione Regiæ matris filium. Ceraunum; huic

ad

ad officia futuri Regiminis excolendum commisit moderamini Lycogenis ; quo hic ad vota Patris per omnem filii Adolescentiam defunctus est. Cæterum Hiero quinquagesimo tertio vitæ anno mundum reliquit prudentiâ famosior quam fortitudine. Solis conatibus bellandi innotuit ; præprimis quod Algeriam Africani Regni caput obsidione expugnare proposuerit. Consulebantur jam situs istius periti, quæ tempora inchoandæ invasioni opportuna. Comperiebat medio Maji descendendum in Africam. Algeriam quippe custodire septem mille & quingentos milites ; & esse partim Janizaros partim Afros. Sed principio Maji ter mille & ducentos inde extrahi, formarique exinde duas cohortes æquali numero, quarum una mitteretur Constantinam in confiniis Regni Tunetani sitam ; altera Tremesin utraque loca octuaginta milliaribus distare ab Algeria. Incolis à populis, qui Arabes appellantur & Algeriæ Regni esse tributarios ; sed adeo fluctuare sedibus, ut nisi ante messem sub comminatione frugum igne urendarum dictæ cohortes tributa extorquerent, postea occupatis faucibus vicinorum montium & affluentibus auxiliis finitimorum defraudarent exactores tributo trium tonnarum auri ; quod tributum dictis cohortibus assignatum esset loco stipendiorum. Sic tot exeuntibus paucos supra quatuor mille remanere armatos ; & ad medium perdurare Septembris, donec redirent. Intelligebat præterea non aliud appropinquantibus ex littore ad urbem Algeriam superandum obstaculum, quam torentem aliquem cui tempestate æstiva adeo decreverat aqua, ut peditibus extra periculum pateret. Sed autumnii tempore suis & pluvialibus undis eo usque intumescere, ut si hostibus, ripam custodiendi seria cura, impossibilis esset

situs. At transgressos amnem istum nullum munimentum usque ad urbem obsidendam morari. Ex hoc omnem Algeriæ spem cunctaque ista, quoniam neglecta, clade affecisse Carolum Quintum, sine Septembris Algeriam quondam oppugnando, post reditum prædictarum cohortium, repleto amne, & contraria appellentibus tempestate hyemali. Non alium præterea locum navibus præbiturum *stationem quam Cap de Matifoux*. Quatuor miliaribus Algeria illum distare portum, sed non aliam illi esse securitatem, quam ubi mare tranquillum; eligendum tamen ex defectu opportunioris; promittere vero tutelam serenitatem veris, si captaretur. Jamque ad eligendum Administratorem Regni Hiero flectebat curam, placuitque præ cæteris Pausanias, viginti octo quidem annorum, sed tanta prudentiâ, ut acquirere potuisset Nobilitatem, quâ ex longa Majorum serie fulgebat. Nondum nisi Legati gesserat honores; Acri igitur erga ipsum, Parentes, totamque familiam invidiâ incalescunt, Seniores. Rege non invito; sed opinante, Pausaniam, avertendâ invidiâ satis occupatum, Meditationibus proditiōis non vacaturum, & devinctam se habiturum omnem ipsius consanguinitatem, pro conservanda adversus æmulos recenti fortuna agnati unice laboraturam. Verum immiscuerunt se huic conatui contrarii eventus, qui occasionem inchoandi peremere. Polliciti erant Tunetani cœptis se non refragaturos, si stipendiis annuis conniventia redimeretur; & ne metus sit à fœdere violando, Regem Tunetanum filium obsidem missurum. Id quoque factum. Sed monitus per transfugam Hiero ne crederet obsidem esse sobolem Regis Tunetani, sed esse ipsi similem tantum formâ;

formâ; genuinum vero latere in Regia, ne præsentia cuique daret indicium fraudis. Consideratum ab initio Hieronem, si Africam navigaret, censeri posse adhuc domi ob propinquitatem locorum; hinc redeuntem hostibus irrumpentibus non minus parem fore, quam si remansisset in Sicilia. At cognito jam, quod Tunetani suppetias sint laturi Algeriæ, ut Vicinæ, dubitatum; An tam salvi, nunciata hostium invasione sint redituri ac fuissent cum Sicilia proficiscerentur. Medebantur & fata necessitati bellandi. Sentiebat namque Hiero, filium Ceraunum viginti duorum annorum Juvenem expectationem imperii paterni ægre tolerare. Proponit igitur eidem, quomodo pellicibus & ferme precario victu soror ejus Arethusa penes Jubam conjugem turparetur, vindictamque illatæ ignominia decere fratrem, gloriamque Siculorum. Imminere audenti acquisitionem desiderati multis discursibus Regni, sed vim differendam, potiore dolum ad opprimendum incautum. Proinde confugeret ad sororem simulatis cum Patre discordiis, devinciendi sibi animos procerum durum imperium Regis quærentium; postea regrederetur, armisque instructus paternis trajiceret Africam & uteretur animis conciliatis. *Aviditatem erga Regnum Juba, affinis, sibi fuisse, & durare adhuc, se non abnegare, respondit Ceraunus. Verum non sibi esse animum spem certam patrii Regni pro ancipiti alienorum occupatione, pro captivitate forsitan & pro internecione paciscendi. Si soror flocci haberetur, An majus pretium fratri futurum? Minime, sed adventum suum excitaturum omina Vindictæ & Proditionis. Animos allici non posse nisi sumptibus ingentibus quos si jactare liberet tutius mitti ad Sororem. Porro exercendo*

artificio opus fore mora temporum in qua incidere posset mors paterna. Retulit adhæc Heiro non alia quam, ostensurum se filio, omnia fore in expedito. Auget itaque copias jampridem scriptas paratque omnia abducto filio ipse tanti molimenti fortunam aditurus. Nec Ceraunus ista averfabatur sperando, aut mortem Patris, Novum Regnum, aut occasionem luctuosa expeditione afflictum facilius per finitimorum auxilia debellandi. Erant enim qui successorem Siciliae sibi hoc modo studebant devincire, sed ecce, Hiero comperta Tunetanorum perfidiâ, animo suspensus incidit in morbum, mortem filio promittentem; eaque quindecim mensibus post insecuta.

Vix animam exhalante Hierone, egreditur Ceraunus capiendi primordia imperii gazamque parsimoniâ & interceptione ad terrorem Europæ acervatam. Præcesserat Salonius morte Hieronem; desiderabatur ergo cujus prudentiæ provisio & consilia *Summorum status* imperarentur, seu *primus Minister Regni*. Cui cum se non destinari sentiret Educator Lycogenes, Principique Prudentissimo conceptam evellere sententiam fore extorsionem clavæ Herculeæ, vano ambitu noluit se reddere suspectum; sed contentus quod status omnis Siciliae Secretarius esset electus. Volente autem Rege, ut Consiliarius sanctioris deliberationis esset, precatur quo Regiæ Majestati in decernendo Secretarii officium durare liberet; confirmavitque inclinante ad Comitem de Romanda summæ rerum admovendum. Ad utrumque duplex ipsum instigavit ratio. Inveniebat secretarii officium *multo opportunius Consiliario, quod casuum sinistrorum rationibus non subjaceret. Uberiores redditus exiguis consumptionibus obvenire.* Continuo

tinuo sic agi coram Rege, ad criminationes Inimicorum meliori exemplo refutandum conducile. Operam enim ipsius semper requiri. Aut si cum primo Ministro quamplurimum res esset, odium hujus non tam esse periculosum, cum rarissime ad ademptionem officii valeret, uti peccata in Principem. Postremo consequi ipsum notitiam omnium Secretorum, magis quoque celebrari à populo, quia solus prospera ipsius & adversa haberet inter manus. At pericula Consiliariorum honore tantum compensari, & cum non nisi universi, aut ad minimum multi attendantur, singulos non adeo animadverti. Multa quoque & maxima cum paucissimis reputari. Causa vero approbandi Romandam fuit Lycogeni, quod judicaret tales evasuros Comitum, roborati jam potentiâ, mores, quos Ceraunus tandem non esset toleraturus, sic ad se fore regressum cum neminem commodiorem monstratura esset Aula. Nec arbitrium fati moratum est desiderium; sed Romanda post triennii honorem ob indecentiam remotus ad Monasterii dignitatem, Lycogenem & officii & nominis, jubente sic Rege, habuit hæredem. Nam & Lycogenis actiones sub honore & nomine Comitum Romandæ posthac proponendæ; Necessitas tamen velocius referendi, non indulget desiderio tempus omne Ministerii ejus ingenium connexionemque exhibendi; sed ex relatione particularium reliqua, quisquis eris præsumes. Devinciendi sibi Regem primum fuit negotium, judicando Principes non certius posse obstringi ad retinendos Ministros, quam si opera adstringerentur eorundem. Sed averfante Cerauno bellum, aliis cœptis ipsum intricavit. Circumfudit deinde Comitem societas æmulorum, quam partim manifestus Regis favor deterruit, partim

partim quoque prudentiâ solus eludit. *Frequentissimum ipsi erat beneficiis, membra factionum, capitâ ejus abstrahere.* Quod quidem vulgare; sed & vulgaria applicari possunt à validis, etiamsi sentiantur ab imbecillioribus; ut & , quando adhibentur contra soporatos aut inclinantes. Subjungendo autem exemplo singularia docebit. Scientia steganographicâ lineamenta secuti fastigii ipsum duxisse, principium relationis memoravit; jam eadem se armat ad illud evertendum. Victa tamen prudentiâ eminentiori. Reperiebat unus ex vulgaribus aulæ scribis in arena ex qua cunctis diebus thecæ pulverariæ implebantur, codicilli, quibus literis communibus inscriptum erat *Sceleratezze del Conte di Romandas. Facinora Comitis Romanda*; Interior vero scriptura charactere occulto consistebat. Delato ad Regem fasciculo, Romanda novitatis pariter & justæ conscientiæ gnarus, clanculum precatur Regem ut sibi characteres, antequam aliis committerentur, interpretari liceret. Nam se scire codicillos istos à nemine esse conscriptos quam ab Essexio osore suo; eundemque habere clientem nomine Chremistum artis Steganographicæ peritum & absque dubio ad interpretationem se oblaturum. Se tamen fraudi aperiendæ retia velle tendere. Quo vero Essexius spe successus maneret sopitus, Rogare se ut è vestigio custodiâ sive Arresto constringeretur. Assensit Rex Petitâ, circumdaturque Romanda custodibus. At invento post tres horas sensu Characterum, illum clanculum transmittit ad Regem una cum Originali. Originali vero unicum eraserat subtiliter verbum, eidemque loco ejusdem Characteris figuras substituit, sed nullum sensum habentes. Interim requisitis qui literas oc-

cultas

cultas resolvere callerent exhibuerat se, & Chremistus, tresque alii. Assumitur non tantum Chremistus, sed & Romandæ occulto suasu, reliqui tres. Chremisto Originale traditur; cæteris vero, Exemplaria, sive *Copia*. Verum Chremistus monstratis clanculum Characteribus Effexio, hocque illos suos esse cognoscente, illorum intelligit sensum. Sed Chremistus adeo securus ut sensum à patrono acceptum cum commissis Characteribus conferre intermitteret. Nam comparavit tantum binas paginas, reliqua exactè congruere persuasus veritus præterea, ne alius citiorem haberet successum, altera mox die explicationem defert ad Regem. Verum Romanda ultimo foliorum (erant quippe sex integra folia) inania ista inscripserat; ad quod statim reflexit Rex, & invenit, Chremistum significationem erasi Characteris inseruisse inter ea, quæ præsentaret. Callide itaque interrogat Chremistum, An cuncta quæ obtulisset characteribus responderent; affirmat hic nihil subtractum nihilque additum, collationem cuncta ostensuram. Anne verbum quidem; tunc hæsit audacia affirmandi, recollecto tamen animo, aliqua fore verba, quæ Characteribus non congrua, illorumque sensum se divinasse ex connexionem antecedentium & sequentium. Jussus tunc monstrare, ista verba, respondit, istud non posse fieri absque omnium collatione. Hoc quoque concessio comparandique labore per plures distributo unus tantum inventus est locus. Eraserat Romanda ejusmodi verbum quod ex connexionem minime poterat colligi, seu *Nomen Proprium*. Non igitur ultra cunctatus Rex fraudulentæ ipsum convicit. Revelatumque aliud adhuc indicium ab uno ex illis quibus pariter cura interpretationis fuerat commissa. Hic iratus
quod

quod ab alio per nequitiam præventus esset, suadet, ut à Chremisto charta exigeretur in qua laborem interpretationis peregisset. Cujus interpellatus nequam respondit, non charta sed tabula lapidea se usum, spongiaque deinde cuncta delevisse. Sed visitata domo ejus nec talis tabula nec spongia inventa fuere. Ejusmodi acrimonia fraus fuit detecta. Chremisto poena corporis afflictiva intercessione Romandæ in Relegationem temperata fuit; Essexius vero, contra quem Chremistus confessus fuerat, sceleris scientiam inficiatus est, tantaque providentia malitiam istam direxerat ut nullo valido argui posset indicio. Prudentia ista eludit Romanda inimicum eundemque Rex statim depulisset aulâ; *Sed principibus non liberum est Ministros punire suos, quando libet; sed quando licet; ad quod captandæ aut parandæ sunt opportunitates.* Cæterum monet præfens exemplum omnes, qui malicia incitati, literas alienas assimulare, sigillaque plumbo aut subito duriscentibus imprimere, nec non hostias stanno & cella mollire, aut deletiones scripturarum suscipiunt. Nam cuncta hæc nisi exercitio frequentissimo sit eruditus qui eadem peragit, nunquam tam accurate reficiet ut non conspici possint. Imo mehercule inhonesta applicatio fallet exercitatissimum, si fraudi prodendæ assentitur justitia divina.

Inflammat quidem similitudo animi principem affectu fere conjugali adversus Ministrum; sed hic nunquam favori Principis adeo poterit studere, quin *improspera consilia, remissa in veterascente conversatione reverentia & continua invidia accusatio tedium paulatim menti imperantis ingenerent.* Eadem ratio extitit, quod Cerauni inclinatio adversus Romandam longo temporis progressu elanguerit.

Quo

Quo animadverso, Comes tali prudentiâ necessitatem sui restauravit. Querebatur se lassatum laboribus ministerii vicennalis : morbidam & provec̃tam ætatem esse incongruam elegantis & fatigationibus aulæ. Orat igitur dimissionem ; & ne pertinax censeatur petitiu, allegat quoque fidelitatem qua tot per annos commodo Regis invigilasset, petitque exinde ne clementia Regem abeunti annua adimeret stipendia. Accelerare, quantum ex langvore sanitatis sentiret, fati sui conditionem ; itaque nihilominus ad aliu quærendu Regem fore obstrictu. Præstare autem aliu in præsens substituere, quem ipse adhuc sua instruere posset informatione. Verum maturum satis obeundis status negotiis esse Regis ingeniu ; Assuesceret illis ; non se in gravioribus recusaturu, quodcunque possibile, Levamentu. Ne posthac ministru aliu tanta potentia armaret ad nocendu. Omnes eadem dexteritate illa non uti. Commendatque præterea Oliveriu *quem Regem jam occulte elegisse noverat*. Annuit rogatis, veluti ægre tamen Ceraunus, removetque se Roman-da. Non desideriu discedendi ipsi fuerat ; sed videndo certissimu sibi instare casu, elegit remedium non quod voluisset, sed quod poterat. *Constringunt angustia timorem ad amplectendu consilia, licet incertitudo successus manifesta*. Cæteru requisitus Romana ad subministranda consilia, prudenter cuncta suadebat ; Verum cum illi, penes quos consilioru fuerat executio, non pari vigilantia ac ratione rem dispensarent, omnia sinistro potiebantur eventu. Hæc damna considerante Rege, simulq ; novæ occupationis pertæsus post sedecim menses, ablegato Oliverio summis precibus ac largitionibus revocat Comitem. Jam revalescit benevolentia

Ce-

Cerauni erga ministrum; Nec hic quoque pristinae recordatur familiaritatis, sed Regem suum tantam veneratur modestiam, quasi nunc primum ipsi admo- veretur. Cuncta regenerantur, aliam ratione negotia animante.

Sed non fuit Comiti de Romanda diuturnum, post reditum ministerii tempus; decessit quippe tertio restitutionis anno, ætatis vero sexagesimo quinto.

Supervacuum arbitror fini vitæ hujus; elogio ex more parentare, cum illud non nisi ex vitæ merito esset allegandum: Hoc vero innotuit ex præcedentium recensione. Augebo tamen eorundem præ- tium sequentia adjiciendo.

Frequenter dicere solebat (1) *Ministrum ma- jori prudentia indigere ad propriæ fortunæ conserva- tionem, quam ad Principis.* Cum Regna difficulter; salus vero privatorum promptiori conatu oppugne- tur. Et quemlibet ministrum ab instabili Principis voluntate dependere; sed Regem magis sua confi- sere vi.

(2) Animum vitiosum prudentiæ non esse inca- pacem.

(3) Omne lucrum apprehendere debere mini- strum quod honesta offerret ratio. ex hoc strui re- fugium adversus iram Principis.

(4) Tutissimum esse in aula illi studere penes quem stabilis & maxima penetrandi Authoritas es- set. Ita tamen hæc dispensanda ne salus Principis aut Regni postponatur.

(5) Maximum à status ministro præbere muni- mentum fidelitatem erga Dominum.

Fuisse quidem nonnullos quos fides non vindica- verit ab interitu; Sed rara esse ista exempla; nec tantus illorum numerus, ut pereuntium ob perfidi- am.

Huic

Huic tamen candoris animo & calliditatum inerat indoles. Suadebat, voluntati Principis non tantum velificandum, sed investigandas ejus inclinationes, quo possint offerri impletæ, antequam juberentur. Moris ipsi præterea erat, illis, quos decipere volebat, aliquot favoris exemplis sinceri Patrocinii injicere fiduciam; Sed postea nihil mali, ob præteritæ gratiæ experimenta suspicantes circumvenire.

RELATIO XVIII.

Demonstrat Theophrastus Paracelsus, quam exigua prudentia in vita indigeamus humana.

AUspicijs Selimi II. famosus Mustafa Bassa, emeratus studium Monarchiæ Ottomannicæ, obtinuit gratiam exhibendi se Apollini. Testimonia Virtutum credidit expeditionem Persicam, & quod Cyprum perdomuerit. Equidem voto immortalitatis adipiscendæ nullum ex barbaria fuisset impedimentum, quia subjugationem animi s. virtutem tam male moratis quam politioribus Apollo remunerari consuevit. Sed obstaculum cupitis iniecere execrationes Bragadini expugnata Famagustâ, quam fortiter defenderat, jussibus Mustafæ contra datam fidem excoriati. Honestavit hic crimen, mandata Domini sui exhibendo, sed obrutus à Tiepole & Quirino similis argumenti accusationibus deprehendit, perpetuo cum inimicis sibi fore conflictandum. Segnius ob id petitis invigilat, donec postmodum cura illorum penitus languesceret. Perpendebat præterea judicio repētundarum exhaustus, non eas sibi remansisse opes quibus fastum reliquorum im-

mortalium non æmulari modo, *sed si emergere vellet præ illis, & superare deberet.* Admonita igitur Monarchia Ottomannica acceptæ largitionis, impetravit Mustafæ Præfecturam vectigalis Corithiaci. Quo quidem modo sepositus fuit secreto, verum memoria præteriti fastigii & præsens depressio causabantur, ut, incertum quo fato, evanuerit.

Partiebantur bona paterna gemini Fratres. Primus, nempe Ariademus, magna Salarii prodigalitate informationem Avicennæ redemit, illiusque præcepta unice sectatur. Et fatendum, quod quinque annorum disciplinâ sub Medico isto inter omnes celeberrimo mirifice non tantum profecerit; sed & speciale aliquod medicamentum invenerit, cuius felicibus experimentis adeo inclaruit ut impendia Doctrinæ successu unius anni receperit ac celebritate multum anteierit Magistrum. Sufflavit ista fortuna Animum Ariademo, ut Chimix operam quoque impenderet. Alebat ob id ingentem familiam. Optimos ex Ægypto magnis sumptibus & salariis accersivit ministros. Folles & forcipes ex argento habebat, metallo, veluti in sempiterna abundantia illudendo. Et quoniam Mathematices cultor juxta erat, conduxit summos artifices, per quos Quadrantem aliaque instrumenta quindecim mille imperialibus fabricari curavit. Offerebantur ipsi deinde spectatissimorum filix in matrimonium, quarum affinitate contra vices fortunæ se firmare potuisset; sed præferebat Libidini aut jactantiæ inopem & alienigenam, quæ magis, quam sorti *acceptæ* assueta, ipsum ad convivia, ad succurrendum parentum affiniumque necessitatibus, ad carpenta, gregesque famulorum obstrinxit. Sentiens quippe se amari, veluti ob maximam dotem, prædicta reposcebat

bat in compensationem. Nec repugnabat quidem maritus continuante semper adhuc felicitate.

At contraria peritus erat indoles fratri ipsius Bajazeto, quem ut simplicem & sordidum jamdiu dedignatus fuerat. Hic mox post obitum Patris, quo se irritamentis Juventæ subduceret, diviti conjugio inhiavit, & obtinuit. Offerentibus deinde societatem navis Alexandrinæ noluit accedere, dicendo, *unicum damnum ibi semper absumere Lucrum, & quando tempestates suborirentur juxta Corinthum, continuo timendum ne navis in itinere periret Alexandrino, & deinde, se ibi cognoscere nec Linguam nec fidem hominum, Res suas in alieno sic fore arbitrio; ad ultimum illos fugiebat tanquam impostores.* Irridebant omnes crudum istud ingenium. Ille interim nemine observante modico censu & victu colligebat divitias. Non audebat nisi certissimi Lucri spe invitante. Multa lucrabatur; minima consumebat.

Interjecto deinde tempore rebus Ariademi irascebatur fortuna. Incipiebat mortis esse opitulator qui vitæ debebat subsidiari. Medicina quoque quam ingenti pretio solummodo communicaverat, *per famulos & per resolutionem* vulgata erat; adeo ut vix centesima pretii prioris parte, jam venderetur. Fulcimenta adversitatum præparare rebus secundis neglexerat; Jam adultæ filiæ exigebant Maritos.

Tales quidem quos à teneris sibi promittere Pater voluerat; Quarum dote, splendorem pristinum non penitus remittendo valde exhausit opes residuas. Incipiebat in pecuniam jam esse intentior, magnâque prudentiâ parsimoniæ incumbit. Sed horum tempus aufugerat. Itaque materia irrisionis fraternæ & aliorum factus; Paracelso, ob disciplinam sub Avicenna inimico habitam infenso, sic

illudendi præbuit occasionem. *Æterni*, inquit, *sunt* fructus prudentiæ præcipuis impensæ; in minoribus si centies erraveris, semper te lucrum illorum sustinebit. Bajazeto divinam aliàs esse mentem asserere non audeo quidem; ipsi tamen sua suffecit prudentia ad divinanda præcipua contra humanas necessitates remedia.

Felicior istis moribus fuisset Ariademus quam subtilitatibus suis & jactantiâ. Hæc ultima, florentibus rebus animo immoderato quidem blanditur; sed vicissitudini futuræ minimè providet. Vere dictum, simplicem prudentiam optimam esse: quia scilicet hæc minus casibus temporum succedentium, nec abstrusis ingeniis subjicit, nec citius consilia exsequitur, quam ubi simul eventui se dominari posse cognoscit. Rarius quidem agit, quam illa Subtilitatum ratiocinatio, quam illa ambitio; sed quamdiu non progreditur, nec cadit. *Paucis tamen Mortalibus illa simplicitatem agendi dictitat summa prudentia; sed plures illam ex timiditate indolis sequuntur.* Eheu! quam inique comparatum est, quod genuina prudentia pro simplicitate; spuria verò pro genuina habeatur. Versutiem & sarcasmos, peritiam ludendi, bibendi, amandi, custodiendi interdum gestus vultumque, pauca verba, venustos gressus, Gravitatem. Appellamus novo nomine Politicam; At revera umbra sunt nec aliàs ipsis pretium quam ex insipientia universali. Innatum enim est ambitioni mortalium communia vivendi principia vilipendere; hinc æstimare subtilitatem in alio, ut similes mores, & tanquam consentientem. Jam Parsimoniâ redditus suos Ariademus dirigit. Jam habet sapientiam; sed Objecta, sapientiam tantam compensantia non amplius recurrunt. Si fortunam eâdem prudentiâ

tiâ moderasset quam in adversitate præsentis agnos-
 scit, in hanc non incidisset. Hyemem non curavit
 in æstate, jam arva frigore durefcunt. Leve succes-
 sus pretium, tincturâ Lintei prospere defungi,
 postquam purpuram corruperis. Effectus insipien-
 tiæ circa Principalia commissæ in totam se extendit
 vitam.

RELATIO XIX.

*Reprehenditur Ludovicus de Peguera quod de-
 tractatores Comitis Olivarii pœnis afficere ten-
 taverit.*

Ludovicus de Peguera, patrocinate Comite Oli-
 vario, Prætor urbanus nuper constitutus, deme-
 rendi favorem istum, Comiti animadversionem in
 Marforiũ & Pasquinium, gloriæ ejus inter pocula de-
 tractatores pollicitus est. Diu illos venatus, concubia
 nocte præteritâ septimanâ in popina Leonis Albi am-
 bos comprehendit; deductosque in carcerem non
 catenis communibus vinxit, sed inclusit cuncta stan-
 tium membra vinculo, armaturæ integræ non ab-
 simili; quo custodia eos atrociter puniret, si à pœna
 ejusmodi forte absolverentur. Sed pronunciati fon-
 tes, primum ut per quadrantem horæ patibulo luxa-
 rentur trochleato, condemnati fuere. Judex deinde,
 timendo ne sub tutela ficti nominis magni laterent
 viri, temperavit sententiam, sed si dolorem mem-
 brorum separaveris, æque infamem substituendo.
 Jussit namque ut Marforius publico in foro Asino
 imponeretur ligneo, & ut Pasquinius juxta ipsum a-
 geret excubias. At reis valetudinem ex duritate com-
 pedum contractam allegantibus, trium dierum spa-
 tia reficiendis viribus concessa fuere. Interim Gob-

bo di Rialto sortem sociorum compertus, tendit ad Ludovicum de Haro acerrimum Olivarii hostem, & absente Apolline curam Negotiorum Hispaniæ gerentem rogatque ut poena pecuniaria tanta ignominia redimeretur. Jussus Peguera venire ad Harojum producit Protocollum, dicta testium & responsiones Reorum. Sed vulgarium convitiis tantum inveniebantur fontes; & atrociorum, quorum tamen accusati erant ex Levium malitia non poterant per conjecturas convinci. Tumultuarie etiam peractum erat judicium, Peguera tantum supplicio, non justitiæ studebat. Accusatis itaque dictatur, salvandi auctoritatem judicis, multa; sed non exacta. Pegueram vero remotis Reis vehementer perstrinxit Harojus, quod pro vindicta privata potestatem publicam dependisset. Levia fuisse ista convitia, nec merita tam infamis poenæ attingentia. Marforium & Pasquinum, Madriti & Romæ Vicos Magnos scriptis lacerare solere; in Parnasso autem ad Bachanalia spectanda hospites, Olivarium lingua saltem arcto in sodalitis carpsisse. Nec ipsum Promotori suo favorem acceptum compensare beneficio; sed si Olivario fuisset inimicus, non sagacius velari potuisse vindictam, quam rumorem pristinae imputationis nova defensione resuscitando. Annon considerasset Peguera, spectatores Ludicri supplicii in causam reatus inquirendo, ignotum antea Olivarii casum intellecturos. Num itaque præstaret Pasquinum & Marforium dimittere impunitos, quam causari, ut innumerabiles de ipso sinistra cogitent. Multum namque fore negotii justam causam contra credentiam animi cujusque tueri. Semper inclinare assensum hominum ob innatam malevolentiam ad atrociora. Multos reliquisse rationes

ones dubitandi Ministerium Comitis & Ducis ab Olivarez.

RELATIO XX.

Atroci invehitur accusatione Virgilius Malvezzi in Cornelium Tacitum, & hujus ad illam Responsio.

EXhibuit Virgilius Malvezzi procurante Davide Judæorum Rege, Apollini Libros suos; præcæteris illum *de persecutione Davidis*, commentariumque in Tacitum. Et ipse nequaquam sui detrectator præoccupare studuit judicium referendo, Anglos nullum dignare Librum interpretationis honore, nisi instigante pretiositate doctrinæ; Idque tamen discursibus suis in Tacitum evenisse. Ornabatur Parnassus Libris & illorum Autore. Sed novus adhuc & inter æquales nullâ pollens eminentiâ, certamine magnorum Virorum inclarescere aggreditur. Credebat nempe non citius omnium oculis se exponi posse; quam si Magnorum fastigia adscenderet, illosque everteret, quorum vires ab omnibus æstimarentur. Promptissimum ipsi videbatur à Cornelio Tacito incipere, quod nomen ipsius, ob Lesbum imprudenter gubernatum sciret imminutum, eundemque antea, & adhuc invidiâ ingenti infensatum ob excellentiam Historiarum. *Si vinco, dicebat, victoria; Si vincor, audacia me nobilitabit & patebit asylum odii communis.* Capita accusandi erant, obscuritas & superbia sermonis; Quod omnia arcanorum Politicorum conquirendo, Religionem ad instrumenta Dominandi refer-

referre ignoraverit. Reliqua verbis sequentibus prælata magis ad vituperia quam accusationem erant adornata. *Græcorum*, inquit, *Scriptorum Objecta*, *Acta* Principatum publica, non potentia Aulicorum fuerunt. Nam licet & Græciæ Regimina habuerint Reges, eorum tamen inter optimates exigua fuit autoritas; Hinc nec illorum ministri ambitu inclaruerunt. Transgressi quidem Herodotus, Xenophon, Diodorus, Plutarchus in Persiam, sed peregrinis arcana ministrorum scrutari non contigit. Aut si qua ex incolis aut fama illorum informatio: generalis tamen illa erat. Specialissima & cohærentia inter se, exteris non affluebant. Xenophon quidem familiaria Regia delibavit; sed pauca horum quantitas, nec adeo admirabilis prudentia: Deinde plerique hodie expertes Linguae Græcorum; nec interpretationum magnus valor, & Cyrus longinquus ac antiquus Princeps. *Jam verò Libri doctrinam legitime ac pie administrandi Regna exhibentes Lectione minime frequentantur, quia ad pietatis Institutionem hominum non vergit industria. Sed magis ad præcepta aulica accenditur appetitus, quia hæc nequitia humanæ quam plurimum respondent.* Cæterum Tuæ, Corneli Tacite, Historiæ existimatio in subsecutorum seculorum perennitatem duravit. Nam tu primus Aulæ Imperantium generi humano scriptor, docuisti posteritatem modos decipiendi Reges superandique æquales; Valida adjumenta præcipuorum hominis desideriorum. Et illa docendo, unà monuisti præcavenda. Instruis præterea tuos Lectores *in terminis prudentiæ statisque.* Hanc tui utilitatem perspexit Justus Lipsius, monstravitque eandem orbi commentario; Hic est

est cui celebritatis universalis debes Exordium. Quoniam vero tantum applausum usque ad contemptum cæterorum te corrupisse video ; merita claritudinis obtentæ libet taxare. Diu summa animi fatigatione vacabam contemplationi , cur primitivi Scientiarum Scriptores ad nostram usque ætatem magni sint habiti ; cum tamen & hodierna ingenia illis minime cedant , sed quidam in maiorem se provexerint Eruditionem. Obversabatur considerationi huic , Bartolum & Baldum labore juridico præstantiores nostrates superare. Videbam Hugonis Grotii libros de Jure Belli & Pacis adhuc florere ; Aristotelem omnibus adhuc imperare Scholasticis ; Euclidis auctoritatem inter Geometras hodiernos processisse usque ad Majestatem. Talia mihi quoque causa fuere admirandi curiositatem nostram quæ non contenta per miracula Luparæ , Versaliæ , Fontebellaquii , Fori Sancti Marci , Curia & urbis Amstelodamensis , revivere avet Colossum , Fanum Dianæ & quæ plura antiqui orbis magnifica prisca glorianur historia. Perquirebam cur Marmora antiquorum ex ruderibus eruta pari pretio ac si argentum essent præ melioribus nostris aut paribus emamus. Cur Patavium, Bononia & Lovanium Academia primævæ , magna ab exteris colantur opinione , quamvis desidia & ineptia hodie torpeant , imo loca , Bononiam si excipias , deserta. Credebam primum ista provenire , quod nemo sua contentus sorte , semper subinde alia appetat ; sed altius penetrando , diversam, non unam ista habere rationem tandem indagavi. Statuas quidem antiquas cariori redimimus valore, non quod præstantiores nostris Laboribus ; sed quod Reliquiæ præstantiorum gestis nostris.

Et Academiæ primævæ adhuc virescunt celebritate, quia libri virorum, qui loca nobilitarunt ista, omnium in nostra usque tempora teruntur manibus, nec subsecutam aut hodiernam ignobilitatem invisere omnibus contigit; Hinc permanet prima de illis opinio, quia mutationis paucissimi sunt conscii. Admiranda autem veteris orbis ideo videntur mirabiliora nostris, quia nostrorum *singula* obtutu non adeo perlustramus, sed *Totum* solummodo nos rapit. At Antiquorum Magnificentiam ideo magis stupemus, quia singularum contignationum curiositates recensentur à Scriptoribus. Jam vero incredibile dictu est, quantam eminentiæ opinionem pompa descriptio, rerum ignaris possit imprimere. Designant altitudinem, latitudinem & crassitiem: tot columnas adspici exterius, illas statuas incedere tectis; illa esse ornamenta interiorum, illo habitu exculta conspici simulachra Deorum, Heroumque, et si postea ad res istas accesseris, in immensum præsentia illudet conceptam opinionem. Veram forsitan deprehendes Lectam operis mensuram, videbis quoque columnas statuasque; sed minime respondens erit corrupta tempestatibus Albedo, non ingentes columnæ sed trium forte cubitorum non primævo splendore fulgentes, sed obfuscæ; Deterrebunt te lacera murorum deliquia, aliæque deformitates aut defectus. Sub Principatibus coronæ Galliarum Regio aliqua comprehenditur cui in specie nomen est *Provincia*, margine suo mari obluētans Mediterraneo. Non tantum hæc Provincia, antiqua urbe Massilia est insignita sed Metropolim quoque Regni Arelatensis adhuc conservavit. Arelatum appellatur, habetque curiam ex pretiosissimo marmore
nuper

nuper exstructam ; Statua intus monstratur in quâ Divinitatem Dianæ adoratam fuisse asserunt. Sed truncata primum est integro brachio ; lividum deinde Marmor, nec minima quidem divinitatis indicia cum nuda, nullumque Numinis signum exhibeat. Adeo ut Humanitatis tam certa sit fides quam Deitatis. Ante curiam hanc erecta est Pyramis, quam Soli Veteres dedicasse perhibentur ; Quoniam tamen Ludovicus XIV. fortunam suam magnificentiæ solis assimulari patitur, eidem sacravit dictam columnam adulatio Civium, superimposuitque apici faciem Regis radiis solaribus coruscantem ; Requiescit vero moles corporibus quatuor Leonum, decoratumque inferius fundamentum Encomio gestorum Regiorum, merita cultus recensenti. Vocatur hoc Fastigium, *Obeliscus Arelatensis* & in Ephemeridibus Galliæ istius exhibetur typus tam superbus. Si vero illi adstares, omnis adspectus viginti cubitorum altitudine terminaretur ; nec in Pyramide antiquæ Religionis plura deprehenduntur vestigia, quam in communi muris rudere, forma pyramidalis forte collapsa. Nulli inscripti sunt characteres, nulla effigiei aut picturarum indicia, nisi quibus hodie ornata. Solis in extremitate simulachrum ad summum decem imperialibus comparatum est, et si impendia inferioris fundamenti una æstimanda, totus obeliscus triginta Aureis, nec ultra veniret taxandus. Nec cemento isti aliam ob rationem honor Divinitatis obtigit, quam quo Regi assentandi pararetur occasio. Londini Britannicæ *Nosocomii insanientium* tam splendida est exstructio, tam mirifice camporum adjacentium oblectat prospectus ut cunctorum plena designatio exteris antiquum mira-

miraculum , aut Theſſala Tempe eſſet perſuaſura. Videtis itaque, *immortales* , quantum momentum ſit ex deſcriptione ; Non tamen talium Scriptores decipiunt Lectores , ſed hos decipit Granditatis yana præſumptio. Hæc quæ dixi, ad ulteriora poſſent extendi , ſed talium indagatio refragaretur propoſito meo , quod nimium me deſeruiſſe deprecor humillime. Cæterum Euclidis doctrinam ideo obſervare coacta eſt poſteritas , quia abſque ea nihil ſcivit. Ariſtotelem nemo alius æſtimat quam qui in verba ipſius jurare adactus eſt ; Reliqui tanti illum habent , quam nos omnes memoriam protoplaſtorum. Bartoli & Baldi æſtimatio adhuc ſuperſtes eſt , quia pauci ipſis ſecuti præſtantiores , & qui non ſua illorum debuerint elaborationi. In verba quippe Legum vix duo poſt Bartolum & Baldum inquiſiverunt. Alia forma , melioresque typi , rara melior eruditio. Accedit , cui maxime etiam in fama Ariſtotelis cauſam adſcribo , quod ſcriptorum iſtorum in modernis ubique interniteat. Allegatio , quæ facit ut modernos legentes antiquorum ſemper recordentur. Hujus ultimi jam ratio lucem mihi accendit inveſtigaturo , cur Hiſtoriæ Tuæ , Corneli Tacite, clariores ſint Comineo & Gramondo non minus aulicarum artium Scriptoribus. Hic neglectus proſecto non oritur , quod præſentes Literati Comineum & Gramondum Tacito invenerint inferiores , ſed quia plurimi recentiorum Libros Politicos legunt illos , qui ante tempora aut lectionem Gramondi ac Cominæi ſcripti , & in quibus Tacitus ſolummodo commendatur , uti ſunt Saavedra, Lipſius, Arnſæus, Beſoldus, aliique. Unice ejus hic mentio. Quis enim hodie Politicorum

corum , è communi grege scilicet , legit Grammondum , aut si legit eundem , eadem tamen industria indagat difficultates , quam perdurat , Tacitum rimando. Equidem non diffiteor , Grammondum Viros magnos & vulgaritati ingeniorum exemptos minime ignorare ; eidem animadverterunt , quantum illustris ille Autor Te anteat , Tacite ; adeo ut non verear asserere , *Grammondum si temporibus Taciti scripsisset , hodie inter omnes applausum Taciti obtenturum ; sed si Tu , Tacite , temporibus Grammondi scripsisses , an applausum Grammondi jam haberes , maxime dubito.* Libeat alicui comparare calliditates Ancrei , Luynæi & Richelii cum Sejano aliisque , in immensum se extendet discrimen. Narratio artium Sejani nemini serviret ad informationem defraudandi Principem Imperio , cum non aliter imitabiles , quam Principe volente. O miserabiles Principes ! O miserandi ministri ; si non sapitis ultra Tacitum ! Non decepit Sejanus Tiberium , (ut ipse * dicis) sed Tiberius seipsum. *Ita quam plurimum fit ut decipiens ad sui damnum plurimum sui ipsius contribuat deceptione. Scilicet pertinacia credendi , se non posse ab altero , ut imbecilli aut Amico decipi.* Hanc vero sui negligentiam facile alter licet sit vilissimus animadvertit docilisque est eadem , sua destinata juvandi. *Non opus est ad occasionem Magistro.* Proinde scias , Tacite , mundum non interiisse , si prudentia tua fuisset ignorata. Ad imitandam versutiem Aulæ natura saperent etiam plebei , si fors talis ipsis contingeret. Nemo Venetus aut Florentinus tam humilis est sutor , qui non istas ad fraudes , flo-

rente

* Tacitus lib. 4. in Prin.

rente gratia Principis ; dirigendas idoneus foret. *Non est major Aulicorum Prudentia communi , sed tanta videtur , quia majoribus saltem Objectis eadem applicatur.* Omnes ferme æque sapimus ; Verum unius prudentia meliori successu elevatur supra alterius. Nullo alio itaque mereris æstimari , Tacite , quam quod plebesam prudentiam nobili stylo , valde arroganter tamen , excolueris. Sed modus ille scribendi non à te inventus est, sed maximas verborum tuorum elegantias Te docuit Seneca. Hujus opera legisti , verba & realia, quibus Historiam tuam exornas, quilibet studiosus Lector in illis inveniet. Etsi desiderarentur, testimonia *infinita essent in promptu.*

Metuerat Cornelius Tacitus , ne infensi iudices , finita accusatione , ipsi inhiherent verbalem defensionem ; sed quasi ob magnam causæ difficultatem eandem in scriptis proferre juberent, *Quo non totidem (nam judicio huic aderant omnes virtuosissimi , omnesque Literati) suam audirent Retorsionem qui tamen Vituperationi adstiterant.* Nunc vero præsentibus verbis objectiones diluendas esse indicto , ancipiti fluctuavit consilio animus , num magna ex parte validam accusationem aggrederetur refellere ; aut , An satius esset pertinaci ad cuncta silentio iudicium illudere , causamque relinquere in dubio. Sed reputando , fore sibi ad particularia objectionum, præclaram respondendi occasionem, sic orsus est: *Petis me , Malvezzi, artibus, quibus Licinium Cacinam , in Marcellum Eprum grassatum Libro secundo Historiarum Cap. 53.* Non tamen tibi ob id irascor ut causam offerenti , de magnis ratiocinandi. Arguis obscuritatem verborum meorum ; sed si ingenium

nium non callerem tuum , imputarem illud, quod vires iudicii tui illorum intelligentiæ non sufficerent. Respondebo itaque stupidorum Patrocinia suscipienti. Imbecillitates humanas rimando compertus sum pigritiam nostram , destinata exsequendi , nisi invitamento alliciamur. Incidi deinde in in considerationes ex avaritia homini innata provenire , quod nemo suâ contentus sit forte ; Hinc cunctos ad curiositatem excitari. Institui igitur illis ; in Historiis meis uti locutionibus , quæ arcana non statim docendo, sed de illis saltem succurrendo incitarent Legentem quasi ad solertius indagandum: Seu ad attentionem obligare volui Lectores. Studium illud profecto in præclaras cultores meos deduxit observationes , quæ mansissent incognitæ , si labore inquisitionis illos sublevassem. Mihi præterea injuste imputantur , quæ ex stupiditate oriuntur Legentium. Arcana enim imperandi cum non capere possint ingenia vulgaria , sic nec locutiones intelligunt quibus ista significantur. Sed superbus sum ; Quare Malvezzi ? Forte quia operibus meis nulla immiscuerim Similia ? impertinens fuisset , gesta Romanorum comparare , cum similia sui nulla habuerint. Decuit Verborum gravitas dignitatem meam , quam inter Dominos Terrarum habui. Objicio præterea , quod Posteritatem docere neglexerim , Religionem illud præstare ad quod illa usi sunt Hispani aliique. Sed ista objicere debuisses Romanis , quorum gestorum scriptor tantummodo extiti ; Adverte tamen animum. Ignorabat Religio Romanorum Resurrectionem ; & si forte figmenta Poëtarum illam præmonerent , Legebantur tamen
ma-

magis quam metuerentur, quia nullum Vaticinii pignus legitimum poterant exhibere. Quæ omnia felicius contingere Christianis.

Putasne jam, Malvezzi, homines devastationibus aut excidiis Larium veram Religionem vindicari passuros fuisse (Quemadmodum Germani Suecos venientes tolerarunt) si nescivissent quæ falsam mansura sit post mortalitatem poena. Quantum Religio Regibus Judæorum subsidiata sit, * *exposui*. Quod ad Grammondum; hunc nunquam cognovi; arbitror tamen Gramondum non secutum, si Tacitus non præcessisset. Senecam vero usurpavi, non inopiâ priorum, sed gloriam quærendo ex imitamento. Me Senecâ non fuisse inferiorem, testantur quæ in Historiis meis invenientur, Senecæ ingenio superiora. Allegas quoque, Malvezzi, Justum Lipsium Præstantiam meam commentario suo orbi primum monstrasse. A tempore Lipsii me celebratum fuisse, non inficior; Verum admodum erroneum, me istud Lipsii Commentario in acceptis referre debere, cum tota Lipsii Commentatio non ultra Critica, & restitutionem eorum quæ varietate descriptionis corrupta erant, sit progressa. Veram tamen exordii mei causam ipse proferam: Interciderat durantibus multis seculis Liberalium artium cultura; Hujus deinde restauratio incidebat in ætatem Lipsii, hinc evenit, ut Lipsium mei Introductorem imperiti fuerint arbitrati. Si Commentarius Lipsii tam efficax esset, quare non idem operatur in Vellejo Paterculo, Affectatore Sejani, & vix ex decem Linearum pretio æstimationem merente? Claritudinem adeptus est Lipsius ex me, seu in Præclarum Commentando, nullam ego per Lipsium.

His

* Lib. 5. c. 8. Histor.

His finivit Tacitus. Refutavit tamen Malvezzi opinantem, Reges Judæorum Religionem ad firmamentum Potentiæ adhibuisse. Nam cultum istum, ob mēras ceremonias gentibus aliis absurdum fuisse; sed illas Adventum & Officia Redemptoris hominum præfigurasse. Id vero Mysterium non pervestigasse Gentiles. Præterea veritatem Religionis nihil corruptam fuisse, quod *ultimis* regibus ad abusus servierit. Postremo minime habere Tacitum quod de dignitate sua penes Romanos jactitaret. Ad summum ipsum fuisse Prætorem. Prætores vero Romanorum non tantos Viros fuisse ut speciali fastigio censendi. In universum ita videri de Romanis, omnia magnificentissima de illis credi. Sed qui speciem illorum hodie videre vellet, illi intuentes esse senatores Venetos. *Fuisse gentem togatam.* Tradere quidem Tacitum, Neronem, Gemmas & aurum, exstruendo palatium * ut vulgatum jam pridem Luxum sprevisse. Sed minime credendum, tantum fuisse illis temporibus Lapidum pretiosorum copiam ut cum Magnificentia Galliæ hodiernæ mereretur comparari. Interrogabat itaque Tacitum, num recordaretur, ullum Romanorum imperatorum Legatis responsa dedisse gemmis indutum, septem millionibus auri æstimatis; Ita vero fulsisse Ludovicum XIV. cum anno 1669 Mustafa fer Aga Petita Magni Sultani coram ipso exponeret. Taceret Tacitus.

Londini fastum & honorem permansisse Prætorum sed ob togam pupuream, Virgulam, & Phaleras aureas comitesque nunquam fuisse obscuratum cælum. Quid rei fuisset; Quod Prætextatus Prætor turbam Accusatorum præ se habuerit. An

K

fella

* Tacit. l. 15. Annal.

sella Curulis, quod fuerit Eburnea & trium forte ulnarum latitudine extensa, An Gladius, & hasta essent miracula.

Hac ratione Cornelius Tacitus in Parnasso à Virgilio Malvezzi per vera & insolentia laceratus est; quæ discernendi judicio prudenti relinquo.

RELATIO XXI.

*Renatus Cartesius Aristotelem publice appellat
Asellum Arefactum.*

Postulandis reis continuum tempus est absentiae Apollinis, quia remoto Principe facilius exercentur corruptiones. Accidit tamen his diebus, ut Aristotelis actor justa licet in causa, ac sub justo etiam alias judice debita sententia fraudaretur; in tantum, ut antiquissima Parnassi Protocolla revolventes, simile judicium nondum invenerint. Casus talis est. Dixerat Aristoteles, *Philosophiam Cartesii amœnam saltem videri; sed si accurate interiora ejus examinarentur, collabi illam penitus, ut communiter Gallorum opiniones.* Esse curiosa; certitudinis vero inania. Huic judicio adstans Cartesius fit adeo iratus, ut palam dixerit, *Aristotelem esse Asellum Arefactum.* Non procul aberat Petrus Ramus idem in Aristotelem jaciens convitium. Sed diffamatores postmodum congressi, considerarunt molem Accusationis, quam in te derivassent convitiando.

Ramus tamen confirmans Cartesio animum dixit, *Esse sibi adhuc opes, velle se, si placeret mutuis sumptibus Processum sustinere. Maximum tantum fore momentum in versuto Advocato.* Hujus vero essen-

essentiam neminem habere absolutiorem quam Franciscum Hottomannum. Hunc adeunt ambo; & Hottomannus animadvertendo anxietatem confulentium, aperte dicit, casum hunc sibi conciliaturum trecentorum Aureorum lucrum, nec sua interesse, num Cartesius aut Aristoteles illud solveret. Promittitur ipsi summa proposita ejusque statim penditur dimidia in antecessum. Ad quod hic consolatur Clientes, bonoque jubet esse animo, non *Finimundum* fore injuriam Ethnico illatam; discussurum se hujus Pedantis Divinitatem, quam obtinuisset inter similis conditionis; Facturum se ex illo ludibrium totius Parnassi. Victoriā, dicebat porro fore indubitabilem; sed prævīdere se periculum ex eo quod Judex, coram quo Aristoteles sine dubio esset querelam intentaturus, pariter se sciret Asellum arefactum; ideoque verendum ne unus alterum commiseraretur. Procurandum itaque fore, ut Verulamius primus Status Minister & cunctorum jam potens causam ad se vocaret.

Interim & Aristoteles Accusationi ordiendæ quærebat Advocatum. Commendabatur ipsi Reinhardus Bachovius, ut callidissimum ingenium. Hic rogatus ad ventilandam causam, excusavit se primum, quod jam multum effluxerit tempus quo à patrociniis abstinuerit; acquirendi vero honorem ex servitio Aristoteli Philosophorum Antesignano præstito obsecuturum se jussibus. Cæterum & à Cartesio se jam in partes sollicitatum; sed illas recusasse. Gratias Bachovio agebat pro favore Aristoteles, donatque saccum auro plenum.

Nimium esse quod offerretur, fatebatur Bachovius; non dubitabat tamen adhuc majora alio prætexto exigere. *Sub ortu Processus non alius majorem habendam*

dam curam, dicebat, quam ut affectio judicis redimeretur. Hanc vero inpresens minus mille aureis non conciliari posse, Gloria sua indecorum judicando Aristoteles, si ipse judicem corrumpere, dat pecuniam Advocato. Etiam si Bachovius statim in principio destinasset, Aristoteli honeste studium suum locare; nihilominus gratum ipsi fuisset quod Judicem largitionibus occupandi sibi committeretur, quia si Advocatus semel Judici applicare scit sorditiem illam, illius propensionem, ob metum sibi paravit in perpetuum. Adegerat Bachovius Judicem ad propere decernendam citationem in Cartesium & Ramum, non muneribus, sed munerum promissione. At rei jam effecerant ut Verulamius causam ad suam traheret inquisitionem. Actorem & Reos esse Viros celebres; incongrue talium lites Plebejo judicio traduci. Moris est, viris doctrina præ cæteris illustribus sellas, durante accusatione constituere. Corrumpunt igitur Rei servum judicii & ornandis sedibus inter alia quoque delectum, ut Aristoteli sellam collocaret fragilem.

Comparuerant die judicii Aristoteles, Cartesius & Petrus Ramus, utramque partem stipantibus Advocatis; & quanquam servo judicii serio injunctum fuerat ut turbam prohiberet; attamen videndo irumpentium impetum non posse sustineri, pro viginti drachmis quemlibet intromisit. Proponebat Bachovius injuriam cum singulis circumstantiis; sedebat interim Aristoteles, pelle lupina ample vestitus.

Postmodum incipit Hottomannus, & nomine accusatorum fatetur, Aristotelem à Cartesio non tantum *asellum arefactum* fuisse appellatum; sed & à Ramo Pedantem, cui & assentiret jam Cartesius. Utriusque separatam esse causam. Accessisse enim Cartesium ad lectionem Politicæ cum spe discendi magna

in-

inaudita, sed deceptum se animadvertisse inventione Quisquiliarum. Nihil aliud ibi doceri quàm homines pios esse debere, Reges bono exemplo instruere decere subditos, & similia, quæ quilibet sciret absque ulla inquisitione. Evolvisse præterea eundem & Aristotelis Dialectica & Rhetorica. Ad utrumque in genere notatum, futilia esse & ad stuporem Nobili hominis naturæ injiciendum inventa. hinc assentiri Cartesium Thomæ *Campanella Cap. X. Monarch. Hispan.* Momenta Philosophiæ Aristotelicæ aperi-
enti. Ad Rhetoricam verò se admiratum mirifice studium Eloquentiæ adeò commendari. Equidem & se statuere Artem Oratoriam magni esse æstimandam; sed negari, ullis præceptis illam posse addisci, verum in prudenti ingenio illam consistere, venireque una cum magna eruditione. Deinde si veritas illâ exornetur.

Nam ad adulandum ipsam quam plurimum servire, certum esse; sed si ejusmodi Orationes ad conspectum Viri prudentis venirent, illum ridere. Evenisse Cartesio ex ulcere aliquando ægrotanti ut Orationem Ciceronis pro Archia habitam legendo, ad tantum stimulatus fuerit risum ob ridicula Encomia quibus Autor dictus Artem Poeticā exornavisset, ut agitated venter per ruperit tumorem. Si Cicero describere debuisset essentiam Maximi Deorum, non plus laudis in illam conferri potuisse quam quā ille Poëta fuisset excultus. Idem de cæteris Ciceronis Libris Cartesio esse judicium.

Et qui scire vellet, quis fuisset Cicero, illum naturum informationem ex Oratione, quā *Quintus Rufus Calenus* calliditates moresque totius Vitæ eidem objecerit eandemque extare apud *Dionem Cassium Lib. XLVI* & mereri ut legatur juxta Oratio-

nem qua Suilius *apud Tacitum Lib. 13.* accusaret vitia Senecæ. Verum nihil Cartesio visum pertinentius, quam Physica Aristotelis illorumque errores infinitos se jam exhibere. Hanc esse causam, quæ Aristotelem Pedantismi pronuntiaret reum. Non Cartesio vero unquam venisse in mentem hoc de Actore vulgare iudicium, nisi laceffitus fuisset.

Objectam namque Philosophiæ ejus incertitudinem & sensa volatilia; verum Virgines Anglicas & Lugdunenses ipsum vocare ad testimonium, num Doctrina sua esset perfunctoria. Restabat ut excusando a sello arefacto Lingua impenderetur. Allegabat itaque Cartesius ipse, aliam penitus ob causam quam forte quisquam opinaretur istud cognomen se exprobrasse Aristoteli. Confirmaturos testes, coram quibus se ab Actore impuditiæ, Lugduni Batavorum exercitiæ innocenter fuisse diffamatum; idque magna hominum frequentia. Dictitasse vero sibi prudentiam, in illum publice retorquere, à quo publice esset injuria turpatus.

Non minus injuriosa traductione Cartesii per Advocatum prolata, quam irrisione adstantium animus Aristotelis excruciatum erat. Jam vero subiet occulte præparatum Martyrium. Replicando, aiebat Bachovius, non disceptationis forensis esse materiam, Rhetorica discutere, & Physica aut Politica; sciendum tamen Aristotelem prudentiorem extitisse, pietatem homines docendo quam calliditates. Si enim ultimarum doctrinâ Politicam instruxisset suam, Posteritati quidem ita melius fuisse consultum, sed id opinioni Aristotelis maxime nocuisse, quia ipsi in Aula cum talibus res, *qui cunctis promissionibus Calliditates scriptas inesse suspicati* fuisset.

fuissent. Idque Artificium antiquis Aulicis admodum fuisse familiare ut sinceritatis opinionem Libris persuaderent. Senecam quoque non alii fini destinasse Libros suos, quam ne illos Legentes credere possent, *Senecam provincias fœnore exhaurire, stupro polluere cubicula Principum fœminarum, orbos substantiâ defraudare.* Hanc verâ esse rationem quod pristina secula sinceriora nostris videantur, quia Viros illos legeremus Pietatem tanto studio laudare quos hodie quamplurimum videremus uti dolis.

Quamdiu eadem indoles fuisset Hominibus qua hodie natura regeretur humana, easdem quoque illam edidisse operationes. Naturam humanam semper ad mala propendisse & propensuram. Cæterum incredibile esse, Aristotelem Cartesio Libidinem objecisse; cum Aristotelem Conscientia famæ propriæ ob amores cum * Hermiæ ancilla absterruisset. Animadvertibat jam Aristoteles qualem sortitus esset Advocatum; itaque ex magna indignatione agitando nimium fellam, illa contractâ maximo omnium cum cachinno prostermitur in terram. Quod videns multo intra se cum gaudio Verulamius severo increpat ore jacentem, quasi Ebrium. Hic vero levatus allegat, Cartesio non fuisse jus Patrem omnis Philosophiæ tam vilissimè æstimare, etiamsi obtenfa injuria vera esset; ob impudicitiam objectam non se meruisse appellationem publico in foro Afelli arefacti. Stupri convitium à magnis Viris non haberi pro dedecore; ideoque excessisse Cartesium retorsione mensuram injuriæ illatæ. Ubi nunc esset Autoritas & Honor ex informatione Domitoris terrarum Orientis quæsitus: proditum se per Advocatum, infensum Judicem, pronunciatam.

K 4

* Vide Diog. Laërt, in vita Aristot.

tamque esse sententiam ante iudicium. Trucivultu Verulamius interpellat Aristotelem, Annon puderet asserere, stupro commisso inter Viros magnos nullam haberi turpitudinem, & An Christiani ignominiae pudibundi parere deberent Ethnico, ipsumque trahere jubet, si abire abnueret, è conspectu. Dictata quoque viginti talenta mulctæ, quod iudicem inimicum personæ appellando, corruptum affectibus increpasset. Nec dubium, quin intra paucos dies, si opus, manu militari ad solutionem plenissimam obstrictus erit. Sed memorandum, primum, Bachovium collusisse cum Adversariis; eundem verò metu ne Christiani litigatores fraudes similes metuerent ab ejus Patrocinio, fidelitatem suam grandibus exemplis in posterum demonstrandi animum induxisse. Secundò, Aristotelem, licet gnarus mille aureos Judici non fuisse traditos, eosdem minime repoposcisse, quia scit meliorem, in pari turpitudine conditionem esse possidentis, nec sibi lucro cessurum, si Bachovius actione fiscali interpellaretur, innotescente sic animo corrumpendi. Tertiò, Aristotelem à latæ sententiæ die, odio communi contemptui fuisse immolatum ut jam transiens plateam ludibrio puerorum infestetur. Et reverà, hoc mane (latet tamen autor) cordâ fenestræ ejus, in speciem aurium, fasciculus Aselli arefacti alligatus conspectus est. Misferentur tamen nonnulli adhuc ex veteribus fati tam celebris viri gloriantes, Monarchiam Ottomannicam non pauca doctrinæ Aristotelicæ admirandæ suæ inseruisse prudentiæ. Sed responsum iisdem, dogmata Aristotelis, ex eo quod Turcæ eorundem sint sectarii, non nobilitari, quia & communia illi usurpassent. Deinde quis vadem se daret, quod Turcæ doctrinam

nam

nam illam ex Aristotele hausissent, cum non irrationalis sit conjectura, propria ratione artes illas fuisse indagatas. Sunt & qui comparisonem inter Aristotelem & Verulamium ipsum instituant; Verum tantam inter utrumque esse similitudinem arbitror, quanta inter Agrum Sunensem (*terra ista est in Sicilia, & non solum, quod Pluto inde abstulerit Proserpinam famosa; sed & ob immensam fertilitatem quæ tanta, ut unus seminis modius centum modiorum messe compensetur*) & deserta Arabiæ. Fuere tamen & qui iudicium temperarent sentiendo, *Verulamium Sermonibus Fidelibus illud elocutum quod Aristoteles saltem cogitasset.* Postremò reperti aliqui qui asserere audent, utile esse Rei Literariæ Aristoteli per iuramentum adstringi, quo tandem fundamenta demonstrandi essent certa.

RELATIO XXII.

Qua ratione Quinque-Martius Magnus Stabuli in Gallia Præfectus (Marquis Cinq Mars d'Effiat Comte de Damars Grand Escuyer de France; illuserit argutias Cardinalis Mazarini.

Rusticitate sua Cardinalis Mazarinus notabilis fuit inter Virtuosos; sed à plerisque ad obsequium ipsius non obstrictis alacriter perculsus. Contigit his diebus, rogata prius licentia veniendi, ut à Cinque-Martio visitaretur. Nemo ad principium scalarum inveniebatur hospitem honoraturus; Nec ad summa delatus Cardinalem habuit obvium, sed is audiens, Cinque-Martium jam salam

(si placet Atrium) ingredi, prodit demum, & ad pompam disponentibus se famulis, voce manuque prodebat gaudium adventus. Habebat Cardinalis à dextera lævaq; Conclavia; unum erat Cabinettum ubi epistolæ aliaq; scrinia erant, nec non sponda post meridiana. Alterum vero, *Camera Magnificentia*. Ad utrumque tendens manus Mazarinus relinquit Hospiti electionem, quemnam locum vellet intrare.

Cinque-Martius inclinatione corporis se excusabat primum: Post in iisdem perseverante Cardinale, audaci, non immodesto tamen genere dicebat, *Domine Cardinalis, Eminentia tua Honorem adiutus Magno stabuli in Gallia præfecto concessit. Hospes vero discernit quos honores mereantur visitantes.* Adhæc Mazarino silentium: dominantis tamen in morem Hospitem severe intuebatur. Hæc videns Cinque-Martius dubitavit, an ferrum in ipsum stringeret, *estimando gladium educere, heroem non citius decere, quam cædi patranda; huic vero nondum sufficere injuriam acceptam; & utramque familiam pro causa Dominorum manus conserturam.* Deinde hæc reiiciendo dicere instituit, *Vale Domine. intra momentum iterum nos videbimus; & abire.* Sed & hic modus videbatur minus tutus, perpendenti, *minis illis injuriam non vindicari, sed Mazarinum ita admonitum preparaturum se ad conatum redeuntis.* Itaque amicâ veluti *Reverentiâ* Cardinalem veneratur, *ne minimum quidem locutus abit.* Tenditq; confestim ad Momorantium, ac rogat ut Mazarinum provocaret, si vir esset, ferro secum ad decernendum. Momorancius palam declarat, Cardinalem ludificasse hospitem, promittitque officium vindictæ. At Mazarinus intellecta Momorancii propositione respondit, præteriisse sibi primam ætatem inter arma exer-

exercitus Ecclesiastici ad vallē Telinam emissi; sat ibi animi heroici demonstratum: Esse hoc argumentum contra suspicionem metus. Cæterū inconvenientem fore Cardinalis, Administratoris Monarchiæ Gallicæ, cum stabuli magno Præfecto congressum.

Et hæc proferebat cuncta comi sermone; ne rem cum Momorantio, strenuo viro quoque haberet, in memoriam alias revocaturus, cujus Dignitatis jussibus uterque capite fuisset truncatus. Verum regerebat ad ista Momorancius, *inertia fuisse arma belli in valle Telina, exiguam ibi experimentorum occasionem. Esse præterea differentiam inter acies & duella magnam. Hosti irrudentibus non obversari metum judicii, nec turpe æstimari, in prælio cadere. Ad hæc plus terrere cum adversarius certus esset, cum sciretur, neminem latera defensurum, non moriendum in societate. Magis denique cor exilire, si cum Viro strenuo & pro gloria acerrime dimicaturus pugnare deberet. Acies gregariorum corporibus credere fertas. Postremo contingi ut aptus bello, ineptus sit ad certamen, quia ista prudentiâ etiam tractantur, ad Duellum vero solam requiri fortitudinem. Quod vero attineret ad eminentiam in Galliâ gestam, sciendum illam non turpatum iri per congressum cum magno Stabuli Præfecto antiquitate & gloria generis illustri.* Respondebat ad ista Cardinalis, nec sibi defuisse animum in Duello, idque probatum * contra Don Martino. Longe aliam esse rationem replicavit Momorancius inter Hispanos & Gallos. Hispanos homines esse effœminatos. Tandem Mazarinus veritus ne duellum ulterius dedignando incurreret discrimen manifestum cum Momorancio, hunc avertit per aliqualem promissionem comparationis, & intra
qua-

* Vide Wicquefort part. 2. de Memoir. touchant les Ambassad. p. 23.

quatuor dies animum penitus declarandi. *Venturumque se ad ades Momorancii isto tempore finito.* At nondum elapsus erat terminus cum Arrestum, advocantibus Salona iussibus Apollinis, ambobus imponeretur. Interim mansit Cinque-Martium (ut fit) Favor universalis ægre huic faciendo cui male odium cupiebat universale.

R E L A T I O X X I I I.

Magnæ Britannia Mercatores consulunt Apollinem, An piratas Barbaria exstirpare, e re sit. Et an per Canalem Regium, qui nostro tempore in Gallia exstructus, Navigationes exercere suas impostervum possint.

INhiant opibus Orientis, non Angli saltem, verum & Batavi. Attamen illud in utraque natione meretur notari discrimen, quod ultimarioribus mare Orientis adeant navibus, quam Angli. Nam Hollandia eas potissimum invisoras, quæ incultis mercibus exuberant; Sic India Flores Tabacci, Linteum ex Xylino sive Cotton contextum, vicinæque Insulæ & Saccharum præbent. Mare Balticum & Oceanus Septentrionalis, Lanam, pisces Lignaue vehit. Quæ omnia ubi in Belgium transportata, & opificibus farciunt Regionem & subditis. Equidem nec in Oriente illarum mercium foret penuria, cum securi proventu satis floreat; Sed adeo fastum excoluere Galli præsentis seculo, ut opera illorum cunctas alliciant nationes. Unde Batavi tincturæ & artificii rudes Pannos preciosos non fabricant, sed communia tantum conficiunt opera. Nec communium

munium esset distractio , nisi vilius *Gallicis* pretium , *quia bonitate inferiora* & mercimonia Belgica illuc facile appellere possint , quorsum Gallica portare longinquitas prohibet , ut sunt omnia loca Occidentis. Nec profecto serici necessitate societas Indiae Orientalis Smyrnam tot naves quotannis ablegat , sed ut aromatibus quorum nimia jam premitur copia, permutatione serici se possit exonerare. Eademque causa & Italici commercii fuit incitamentum.

Anglia è contrario operoso & sordido labori non assueta omnes ferme negotiationes Orientem versus instituit , si Moscoviam excipis. Ex Gallia in compensationem lanæ transvectique frumenti omne quod bibit haurit vinum. Vitem quippe ideo non colit , quia bona ejus leviori impensa emere quam gignere potest carius constante operâ hominum. Mare deinde transfretando Mediterraneum plumbo , lanificiis & denique aromatibus non Italicae saltem verum totius Orientis opus partitur. Stabilivit ob id Alepi Societatem ; & continua Londino ad Constantinopolin strepunt itinera, ingentesque inveherent divitias , si deprædationes Piratarum Africae possent declinari. Hollandia navibus non nisi bene munitis Mare ingreditur Mediterraneum : At Anglia exiguis quam plurimum navigiis duodecim hominibus circiter custoditis illas exercet navigationes , sic ut nemine prohibente piratis Barbariae , quorum Oras prætervehunt , cedant in prædam. Et omnes præsidiis more Belgico firmare non patitur ratio Lucri , & *resarciendi damni*. Abhinc triennium ultra octingentas (*incertum cujus instinctu*) diripere naves. Cujus jactura non nisi tot tonnis auri (*ad minimum*) quot

quot naves amissæ potest refarciri. Compulit enorme istud damnum, ut naves aliquot armarent opitulandis in mari isto commerciis; Segni quidem initio sed acerrimo progressu. Intra novem namque menses ultra viginti fortissima navigia Reipublicæ Algeriæ interceperunt. Blandiente deinde successu Anno 1682. per Legatos Apollinem consulere, *An in reliquas Barbariæ piratas ita grassari expediat; idque pulcherrimum donum mercatoribus Terrarum Christianismi procurandum, extra insidias in mari mediterraneo navigandi.* Legati quo sibi Apollinem semper adhuc *damnati Principis* jussique incendii memorem propitiarent, aulæa donabant purpurea quibus filo aureo ad instar picturæ intextus Processus, quo Papæ simulachrum Londini quotannis flammis publicis exurit. Mirabatur Apollo odia Anglorum erga Religionem Romanam; illiusque causas ut explicarent, jussit Legatos. *Incommoda Ecclesiæ Romanæ*, dicebat unus ex illis, eo magis ingenia nostra abominantur, quo magis à Libertate naturæ humanæ sunt aliena. Conscientiam recensere peccatoribus & illudentibus. Censum solvere pro mortuis. festis diminuere annum. Magnam Reipublicæ partem specie Religionis profligare, illisque prædia defendere gratis, qui Bannum migrantur & venena. Jam vero migrantibus è vitæ ærumnis auditu nihil atrocius, quam per longa itinera ignitis curribus trahi ad cælum. & terribile, siti maceratum iri, dies noctesque propinando consumere assuetis. Ceremonias & ritus magna ex parte negligimus; *sed quo Gentilismum obliviscamur.* Nam ceremoniis veteris Testamenti, Adventus Christi quem præmonebant

nos

nos exsolvit. Ex magnitudine cælesti minime arbitramur Deum ulla humani Oris specie assimulare. Templum habemus, cuius Ornamentum Reverentia est: solaque fide Triunum illud Numen adspicimus; Cætera quæ fana Romanistarum colunt *Fidem*, qua excellere debent *Christiani*, minuunt, æstimanturque alimenta simplicitatis. Postremo veremur illis denuo inficere regnum, quorum machinatione tantum potentia Gallorum nobis posset nocere, quantum tempore *præterito Hispani*. Auditis his flexit deinde Apollo ad responsa Legatis exponenda. *Diu*, dicebat, *Anglis & Batavis Piratica Barbarorum* loco privilegii fuit, quo Orientis commercia soli exercuerunt. Deterrebat enim minores Principes naves illinc obicere casibus, ubi si interciperentur Reipublicæ magnam partem uno ictu essent exanimaturæ. Jam Angli Tunetanos reliquosque Littoris illius Piratas delendo, Mare Mediterraneum omnibus hætenus obstructum, omnibus aperietis. Sic communicato aditu, negotiatio illa non modo dividetur; sed vilescet quoque pretia rerum ex multitudine negotiantium. Intuemini Societatem Indiæ orientalis quæ est inter Batavos; illa depauperascit ex copia Mercium & magis adhuc illi decedent redditus, Anglis eadem loca jam adeuntibus. Vos quoque feliciores fuissetis, si itinera, quibus Archangelus Muscoviæ portus appellitur, Piratis obsiderentur. Sic Regionis à vobis inventæ fructus, cum secura sit via, Gallorum, Hamburgensium inermia navigia depopulantur. Proinde oportet quædam pati, quo majorum *præcaveatur jactura*. Quærentibus deinde Legatis, Annon per Canalem quo Ludovicus XIV. *subsidiante Garon-*
na,

*na , utraque conjunxit Maria , mare intrare Me-
diterraneum utile sit , relictisque ante aditum di-
cti fluminis majoribus navigiis , per Lembos extra
tempestatem Latronesque merces ad Caput de Zette
(Locus est juxta mare mediterraneum dictique Ca-
nalis portus) deferre ; & vice versa. Ita Respon-
dit Apollo : Mirari se caliginem Anglorum , alia-
rumque nationum passis velis in perniciem ruen-
tium. Regem Galliae arbitrum ita constitui totius O-
pum Occidentis dum intra fines Regni ipsius !*

RELATIO XXIV

*Redit Apollo in Parnassum. Indulget Virtuosis
Letitiam Bacchanaliorum. Referuntur illorum
Acta , & Convivium quo Sereniss. ac Poten-
tissimus Elector Brandenburgicus Fridericus
Wilhelmus excepit Immortales.*

NON illuxit dies , quo Sacro-Sancta Apollinis
Majestas ex Salona reversa. Sed nocte in-
travit Parnassum , ubi universalibus Immorta-
lium votis jam per octodecim menses expectabatur.
Nam meditantibus cunctorum climatum Legatis
receptione ipsius celebria & magnificentias Ar-
cum honoris , Græcia mille Talentis duodecim
astra zodiaci conduxit , adornandæ illorum com-
positione moli ; Ne vero lux siderum fulgore in-
trantis solis pallefceret , supplicarunt , ut tempo-
re nocturno fieri liceret receptio. Reliquos pompæ
adparatus hic consignare , uberiora referendi ne-
cessitas non indulget. Non tamen ideo permissum
Silentium Sacrificii , quo sex mille juvenis orbis
terra-

terrarum reditum veneratus ; Nec chordarum
 vocisque consonantiæ , quâ inter cædes hostia-
 rum tam suaviter modulabantur Musæ , ut O-
 peræ Lutetianæ qua Proserpinæ raptus in morem
 Comœdiæ hodiè exhibetur , non aliunde illæ
 cælestes advenerint melodix , quam ab Echo
 laudati concentus. De consiliis , quibus affli-
 ctum Europæ corpus recreaturus , nihil hacten-
 us quantæcunque patuit inquisitioni. Cæterum
 adventus ipsius non minus animos exhilaravit
 virtuosorum , ac cum vere spirante rosarum &
 lilii fragantiis orbem perfundit. Quo autem
 felicitas restitutæ præsentix magis percipere-
 tur , assensit tandem precibus , quibus licentia
 ineundi Bacchanalia jam abhinc triennium sol-
 licitata. Difficilem quippe recordatio præterito-
 rum abusuū reddiderat impetrationem , non
 quidem à virtuosis , sed ab hospitibus exercito-
 rum. Jussit igitur purgare Parnassum , ex qui-
 bus metus vitæ nefandæ , nec quemlibet admit-
 terent advenam , nisi quem ipse probasset. Qui-
 dam tunc repulsi , plurimi tamen admissi. Nam
 pauci consilii vitiorum prolapsi sunt ad impu-
 dentiam , ab illo lætitiæ istius sollicitandi com-
 munionem , qui omnia vidit & noluit Baccha-
 nalia contaminari impuritate. Inter Reges diver-
 sosque alios eminentes nemo subjungendæ ob-
 servationis excitavit occasionem. N. Salvatore ce-
 lebris lanista qui & Christianum IV. Daniæ Regem
 gladii docuit compendia , gratiam rogabat du-
 rante Bacchanalium tempore virtuosos exercitiis,
 quæ ante tractaret Italica oblectandi. His ad A-
 pollinem delatis jubebatur in præsentia facere ali-
 quot Congressus. Eligebat pro adversario Gal-
 lum.

lum. Huic quantumvis circa initium alacri Salvadore omnes *Fintas Ecartesque* excidere faciebat in vanum. Continue se tenebat tranquillum ; plurima avertebat ; Ad quædam vero illud non duxit necessarium, gnarus, adversarium mensuram adeo excessisse, ut impossibile esset, attingi. Vibraverat ictus contra præcepta artis, hinc repressi. Sinendo autem occasionem vulneris manifestam, ejus opportunitatem, ignorasse videbatur Gallo. Sed ex improvviso ter simultaneo jactu ipsum attingit, totiesque cor nigro signat indicio. Semper deinde superior, tandem post multos congressus notatur & ipse in femore ; sed hæc sentiens ridebat, adversarium post intencionem victoriæ adhuc avidum &c. Jam pridem ipsum ab ulteriori ictu prohibitum fuisse, si mucronibus pugnatum. Regerebat Gallus, indusio vix perforando plagas suffecisse istas ; victurum se adhuc. Frendebat tunc Salvatore, victoriam sibi disputari manifestam, vulnera ultra spithamam penetratura fuisse obtestans ; Etsi saccus lanâ refertus adesset, usque ad unguem altitudinem ictus se prædicturum. Affertur è vestigio saccus, editque Italus experimentum. Sublato certamine monebat Apollo habere virtuosos, quod considerandum : Fruitos spectaculo, nobile documentum præbituro Salvadorem, dicebat, prudenter ab ictu maturando abstinuisse ; Omnem quippe ex insidiis prudentiam esse majoris admirationis. Sic decem joca priora, licet non ex tempore vindicata, uno tamen aut binis sequentibus expiari ; maxime si subtiliora. Sed id in dimicationibus solummodo imitandum, ubi primus ictus non præscinderet ultionem. Deinde quod Salvador in ultima contentione tactus fuisset à Gallo, ipsos docere, superiori

riori nunquam jocandum cum inferiori; quia magis animadverteretur, si semel ab humiliori perfringeretur ac si vices idem inferret alteri. Nam multiplicem ipsius victoriam, licet non apud prudentiores artis pugillatoriae; apud imperitos tamen quadantenus esse attritam, nullam artem inviolabilem esse confirmaturos. Non tamen id ex temeritate Salvadoris fluxisse, quia iussus iniverit certamen. Sed abunde cuilibet innotuisse differentiam. Verum nihil magis summo dignum esse encomio, quam quod Itali artem usque ad tam accuratam mensuræ ictus scientiam indagaverint: sedulo incumbendum virtuosis omnibus huic exercitio, quo emetiri discerent, quam profunde damna alteri illata descenderint. Scituros namque hoc modo, an ullo beneficio inimicus posset reconciliari, ne illud applicent in vanum, nec alterius subdola acceptione soporentur. Cæterum prudentiam hanc viribus humanis vix posse unquam adolescere, ut ita animo *cuiusvis* rimando sufficeret. Divinitatem *requiri*. Permissum itaque sedulis. Virtuosorum precibus Salvadori non Bacchanalium modo tempus; sed perpetuum, impetrata sexcentorum aureorum pensione.

Principio anni currentis celebratio Sacrorum Bacchi omni indicitur Parnasso. Et ne terrena licentia terrenos reduceret abusus, varia affigebantur Edicta. Obscœna prohibita fuere supplicii minis. Retentum non modo, ut personati omnes incederent, sed iussum ut ne quidem die Veneris (quod tamen Venetiis in more est) larvæ deponerentur; Ut crapulâ sub pœna Banni in conviviiis abstineretur. Nec alius chartarum licuit lusus, quam quo Venetiis celebrium Bacchanalium tempore gaudetur, ap-

pellaturque La Bassetta. *Cetera* enim genera injuriis subiacere, & qui aliàs non posset laceffi, eundem sub licentiâ lusus insolentiæ obnoxium esse lusorum. Bassettam peragi cum velatis, ac silentibus & damnum & lucrum; nec fraudibus locum esse, dummodo chartam tenens solerter observetur: quo tamen rarissime opus. Jam pridem quippe metui inevitabile indicium & inde perpetuam infamiam ob multitudinem honeste *ludentium*. Ad prævenienda dedecora sic Edicta meditantibus Titus Claudius solita, pro salute generis humani tactus sollicitudine, suavit, ut specialiter quoque publicarent, *ne quis larvas vitreas vultui occultando adhiberet*. Notitiam enim pellucere. Hoc quidem risu exceptum universali, universale tamen peperit proverbium, quo perstringuntur simplices, prudentiores dolis aggredi audentes. Prohibita quoque Personatis arma.

Edictorum tanta extitit efficacia, ut nemo illis contumax extiterit, inter varia licet conviviorum. Convivium tamen quo Serenissimus atque Potentissimus Elector Brandenburgicus Fridericus Wilhelmus inclaruit, nulli, licet magnificentissimo, quod unquam in Parnasso adornatum, fuit inæquale, nisi in quo cuncta superavit. Invitavit ad illud & Apollinem; sed hic illuminandi diei causatus officium adjecit, Magnificentiam Electoris satis se inter conferta prælia laboresque regaliū Triumphorum ex nubibus adspexisse. Illucescente postmodum convivii die omnium seculorum Heroës Sapientesque ad convivium rogati, debita cujusque mori pompâ se contulerunt ad Domum quandam specialiter ob id exstructam. Sed ibi depositis indumentis veste conviviali donati ducuntur per amœ-
nos

nos aditus in antrum artificiale glacie compositum
tristeque interjectis dumetis, nive oblitis. Jam
per quingentos passus inter difficultates factitia fri-
gora tenebrasque, quas altæ tamen paululum il-
luminabant nives, processerant, cum indignanti-
bus se reduci ad auram mortalem à terreno Hospite
subito ex obscuro angulo solis prodirent radii, atque
augustior aliquis humanâ formâ. Increpabat hic
cantica voce ductorem, quod viros Clarissimos &
ærumnis exsolutos mortalium, per tam aspera iti-
nera trahere non erubesceret. Panem se esse nemo-
rum præsidem ac offerre territorium, sylvis, fe-
rarumque dapibus exuberans; gloriosum sibi fo-
re, si in specie palatium suum lætitia Diis æqua-
lium hospitem celebraretur. Simul hæc prolata, e-
vanescunt horrores & emergit non tantum jactata
Regia, sed omnes quoque hospites nubibus se sen-
ferunt involutos. Tunc vero inter aëria Faunorum
modulamina leni vehuntur tractu ad epulas, indi-
ciis magnificentiae & odore obviantes. Ex solido
domus condita erat electro. Confecta etiam inde
vasa, cochlearia & orbes: parietes autem con-
clavis, non aulæis sed ubique speculis contecti, in
quibus Aurantiæ sylvestres circa menses famulan-
tes & proceritate ac decore Palmetis adumbratæ
duplicabantur. Tam umbroso spatio deerat suf-
ficiens lumen: lux enim diei non immissa sed
descendit ex æthere per tecta aperta Martis astrum
nubibus affixum. Verum quemadmodum antea
laboratum fuerat obscuritate, sic jam nimiam luce.
Ad levandum itaque ex propinquitate sideris calo-
rem, dilatant se interstitia mensarum, & oritur u-
bique alveus per quem Albis, Spreæ & Viadri argen-
tei spumare incipiunt fluctus. Opitulabatur deriva-

tioni , uti postea compertum , canalis , quo flumina prædicta feliciter unita esse universæ constat Europæ. Injecta fuerant diversæ magnitudinis saxa quorum allisione Favonii sonitus & aura assimulata. Cæterum mutandæ dapes non particulatim auferebantur , sed operantibus machinamentis occultis , pristina mensa , aperiente se solo , ad subterranea sensim defluxit. Verum dum hospites abeuntia fercula submissis oculis admirantur , pari momento quo hiatus pavimenti reconditur , eidem loco mensam opiparius apparatam ministrantibus nubium manibus stupent restitui. Ex nubibus prodierunt voces dulcedine cœlestis cantici indicantes , subsidiari Deos maximo & prudentissimo Heroum , æquales tractanti. Adscenderunt quoque ex inferis non dissimiles concentus umbrarum , de portione tanti epuli sibi gratulantium.

Enimvero Serenissimus Elector , gratiis introitum Convivarum veneratus , pariter assidebat. Post ubique præsentiam suam impertiendi non potens , cæterarum mensarum curam suis commendavit Majoribus. Philosophos commisit Johanni Germaniæ , sua ætate Ciceroni ; Heroës Alberto ; & sic ulterius. Ipse vero assidebat maximis Terrarum Monarchis , Antiquorum & recentium Regnorum arcana interpretantibus. Suaderet profecto conformitas evulgati convivii tanti Herois , discursus quoque Heroum potissimum referendi ; sed peculiare istis destinavi Relationes. Non tamen silentio videtur dignum , quod advectis secundis dapibus in Ripâ fluviorum subito surrexit excelsa Turris , Pharo simul lucida. Alta exinde speculator clamabat voce , *VELA* ; cui appositus portui custos injunxit , propere speculari Territorium , nume-

merumque. Cognitum tunc duas esse naves ignotas, sed dirigere cursus ad Portum. Cum jam sermonibus communicandis accessissent, interrogabantur, unde venirent, & qualibus onerata mercimoniis. Docuerunt, Sereniss. & Potentissimi Electoris Brandenburgici esse naves, ex Guinea aurum, & novo Protectori homagia præstaturos Æthiopas advehere; petique honorem & licentiam portus. Ingens Nautas perfudit gaudium ad informationem, esse hunc portum Brandenburgicæ ditionis. Excitavit ista fortuna communem Hospitum lætitiâ, Serenissimo Electori gratulantium, quod primum conatum tantus secundaverit successus. Exhibuerunt quoque Rectores navium, in itinere jam cufos aureos, Typumque una parte stemma Brandenburgicum delineantes, alterâ vero imaginem Electoris adjacentibus Æthiopibus Augusto habitu imperitantis. Distributi novi nummi inter convivas ad testimonium & memoriam Navigationis Principii. Discussum deinde, quantum in transitu temporum sit momenti. Batavos bello decertasse cum Anglis pro tutando Monopolio Navigationis Indiarum Orientalium; jam Anglis, Danis & Brandenburgensibus liberum relinqui commercium. Sed de his impofterum. In mensa cui Johannes præerat Elector, oriebatur disquisitio, quinam Mortalium unquam extitissent prudentissimi. Tales judicati qui id noluerunt, aut non credebantur; & gloriam istam affectantibus eadem denegata. Primum considerabatur *non dari Prudentiæ gradus*; sed omnem prudentiam, dummodo talis ex accurata dijudicatione esset inventa, esse æqualem. Eandemque nec esse multiplicem, sed universam duorum verborum doctrina comprehendendi. *Illum sci-*

*licet esse prudentem qui omnibus actionibus honestum
 sectaretur lucrum, & illi se opposcentes lucri aut
 damni ostentatione sibi conciliaret.* Unicum istud
 Principium variis deinde applicari modis. Accom-
 modandam itaque decisionem Raritati modorum.
 Omnibus videbatur admiranda illorum prudentia,
 qui temporibus antiquis Gesta Heroum fabulis pro-
 diderint memoriæ. Indagasse enim credebantur,
 Prælia & Obsidiones, omnium bellorum esse mo-
 rem; hinc consuetorum lectionem nauseam tan-
 dem suscitaturam. Ideoque finxisse Herculem jam
 Hydram Lernaam, jam Aprum Erymantheum,
 jam Cervam, jam Gigantem, jam angues & simi-
 lia superasse. Jucundiora nec non coarctata hæc
 esse & inconsueta, meliusque memoria retineri
 quam vagæ notiones bellorum. Jam vero & oble-
 tamenta animi reputari lucra. Lucrum enim non
 semper in auro consistere; sed tale censeretur quod-
 cunque placeret, seu omne indigentia subsidium.
 Sic veteres quoque claros viros retulisse inter side-
 ra, quo aspectus stellarum recordationem pareret
 Virorum. Politica Mahometis impostoris etiam
 contendebatur. Sed breviter responsum, in Artes
 quibus Mahomet inclaruerit, Pastores quoque gre-
 gum esse edoctos, sed non unicuique easdem succe-
 dere. Interim non esse erroneas; multum tamen
 à Turcis hodie excultas. Sed pariter communi pru-
 dentiâ, immensis saltem viribus suffultâ. Præfe-
 rebant & Hispani suam Prudentiam, eandemque
 nulli Regnorum cessisse assentiebatur. Quod vero
 Monarchia Hispaniæ hodie languesceret, id non pri-
 stinæ effectum esse Prudentiæ; sed pristinae Hal-
 lucinationis. Nam & in Prudentiam & in er-
 rores, Ferdinandum, Carolum I. & Philippum II.

inci-

incidisse. Non inferiora tamen Gallorum unquam extitisse regnandi ingenia, sed viribus solummodo Hispanorum præterito tempore superata. Nec sibi objiciendum quod ex tot Regnis omnibus seculis occupatis nihil retinuerint præter suam Galliam. Nam quam proficuum sibi extitisset quod acquisita reliquerint, illum perspecturum, qui damna perpenderet Hispanorum, quod eadem conservaverint. Prudentes olim Hispanos regnasse, sed Ditiones nocivas.

Posthæc Itali cæteris nationibus se gloriabantur Prudentiores. Ridebat illam jactantiæ vanitatem Philippus Cominæus, nihil se peculiare in Italorum prudentia observasse dicendo. *Communi* quidem illos gaudere famâ; sed illam non fluxisse ab experientia rerum quod communi assonaretur errori. Audiri enim Italos, vindictam per multos annos, imo inter amicitiam non oblivisci; uxorum injurias non tolerare; Deum non credere; libidinum esse callidos. Accedere, quod libros Prudentiæ potissimum scripserint. Omnium enim illorum humanam naturam esse avidam. Sed vero apud Italos ultionem per amicitiam non mitigari; id profecto facile esse Italis. In Italia enim filium nec cum Patre colere amicitiam; & consanguineorum intimum commercium fugi. Si tamen forte congressus illum maximæ benevolentiae obtestationibus traduci, quo arcana communicandi vitetur necessitas. Hinc inimiciæ adhuc vigentis indicia occultari. Idque ad tempus observare, facile. At si Italo cum inimico vivendum esset, quotidie fatigatum iri illam affectuum continentiam uti inter cæteras Nationes. Quod libros spectaret Politicos, illarum notitiam non Italis unice tribuendam, sed omni Nationi. ubique ista scri,

non *scribi*. Opponebatur Ancræum & Mazzarinum ludificasse Gallos; sed regeffit Cominæus, nec Ancræum nec Mazzarinum citius decepisse Gallos, quam ubi Galli se deceperint prius. Richelium & Luynæum Majori Arte eadem effecisse, licet fuerint Galli. Si talem opportunitatem fatum præberet, ad fraudes quemlibet fore aptum. Philippum I V. per Comitem Olivarium, Henricum VIII. per Wolsæum fuisse circumventos. Si denique Ancræus & Mazzarinus tantum præ cæteris valuerint Prudentiâ, cur primus avertere non scivisset, ne in frustra à populo divideretur, & ultimus, exilium. In summa tunc fortiores esse Italos, cum alterum haberent sub arbitrio. Qui igitur ipsis brachia non tenderet nisi cum manus pariter porrigerent, illum extra periculum. Et qui ista negligeret, ubique fraudibus esse expositum.

Omnem vero Prudentem ista cum quovis conversante præcavere. Omnium denique calculo invitis Romanistis subtilissimæ Philosophiæ laus decreta est. Propugnabant id præ cæteris *Petrus Soavis & Edwin Santis* præstantioribus adhuc, quam quæ in libris illorum leguntur, usi argumentis. Exprobrati tamen & errores in exaltanda Majestate Papali commissi. Atheismum eidem maxime hodie derogare; Sed huic magna ex parte obviam ire potuisse tempora Constantini Magni, omnes Ethnicorum libros comburendo quò existimatio Sacræ crevisset Scripturæ, nullo alio uspiam extante egregio *scripto*. Piaculum videbatur, Tacitum, Dionem, Aristotelem, Hippocratem, Platonem, Galenum aliosque generi humano eripiendi. Sed respondebatur, Sinarum & Japoniæ Regna per multa secula extra subsidia illorum librorum fuisse felicia.

Et

Et Chingum Sinæ Imperatorem omnes præteritorum temporum historias flammis tradidisse, quo suæ Vitæ historiæ solummodo celebrarentur; servatis saltem agriculturæ & Medicinæ libris. Id & Constantinum facere decuisse; aut si Hippocrates & Galenus servandi, adempto penitus Ethnico nomine, Imperatoris sub Titulo, edi potuisse, ad Exemplum Justiniani. Et licet illa cura fefellisset Constantinum; post multa secula eandem patuisse adhuc Papis, omnibus Artificiis Potentiam super omnia molientibus. Tempora Gothorum illi intentioni maxime extitisse opportuna, quia tunc nemini libros istos occultandi fuisset cura; torpente universaliter scholarum doctrina. Ad finem usque materiæ quieverant Physici. Tandem se negligi videntes, sibi maximæ prudentiæ palmam deberi, monuerunt. Reliquorum enim prudentiam, ex cognitione sui ipsius fluere. Physicis vero extranea esse Objecta. Sed responsum, Physicos Objecta non cognoscere, sed saltem observare.

Interim finito prandio Serenissimus Elector Hospites ad invisendum Armamentaria deduxit ibique admirandæ molis tormenta *Campanas immortalitatis* appellavit. Progressi deinde in amplam cameram ubi Trutina Statuum Europæ monstrata. Sed visum præ cæteris Admirabile quod in Conclave, ubi pretiositates & curiosa asservantur conspectum. Variæ mensæ erant ex succino, quarum primæ insculpta, ambientibus caput radiis divinitatis, effigies Electoris, Marchiam Brandenburgensem ex Chaos, in quod diuturnitate bellorum redacta, creantis. Ob tantum beneficium Albertus Martis sacerdos in alia mensa adstanti Benefactori æternam

* Vid. Martin. Hist. Sin. lib. 6.

nam consecrat aram. Conspicitur & alibi ara ubi Elector ter mille Tauros Chersoneses in Polonia captos Diis Heroum supra nubes præsentibus litat in victimam cum iisque pro omni posteritate fœdera sancit. Quarta exhibebat sex urbium simulachra hostilibus relucencia flammis. Incendii talis allegabatur origo. Finibus excesserat Elector aliquando; quod sentientes Domini urbium istarum, vacuas intrant Regiones prætextu ad tempus ibidem tantummodo hospitandi sed tantâ usi sævitiâ ut apertis incolarum venis sanguinem in sanitatem eorundem sibi propinaverint. Nec his contenti sed multos adhuc faggos orbibus argenteis refertos abduxerunt. At Elector audita modestia Hospitum ex improviso redux sanguine suorum temulentos memorabili fundit strage. Et resarciendi damnum illos insecutus, pro lubitu, extra Vitia tamen, in illorum suos tractavit ditionibus & cum discederet, totidem incendit urbes quot Menses se dixerant Hospites. Restat relationi quintæ mensæ figura. Invaserat Borussia Exercitus Gigantum, qui Dæmonem expulisse olim Germaniâ dicuntur; Profectus Elector illuc in hostes cædendos grandinem effuderat plumbeam. Sed comperto, Gigantes, thoracibus subcutaneis eludere plumbum, opem sollicitavit divinam. Cernitur itaque hic Serenissimus Princeps Martem de fœdere pristino admonitum, ex colle invocans, ut telum immitteret quod sperni non posset. Annuit Deus & subito imperavit Vulcano ut decem millia Cyclopum ablegaret. Hi è vestigio adsunt, & securibus Gigantes prosterunt.

His & Pretiosis inspectis cubitum omnes ierunt in Cameram priorem sed aliis voluptatibus
alia

alia facie inventam. Alnorum & quercuum segetes intrabantur, habitacula obviantium ferarum. Somnum advocarunt cantus symphoniarum ex longinquo lenè resonantium & labentium fluminum sua via susurra. Eadem temperamenta deinde somnum avocarunt appropinquante aurorâ. Noctem Lunæ siderumque illuminaverant Artificia. Idem quoque opifex machinatus postmodum crepusculi, auroræ & Orientis Solis intervalla, ob arbores non densas satis conspecta. Sumpto deinde cibo omnes prodierunt ad spectandum robora viginti equorum binis ahenis distrahendis insufficientia. Singuli erant ab initio sed exantlatô aëre jam ad prædictum Miraculum solidi. Hoc viso omnes Hospites sellis currulibus undique deauratis repetiēre Parnassum honorantibus abeuntium terga lumine, & odore incensæ ex Electro domus commearent. An crederent Gallos fere modestiores, cum de evertendis Anglis ageretur. Augeri sic hostem quem *enervari præstaret*. Regerentibus vero Legatis, quando bellum immineret revocari naves, istamque omitti posse navigationem: *Objectio* ista, inquit, validior est quam ut possit videri. Sed sciendum, feriendo, non præmonendo Gallos indicere bella, nec unicam fore navem in portu Garonnæ capitique de Zette; sed currentibus negociationibus, naves onera exspectantes utrumque impleturas portum. Deinde, putatisne imposturas Barbarorum ita evitari posse? Piratis invia certe nulla est via. Commodius profecto erit acervatim Anglos hic invadere, quam sparsos per diversa marium venari. Auderet sine dubio horum ope Rex Galliæ occulte, quod aperte incipere jure Gentium metuque belli vetaretur. Caveatis igitur vobis à scopulis istis nec ever-

tatis

tatis Barbaros, aliis potius quam vobis tutum parandi causa transitum.

Tribus ad plurimum opus habebitis navibus ad custodiendum aditum Freti Gaditani. Sic facile navigia, cum quibus Piratæ domum tendunt, poteritis recuperare. At intra Mare Mediterraneum vestra tutari navigia, ob ejus Vastitatem, negotium majoris erit operis. Sex navibus tandem continuo littora Barbariæ peragrandò Piratæ trepidabunt usque ad pacem offerendam.

RELATIO XXV.

Demonstrat Apollo Martino Opitzio Eruditos olim non plus valuisse quam hodie.

Martinus Opitz Poëtarum Germaniæ illustrissimus receptus quidem in Parnassum; sed popinas lenonesque nimium sectando ad tam indignam istâ famâ pervenit egestatem, ut nec lecto nec tecto amplius gaudeat sed super fimeto dormitans nuper inveniretur. Nam præfectus Vigilum plateam, cui nomen ex anfractu, *Cinguta* est, cum cohorte sua prætervolando, conspexit, Luna opitulante, in fordido isto loco exuvias. Credebat tepori patrata cædis se supervenire; donec inventionem spirantis terror verteretur in iram. Interrogatus namque quasi temulentus de Hospitio, ac nullum aliud sciendo nominare quam quo portaretur, lepide verberibus excitatus, custodiæ Magistri, cui Parnassum à validis mendicantibus purgare incumbit, traditur; Labore mulctandus. Includitur miserrimus Opitz spatiosæ areæ ad torquendos funiculos pulveri accendendo inservientes, diligentiam verberum minim-

imperatâ. Sed sudorem pane liquoreque fontium, & exiguæ mensuræ defectum infernis flagris æstimari, à Dæmone hic dixit excogitatum opificium; Itaque tentat suspendium; Non obediebat ipsi funis; sed eo rupto vicissitudinem fortunæ sibi eò Omine portendi credens, consilia salutis agitare incipit. Excogitaverat jam laqueos triplicare avulsisque catenis, summa domus conscendit, quò fune opitulante defluxit in terram. Sed fatigatus pondere compedum, ad quem confugeret incertus, & ingenti labore exhaustus, incidit in Vigilem, curam ignis dormientibus inculcantem. Huic multum de fortunis magnis persuadendo, quinquaginta aureos pro exsolutione compedum pollicetur; exceptusque humeris portatur domum. Interim dilapsi Opitizii fama undique percrebuerat. Promittebantur per proclamata, per speculatores latibulum ejus prodituris ducenti aurei; occultantibus vero, supplicium. Eveniebat ut forte Vigil iste affideret in popina mensæ, ubi promissio dicti præmii reiterata per Emissarium. Oblique se offert hic, ductusque ignarus ad ædes Prætoris inficiari primum incipit conscientiam; fretus deinde mercede, oblataque judicis dextræ confusus inquisitionis diligentiam Judici spondit; Et cognito jam extremam profugi esse paupertatem, desperavit de quinquaginta aureis simulque plus offerenti illum restituit.

Exprobranti vero perfidiam respondit, Ducentos aureos plus esse quam quinquaginta. Sed congruo exemplo Receptor publicus numellæ alligatur, ac pro numero aureorum à Præторе promissorum virgis Carnificis tulit plagas. Inter hæc Opitizii fuga & recuperatio inter omnes comperta fuerat. Apollo misertus Viri, diem ad discutiendam defensionem eidem

dem assignat. Hodierno igitur mane obsoleto amiculo velatus à lictoribus exhibebatur; Sed Conradus Celtes motus tam pudendo habitu vestibus ipsum suis instruit. Non sine invidia antea eundem adspexerat. Nunc tamen ne ignominia focii macularetur nec ex miserrimo amplius animum elatum ob conscientiam præstantioris ingenii suspicando, odium deflagraverat. At Opitzius benevolentiam Celtis respuit, spe lacerata veste clementiam judicis facilius eliciendi.

Quamprimum in conspectum Apollinis pervenit reus, vinculis solutis veniam dicendi impetravit. Multum querebatur exolevisse præsentis seculo estimationem Veterum Literatorum, maxime Poëtarum. Recensebat quot controversiis antiqui natales Homeri sibi vindicaverint.

Quanta deinde floruerint gratia apud Augustum Horatius & Virgilius. Imo mentionem ultimi, populum Romanum pari Reverentia veneratum, quam præsentiam Imperatoris. Effata Poëtarum pro vocibus Vatum olim fuisse. Huic vilipendio adscribebat post hæc sortem suam. Sibi studia non extitisse *Liberalia*. Cæterum crapulæ suæ non tantam fuisse immanitatem ut vitii communes excesserit gradus. Plura indies alios profligare; *Sed hæc non animadverti, cum remanentibus opibus turpitudine contegeretur. Suum luxum monstrasse subsequens inopiam.*

Fugam, ex præcepto naturæ conservationem unicuique injungentis, defendi. Ad ista hunc in modum exorsus Apollo: *Fallitur Opiti*, qui estimationis Eruditorum hodie queritur decrementum. Nam æquali Artes Liberales tam inter veteres quam inter recentiores floruerunt reputatione; Xenophon, Aristoteles, Plato, Dio Cassius, Curtius, Seneca

Seneca, aliique à cæteris Numinum reverentia celebrati; sed non alia ex ratione, quam quod magnis officiis præfuerint, aut gratia illustrium personarum gavisi. Adeo ut Veneratio potius Dignitati quam studiis videatur tributa. Præterea, Laudatos Viros illâ inter omnes promiscuè floruisse existimatione, quam superstites gloriantur historiæ, cave credas. Adulatio ista fuit Clientum erga Patronos.

Cominæum, Thuanum, Grammondum, Verulamium noscitis Literati; at Mercatoribus aliisque ejusdem farinae sunt incogniti. Eadem, nec amplior fuit Authoritas Antiquis illis, coram coæva ætate. Non Horatio, non Virgilio aliunde existimatio, quam quod favori Augusti Imperatoris & carminibus pariter operantis fuerint annexi. Nec Homeri patria totidem distracta controversiis, nisi quod primis extiterit Historicus & Poëtarum. Nam de insequentium multo licet meliorum origine, nulla suborta contentio. Quid enim in Poëta inæstimabile? *Illa celebrantur studia ab universis quæ necessitatibus remedentur universorum. Hinc fureconsultis, Theologis, Medicisque apud vulgum existimatio.* Quia eorundem operâ indiget. Non tamen Poësin cujus Princeps credor contemno; dummodo studio suffulta sit principali. Extra illud scientia ista est inanis. Verbis saltem & metro adstricta loquens, quæ alii accuratius prosâ exprimunt. Quod ultimum te fefellit Opiti. Ne tamen nostra tempora minus Poëtis propitia ultra arbitreris, recordare Munificentiae in Taubmannum collatae; Quantam Liberalitatem Sanzarius promeruerit Venetias Romæ præferendo, carmine magis inventionem quam ingenio æstimabili. Et Ludovici XIV. plenum illa generositate extitit hætenus Imperium. Sed idem non omnibus conti-

git Poëtis. Eadem antiquitus fuit conditio. Ita informatus Opitius donatur Libertate, & ne in antiquos regrederetur mores, personis fide dignis cavit.

Inhabiles tamen ad cautionem istam judicati cæteri Poëtæ, quod universaliter libidinibus dediti, animo amœno ad amœna seu oblectamenta genii incitante.

R E L A T I O X X V I.

Proponit Apollo Theologia, Iurisprudentiæ & Polices Studiosis Methodum & compendia Studiorum.

PErvenere in Parnassum ante novem menses duæ Germanicorum studiosorum cohortes sub prætextu responsa ex Apolline sollicitandi. Illi, qui morum hujus gentis gnari suasere statim, ut certa Parnassi Regio hospitibus assignaretur, additaque admonitione extra illam non vagandi. Sed à tempore quo Bacchi Cererisque convivio excepti, adeo luxus facta mancipia, ut turbamentis nocturnis omnes assignatæ Regioni non tantum conterruerint incolas, sed & toto Parnasso veluti sua urbe fuerint usi. Invecta per hos *alterius sanitatem propria vitæ dispendio honorandi; ignoti alias oblectamenti notitia.* Nec se continuere cupidines istæ intra Autores; sed & antiqua Parnassicæ juventutis frugalitas Luxuria ista contaminata. Decrevere quidem censores multas severitates; sed easdem non exsecuti repugnante pudore in illis abjecta peccata punire, qui vestibus Comitum Principumque superbiebant. Nam confessæ cunctæ gentes, juxta studiosorum Germaniæ splendorem cæterarum nationum morem studendi sordescere. Reditus Apollinis corruptelæ isti finem imposuit, ut & pluribus aliis,

aliis, ipso absente introductis. Hesterno die concessum ipsis postulata manifestandi. Non aliud vero rogarunt, quam Methodum studendi. Theologi erant, Politici, & Jurium Sectatores; illosque ita allocutus Apollo: *Non ita dispensantur negotia Juventutis* ut meliora plurimi amplectantur; Argumentum pessimi turba est. Fluxit id ex amore erga libidinem communi, vel *quod frequentissime Præmia diligentie ac vitæ honestæ præripere adspiciantur fortunati*. Quamplurimum enim inclinatio Patronorum in illos vergit ex quibus commodi expectatio. Ad quod si non apta conspicitur Eruditio, licet sit extraordinaria, tamen non attenditur. Cardanus & Verulamius Prudentissimi Christianorum meritis inferiorem transigere vitam; cum Primus * supplicium & ignominiam Filiorum summamque paupertatem in miserrima valetudine imo invidiæ furorem ubique expertus; Verulamius autem post longos demum annos officium Cancellarii ad necessaria vitæ sufficiens accepit. Postmodum tamen nimia Eruditione Regi Jacobo, Doctissimi Titulum affectanti invilus, eodem depositus fuit, exiguo assignato stipendio, quo sumptus, quibus naturam indagando, celebrior evadebat, adimerentur. Enimvero, Juvenes, plurima tamen Eruditionis, quæ extitit felicissima, quotidie habentur exempla, ingenti honore & opulentia artes liberales compensatas demonstrantia. Quibus quo & vos aggregemini Pars Theologiæ, pars prudentiæ civilis nec non Juris Prudentiæ studium meditatur. At poscentibus viam compendiosiore, sequentia sunt dicta. *In omni scientia maximorum & præclarissimorum hominum legatis scripta: Exempli gratia inter*

M 2

Theo-

* Vid. Tollandus ad Pierium Valerianum de infelicit. literat.

*Theologos Bellarminum, Epiphanium, Calvinum, Lutherum &c. Inter ſcitos Bachovium, Zafium &c. Inter Prudentiæ Civilis ſcriptores Verulamium, Machiavellum, Cardanum. Nec teratis tempus in Magnorum ex ſcriptoribus. Cultoribus vero rerum divinarum ſacram commendo Scripturam. Hujus enim argumenta vim habent probandi. Ad hujus contenta omnia collimant. Hæc Moraliū, quibus unica conſcientia dirigenda, fons eſt. Non enim ludibria Moralistarum Romanæ Religionis ſcrutanda. Ameſius Tractatu ſuo de Conſcientia omnia; Azorius Diana Palco, Soto nihil; Molina Leſſius Comitoliuſ vix aliqua docuerunt. Ameſius itaque poſt S. S: menti imprimendus quoad moralia, non tamen quoad Theologica ubi unicuique Religioni conforme aliud compendium; Libros tamen S. S. Scripturæ legatis illos majori ſtudio quorum dicta non adeo frequenter allegantur, ut ſunt Libri Hiobis, Prophetarum aut Apocalypſis. Non quod Epistolæ Pauli mereantur negligentiam; ſed quia illarum allegatio vulgo nimium familiaris, ex avaritia naturali ad omne inſolitum ſe tantum excitanti. Paulus itaque ſtudendus; rariores allegandi Commentationes ſi deſideratis evolvendi Patres; vel horum Bibliothecæ ut ſunt Petri Blanchotti, Claudii Chantelou vel quæ vocatur Magna. Unius tamen Patris & S. S. Scripturæ continua lectio ſufficiet cognitioni veritatis fidei Chriſtianæ parandæ. Illa namque ſimplex eſt, nec unquam de eadem motæ fuiſſent controverſiæ, niſi ubi illis indiguerit Dominatio. Hodie tamen inter diſſidia Religionum neceſſaria eſt & notitia Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Maximam ipſius partem quis exhauriet Lectione ſolius Nicephori. Eusebius enim non magni eſt ponderis. Bimeſti ad
sum-*

summum spatio perlectus erit Nicephorus; sed tam exiguæ diligentiaæ fructus erunt ingentes. Cui vero ulterius progredi libet, ille pervolvat Centurias Magdeburgenses; Quibus se opposuit Cæsar Banius lumen & Monumentum Ecclesiæ Catholicorum. Continuator ipsius fuit Spondanus bono successu. Bzovii vero errores ab ejus aſſeclis fuere detecti. Opposuerunt se robori Historiarum Baronii Isaacus Casaubonus; sed loca illa saltem discussit quibus non magnum Protestantibus faceſſitur negotium. Defecit vero aut industria aut studium, ubi validiora instabant. Majori successu, quam libro, eundem suscepit conatum Johannes Darthes. Historiæ deinde Ecclesiasticæ studium duplex esse sciendum, Veteris scilicet Testamenti & Novi: Huic recensiti sufficient Autores. Veteris vero Testamenti observanda exhibent *Jacobi Saliani Annales Ecclesiastici* V. T. Sex Tomis Parisiis 1641 impressi. Prodiit quoque ibidem eorundem Epitome 1664. & *Robbensonii Annales Mundi*. Historiæ hujus denique pars est Chronologia; qua optimè defuncti Petavius, Labbæus, Jean d'Espagne nec non quadantenus Scaliger. In omni vero disciplina necessaria quædam sunt, quædam saltem Accidentalialia, quæ *Curiosa* appellare libet. His annuero studium Linguarum Orientalium cujus major gloria, quam usus ob paucitatem librorum linguæ illius. Studium deinde Thalmuticum; de quo Scioppius Josephus contra Appionem scripta Philippi Allegambe, Roberti Fluth, Heurnii, Lightforti, Allatii, Maresii ac Seldeni. Methodum quod attinet concionandi, optime illa ordinabitur, si ex Textu Casus conscientiaæ formentur. Hic mos à suspicione plagii vindicabit concionatorem, nullis

hujus generis concionibus typis impressis exstantibus. Decebit Habitus oris corporisque severus, *tranquilli gestus*, non blanditiæ Jesuiticæ. Amatoribus illa convenit Dulcedo; At Concionator, quoniam informare debet Filios Ecclesiæ, temperata severitate non minus *indiget quam imperantes*. Nam & *informatio*, *species imperii est*. Post hæc Apollo ad Politicos progressus, quoniam genuina illorum occupatio esse deberet *cognitio ingenii humani*, non leviori illam susceptum iri disciplina, dicebat, quam legendo libros, ingenium indolis humanæ speculantes. Horum vero esse duo genera, Theoreticos scilicet & Practicos, seu Politicos & Historico-Politicos. Ad Theoreticos pertinere Cardanum, Verulamium, Machiavellum & Campanellam. *Cardanum & Verulamium quomodo sibi consulendum docere; Machiavellum vero & Campanellam quomodo Principi*. In illis publica contineri, in his privata. Historico-Politicos dividi in antiquos & Modernos. Antiquos esse vel Græcos vel Latinos. Inter Græcos eminere Dionem Cassium, interdum & Polybium; in Thucydide autem non nisi duas reperiri sententias, *Optimum scilicet Fæderum esse vinculum, mutuum metum* (a) & *stulta quoque consilia felicibus potiri eventis altero existente stultiori* (b). Inter Latinos Tacitum & Justinum diligenter legendos; illum quod Aulicum formaret; hunc vero quod Consiliarium. Hodiernum vero ævum ex parte meliores tulisse antiquis in Thuano, Grammondo, Cominæo, Priolo, Buchanano, Strada & Cambdeno, nec non Sleidano. Ingentis quoque usus fore *Relationes Antonii Perezii* Philippi I I. Hispaniarum Monarchæ famosi Secretarii Lingua Hispanica; & literas Cardinalis Ossati Gallica con-

(a) lib. 3. (b) lib. 1. in Oratione. Corinth.

scriptas. Illud vero inter Theoreticos & Practicos observandum discrimen, quod Theoretici uno folio plus docerent, quam Historici seu Practici integro volumine. Narrationes enim rerum gestarum maximum chartæ absumere. Sed vix folio unicam interlucere sententiam. Theoreticorum vero omnes doctrina impletas esse lineas. Illud tamen referre, quod Practicorum amœnior sit institutio quam Theoreticorum. Theoreticos itaque præponebat Historico-politicis. Nec ista in studio Politico tantum parere prædictos effectus; sed & in jure Civili simile evenire. Nam ex parvo Wefenbecii compendio plura colligi posse ad usum quam ex multis decisionum Voluminibus. Decisiones quippe narratione facti intumescere; At non nisi duabus lineis rationem decidendi, seu verum usum, contineri. Idem in Moralibus. Eandemque esse Rationem, quod Amesius viginti circiter foliis illa comprehenderit quæ alii tot voluminibus non præstiterint. Equidem non se ignarum, agebat, Campanellam culpari quod imprudens Monarchiæ Hispaniæ extiterit consiliarius; sed illum esse morem plerorumque mortalium *quod Præteritorum accuratissimi sint Vates*. Neminem ante infelicem eventum Campanella extitisse prudentiorem. Subsecutam infelicitatem monstrasse consilia incauta. Enimvero esse adhuc penitus in incerto, num Monarchia Hispaniæ suis, an Campanellæ consiliis ad actus usa sit improsperos. Non ideo *Liberos Consiliorum* mereri contemptum quod successus influxu inopinatum quandoque intervertatur. Revenire illorum usum revenientibus *circumstantiis Auctoris*. Qualia suaferit Campanella Gallos hodie experiri, per applicationem; *vel propriâ investigatione*.

Restabant adhuc informandi Juris sectatores. Dividebantur Jura in Publica & Privata. Illud dicebatur comprehendere doctrinam decidendi Casus inter principes ob Belli Pacisque materias obvenientes. Jus vero privatum Privatorum occupari Controversiis nec aliis quam sequentibus addisci posse Præceptis. Wesembecii compendium aut Conari penitus sibi imprimerent, nec per integrum annum alios legant quam semper unicum ex prædictis. Vitarent ut venena in principio Commentarios. Unicum instruere; Turbam vero confundere, At jacto sic fundamento Bacchovii commentarium ad Instituta esse perlegendum. Corpus deinde Juris æterna perscrutandum lectione quo per Argumenta Legum, casuum discant stabilire decisiones cum absque Lege loqui non immerito erubescendum. Neminem obscuritatem Latinitatis ibidem formidare debere, cum exigua assuetudine difficultas ista, lingua Latina bene imbutis se insinuat. Num vero præstaret uni libro & origini inhærere, quam Lectione multorum torqueri ac Autoritate jubendi destitutorum. Legendas post hæc Decisiones jus ad factum applicantes. Frequentandum interim, imo statim secundo studiorum anno, Forū quo casus de quibus Leges loquuntur, hodie adhuc evenire, & quomodo iustitiam ibidem cavillentur, perspicerent. *Multa enim negligi præsentia aut notitia usus ad attentionem non adstringente.* summos Ictorum ducente simplici ista Methodo tales fuisse factos; sed illam fileri, *tanquam humiles Natales* Hac & *Maturo* Judicio, si quis studium Juris susciperet, duorum annorum spatium addisci posse magna ista arcana Et fidem præcepti tunc fore confirmatam, ubi quis quoscunque casus extra subsidia librorum & in præsentia valeret decidere. Idque

Abso-

Abfoluto Jurisperito non facile tantum efle, fed & volupe. *Unicum ergo Autorem maturo cum iudicio legendum.* Equidem reftare adhuc curiofa juris Hiftorias compilationum Codicum, institutiones Caji; Libros Basilicorum, Roſinum, Alexandrum ab Alexandro, Briſſonium & Amœnitates Juris *Juris Civilis* compilatas conſpici per *Ægidium Menagium*; Juris Canonici, per *Johannem Strauchium*. Verum cuncta iſta Jactantiæ tantummodo inſervire, *quia minus communia.* In evolutione Legum Juſtiniani omnia conſiſtere. Dici quidem Codicem Theodoſianum dilucidationem Legibus Juſtiniani miniſtrare; ſed id vix lex probatum hætenus exemplis. Juſſit præterea Apollo, illas Juris materias ſub initio quam exacte imprimere ſibi, quarum frequentior eſſet uſus. Tales vero eſſe Contractuum doctrinam & injuriarum; non autem Matrimonialia, nec Teſtamentorum. Ad vitæ enim humanæ neceſſitates nullo magis indigere homines quam Pactis. Ideoque cum neceſſitates quotidie occurrant, ſequitur & pacta ſemper venire in controverſiam. Injuriarum vero lites ideo crebriores, quia in malitiam quotidie homines inclinarent. Sed vero diverſa eſſe in matrimonii & ſucceſſionum materiis. Semel enim homines mori nec multo frequentius inire matrimonia; rariffime autem lites oriri inter æſtuentes amore animos.

Eſſe ſtudio juris ſub principio ſimilis cum ſtudio linguarum conditionis. Nam & hic primum illa tantum Vocabula memoriæ inſinuanda, quorum frequentiffimus uſus. Reliqua ſequi. Diſcurſum pariter, *an Politicus Juris prudentia ad eſſentiam ſui indigeret*, & conſpirarunt Cunctorum ſuffragia in Negativam, quia Princeps raro ſententia fori indigeret. Privatorum illa eſſe Objecta. Richelium

quippe Mazarinum , Luynæum , Ancræum , Cromwellum & Johannem de Witt, Jurium fuisse expertes ; nullam tamen in rebus agendis exinde remoram sensisse. Viros in illa dignitate constitutos alios consulere , si quid ingrueret , quod experientia Juris aut Matheſeos expoſceret auxilium. Ad formam namque Politici ſufficere cognitionem imbecillitatum & roborum humanorum. Hæc unice neceſſaria. Quia periculosa res eſſet prudentiâ alienâ machinari. Politico enim ea obvenire , ad quæ, ſi exigeret arbitria alterius , ac revelaret cuncta , ad quæ neceſſariò reflectendum ſuaſuro , illius arbitrio ſuam manciparet fortunam armaretque eundem telis propriam ad internecionem. Si tamen pariter adeſſet non nocere, nec tamen augere exiſtimationem viri. Quia ſemper cum Magnatibus ipsis converſandum , diligentia ingenia ſpernentibus, quia plerumque oblectamenti à teneris dediti , & dotes naturæ ſufficere arbitrarentur.

RELATIO XXVII.

Deliberat Apollo cum Virtuoſis de remedenda Multitudine Librorum. Exponit deinde ſuum de diverſis recentiorum libris judicium , eodemque Bibliotheca ſacrat Parnafſi.

Cumulantur Epistolæ ex omnibus aulis , quas miſſione Legati dignatus eſt Apollo , Elemoſynas pro miſeria Literatorum poſtulantes. Et quoniam Parnafſus judicavit ignominioſum , cives ſuos oſtentui relinquere gentibus , ſuppetiæ fuerunt decretæ. Harum ex neceſſitate cenſus imperatus eſt

est omnibus, non tantum Bibliopolis sed & Bibliothecas habentibus. Drachma scilicet pro libro. Quæ exactio non modo Eleemosynis istis satisfecit, sed & tantum peperit proventum, ut ingentes summæ Ærario adhuc remanserint. Monstravit quantitas ista contributionis, quantitatem librorum. Movit hæc Apollini indignationem, quæ exasperata per Censorem Antonium Possevinum, quasi ob intolerabiles impofterum Labores. Accusatisque Bibliopolis ut istius inundationis Autoribus, fecit ut eidem citarentur ad Defensionem. Causabantur hi facilitatem Majorum; Hos inventionem Typographiæ adeo in se ingurgitasse ut quævis typis mandaverint. In hodiernis vero imprimendis summam se adhibuisse curam; si tamen in quibusdam Nova Vetera invenirentur, *faten- dum nihilominus fore, multam veterum maxime utilium restauratam fuisse lectionem, quod novis recusa chartis.* Non fieri injuriam decipi volenti mundo. Similia subsidia alios quoque adhibere. Denique se nondum dignoscere potuisse, dicebant, damnum quo abundantia librorum affligerit Literatos. Ad quæ Comenius paratum diu jaculavit telum. *Fore,* dicebat, *ut aut posteritati gloria adimeretur librorum, aut presentium usus, tam diversa opinanda.* Id vero minime eventurum, regefferunt Bibliopolæ, exinde convinci, quia post Salomonis & Ptolomæi immensos acervos novi nihilominus prodierint, omnesque lecti. Suum cuique libro manere decus, nec ulla annorum serie obliterandum. Adhæc non omnes libros qui imprimerentur durare in perpetuum; variis casibus inutiles intercidere. Optimis multitudinem nugarum non obstare. Inter tot Myriades uniuscujusque disciplinæ, non ul-

tra quatuor aut sex inventos bonos & præstantes, eosque duraturos in perpetuum. Non penitus inepta videbatur Apollini Responsio ista. Statuere tamen aliqui Virtuosorum, *nauseam excitare nimios libros* ; *comburendos esse qui inter præsentis inveniuntur inutiles aut mari submergendos.* Introducendum deinde Veterum morem ubi Libri publica prius coram concione recitati tunc demum , ad describendum rogati , cum descriptionem mereri , apparuissent. Idque appellatum fuisse *publicare* (a) libros. Prohibendam itaque Typographiam. Sed si comburendi , monebat Apollo, vereri se , ne orbis universus ex igne conciperet flammam. Nam ubique multitudine laborari librorum. Nec Turcas abstinere. Conspici (b) in urbibus Marocco , Tunis , Algeria , Tripolis, Alexandria Bibliothecas : Et Constantinopoli illam quæ vocaretur *Ottomanna*. In Chinæ nec - non Japoniæ Regnis acervos Librorum innumerabiles. Bibliothecam Æthiopiæ in monte *Amara* conservatam , continere decem milliones centumque millia librorum. Si verò in Oceanum portandi, periculum fore , ne, *fluxus & refluxus* inde impediretur. Sed Typographiam non nisi universali Principum abrogari posse consensu. Aliamque semper esse mentem successorum. Nec ita illam posse prohiberi , ut memoria quoque artis aboleretur , quæ posteros iterum esset instructura. Ista considerantes Virtuosi confessi sunt nullam opem malo posse mereri. Chartæ vile esse pretium , vilius adhuc fumi ; Et assensum Censoris ignorantis aut ignavi , quandoque & avari facile posse impetrari. Solus Apollo Con-

(a) Vid. Tractatus de causis corruptæ Eloquentiæ C. Tacito vulgo adscriptus (b) Vid. *Traité des Bibliothèques par le Callois* Paris 1680.

Consilium exposuit & imperium , proclamando ne quis alios imposterum auderet edere libros , nisi quos nova diétasset experientia. Id inter Theologos Casibus conscientiae , anterioribus libris incognitis , & Chronologia posse præstari ; nec-non scribendo contra Atheos. Jurisconsulti vero cessarent scribere imposterum compendia Juris , ac veteres & collectas ex aliis res novo saltem edere titulo. Concinnarent Decisiones , Consilia , & Cautelas , non quæ jam olim typis publicata , & Juris satis noti ; sed privato cerebro fingerent casus adhuc inauditos eosdemque deciderent ; non expectandum donec judiciis ac tribunalibus admoti occasionem decisa sui fori acciperent publicandi. Physicis nova experimenta naturæ tantum concessa fuere. Mathematicis vero non opus erat ut vetarentur libri ; sed paucitatem his exprobravit. Metaphysices inventionem nocivam quidem fuisse ; cum tamen hodie ea indigeret Theologiæ studium , illius disciplinam toleravit. Non enim quid bonum , sed quid necessarium hoc in casu considerandum. Logicæ vero necessitatem nunquam fuisse Eruditis ; Sed esse tantum munimentum malæ causæ contra simplices. Veræ rationis propositione , posse cunctas peragi disputationes. Dementem esse qui crederet non nisi absque Syllogismis veritatem asserere licere. Verum enim vero si quis calleret vera disputandi Artificia , quomodo adversarius sensim à proposita trahendus controversia , quomodo scilicet miscendum quicquid refutari non posset ; quomodo impertinenti disputatione lassari possit Adversarius ; quomodo falsa præsupponenda , ut verissima. Quomodo sensa alicujus auctoris mentienda, quomodo Adversarius sarcasmis ad iram & inde in

con-

confusionem stimulandus ac similia alia , illius libros se laudaturum si ederet eosdem ; Sed ista non fore ingenii Scholastici sed maximæ calliditatis. Politicis generalia prohibuit amplius scribere ; voluitque ut specialibus operam impofterum impenderent , five , Examini vitæ aliorum. Ad vitam cuncta tendere Politicorum præcepta , & hæc non clarius dignosci quam si historia eventu , illorum demonstret veritatem.

Hæc locutus Apollo concionem ex omnibus Parnassi civibus convocatam intrat , censura librorum defuncturus , qui Bibliothecæ Delphicæ ut inferrentur , diu tam ab Autoribus quam à virtuosis supplicatum fuit. Non inibo numerum qui rejecti fuere cum ex inutilium commemoratione nullus in Lectorem usus , sed illos solummodo recensebo, qui declarati fuerunt, egregii.

Ordinari à magnitudine *Corporis Historiæ Byzantinæ* quod manibus Doctorum Sorbonæ ad censuram perferebatur ; Laudabat editionem Apollo; esse decus gentis perenne , & gloriam adæquare illorum qui Bibliothecam Patrum , Bibliaque tot Linguarum excudi curaverint. Nam libris illis inter omnes maximam esse gloriam , lectioneque quoniam ab omnibus frequentarentur, evenire , ut lectores omni tempore recordentur imprimentium seu editorum. Nec Casaubono, Lipsio , Gronovio , Salmasio aliisque magna fama ex merito , sed quod Magnos publicaverint.

Comparuere posthæc *Memorie Istoriche de Monarchi Ottomanni di Giovanni Sacredo , Cavalliere , & Procuratore di Sanct Marco*. Liber hic æstimandus Venetiis Anno 1677. impressus & Vitas omnium Imperatorum Turcicorum usque ad
An-

Annum hujus seculi 44. sermone patrio quidem, sed prudentia optimos Latinorum æquante recenset. Nihil sententiis istis profundius, nihil Disquisitione Consiliorum Bellicorum circumspectius. Obscuratus Fr. Saniovinus. Nec Turcicis se unice addixit. Sed & historiarum Christianorum profert incidenter circumstantias Principales, quas reliqua siluerunt monumenta. Quid deinde similitudinibus amœnius quibus totum florescit opus. Perhibebatur, Autorem non modo Legati characterē splenduisse coram Cromwello Magnæ Britanniæ Protectore & Imperatore Romano, verum & Ducem Reipublicæ Venetæ à Senatu declaratum; sed factione prudentiam Viri metuentium, Electionem Senectus subornato Vulgo fuisse infirmatam. Admirabantur præterea Virtuosi ingenium Emblematis, quod adspectus Tituli exhibet, acervum nempe carbonum viventium, nec procul ab illis alios carbones sed demortuos, circumlucente inscriptione *Distincti, Extincti*. Significabantur ista inventione mala Discordiæ & Vis Confœderatorum.

Aperiebatur deinde secundus Prudentiæ Venetæ Oculus, *Baptista Nani, Cavaliere & Procuratore di Sant Marco*. Prudentia toti Europæ cui se multoties Legati dignitate exhibuit commendatus. Obtulit hic diu in Parnasso desideratum opus, Titulo Historiæ Venetæ Historias orbis universi ab Anno 1613. usque ad Annum 1671. complectens. Non fingi studio blandiendi (licet memoria acceptæ singulari benevolentia simulari possem) productionem tam celebris viri, patebit ex libri censura. Tanta hic Arcana Regum horumque Ministrorum commemorandi cura ac recensendi eventuum causas,

las, ut non suspectum videatur iudicium Parnassii; hoc seculo nondum prodiisse librum *Historiam universalem* tanta narrantem prudentia. Cui iudicio firmamentum exinde quod scilicet recommendatus Autor Rerum gestarum deliberationi aut ipse adstiterit aut deliberantium fuerit amicus. Submissa quoque Parnassii Censuræ, Relatio ejusdem Autoris *de Statu Germaniæ*. Exhibuerat eandem antea Senatui Veneto; quod mores hujus Reipublicæ omnibus imperant Legatis revertentibus ex Legatione, quam ordinarie per tres propriis sumptibus sustineret annos consignationem nempe omnium secretorum quæ durante Legatione investigare contigerit. Ista monumenta asservantur, inserviuntque aliis easdem ad aulas abeuntibus ad instructionem.

Commisiss duobus his Scriptoribus Bibliothecario pervenere in concionem Cardinalis *Offatus & Mareschallus de Bassompierre*; quorum primus Literas, quas in Aula Romana pro Henrico IV. Legatus scripserat in Galliam, & secundus Acta Legationis Hispanicæ, Anglicæ & Helveticæ sermone patrio pervulgaverant, obtulere ad consecrandum. Honoratissima approbatio secuta est libros & ad Tyrocinia haurienda futuro injuncti fuere Legato.

Offatum & Bassonpetrum sequebatur *Dominus de Vangelas* Gallix in Hispaniam olim Legatus, versionem Historiæ Quinti Curtii Apollini porrigens. Spem faciebat absolutissimæ Interpretationis ex eo quod tres sustinuerit Versiones antequam desideratam & præsentem nactus. Expertum se esse fatum, dicebat, quod tonsor aliquis Lutetiæ habuerit; qui tonsuram secundum *morem novissimum* incipiendo, illius mutationem intellexisset, antequam ad

alte-

alteram pervenerit partem. Sic se quoque secunda vice inchoata versione & opere ferme finito animadvertisse, præsentem Linguæ Gallicæ genium non respondere illi, qui viguisset cum versionem ordiretur; Ideoque triplicandum fuisse tentamen. Bene respondit Apollo, *facere Gallos quod linguam suam æstimandorum librorum penuria laborantem fœcundarent versionibus alienorum.* Sed dolere se virum publicum & Nationis, omnes gentes Elegantias vestimentorum docentis, non alii occupationi tantum litasse sudorem, quam vertendis pannis veteribus. Scire præterea Dominum de Vaugelas debuisse, Quintum Curtium mereri quidem ut *Historica* appellaretur *Venus*, sed non scate-re eundem prudentiâ rebus gerendis alibi applicanda. Nullam ibi doctrinam raræ calliditatis; quæ factiones in aula nutritæ; rara consilia bellandi. Nullum ibi trahendi belli proponi modum, suavissima quidem verba, sed inania rerum. Alexandrum Magnum omnes gentes ab Hellesponto usque ad Oceanum victoria esse emensum, non vi consiliorum, sed indulgentia factorum, Juvenem ad executionem tanti exempli eligentium; quo gloriam successus soli retinerent. Fuisse in Alexandro Magno *felicem Temeritatem* quod fortitudinis & prudentiæ famâ *celebraretur.* Hæc tamen non repugnare, quo minus Dominus de Vaugelas virtute *integritatis* promeruerit sedem, & ut *observationes in Linguam Gallicam*; quas una obtulerat; juxta Scaligerum *de Lingua Latina* collocarentur.

Jam emerferat ex multitudine spectantium Jacobus Augustus Thuanus cum Continuatoribus suis. Honorificus imo inter Primores ipsi assignatus Lo-

cus , multum in ipso elegantia & veritatis affectatione laudata. Protulit deinde *Gabriel Bartholomæus Gramondus* Parlamenti Tolosani Præses Historias vitæ Ludovici XIII. Hujusque ministrorum extra Magnificentiam styli quemlibet virtuosorum oblectavit prudentiæ Ancræi , Luynei & Richelii Cardinalis exhibitione. Admirabantur artificia quæ unus ad surrogandum se alteri adhibuerit, item mores Reginæ Matris , alienis regnandi cupidinibus fervientis ad velamentum ; Maxime miraculum Rupellanae obsidionis & denique Originem Belli Germanici cujus pax Gallo peperit arbitria in Europæos. Quærebant unde ipsi rerum Gallicarum cognitio , cum gestis non adstiterit sed longè ab aula remotus & ferme ut Scholasticus. *At Gramondus insignem esse errorem respondit opinantium, res gestas non nisi ab illarum ministris prodi posse memoriæ.* Collegisse se in terris hostium aut inimicorum *libellos Memoriales* de negotiis gestis si non semper vere , *prudenter* tamen judicantes. Nec seignius sibi fuisse studium in rimando Archivo , & observandis discursibus famæ , ipsorumque gerentium. Sibi facile contigisse vera speculandi , cum non unius aulae fuissent consilia , sed tot factionum ; non unius ministri ; sed trium , sibi invicem *inimicè* succedentium , & in universum ab omnibus infensatorum. Hinc cuncta inimicorum strepuisse revelationibus ; Habuisse se præterea inter manus *Diarium Ducis de Rohan* , magnæ illorum temporum Partis. His elementis surrexisse historiam suam. Nihil interesse , si falsa quædam admisceantur historiis , dummodo sint immunia à periculo & animo infamandi. Adhæc magna mendacia non posse committi. Si numerus cædium major fingatur

tur

tur aut minor ; si versus Orientem castra fuisse dicantur , quæ Occidentem prospectaverint ; Si nomina Ducum aut intervalla temporum confunderentur , aut similia , Quid enim inde ad Posteritatem ? quantum istius falsitatis damnum. Vero fulgere historias Ornamento , si prudentiam spirarent. Huic vero fallas circumstantias nihil præjudicare, *dummodo sint pertinentes*. Nunquam præterea conditam esse ullius ævi historiam , cujus Autor probari potuisset præsens cunctis gestis. Nam licet Dux extitisset , tamen non potuisse habere notitiam Arcanorum *adversa partis*. Statim innotuit valor discursus Gramondi , prodeunte *Johanne Labardeo cum historia rerum Gallicarum ab Anno 1643. ad annum 1652.* Judicium de isto libro erat , quod quidem publicus Galliæ extitisset Minister coram Helvetis , nec rerum scriptarum ignarus ; at nequaquam cum Gramondi indole conferendus. Majoris considerationis objectum fuit *Benjamin Priolus* Ministerium Cardinalis Mazarini Phrasibus præprimis Taciti , & deinde omnium classicorum contemplatus. Conspectum in hoc Viro quantæ Efficaciæ sit Aulicus studiis excultus Liberalibus. Licet enim in *Prefatione ad Lectorem* subsidia studiorum inficiatus ; convinci tamen , dicebatur , ex reputatione Operis , modestiam ambitionis suspectam illud de *studiis stupidis* innuisse. Excelsa quippe & pretiosissima literarum vehere omnes narrationes quibus Tacitus omniaque antiquorum recentiorumque ingenia æquarentur. Verum extitere qui à consensu approbantium dissonarent. Priolum quippe cuncta *magnificentissime* significasse scriptis suis ; at non Gramondi, nec Cominæi , quem ultimum tamen sibi sumpsis-

set ad imitamentum , mereri pretium quoad prudentiam. Nam si Priolus singulari aliquo Politico, & non vulgari ingenio esset taxandus , Prudentiam extraordinariam non ibi exuberare , fore sententiam. Consueta artificia pompose tantum esse recensita. Jactitare quidem digressiones suas ut Morem Cominæi & Polybii ; sed quantum ad Cominæum , illum rarioris doctrinæ gratiâ è cursu narrationis deflectere , quàm fieret apud Priolum. Digressionem , quam faceret Lib. 1. C. 20. Vitiorum Ecclesiæ Romanæ iniri numerum ; sed ea nullum revelasse Mysterium. Non minus Catholicos quam Protestantes promiscuis illa mordere discursibus , ac omnium Protestantium libros sic convitiari. Ideoque dicendum , Priolum scribere ausum fuisse , quod omnes privatim loquerentur & Catholicis admirabilior ob hæc quam Protestantibus. Omnia Convitia , licet non sint ignota , tamen propriis recipi auribus ; quia Veritatis , *quam quilibet alteri amat dici*, falsa species iisdem adhæreret. In digressionem præterea alia ipsum pro defendendis meretricibus tam ardentem pugnare. Sed ejusmodi ludicra Aulico quidem ignosci in privatis congressibus , ubi cum similibus , hinc consentientibus verba commiscet ; At Historiarum metam longinquius exspatiari & Morosis Virtuosos patere. Et licet aditum suæ historiæ devotis in d. Præfatione interdixit Priolus ; attamen eundem nemini interclusisse , ut sui taxationem & scandalum in alios , contra quosvis lectores, evitaverit. Non ita Tacitum , cujus genium imitatus esset , temperare gravitatem suam. Cæterum omnium tandem consensus in id coalescebat , quod nimirum cura ipsius non in narrandis Gallorum

gestis se fatigaverit, sed gesta saltem contemplan-
do, more commentarii. Opprobrium affectatæ Bar-
bariæ in quibusdam verbis, prætextu studii admira-
tionis conciliandæ, quæ ob omne insolitum eli-
citur, amovit.

Subiit deinde censuram Severini de Monzambano
Tractatus de statu imperii Germanici. Palam audie-
tur, *furi Publico non magnam inter validiores esse
reverentiam in Germania, nec observari nisi ab invali-
dis*; diuturnam tamen hujus Libri fore æstimationem.
Ratiocinia enim nunquam abrogari. Considerabatur
juxta, non sine admiratione, istum Librum cujus-
que laudibus celebrari, non ob pretiosas observati-
ones quas abunde contineret, magna tamen ex par-
te alienas; sed quod Rempublicam Germaniæ *primus*
sustinuerit appellare *Monstrosam*. Tantum Morta-
lium indoli esse appetitum ad ignominiam alterius!

Subjectus deinde *Paulus Æmilius*. Abduxit hunc
Ludovicus XII. ex Italia ut Historiæ Gallicæ inge-
nio & industria, bono posteritatis prospiceret; illam-
que, magnitudine munerum animatus ad Ludovi-
cum XI perduxit. Continuatus deinde per *Ferro-
nium*. Huic Æmilio * Trajanus Bocalinus obsti-
nate Taciti pretium volebat conciliare. Sed diceba-
tur Bocalinum aut nunquam legisse Tacitum aut
corruptum esse donis aut affectibus. Tacitum scri-
bere Arcana aulicorum. Æmilitum bella, Prælia,
Concilia, seu brevi expressione, Publica consi-
gnasse. Et Historico utiliore esse, quam Politico.
Ad hæc quanta inæqualitas styli? Esse itaque com-
parationem inter baculum & angulum. Rudibus
istis seculis inopia meliorum, quicquid sentinam pu-
dibundæ stupiditatis non olebat, non *bonum* judica-
batur,

batur, sed intemperantia solita, *præstantissimum*. Cum ita statueretur, assurgebant aliqui Pedantes ex subsellis interrogantes, An Paulus Æmilius non mereretur irrisiōem, quod Barbaris perorantibus tam concinnas attribuisset Orationes.

Respondebatur his, Quod non; Sed irrisiōes mereri interrogantes. Quale enim damnum illud esset quod Lectoribus concinniores Orationes fuissent propositæ; Inconveniēns quidem videri; sed quid inconveniēns quod commodum pareret? Cui nam melius consultum fuisset, si barbari introducti fuissent suo more verba facientes. Hanc sententiam Apollinis ut suæ causæ oportunitatem arripiens *Gabriel Pankowski Jesuita aliquis* Epistolas exhibebat; Lingua conscriptæ erant Latina; sed non stylo Ciceronis verum acrimoniâ & brevitate Taciti. Absterritus ob id per amicos ne illas offerret censuræ, literas Discursibus qui plano modo tractarentur, comparaturæ. Sed Apollo benigne amplexus, dictū Epistolarum volumen, dicebat jampridem se improbasse illud commune fere iudicium, quod non nisi styllum Ciceronianum Epistolis permitteret. Non negare se gravem fore Discursum colloquēti, si sermone tam difficili intellectu alter uteretur, sed penitus aliam esse conditionem Epistolarum, quæ legentibus spatium relinquerent verba scripta considerandi. Sed in Discursibus verba verbis cumulari. Nec parturam præterea difficultatem Viro prudenti & linguam Latinam exacte callenti quantamcunque Nervositatem, licet in Discursibus.

Post has considerationes, examini objiciebatur libellus aliquis (cujus Titulum nominare non refert) Præceptorum, sceleratis ad Nequitiam Magister. Commotus novitate audaciæ Apollo intellexit, ideo

opus

opus istud fuisse confectum, quo speculo Deformitatis, vitiosi à facinoribus deterrerentur. Atrocius nunquam Apollo in aliquem invecus est quam in hunc prætextum. Assidentes interrogabat, *An probaturi essent illius conatum qui ad sacculares & fures (quorum votum unicum esset auferre) emendandos nova versutiarum experimenta evulgaret. Non satietatem ista allatura sed irritamentum. Peccantibus satis patescere injustitiam peccati; Et Virtuosos extra admonitionem cognovisse jam fœditates vitiorum.* Ideoque igne combustus liber.

Advenit deinde ex Belgio *Boxhornius* cum libris suis inter quos *Disquisitionem casuum Politicorum* valor cætera anteivit opuscula. Insignes errores tamen occurrebant in *Institutionibus Politicis*; Maxime circa finem C. 5. L. 2. ubi asseritur, Venetiis homines in officiis senescere, seu, non esse temporalia sed perpetua. Sed falsum illud est, cum omnibus sacris diebus maxime die Dominica mutationes munerum contingant *ballottante* (uti Venetiis loquuntur) consilio Grandi. Nullum officium hic perpetuum, nisi Ducis & sancti Marci Procuratorum; Quia utraque Dignitas muneribus status excluditur.

Evenit quidē *ut Procuratores Sancti Marci Jus intrandi Grande consilium (il Pregadi) consequantur cum Sagi Grandi (horum numerus sexagenario continetur & ita appellantur quia prudentiâ maximis Status negotiis prospiciunt) facti; Sed istud officium sex Mensium tempore expirat, substituunturque alii. Nam hic oportet senescere illos, qui magnis officiis adspirant. Per gradus scanditur ad altissima honorū, ne mobiles Adolescentum animi præmaturis hono-

N 4

ribus

* Vid. Arnelat de la Houssaie, G. de Venis.

ribus ad superbiam extollantur. Nullâ denique consistit personâ *grande Consilium* cui stabile sit officium. Nam ex diversis officiis convocatur celebris ille confessus. *Alterum*, quod carpere existat Lib: 2. C. 2. Quod nempe Veneti non semper ex eadem familia *Duces* sumere soleant; *Imo post mille & trecentos annos vix duos aut tres ex eadem familia Duces hanc Rempublicam habuisse, certum esse.* Sed vero, extra quod nullis adhuc argumentis probatum, Venetiam in Principio rerum suarum *Duces* habuisse, infringitur fides reliquæ Observationis, quod Contarini octo in familia sua habeant *Duces*; Cornari tres numerent, totidemque & Fallierij; Dandali quatuor, totidemque & Moncagares; Sannures quinque; Participaces septem. Clara hæc iudicio argumenta. Nullum præterea Venetis periculum à potentia Ducis sui. Inanis illa est & infortunium verius? nec in effectu Dignitas. Nullum ipsi imperium nec in minima quidem. Imo subiacet supplicio capitali; idque tulit Marinius Falerius, qui eodem die quo Conjunctio ejus contra Rempublicam detecta, intra columnas Fori Sancti Marci capite truncatus est, loco supplicio cujusque delinquentis destinato.

Minatur antiqua traditio illi Nobilium Venetorum supplicium capitale, qui intra spacium quo utraq; columna distat, quacumq; licet ex intentione pedem fixerit. Ideoque omnes Nobiles declinant locum istum, licet omni hora juxta eundem (est enim coram Palatio ad quod Nobilibus omni die conventus Reipublicæ causa est) versentur. Civicis vero nullum inde periculum. Accidit tamen ut Marinius Falier prohibente alibi descensum in terram (Nam columnæ proximæ sunt littori urbis) inundatione, spretâ sorte, intra

columnas se exposuerit in terram. Sed nondum Annus elapsus, ubi fidem oraculi suo (ut dictum) roboraverit eventu. Mira hæc res est. Cæterum omnium suffragia decrevere Boxhornio prærogativam præ omnibus illis, quos Academia Lugdunensis unquam ostentaverit. Reliqua tantum habuisse famam; Boxhornium vero eandem meruisse. Et licet prædicti errores commissi pluresque adhuc restarent; dicendum tamen, Optimis doctrinis falsa applicasse exempla: idque Viro nihil detrahere.

Jam ad Buchanani Scotiæ Historiam progrediebantur. Nec hunc examine nec approbatione, sed statim acceptione profecuti sunt. Ejus copia confirmavit desiderium præscientium, librum illum scriptum esse ab eo qui notitiam exactissimam habuisset gestorum & ingenium nemini scriptorum inferius. Delectabat flumen styli & super omnia Arcanorum Mariæ Stuartæ, revelatio. Quæ penetravit ut acre judicium & Juventæ Jacobi sapientissimi Regum moderator.

Conspiciebat inter hæc *Curtius Pichena* amicum suum & Civem *Bernhardum Davanzato* oblationem Versionis Taciti in Linguam Florentinam minitantem. Admonebat ipsum successus Vaugelæ, cujus labores in Curtio vertendo per ludibrium tractos fuisse supra memoravimus. Sed Davanzato pretio industriæ suæ confisus exhibuit interpretationem pariter & Commentarium in vitam Tiberii. Longe aliud de isto scripto fuit judicium. Profitebantur omnes, non esse Versionem; esse absolutissimum Commentarium & Davanzatum in quibusdam locis præstare ingenio Tacitum, Doctius esse investigare quam occultare. Ac Davanzatum si non Taciti Latinitate; non minori tamen prudentia & utilitate Historiam scribere potuisse.

Emerfit postmodum *Ferrante*. *Pallavicino* medicaminibus ulcera libidinum in facie coruscantia obtegens petendo ut *Agrippina*, *Susanna*, *Bathseba*, *Iosephus*, il *Principe Hermanlandito* aliaque ejusdem *chartæ* Italicæ consecrarentur. Sed perlustratis illis responsum, fore ingenio *Pallavicini* sedem *Parnassi*, si æstimationem merentia inde excerperentur. Sed ad ista non nisi bina concessa fuere folia. Reliqua enim esse tantum vulgaria, tomenta & affectatas locutiones. Ut plerumque esset Italorum disciplina. *Dominus de Temple Legatus pro Rege Magnæ Britanniæ ad pacem Aquisgranensem* præsentavit *Observationes* suas in statum fœderati Belgii lingua Gallica & Magni Ingenii demonstratione. Receptus igitur liber una cum *Relationibus Comitissæ de Carlisle* Notabilia de Aula & Regionibus Magni Ducis Moscoviæ & Regum Daniæ Sueciæque communicantibus.

Non minus placuit *Dominus de Wicquefort* libro Gallico, cui Titulus *Memoires touchant les Ambassadeurs*. Nil hic jucundius aliquibus videbatur narratione recentiorum exemplorum, quorum contemplatio multum lucis credebatur datura ministeria publicorum negotiorum affectantibus. Sed erat non exiguus grex opinantium *Dominum de Wicquefort* non nisi solennia Legationum evulgasse, uti, *Quisnam Principum hodie adhuc Legatos suis alat sumptibus; quibus extraordinarie ille honor contigerit; quæ cuique regno recipiendi Legatos instituta; qui ministri violati rupto gentium jure; quinam Principes strenue ultinjurias, ministris suis alibi illatas & his similia denique plura.* Raram fieri mentionem Prudentiæ (quam tamen absque præjudicio profiteri potuisset calliditatibus jam prudem famosus) alicujus extraordinariæ. Tantos Viros

ros non decere, quam libros Verulamio similes. Præstare nihil quam infra scribere. Protulit deinde se Autor aliquis Germanus cum libro quem titulo *Fabri Fortuna* insigniverat, illiusque exiguitate multam tamen & veram docuerat prudentiam. Commendabatur igitur usus elegantissimi Libri peregrinas in terras abeuntibus, ut præcepta ejus cum præsentia casuum conferrent. Incitamentum conatui dedisse Verulamii similem Titulum, nec scitatore magnis excidisse ausis, omnes confessi sunt.

Vix desierat considerari libellus & deponi manibus, cum aliquis, nescio qua ex ora, librum suum obtruderet materiam juridicam præferentem. Sed nondum perlecta dimidia pagina subito declaravit Apollo, esse capsulam in Quarto vitris fractis plenam. Causanti deinde Autori, extortam sibi fuisse Editionem precibus amicorum, responsum, stulte ipsum annuisse nomen prostituendi rogantibus. Cum jactura honoris amico non gratificandum. Cumque circumstantes inimici indicarent primitias esse officii Vicennalis, gravius iratus est Apollo illiusque ineptiam comparavit cum indole discipuli sancti Pantaleonis, qui cum per multum temporis cum opinione raræ prudentiæ mensæ assedisset tacitus, tandem rupisse silentium; sed sermonem inchoasse à Quisquiliis. Itaque una cum libro repulsus Autor iste.

Faustiori acclamatione introducebatur Johannes Brunnemannus Serenissimi Electoris Brandenburgici consiliarius: Cuncta ipsius Volumina fuere accepta.

Sustinentibus vero detrectatoribus famam Viri lædere objiciendo collectis Voluminibus imputari solita, palam professus est Apollo, Brunnemannum

num ea absolvisse quæ post compilationem Corporis Juris Justiniani nemo præstiterit. *Inchoasse ipsum famam Academia Viadrina & seriem Virorum celebrium.* Querebatur quidem Justinianus Imperator, quod contra mandatum suum extans in *Cap: 3 Historia Juris*, Jus civile commentariis explicare sustinuisset; sed acquievit contrariam ex tolerantia subsecutorum Cæsarum introductam consuetudinem alleganti. Receptus igitur Brunnemannus non tantum, verum collata & eidem dignitas consiliarii in Foro appellationis Syrorum, promissa in Locum Præsidis ejusdem judicii, quam primum licebit, surrogatione.

Posthæc gressu & habitu Hispanico intrabat comitia *Antonius Perez Aphorismos Politicos* lingua Hispanica offerens ad consecrationem. Non fraudavit ipsum spes prosperi successus, sed omnium Politicorum gaudio ac suffragio compos redditus fuit voti.

Cæterum jucundum relatu est quod occasione Perezii contigit. Duodecim scholastici indignantes, Perezium tanto decorari Encomio, cum tamen Methodus scientiæ, *calestis illius Mysterii*, esset expers, quemadmodum appareret ex libro ejus. Aphorismos enim nullam esse Methodum. Magna confusione & strepitu cucullarum comparebant coram Apolline plena adhuc concione, accusantes Perezium ut imperitum, ob methodum nempe non observatam. Conduxerant ad proponendam actionem Pedellem Universitatis Alcalæ, (universitas est Hispaniæ & alias *Complutum* appellata) Hominem admodum loquacem adeo ut communiter pro Ciceronis spurio habitus. Sed Apollo pro informandis aliis dicebat, *Methodi scholasticæ obser-*
vatio-

vationem in inmensum torquere scriptores, sed nullam deinde Lectoribus obvenire utilitatem, quod Methodus illa exacte fuisset observata. Congruum ubique esse, quodcunque utile & pretiosum. Prudentem Lectorem raram doctrinam quocunque in loco animadversurum, & ad quod eadem postmodum utilis extitura.

Adhæc licet detur, esse Methodus efficaciam aliquam in docendo; nullam tamen concinnatum iri quæ tam universalis, ut cuique *indoli esset quadratura*. Scholasticis verò una & Pedelli, recordatus supplicii quo castigaverat olim Marfyam, jussit exuere cucullas in conspectu omnis Parnassi eodemque deinde induere pellibus ursinis. Quod factum & exuviæ ursinæ apte conveniebant corpori Scholasticorum, ut ursi nati viderentur. Capiti tamen pellis non accomodari poterat; sed ideo, quia Scholastici non caput humanum gestabant sed formam cervicis bovinæ. Mansit itaque Scholasticis his similitudo pristini habitus Monachalis pendentibus post collum exuviis cranii ursini. Traditi deinde ursi hi Scholastici domitoribus Thracibus ut communi exercitio saltandi assuescerentur, durissimis licet verberibus. Quo strenue quoque defunguntur, & singulis Mercurii diebus promiscui conspectui & ludibrio universali disciplinam exponunt. Hoc supplicii genere ignominia Antonio Perezio illata vindicata fuit.

Revertor in Concionem, ad quam deferebat aliquis enormi profecto audacia Acta amorum hodierni Gallix Regis. Sed servata saltem fuit memoria libri oblatis, non liber ipse; & mota quæstio inter Politicos super causa, Quare amores Regis Gallix, cum tamen sint admodum rationabiles, &

& numquam promiscui, magis infamarentur quam Regis Angliæ libidines multiplices & simultaneæ. Summa Responsionis fuit, *quod scilicet Rex Gallia omnes affligeret & nullum aliud esset quod ipsi objici posset. Regem Angliæ verò à nemine observari, quia neminem laderet. Hunc esse indolis humane morem taxare Peccata ledentis & puniti; Ignoscere autem amico & post peccata rebus secundis adhuc florenti.*

Profero inter ultimos Virum qui primus meruisset annumerari, Dominum Baronem de Isola fidus Legatorum Europæ. Quantum munimentum causa Hispanorum ex libro cui Titulus, *Bouclier d'Etat & de Justice* acceperit non aliud firmitus testimonium, quam quod Rex Christianissimus suis imperaverit, veriora demonstrandi; Et offerenti deinde alicui refutationem, illa considerata, responderit, præstaret nihil regerere, nisi validiora. Enimvero ô utinam milliones opponi potuissent earundem possessori & Desiderii Liberamentum non aliud habenti quam libidinem dominandi; non stimulos justioris causæ.

R E L A T I O X X V I I I.

Injungitur Ephesiis mandato Appollinis, ut servitia illorum ejiciant è Templo Dianæ qui canibus inde expellendis præfecti sunt.

N Unquam calamitates solæ incedunt; sed ex illarum Principio auguranda est series. Mente adhuc lugubri dolebat Parnassus tristem Valeitudinem Europæ cum cresceret terror horribili Dracone, qui per longum tempus aperta & sylvestria
olim

olim populando invasionem brevi iteraturus secundum manifesta indicia videtur. Occupavit itaque consultatio aulam, quibus viribus strages posset declinari.

Trucidandi Monstri gloriam multæ sibi petierunt nationes; Itali quoque, allegantes se similem quondam Draconem non tantum vulnerasse sed & redegisse ad captivitatem. Verum illis responsum, Draconem præsentem cautius agere quam antecessorem. Nunquam caput exserere antro quod ubique cochleæ instar circumferret, sed caudam multiplicem saltem monstrare eademque exitiosum gentibus fundere virus. Quæ licet vulneretur ac penitus abscindatur: subito tamen salvo corpore ac ceruice renasci.

Adhæc tam validum esse, ut totius Italiæ vires tantum formidet quantum lupo gregem aut torrentia flumina ripas. Post Italos se exhibuit Gens Suevica jam strage Draconis famæ se inferendi æternæ & abolendi famam formidinis cupida. Sed & hæc impar judicata nisi totius Germaniæ viribus roboraretur. Prodiit & Cadmus, eidemque quod Suevis responsum. Concludere itaque Germani & Itali omnibus gentis suæ viribus Aggressorum reprimendi. Consilium istud portendere liberationem Parnasso omnes confessi sunt; si Germani ita vires coadunare non impedirentur discordiâ aut atrociori bello. Italis vero jugi sortem fore inevitabilem, si invaderentur, Germanis pacem cum Dracone inita quiescentibus. Cæterum Cadmus revocando in memoriam quanta hostium moles renata fuerit olim ex dentibus occisi à se Draconis, non minus periculum sibi metuit de victoria ex hoc reportanda; itaque Ephesum proficiscitur,

tur, hostias Dianæ propitiandæ contra talem eventum mactaturus. Post reditum multum perstrinxit morem quendam, quem dicebat vigere in templo Dianæ, ubi certis hominibus qui publica alerentur mercede, cura demandata esset canes flagellis expellendi; sed tam inepte illud impleri, ut canes verberibus media inter sacra incescerentur. Turbari itaque omnia horribili ululatu, interrumpi devotionem; cum tamen canes stimulis non inquisiti, nullius scandalo sed tranquille delituisent. Imaginabatur ad ista Apollo dicendo, canes ideo templo abigendos, forte censere Ephesios ne fuscitent latratum sed remedium istud esse ridiculum, quia causaretur malum, cui intenderet mederi. Docuit itaq; mandato Ephesios ut pessimo more purgarent templum, ne idem quoq; Curiam tandem irreperet. *In Rebus publicis nihil esse perniciosius quam quibusvis delictis puniendis adeo invigilari. Prudenter agere Optimates, si non in alia animadverterent peccata quam ex quorum accumulatione destructio Reipublicæ immineret, & quæ unicuique essent odiosa ut Furta, adulteria. Delicta vero nihil nociura ut Duella advenarum, scortationes & similia, leviter punienda sed non inquirenda. Horum quippe vindictam soli Deo esse curam. Jam vero Optimates firmissime suo regimini devincturos subditos, statum suum supra regna elevaturos, si majorem humanis desideriis indulgerent licentiam, quam imperia Regia. Commodi enim majoris considerationem quemlibet conciliare. Hæc esse metam omnium desideriorum. Quibus, si quis refragaretur tam diu ipsi pareri, quamdiu imperium viribus posset sustinere. Post his collabentibus, laxari Obedientiam & adhæresci gratificantibus. Monarchicos quoque sempiterna debere studere*

dere cura quo subditis suis procurent commoda, quorum amissionis metu alii accedere Principi essent verituri. Eandem rationem privatos debere animare ad nihil magis in Vita præcavendum, quam ne (dummodo propria salus id unquam pateretur) desiderio alterius sive justo sive in justose opponerent. Unicum quippe animæ blandimentum esse successum. Hinc nihil infensius Impedimento.

RELATIO XXIX.

Prudenti Mendacio Cabalista aliquis decipit Apollinem.

Singulari semper Apollo honoravit æstimatione Artem Cabalisticam, adeo ut magnis salariis illius coluerit peritos. Id intelligens Hispanus quispiam eidem suam illius scientiæ probavit exactissimam peritiam. Summum oblectamentum exinde cepit Apollo; Hispanus vero opimum stipendium. Interrogatus vero ab Apolline mox in principio, Quemnam Disciplinæ habuisset Magistrum, respondit, Maimonidem Rabinum, quadringentis quidem imperialibus. Sed celabat Hispanus veritatem. Didicerat enim triginta Imperialium dono, (quemadmodum ipse post hæc amico alicui revelavit) levia aliqua Principia à Palumbo vitâ quam in montibus Arcadiæ traheret solitariam & famâ artis Magicæ Apollini invisio. Excellentia postmodum ingenii proprii artis Cabalisticæ indagavit abstrusissimæ; sed considerando, Apollini invisum esse Palumbum, hinc sibi non futuram admirationem, si fateretur quam levi opera & impendio notitia Artis sibi stetit.

tisset. Maimondem itaque nominavit, quem sciebat magna in animo Apollinis gaudere reputatione, hinc discipulum non minus fore acceptum, dummodo illa sciret quæ Mamionidis informationem redolerent.

RELATIO XXX

*Revelat Princeps de Montecuculi Turenio Gallie
Conestabili rationes quæ adegerunt Leopoldum
S. R. I. Imperatorem ad sancendam Anno
1664 cum Mahumeto IV. Turcarum Impera-
tore pacem.*

Appulit oris Parnassi Anno 1681 Princeps de Monteculi rerum gestarum fama & quod in gratia Cæsarea post egregia servitia consenuerit orbi satis admirabilis. Ducebat ipsum solennium Antistes comite turba heroum ac amicorum Cæsareæ aulæ per magnifica ceremoniarum in conspectum Apollinis, omniumque immortalium. Sed mox contra ipsum exarsit accusatio Turenii Gallie Conestabilis. Hic quamvis fastu vestium mirifice se delectayerit durante vita mundana; in Parnasso tamen non aliud ipsi licet vestimentum, quam quod verterat, mutando Religionem. Cæterum exprobravit Principi de Montecuculi versutiam seu Furberias Italicas; easdemque expertos & Gallos pugna, ad Sanct. Gothardum in Hungaria commissæ Victores.

Gallorum namque nobilissimas copias sollicitas, tum temporis ad suppetias fuisse, Sed Montecuculi supremum campi Mareschallum videndo

victo.

victoriam illam memorabilem animo Gallorum acquisitam, viderique ferociam armorum Cæsaris Prudentiamque Italicam à Cæsaris & Indolis Italicæ inimicis, studuisse quo Gallis partæ victoriæ decus, si non eripiendum, illud ad minimum infringeret. Deliberasse hanc ob finem post dictam Pugnam cum Gallis de hoste ulterius persequendo, cum tamen certus fuisset Gallos fatigatione tolerati prælii & tempestatum lassos, pugnam detrectaturos ulteriorem. Et refragantibus deinde consilio ob dictam rationem Gallis, vulgasse Montecuculi, Gallos promptiores esse ad primordia, quam ad continuationem; non esse animi perpetui; ob id jam deferere victoriam; illos colludere cum Tureis.

Agitasse ipsum de bello persequendo, cum tamen intra se certus, pacem cum Tureis jam esse conclusam. Perstringebat deinde Cæsarem pacem cum hoste ineuntem, quem ulteriori bello ad incitas potuisset redigere, & extirpare animum in posterum insultandi. Ad quæ Montecuculi, *Faten-tem* inquit, *habetis reum, o iudices*. Non inficior, facta quorum me insimulat Turenus. Dico ultra fuisse omnem vitæ meæ professionem ut Gallis illuderem, & hoc Augustissimi Imperatoris Domini mei arbitratu. At miror Turenium mores suos in alio reprobare. Nupero bello Dominus de Vaurbrun licentiam rogabat à Serenissimo Electore Palatino binos extruendi pontes ad trajiciendas copias, Turenio in Franconia laboranti subsidiaturas. Assentiebatur Elector, quoniam preces, quibus contradici non poterat. Exstructi itaque celeriter pontes juxta Ladenburgum, (vel si placet Latino-burgum) sed retardante deinde trajectu interpellatus,

latus, Vaubrun de illo maturando, moram exspectatione majorum virium excusabat. Sed illuxit veritas, ubi Turenus turpi è Franconia ejectus fuga, per subsidia structorum pontium elaberetur. Et cuncta ista ab Electore petita, fuere suasu Turenii tergo in tempore *prospicientis*. Multum huic objectioni irascebatur Turenus, *seque laudatum asserens, quo potuisset perstringi*; nec mentionem aëtorum istorum esse factam, quam quo Monteculi locum sibi pararet de gestis in Franconia gloriandi. Non alio enim illustri facto totam Monteculi vitam innotuisse, quàm quod in Franconia edidisset. Regerebat ad ista nihil Monteculi, more Italici familiari nihil ad objectiones respondentibus, ubi illas diluere aut diffidunt aut verentur. Sed missis his subito flectit ad causas initæ cum Turcis pacis, incongruum asseverando, si Domini causa Ministri Judicio, quod tamen verioris concilii esset defensor, retardaretur. *Illi*, inquit, quibus hodie Imperium Ottomannorum trutinandi fuit voluptas, multum id expendere temporum Selimi I. & Solymani II. seu Pretiosi, amisisse experiuntur. Ipse quoque in illorum transeo opinionem, & exemit assertionem omni dubio facilitas, qua Leopoldus Imperator Dominus meus Mahometum IV. compulit ad pacem orandam. Illi, quos ludibria Vatum deceperant, brevi futurum ut Ottomanni jumenta adaquarent in undis Rheni, jam redeant ad mentem & agnoscant Hungariam & Transylvaniam esse terminos jactantiæ Ottomannorum, quos nunquam egredientur.

Admiramini fata undarum, quarum moles toti Germaniæ minabantur ultimum diem, jam verò ad munimenta solius Littoris se quassantium. Exigua Christianorum manus, Tyronibus magna ex
parte

parte adhuc consistens illudit minis Magni Veziris, cumulando campos cædibus Spahorum & utendo cadaveribus Janizzarorum in pontem ad trajiciendum Arrabonem. Magnanimi isti, quibus Religione inditur mortem laceffendi libido, cognovere ex fulgure tormentorum ac ensium Christianorum, Generositatem nostram illo non indigere incitamento. Sernevitz & Sanct Gotthard, sanguine illorum saginata sunt loca. Cunctaque strepere adhuc vestigiis insequentium Ducum Strozzi, d'Holack, de Caligny & de la Fueillade, horroreque Principum de Baden & de Sultzbach sibi imaginantur. Nunquam posteritati Turcicæ erit memoria belli contra Leopoldum nisi ob acceptam cladem; nec nostrorum, nisi ob admirationem, & recordationem Equitum Gallorum pariet adspectus vestium cærulearum argento fulgentium.

Equidem aluit Germania pariter & Hungaria Carolum V. Ferdinandum I. Matthiam Corvinium, Rudolphum II. Battorium & Scanderbegum; quorum virtutem experti Ottomanni diris devoverunt egressum urbis Constantinopolitanæ. At nunquam tanta vi ad pacem petendam cogere potuerunt hostem istum, quemadmodum evenit felicitate armorum Leopoldi. Inierunt quidem & alii Turcarum Imperatorum cum Germanis Pacem; sed semper saltem ad nuncium tumultuantis Asiæ. Cæterum obiectum famæ hætenus fuit istud Pacis Paradoxon, & eo major discursuum extitit varietas, quo magis Arcana Cæsarea conteguntur. Non defuere, qui opinarentur, ideo Bellum Turcium desiisse, quo bello Germaniæ inferendo valeret Imperator, assisteretque uni propter urbem Erfort belligerantium & incuteret vi armatâ reverentiam erga Religionem

Romanam. Alios conduxit conjectura ut crederent, Retraxisse Leopoldum vires è discrimine, quo opponerentur armis Suedicis, divitiis Ducatus Silesiæ ex memoria antiqui Juris inhiantibus. Ultimum quidem admodum fuit absurdum. Sed in tanta mendaciorum quantitate misertus sum veritatis veram sancitæ Pacis rationem explicaturus. Sagacitas nautæ ex facie nubium procellam augurantis exsolvit antennas, abditque vela ne illorum impulsu vehatur in profundum. Eadem cura anxio Augustissimum Imperatorem. Metuebat certamina inter copias ac Duces Regis Galliæ & Imperii, quotidie gliscentia, & incommoda Ottomannorum, si intelligerentur, cessura. Lassatus erat, curam copiarum per preces avaritiæ Ducum inculcando. Considerabat suos Principatus fore impofterum campum anticipis Victoriæ. Dubium enim admodum fuisse, an idem metus perpetuo Turcas esset exanimaturus. Et rumentibus cunctis diffidentia, evenire posse, ut Principes negotio urbis Erfortensis illigati & ad manus transgressi revocarent sua in Hungariam missa subsidia desererentque Imperatorem in victimam Ottomannorum. Timendum quippe erat ne pacta cum Venetis pace omnes sui vires nostro impenderent excidio. Jam vero in reliquis orbis Christiani ferum, aut non continuandum aut nullum erat auxilium. Hetruria aliorum negotiorum necessitate erat districta; Veneti bello Cretico nondum exempti; aut pacem si initam postmodum, violassent. Hispania contermina erat belligerantibus Gallis. Recusabat Anglus alterius defendere Orbem. Batavi præferebant pacem cum Oriente cuius potestati naves suas committere obstricti erant. Mobilia Hungarorum semper fuere ingonia,
nec

nec ad firmam spem fundamenta. Et profecto è re
judicabatur arma placide ipsis extorquere persua-
sione pactæ pacis. Poloniæ & Moscorum consilia
alias in nocendo hosti Christianismi consentiunt;
& non consensissent in nocendo Hosti imperatoris.

Adhæc proprio bello erga se invicem erant arma-
ti sequebanturque Polonos Cosaci spes pariter a-
lias auxilii. Licet præterea Mosci, Poloni, Cosa-
ci bello fuissent soluti; maluissent tamen alieni belli
esse spectatores quam milites; & Imperatorem ea
accipere quæ in ipsos aliàs fuissent conversa. Ad-
hæc credisne, Tureni, Regem tuum suppetias con-
tinuaturum fuisse videndo Prosperitatem primor-
dii nostri. *Nunquam copia auxiliares in progressi-
bus persistunt.* Jam vero sine subsidiis tanto Hosti
impares eramus. Ad ultimum Dico Dominum me-
um Imperatorem Gallos non judicasse missos in de-
fensionem suam; sed si casus daretur, ad offenden-
dum. Instabat mors Philippi I V. Hispaniarum
Regis, quæ insecuta, Gallorum gurgiti exposuif-
set Regna Hispaniæ relicto Rege impubere & Im-
peratore ob arma Turcica ad ablegandum auxilia
non valente. Fecêre quidam spem, fore ut Rex
Franciæ precibus Matris, imò Conjugis abstineret
à malo Regitenello & tot vinculis consanguineo
inferendo; vel quia idem Rex admodum esset Re-
ligiosus. Verum quam diuturna illa fuerint vincu-
la penes avidum alienorum & cunctorum imbecil-
litates sua passura arbitria videntem, patuit cum sub
prætextu Jurium Regina Christianissimæ ditiones
Hispanicæ excinderentur. Præsensit cuncta ista
Leopoldus, ideoque in tempore se paravit ad sub-
sidiandum. Postremo ut ineptæ respondeam famæ
restat. Omnium sciet memoria Regem Sueciæ An-

no 1655 intulisse Vires suas in Poloniam tamque festinante victoria usum ut brevi istius Regni Imperium, usque ad maximam urbem obtinuerit. Ad-e-gerunt angustia ista Casimirum Regem Poloniae auxilia Vicinorum implorandi. Tandem sedecim millibus veteranorum Ferdinandus ipsum solabatur. Promisitque Liberatori Casimirus successionem in Regnum Poloniae.

Hinc manavit rumor, Leopoldum maturasse pacem, quo asserendo quæsito Juri sufficeret. Sed vero cognoscenti indolem Procerum Poloniae manifestum erit, nationem illam vix unire consensum in *Piasto* eligendo, An in Principe tam formidabili, & si admissus, auctusque novi Regni redditibus libertati Nobilium adhuc formidabiliori. Aude-retne praeterea sacratissima Caesaris Majestas folio adspirare tot bellis ab omni tempore insultato. Opposuiſſent se Galli ægre laturo, tanta accessione augeri æmulum. Indignatus fuissent Serenissimus Elector Brandenburgicus Vicino; pariterque Suedus omni spe jam spoliandus.

Detrectaturus fuisset Imperator Ottomannus fortio-rem hostem. Nec averet hercule Leopoldus ab utroque latere hostibus Christianorum patere. Utilius ergo ipsi futura amicitia cum Polonis, quam in eosdem Imperium. Prodesſet quidem ad ornandum aliquem filiorum ista corona, sed tanto periculo non currendum ad lucrum istud. Nec lætius judico illud sceptrum, quam si cœnobio Princeps includeretur. Deinde Regem istum licet Austria-cum propriis consulere commodis, doctura esset (*penes quam omne ius*) Nobilitas.

Maxima ex parte placuit Oratio immortalibus obtinuitque Princeps de Montecuculi sedem inter

Fa-

Fabium cæterosque Prudentissimos Romanorum Duces. Fuere tamen qui magna subtilitate probarent rationibus allegatis non obstantibus Poloniæ regnum non periculosum fore Austriacis: sed illius tenorem aut speciali relatione annuntiabo, aut libris Historiarum, adspirantibus fatis, immiscebo.

RELATIO XXXI.

Exponit Franciscus Baro de Isola rationes Regnandi apud Gallos.

Crebra hæcenus Virtuosus nuper receptis Exercitia fuere perorandi. Et præterita modo septimana Georgius *Buchananus* Flumen eloquii, parentavit laudibus Olivarii Cromvelli. *Mariana* postridie demonstrandæ fidelitatem Comitum ac Ducum ab Olivarez publica studuit oratione. Ideo vero consueverunt illi, quos merita immortalibus noviter associavere, solenni defungi Oratione, quo adventum tot Virtuosus annuncient suum, cum in pauperrimo absentia viginti aureis mulctetur, mendicitate licet parandis. Sed libenter, extra metum poenæ comparent vel studio discendi, vel occasione fastum ostentandi, vel animo ad nova. Invitaverat pariter Cives Parnassi, Franciscus Baro ab Isola aulae Cæsareæ & Legatorum exemplum. Spes erat audiendi arcana Gallica, igitur quisque accessit. Præmittebat Orator, Monarchiam Hispanicam simulare magnam molem quæ difficulter concuti posset; sed eadem gravitate impediri ad concutiendum alios. Sicut Hispaniæ tanquam metropolis demonstrabat esse opportunissimum *defensioni*. Prævidisse enim con-

ditorem Orbis ex potentia vicinorum crebra bella hinc cunctis veluti ad perpetuum subsidium esse instructam. Pectus tutari catenam Pyrenæi montis. Terga vero & Latera ambiri maribus. Hoc scuto provisam esse Hispaniam, si sedendo præliatura; non si pedes. Immenfis enim terrarum alienarum & marium spatiis membra sua discerpi, quod impediret exactam communicationem, quia literæ per terram hostilem tuto portari non possent & instabilem esse celeritatem ventorum trajectusque marium multoties internecinos. *At, inquit, Gallici Regni caput firmiter cum artubus suis connexum, est nulla inimica ibi intervalla timentur. Adeo, ut si confinia bene muniverit, urbium comprehensarum reditus non devorent præsidia. Abundat tellus ista non saltem hominibus sed & industriâ, quæ adeo culturam admovit mercibus superbiam, ut jam cunctæ nationes Europæ, Galliam *Elegantiarum* credant *Magistram*, divitiasque suas pro illecebris istis commutent. Perfossa sunt littora ejus non tantum quibus aratur Oceanus sed & quæ Mari obtendit Mediterraneo, Dunkerca, Caleto, Dieppa, Portu Gratia, Sanct. Malo, Bresto, Quinperte, Nanneto, Rupella, Rocheforto, Burdegala, Bajonna. Et deinde Massilia ac Tulone portubus. Nullius hætenus trepidavit æstimatione nisi potentia Domus Austriacæ, & perfidia inhabitantium. Ingenia lentori contrariantur. Et aptior negotiis manuum quam prudentiæ indoles. Hinc prælia ipsis & festinatio diu placere, donec moderatione Turenii aut vicissitudine Eatorum vel rationis, Cunctationis commoda didicerint. Cæterum ad omnia hic promptum obsequium lucri invitamento. Rationum imperandi, quantum docuere experimenta eorundem moliminum &*

liber

liber Ducis de Roham ejusdemque discipulorum, hoc est compendium. *Ante omnia continuum alunt bellum ad occupandum juventutis suæ æstum damno Vicinorum.*

Magna mehercule est ista prudentia & invento-ribus perutilis, sed cæteris mortalibus exitiosa. Equi-dem non inficior Gallicam Nobilitatem prælaturam delicia penatum molestiis castrorum. Nullam enim esse nationem, quæ non agnoscat istud discrimen, ex accurata consideratione liquebit. Sed paupertas est qua coguntur abire in militiam. Conjugia enim hic in universum nimium sunt fœcunda. Hinc numerosa soboles quæ cum ex inveterato more magis quam a- libi proclivis sit in malum otium, & Portiones hæ- reditariæ sint exiguæ, non nisi injuria aliorum possent sustineri. Damnsior tamen mos ille adhuc est Nobilitati. Leges enim regni & pacta Domuum specialia adeo prospiciunt primogenitis, ut his adju- dicent totam Patris substantiam, filiabus tantum ex- iguam dotem; Reliquis vero fratribus nullo; (post- quam ad annos militiæ aptos pervenerint) nisi in mi- sericordia majoris fratris relicto subsidio. Jam vero inquieta Gallorum ingenia quoniam ad perseveran- tiam quam studia exposcunt Liberalia sunt indocilia & perpetuo probrosum Opificio polluere Nobili- tatem, ad cuncta propellendæ egestatis remedia non alia residua est occasio, quam quod docuit natura, Bellum. Ad quod tam apti redduntur paupertate, quam Ottamanni Legibus Mahometis. Nihil enim habentibus nulla jacturæ sollicitudo, sed moriendi aut acquirendi alacritas. Ante auspiciū Regni Ludovci XIV. furorem (nescia enim toleran- di est tota Gallorum natio, quia Rationis sum- mæ, quæ sola est mater patientiæ, expers) Non
indoli

indoli *sed inveterata Consuetudini* imputandum exsudabat, currendo ad imaginem gloriæ per Monomachias. Nunc vero iusta severitate cupidini isti præscriptum est, eademque animadversio modum, exiguo labore, ut latrociniis inopiæ consulendi abolevit. Verum enimvero obstructo sic omni flammis exitu, veriti Politici Gallorum ne sæviret tandem in proprias ædes ignis repressus, bello pro regno dilatando vaporibus istis aperuere spiramentum. Præterea nulla ibi Regibus sunt bona domanialia; sed tributa. Indignarentur vero subditi immensis exactionibus si præsentia necessitatis non excusarentur. Hinc arma semper sonant quo illorum sub prætextu majora usibus possint extorqueri, latente subditos vera expensarum quantitate; & Rex quibusvis casibus sit, stantibus armis, formidolosus. Denique in tanta Baronum fœcunditate impossibile est omnium necessitatibus succurrere; Itaque à temporibus Henrici III consiliis, Eminentias illas deiiciendis susceptis, nihil oportunius visum, quam occasione & gloriâ belli eos evertere.

Secundum illorum artificium est, *Inferere se Pacificationi alienæ litis ad præscribendam vi imperii aut blandimentis sententiam, & Mediationem afferre ubi res propria deducta in iudicium.* Episcopus Monasteriensis Bernhardus à Galen recordabuntur applicationis nec non pacem Bredæ concludentes. Revera quibusvis contentionibus se immiscendi, perpetuum illorum extitit studium. Nulla controversia publica orta est, ubi suū in illa præjudicium probare non sustinuerint. Porro, nunquam subditi alterius questi sunt de Domino, quos vires offerēdo, non propulerint ad rebellionem. Messinenses non ultimum præbuerunt exemplum. Verum docuit deinde even-

tus,

tuis, nunquam se Gallos associasse bellantibus, nisi ad impediendam reconciliationem. Nec pacis studio se ingessissent ejusdem tractatui; nisi quo semina novorum bellorum occulte inspergerent. Exemplum hujus doctrinæ jam referre, cum illorum plenæ sint memoriæ, plenaque tempora hodierna & futura, existimo supervacaneum. Cæterum in Civili Germaniæ bello, quibus se pariter insinuaverant, veluti ob protegendam imbecillitatem fœderatorum (qui tamen genuino nomine Gallorum saltem *ministri* erant) Jurisjurandi religione promittentes, se abcessuros, quamprimum sociis fuisset satisfactum. Sed tunc demum acquieverunt, cum corpus Imperii mutilassent Alsatiâ, eâdem prudentia, quâ Henricus III. illi tres abstulit Principatus. Tertio, *Commoda Regni*. Non deterret ipsos reverentia Religionis, non sanguinis; sed hæc sunt unica Objecta sensuum, norma Conscientiæ, Regula desideriorum. Hoc altissimum Ducis Rohanei est præceptum, *Dominantur Reges in subditos; sed ratio imperandi dominatur in Reges*. Cuncta detrimenta quibus Ottomanii post tempora Francisci I afflixere Christianos, provenerunt ex commercio Gallorum cum Turcis; ac molitionibus quibus eadem amicitia lacecessit, contra infideles ituros. Et licet Religio Protestantium sumptibus Gallorum vindicata fuerit ab excidio: Francia tamen Catholicorum lenocinatur studia promittendo, restituturam se hæreticos immensurabili sua potentia Ecclesiæ Romanæ.

Et quid multa? ad elevandum Gallici Solis Colossum utuntur prudentiâ Sancti Pauli, qua Apostolus Religionem tam late diffundebat Christianam: *Factus sum omnibus omnia*. Et quemadmodum Sanctus iste Vir velificabat cunctorum affectibus pro augmento Eccle-

Ecclesiæ, lachrymando cum flentibus & applaudendo lætitiæ aliorum; Sic Galli, ficta humanitate obviam ire videntur cunctorum necessitatibus, sed quò se reddant Dominos & necessarios illis, qui bello illigati subverterentur denegatione sui auxilii. Interveniunt commodis aliorum, quo propria, istis instrumentis, promoveant. Ultima nulli prædictorum cedit subtilitas; *Arcent invasionibus Regni Gallici vicinos structis intestinis negotiis, vel ad aliis bellum faciendum illos persuadent ablatione subsidiorum.* Anglia, Germania, Italia Dania, Hispania & Poloni sensere consilia ista. Eademque Batavis tristem reliquerunt memoriam. Hoc, & prædicta sunt consilia quibus utuntur *perpetuo bellantes.* Considerate Immortales, quantum propositum illa indicent. Impediebantur Antecessores Regis Christianissimi ab ejus executione per bella civilia, potentiam Hispanorum, justosque illos limites quibus desideria Regum tunc coercerentur. At enim postquam Ludovicus XIII & Ludovicus XIV suppresserint istas Autoritates, sibi que acquisiverint ultimus arbitria definita, ex animi reliqua Europa, ipsi non alium procurandum restat, quam excidium Monarchiæ Hispanicæ, quo super illius ruinas libere properare possit ad subjugationem Europæ. Ad quod inchoandum soporarunt Hispanos, instanti malo alias se opposituros æternam amicitiam, fraternitatem, & fœdera asseverando. Nutriverunt eodem artificio bellum Portugallicum, quo lento veluti morbo enevaremur. Sufflarunt bellum Anglos inter & Batavos, illudque omni artium impendio aluerunt; non alia ex intentione quam ne in mutuum exitium intenti Belgio regio inhiantibus obluctari valerent. Incommoda videbatur concordia Principum

pum Germaniæ; ideoque ineundo cum quibusdam amicitias reliquis dedere ansam suspicandi, quasi colluderent cum Germaniæ insidiatore. At fœdera ista concludebantur cum civibus Germaniæ, quo hostibus faverent qui illos debebant propellere. Hæc postrema calliditas annumeranda profecto subtilissimis quæ unquā ratio excogitavit humana. Scivit tamen illam jam Tacitus docendo divisiones per beneficia unumquemque exorantia. Cæterum cuncta Gallorum artificia nobis non ignota fuere; Sed illa impedivissemus, si tam validi essemus quam perspicaces.

Non latet referentem, Baronem de Iola in terris eundem in scriptis suis habuisse sermonem; an autem in Parnasso aliter locutus sit, ostendet collatio. Sed quantum Autoritatis obtinuit oratione hac, tantum inde concepit odium Dux de Rohan. Itaque publice perstrictus solennem pariter se exhibiturum vindictam juratus est. Magna sibi inde pollicentur Virtuosi, tantum rationis fastigium non nisi majori prudentia transcendendi posse arbitantes.

RELATIO XXXII.

*Emunt aliqui Immortalium in Foro Chinesium
Merces Politicas. Et quales eadem fuerint.*

Immenso hætenus lucro distraxerunt mercimonia Politica Mercatores Chinesium. At in longum esset meta, si nomina mercium & emptorum hic recensendi mihi esset propositum; Sed cogor pro viribus saltem memoriæ isto defungi officio. Blandiente itaque tanto lucro credidere peregrini isti Mercatores,

maiores fore eorum copiam, si aliquos ex antiquis & celeberrimis Parnassi Civibus præcipuis tabernis præficerent, qui usum mercium plerisque ignorantum exponerent attraherentque existimatione sua illos, à quibus æstimarentur. Multos enim fastidire mores ignotos nec sermonem venditores sociare posse cum emptoribus nisi per interpretem. Jam vero interpretem nunquam exacte posse audita deferre, nisi tantum sciret ac Principalis; Tale vero ingenium hætenus inveniri nondum potuisse, nisi magni salarii promissione. Quod si impendendum; præstare illud tribuere viro non tantum requisita prudentia prædito, sed pariter magna Authoritate. Adierunt igitur celebriores Sapientum, magna honoraria promittentes, si quis propositiones exaudire non dedignaretur. Stupebant plurimi, efflagitari se ad informandos alios de usu mercium quem non intelligerent. At regessere Chineses, esse mercimonia sua res Rationis quam quisque ex se cognosceret, & ad plurimum primo informationis verbo. Rationem omnibus esse eandem. Acceptabant conditionem Seneca, Cominæus, Hieronymus, Cardanus & Tacitus; illosque vel lucrum salarii, vel *ambitio informatione inclarescendi* pellexit. Inter quatuor hos pretiosissimorum divitiarum fuerunt tabernæ. Ingens accessit ex fama Antistitum (hoc enim nomine vocari amant) Foro istireputatio; ductusque ad illud Comitibus Ludovico XI. Carolo VIII. Francisco I. & Henrico IV. Galliæ Regibus supra humanam Granditatem. Rex aliquis Peregrinus, & hic in Parnasso à tempore spectatorum Bacchanalium adhuc hospes. Facies variolis vitiata erat, & ob nimium pallida. Crispatus nigro capillo vertex; quem tamen ab-

dide-

diderat sub aliena similis coloris cæsarie ad pectus usque descendente. Corpus indutum erat veste singulos artus exprimente ; Totam vero staturam ad pedes usque cæruleum tegebat velamentum , Clodovei pascens scarabæos fimbriaeque decorante Hermelino. Hoc cultu intrabat Rex iste peregrinus tabernam cui præerat Cominæus. Hic multum erga magnitudinem tanti Regis testatus Reverentiam, monstravit ipsi ignitabulum , illud bellis sufflandis inservire asserens. Silices ibi & chalybes diversorum effectuum asservari. Quibus omnibus lustratis , præcipuum dixit Rex iste deesse ignitabulo operculum scilicet ad extinguendum bellicum ignem. Id esse necessarium. Quamlibet enim ad inferenda bella sufficere prudentiam ; sed ad eadem finienda , non nisi validioris. Ideoque neminem prudentem unquam intulisse bellum nisi ubi certus fuisset, se viribus extorquere posse victoriam. Ejusmodi vero ignitabulum sibi esse. Verum si ideo confecissent opifices ignitabulum hoc sine operculo quo serviret suscitaturis bella inter vicinos seu inter æmulos, præsens sufficere. Hos enim operculo non indigere ; sed opportunum , si flamma duraret in æternum. Cæterum invenisse se aliud *impetrandi genus*, quod dubiis belli eventibus non subjaceret. *Bellum enim minando invalidis plus posse acquiri, quam bellum inferendo. Idque prudentius se existimare quam strepitu armorum excitare adjuvantes, vicinos & dubia praeliorum obire.*

Posthæc monstrabat Cominæus Regi Instrumentum aliquod Mathematicum ; illudque prædicabat *inservire explorandæ magnitudini virium nostrarum aliorumque*. Necessarium ejus esse usum Principibus ad ponderandam potentiam propriam

imbecillitateſque vicinorum. Verum docuit Rex Cominæum ; ſimile ſc habere inſtrumentum idque accuratiſſimum. Illius ope tanto ſucceſſu uti ſe ſciviſſe in perſcrutando omnium Principatuum robore , ut jam Terror orbis , & toti Europæ veluti ex ſpecula inſidiaretur. Scienti enim cujuſque vires facile eſſe proprias bene diſpenſare. Extendebat deinde Cominæus utilitatem inſtrumenti ultra, commendando illud infortunatis ut cognoscant quantitatem reſiduæ fortunæ , quanta adhuc ſit ſpes ex tempore futuro ne degenerarent in deſperationem. Conſulendum eſſe illud antequam ambiguis nos committeremus negotiis , an inſperatus eventus, penitus audacem ſit everſurus. Pateſcere quoque, quando Princeps ingenti aliaſ robore potentior imbecillior ſit , minime gentium extra illam occaſionem conferendo. Indeque evenire ut potentior quandoque indigeret inferiori. Porro , idem indicare colloquentibus & rixantibus , quænam *Vera* adverſario negari tuto poſſint , & quænam *vera* tuto liceret refutare. Ut ſi quid contra Deum alter ſuſtineret , & Principem. Quando invaſiones ſint impunes. Minima enim ad occidendum ſupeditare legitimam cauſam. Verum enim vero arbitrari juxta Chinenſes , virum bonum ultimam applicationem minime decere , ſed eſſe artes hominis ſcelerati. Et licet fora humana illis univerſalium conſideratione, aut ex ignorantia animorum ignoſcant ; Inevitabilia tamen illi ſcleri fore judicia divina. Eſſe poſtremo infinitos alios Machinamenti illius & uſus & abuſus , quas Deus & Diabolus oſtenderent. Sed Rex præfatus , poſſidere ſe jam illud inſtrumenti genus , illud tamen maximis dignatus eſt laudibus , agnoſcens , illo multum

tum indigere quemvis mortalium ; sed illo neminem uti , nisi prudentissimum , cupidinumque Domitorem suarum.

At quoniam Cominæus hospitis desideria nesciverat divinare, sed jam bis passus repulsam , supplicavit ut Regia Majestas ipsa secundum usum mercimonia expostularet. *Qui fortunam habet , regerebat itaque Rex , illum nulla indigere re* , Itolorum pollicetur proverbium. Sed illud de cursu fortunæ , non de fortuna conservanda intelligo. Ad quod multa mihi essent necessaria ; Sed istis forum vestrum esse instructum ratio inhibet ut præsumerem ; ut sunt navium classes , nautæ non periti sed peritissimi , qui non tantum vela dirigere & oras noscunt , sed & qui navibus orta tempestate consulere didicerunt. Cæterum quoniam fama est , callere Chineses * conficere potiones immortalitatis ; offero itaque centum milliones si medicinam mihi vendis ; Usurus sum balsamo isto non adeò ad propriam æternitatem , sed & ad perpetuandum vitam meis inimicis illorum que Ministris. Sic enim semper præsentis Europæ durabunt morbi.

Sic semper particularis commodi intuitus præjudicabit Universitati. *Mutationes enim Principum Ministrorumque melioris & pessimi pariunt vicissitudines. Nam sic alia suboriuntur inclinationes ; fiturque sic alia consiliis meta.* Istius si compos fieri possum remedii , multo ampliora spatia completetur Imperium Meum quam illud Romanorum, nec illi futurus est finis , nisi cum magnus dies dissipabit *Orbem Terrarum*. Respondit Cardanius Chemicos Chineses quidem promittere immortalitatem ; sed ne unico quidem exemplo hactenus vin-

* Vid. Martinius Hist. Sim. lib. 2. p. 356.

dicare potuisse fidem jactantiæ. Gloriatum aliquando Anglum quendam in Parnasso de eodem experimento ; sed professionem ejus fuisse improbatam autoremque supplicio affectum. Itaque vacuus abire volebat Rex ; conspiciens tamen forte baculum vernice aurea , Chinenfium more tinctum & adamantibus fulgente manubrio. Capiti seu extremitati alligata erat particula corii panno purpureo superinducti. Quærebat , cur tanto pretio exculta esset res illa & cui usui eadem inserviret. Esse dicebat Cominæus ad occidendum una opera duas Muscas. Se vero præmonitum de adventu tantorum Regum , Regium quoque adjecisse fastum quia sibi persuasisset , Reges empturos , quod Regibus admodum esset necessarium & ab omnibus etiam emeretur. Placuisse Regi huic peregrino mirifice Muscipulæ illæ , ideoque sex emit, pro unaquaque tonna auri soluta.

Quatuor distribuit inter Reges Comites ; sibi quintam , sextam filio , successori reservando. Et confessus , ex eadem ratione fluere , quod ipse Hispanos in Flandria potius lacefferet , quam in aliis imperii Hispanici ditionibus.

Ad Cominæum perveniebat etiam Julius Mazarinus. Cominæus discursu & gestibus viri contemplatis admirabatur famam , & illam meritis accommodare non poterat. Tandem huic quoque fortunam pro dotibus concludens, huic non novas ostendit merces , sed mercium veterum novos usus. Commendavit ipsi speculum , quo observaret, qualis sit fronti status ad subitam consternationem ; quantam austeritatem facies præ se ferret , cum modice indignaretur ; quantam , cum acerrimam iracundiam in aliquem effunderet. Hæc explorata , si ob-

observaret , scitutum ipsum an ex vultu austeritatis alter iracundiam esset conjectaturus. Illis vero non observatis eventurum, ut suspicionem iracundiae illi esset injecturus , cui saltem modice irasceretur. Discitutum praeterea Mazarinum ex eodem disciplinae genere, quomodo vultus mentiendus, cum alteri fides amicitiae esset facienda. Hunc habitum si indueret , abiturum illum cui se , florendo potentia Gallorum , assueverit. Attonito vultu auscultabat ista Mazarinus ; & quoniam ipsi desunt vires in Parnasio, noluit inire certamen ; sed tacitus abiit.

Accessit deinde ad Tabernam Taciti Tyberius Caesar. Hic diu Antistiti familiaris , rogavit ut aliquid curiosi monstraretur. Porrigebat Tacitus ampullam vernice rubra plenam ; adjungendo vernicem illam summè necessariam esse qui faciem haberent candidam quali conspiceretur Tyberius. Isto colore homines contegi pallidos , ne conscientia genas consternante Arcana cordis veluti ex clarissimo vitro illucescerent. Emit Tyberius istud faciei medicamen. Caeterum mirantur Politici , Tyberium prudentiam e mentem ; cum tamen quilibet Principum ad vitam ejus ablegetur tanquam ad Scholam absolutissimi Magistri. Sed constat Tyberium aliquando uni ex Senatoribus , qui ipsius in insulam Rhodum fuerunt comites, dixisse , Maximo se privatum esse subsidio , quod in Parnasio sit absque militibus Praetorianis ; & extra fiduciam quam posuisset in devinctis Legionibus. Solo enim illorum metu tam eleganter se compescuisse vulgus Romanum ac insultasse meliori juri ; imo majori, sed viribus destitutæ prudentiae. Fuisse effecta virium , quæ prudentiae adscriberentur. Jam amissa

potentia , interversam quoque esse creditam prudentiam.

Frequentissima omnium est taberna Senecæ. Il-
 luc veniebat abhinc decem circiter dies nobilis
 Holsatiæ ; & intrando dicebat , Salvete Amici ;
 nec expectans ut redderent salutationem Mercato-
 res. Pergit, Venditisne unguentum Aulicum. Stu-
 pebant Ministri tabernæ novitatem mercimonii &
 ignorantiam interrogando profiteri volebant , po-
 liticorum mercium cum sint mercatores. Tandem
 unus præ reliquis sapiens offerebat emptori Vascu-
 lum unguenti cui Galli nomen dant *de la pomade*.
 Sed dum manibus complectitur unguentum istud,
 stridebat ostium ferreum quod ad dextrum erat ; ex
 quo videbat prodire Senecam. Huic , deposita
 manibus ampulla , se offert explicatque quale desi-
 derium emendi ; exprobratque una stupiditatem
 fervorum. At Seneca excusabat errorem Ministri di-
 cendo , mercium desideratarum maximum esse
 pretium , nec fidei fervorum committi ; Arrepta-
 que simul Nobilis manu , ipsum ducit per portam
 ferream in locum , quem lampades illuminabant.
Ante momentum , inquit Seneca , *reliquit me My-*
lordus aliquis Anglus , qui querebatur officia qui-
 dem in aula Angliæ emi à Rege ; sed ex tanta am-
 bientium turba unum saltem extrahi ad officium
 istud , favore & opera eminentis alicujus Ministri.
 Hujus igitur studium sibi conciliandi à me exigebat
 modum. Vendidi ipsi alabastrum unguenti fra-
 grantissimi plenum quatuor mille librarum sterlin-
 garum pretio ; cum mandato , ut par Chirothe-
 carum illo imbueret , illudque donaret , quem
 sciret plurima valere apud Regem fide. Odoris
 istius tantam fore efficaciam ut Regis iste amicus do-
 nato-

natorem suum , quasi reliquis præstantiorem, Regi esset insinuaturus. Verum non omnes tanta unguenti quantitate indigent ; sed solummodo in Anglia , ubi munera requiruntur stupendi pretii. Tu si mihi indicares aulam in qua tuæ studere intendis fortunæ , indolemque illius ministrorum, tui potieris *voti certissime*. Ille se Danum jam profitebatur ; Mentitum se vero in hospitio Holsatum, quia hi melius olerent inter Germanos , quorum plenum esset Diverforium , quam Dani. Cæterum in Aula Danica Legem fati sibi fore expectandam. Summam gratificandi potentiam esse penes Dominum de Greifenfeld , ex Magistro qui Comes factus esset. *Non ignoti* mihi sunt mores istius ministri , dixit ad ista Antistes. Opus pariter habes unguento ad conficiendum simile par Chirothecarum. At non unguento tanti pretii. Sex millibus Imperialium tibi illud constabit. Sed adverte animum. Quoniam te jam Præfectum vigiliarum prædicas , facile erit dicto Ministro ad Ducis s. Generalis Dignitatem te provehere. Namque si nulla adhuc obiisses munia militiæ , non sine maximo avaritiæ hinc infidelitatis suspicione Minister ille te Regi posset insinuare adipiscendi Ducis imperii intentione. Adeas itaque comitem & in casum procurati antea dicti muneris , promitte Chirothecas. Fidemque ipsi facias , statutum te promissis. Hocque tunc applicandum, cum animadvertis, nondum Ducis officium vacare. Sed si tale quid apertum vides, offeras ipsi Chirothecas , & vadem me habes , Te obtenturum. Ne vero dubites , Donum dare in antecessum , metu ne irritus eventus frustretur expensas. Nam tibi tractandum cum Ministro qui in cunctas penetrare potest difficultates , cui nemo ad-

versari audet. Aliàs si *aulæ potentia divisa esset*, ubi solus non omnia possit, ubi alter alteri se opponendi haberet arbitrium & potentiam, non nisi post successum esset donandum. Verum licet aulæ potentia sit divisa, attamen si ille in quem donum conferendum, Principalis sit in *isto Corpore* intra quod officium affectas, nihilominus tuto ipsi posse donare ante successum. Et hoc quoque oportet fieri, cum alii sint timendi, qui parati, pecuniam dare in casum. Breviter, illum tibi studeas devincire qui tibi potest officium procurare, & quis ille sit, in tempore & accurate te oportet perquirere. In aulis enim multi sunt qui accipiunt, qui tamen non valent procurare. Quam plurimos Clientes decepit ista ignorantia. Sedulo præterea admonendus es, ne dones successive, vel ne multa paria Chirothecarum balsamo hoc illinas illaque per intervalla dispendas. Sed omne consumendum unguentum in præparando unico pari Chirothecarum, quarum munere studes voto defungi. Nam licet & Chirothecæ quæ quarta aut sexta unguenti parte sunt tinctæ spargant odorem; vincitur tamen gratia illius à donantibus Chirothecas ditiores. Nam nulla præteritorum est memoria, quia fragrantia Chirothecarum quæ olim donata *jam exhalant*. His documentis abiit Emptor. Cæterum data hac occasione referenda informatio quâ idem Seneca alium instituit Emptorem, ementem nempe elegantias Chinenſes; animo illas donandi Patrono suo. Elegantias has, dicebat Seneca, præsentare debes diversis vicibus, non simul. Nec primo optimum sed ultimo. Additione enim beneficiorum nascitur nova affectio; nec minus animum Patroni illa afficit *quam renovata letitia*.

Visitavit quoque tabernam Senecæ Vir aliquis
 mediæ ætatis. Non moris est Senecæ præsentiam
 suam cuilibet emptori exhibere ; Sed illa Magnorum
 tantum Virorum adventui respondet. Hinc
 semper in Camera latitat proxima, *ex qua possit evocari* ; & sic ostendere agnoscere Eminentiam adve-
 nientis. Verum non gravatur ob id ad mercium
 difficilium explicationem cuilibet exire. Præsentiam
 tamen casu ob neutram causam prodire cogebatur.
 Requisiverat vir iste murices ferreos, quo illis in
 postica calcis parte impressis tuto super glaciem hu-
 jus vitæ possit ambulare. Creberrimè se affligi, jam
 ab ineunte ætate, quasi infortunio temulentus.
 Respondebatur ipsi, præstare illud ferramenti ge-
 nus ; sed magis ostentationi, quam spe venditio-
 nis. Hic lætus supplicavit ut diu desiderata res ipsi
 monstraretur. Igitur ministri tabernæ precibus
 non absque cachinno obsequentes, omni nisu tra-
 hebant ad conspectum ingentem arcam. Percipiebat
 strepitum istum Antistes in conclavi suo ; itaque
 egressus intellexit summam intentionis Emptoris
 simulque jussit ut aperiretur Arca. Conspicieban-
 tur ibi tria tantum paria ejusmodi muricum ex opti-
 mo chalybe fabricatorum. Singuli trecentas ha-
 bebant libras ; non tribus, ut alias, paxillis sed
 variis firmati. Tunc Seneca sic exorsus : *Hæc Ma-*
chinamenta quæ cernis hospes, & nunquam leviora
desideriis satisficient tuis. Sed si tanta pondera cal-
 ceis infigeres, futurum, ut aut nihil agere posses
 aut multos offenderes corrumpendo gressibus acu-
 leatis pavementum aut omnibus risum moveres. Id
 est, commercio hominum renunciandum tibi est.
 Illud vero non tantum aversionem tui pareret, sed
 & summum tibi causaretur damnum. Primum, quia

si casum evitare semper studes , officia quoque charitatis tibi erunt interdicta. Nam scias, nullam actionem fortuitorum esse exsortem. In quocunque sumus articulo , decreto objecti sumus facto. Adhæc qui nimium caute agere videtur ; ille nimium prudenter agere velle suspicatur. Hic vero creditur super communem conditionem affectare superioritatem. Hoc æqualibus invisum. Secundum quia dum casum subire adversum vereris, nunquam sortieris fortunatum. Sed ausculta salubriora intentioni tuæ consilia. Caveas desideria alterius remorari , nec examina an legitima illa sint annon ; dummodo commodorum tuorum necessitati non præjudicent. Si vero intentioni quis refragatur tuæ, illi non intentes vindictam , ne damnum incidas majus. Nam raro ultio peracta est , ubi ulciscenti non plus nocuit ultio *quam vindicata injuria.*

Nec prætereundus ille qui pannum desiderabat coloris novissimi , seu quem Magnates gestarent. Exhibebant Tabernæ Ministri pannum , dicentes, Henricum IV. Galliæ Regem ante horam similem colorem emisse ad vestimentum. Ille ignarus moris novissimi timebat se illudi ; itaque aliam poposcit speciem. Qua usque ad quartam repudiata, unus ex servis tabernæ dignoscebat qualitatem ingenii & non ex scientia novissimi coloris ista provenire , sed ex ejusdem ignorantia ; vel quod rejectorum colorum vestimenta viderit , colores propositos esse jam vulgares ipsum opinari. Igitur excusata prius caritate exhibet ipsi rejecti jam pridem coloris pannum. Simulac illud conspexit , suum tunc esse colorem agnoscit , & indignatur quod abjectorum exhibitione tamdiu fuisset ludificatus.

Et

Et confusus desiderii sui implemento , non multum pretio detrahit. Tibialia deinde & lemniscos cæteraque emit. Sed petiverat quoque Pileum. Quo porrecto queritur illum nimis angustum. Allegante Mercatore usu illum dilatari , quærebat iratus : *Num igitur usui esset antequam dilataretur.* Sed hæc ideo relata , non quod Pannum ad mercimonia pertineat Politica , sed quod Politicæ observationis dederit occasionem.

Nec desertum emptoribus est Forum Cardani. Perveniebat ad illud empturus Lucernas. Interrogantem Cardanum ad quem usum exigerentur, docebat se illarum luce temperaturum obscuros sermones quos cum altero confereret. Interpretabatur Antistes propositum istud in stultitiam , si obscure loqui intendens lumen apponeret, cum etiam minima scintilla animum manifestet. Et quandoque deterius esset obscuritati inferere lucem , quam deposito velo senla cordis profiteri ; *quia animum suspicacem in omnibus , quæ suspicaretur confirmaret , declarante unam suspicionem dicta luce veram.* Hanc esse proprietatem mentis humanæ ; sed intellectu difficilem. Non mihi , interrompebat alter : Sed alia ex intentione obscuritati lucem aspergam meæ , quo scilicet scommata acrius mordeant mea. Nec semper nocet, an alter ex minima ista scintilla omnem nostrum præsumat animum. Nam , ut tu antea argute adducebas , ex aculeata objectione *unius*, alter oblique omnia obiici arbitrabitur. Emit itaque Lucernas.

Interrogavit ejusdem Tabernæ institores Pythagoras , Annon Dictionarium venderent ex quo verba possent depromi , exprimentia non tantum *voluntatem* animi , sed & ejusdem *affectus* , lætitiæ & do-

& dolorem, severitatem & suavitatem. Agnoscebat Cardanus Curiositatem ; sed dolebat de impotentia gratificandi ; pollicitus tamen Pythagoræ , in Chinam se illius causa primis nunciis scripturum.

RELATIO XXXIII.

Rustici & Bubulci ex Bæotia rogant Licentiam Pallia imposterum portandi ; sed cum ludibrio ipsis respondetur.

Finita sunt gaudia Bacchanaliorum. Et affixo prohibitum edicto , ne quis imposterum Larvatus incedere audeat. Eidem tamen multorum hactenus contumacia adeo derogatum , ut Apollo Præfecto lictorum in mandatis dare coactus , turmis suis omnibus in plateis ejusmodi transgressores observandi , comprehensosque deducendi ad malas mansiones. Inter inquisitos duo fuerunt qui occasionem excitarunt referendi. Assequebantur lictores Comitem de Guiche , filium Gramontii, Galliæ Conestabilis , & ad petendam Ludovico XIV. sponsam in Hispaniam ablegati. Hunc deferunt sedente adhuc Prætore coram Tribunali in judicium ; sed intertrahendum lacerata veste inveniebatur sub amiculo cinctus pugione. Itaque cum istud durantibus adhuc Bacchanalibus severe punitum , de pœna capitali jam lætabantur. Dolebat Judex dignitatem & decoros aliàs mores damnandi. Sed Comes reverenter pro vitæ antea æstimatione actis gratiis , pœnæ non fore locum sed absolutioni respondet. *Exceptum* se esse larvatum, contra prohibitionem Parnassi , ut jam intelligeret ;
sed

sed non credidisse se illis Apollinem irasci qui larvâ occultati pacifice & absque scandalo in publico versarentur. Nam totam hominis vitam larvatam esse debere. Semper sensa animi contingenda, non tantum avertendi causa periculum; sed & studendi seculo. Nam universali existimatione laudari callidam reticentiam Arcanorum. Cæterum pugionem se gerere non animo assassinii, cum nullius in Parnasso laboret inimicitia; sed perluasisse sibi id specialem rationem. Opinari se, Politicum non larva tantum indigere, sed & ense quo inimicus, nil prudentia juvante, tandem possit compelli. Vim & beneficia penetrare certissime. Potentia extorqueri assensum; commodi vero ostentatione, eundem invitari. Sed vim esse tutiorem, quia beneficiorum spes alterius considerationi multoties cedere cogetur. Vim vero cuncta inhibere *ratiocinia*. His auditis non tantum Comitem absolvere iudices; sed & unicuique ista conditione, si pacifice ac tranquille vixerit, larvas induendi jam jus est.

Verum ante inquisitionem Comitis de Guiche, & Deputati Rusticorum Bœotiæ in vincula fuere detrusi ob parilem suspicionem. Nam rabies lictorum adeo exæstuabat, ut pro quæstu carcerario, ob levem vestis deformitatem homines comprehenderint. Eadem ex insolentia invaserant Deputatos istos, quod Pallia nigri coloris rubris prætextis & infra justam mensuram; & supra humeros, corbes ex viminibus textas portarent. Deputati circa se intonare audientes Lictores illos, ab æmulis se invadi opinantur; Ideoque cessandum esse dicunt, alias se monstraturos, quos Bœotia sibi genuerit viros. Colorem vestis non esse inho-

inhonestum, & quod nimis breviora sint pallia; furto imputandum sartoris; in corbibus vero se gerere Acta proponendæ negotiationis coram Apolline. Hi illudentes verbera inferunt; quibus strenue respondetur à Deputatis, donec Lictoribus ex omnibus plateis advolantibus obruerentur. Itaque in carcerem semivivi trahuntur. Sed vix per horam inclusi jacuerant, cum Legatus Principis Bœotiæ injuriam Deputatorum deferret ad Apollinem. Hujus jussibus subito relaxati & sanato membrorum dolore ad audientiam admissi. Decem erant numero: septem ex rusticis electi; tres vero bubulci. Omnibus eadem erat Propositio, nempe ut majestas Apollinis Rusticis nec non Bubulcis Bœotiæ concederet licentiam pallia portandi. Nec minus se esse cives, quam qui in urbibus degerent. Et Tales se esse tunc agnosci, cum onera civibus imponerentur; sed quoad commoda, hæc se non ex æquo partiri. Apollo ludicra trahere ad ferio rem usum quandoque consuetus sic respondit. Non eadem venustas omnibus est decora. Nam risum movet adspectus dignitatis insignium in vilioribus; maxime in contemptis. Pallia vestris meritis non repugnare fateor; sed sciendum, eadem vestræ repugnare conditioni. Cives enim vos esse, civium officiorum præstatione probatis. Verum quoniam contempta forte vivitis, existimationis insignia ludibrio vos exponent contemnentium. Et licet Oppidani forte longitudine temporum adspectui huic assuescant, attamen ludicrum nec non ignominiosum exiturum vobis cum in externas regiones abeuntes pallia ista iterum deponere coacti eritis ob denegationem Principis aut irrisiones incolarum.

Substantiæ quoque vestræ male consultum itis,
cum

cum occasiones palliorum ad multa alia obstricti eritis impendia ; sine quibus pallia ; positis licet prædictis omni tempore omnique in loco futura sunt indecentia. Adhæc licet semel istis sufficietis ; ex quanta gleba facultates vobis promittere potestis in futurum ! Hac responsione à limine Deputati abscessere.

RELATIO XXXIV.

Peccat Iacobus Salianus in Cardinalem Richelium Patronum suum. Demonstratur eidem commissus error à Gabriele Barthol. Grammondo.

Multos consumpsit annos Iacobus Salianus in compilandis Veteris Testamenti annalibus ; tandem illis ad finem perductis , advolutus munere isto altari Cardinalis Richeli cui litare , totam Galliam spes aut metus adducebat. Floruit itaque Salianus gratiâ Cardinalis non in terris saltem, verum & in Parnasso. Sed nuper visitatione honorando Gabr: Bathol : Grammondum celebrem Historicum questus de amissione improvisa Gratia istius. Disputasse se dicebat cum Cardinale de *Perfectione Christiani*; & ad demonstrandam eidem eruditionem suam tam acriter causam urfisse ut Cardinalem coegerit ad iram. Postera luce petito audientia honore , illius retulisse repulsam , veluti negotiis ministerii ad necessaria obligaretur Cardinalis. Rogasse itaque , an alio die sibi pateret aditus , intellexisse , Cardinalem non vacare posse respondendo pro hac vice.

Querebatur itaque Salianus de iniquitate eventus.
Nam

Namque se sperasse, Cardinalem benigne accepturum tantam in Cliente Eruditionem. Ad quæ Grammondus ita respondit. *Non accusandus Saliane, eventus*; sed acculandus ejus minister, quod non prudentiori ad illum tetenderit via. Illo studiisti gratiæ Cardinalis, quod in te ejusdem derivaturum infensionem præsumere debuisset. Si quis lanista Magistri artis pugillatoriæ fieri desideraret Præpositus, nonne quilibet illum culparet si ad monstrandam peritiam cum Magistro isto congrederetur, eidemque vulnera inferret. Satis innotueras Richelio dedicatione Annalium. Et si aliquid extraordinarii illis præstitisti, illud non æmulationis erat suspectum, quia credebaris Patrono præstantiam tuam exhibuisse: non vero ostendere voluisse, te præstantiorem Patrono.

Nemo itaque cum Patrono audeat disputare; sed libris similique specimine se eidem probet, si tamen controversiam obtrudat, optimam rationem, quam habet reget. Sibi vero caveat, ne rationem illam audeat sustinere contra superiorem; Sed humili flexu se confiteatur victum. Satis tamen relinquet impressionis. Tutius est ut patronus postquam discesserit, ipse agnoscat vera te dixisse, quasi tu eadem contra-nitenti demonstraveris. Par-ta etiam præterito tempore Eruditionis opinione te ab ineptiæ vindicabit suspicione, etiamsi penitus tacueris. Postremo, cedendo quis non offendit alterum; vulnerando autem semper.

RELATIO XXXV.

Largitur Parnasso Philosophus Romanus Musæum curiosum ; quod perlustrat Apollo.

J Am ante mensem insinuari curaverat Philosophus Romanus supplicationem qua Parnassicis honoribus declarari se petierat dignum. Propitiandoque Apollini obtulit una libros suos stupendorum voluminum. Nec non Musæum variis naturæ admirandis refertum. Et jam instabat receptio, cum interromperetur protestatione, qua *Sapientes Gallie* monebant, illum receptum iri qui opera sua ex Relationibus aliorum condiderit, hinc nil nisi incerta comprehenderit, ubique mendacia; Multa jactitare præcepta, sed nihil conforme esse experimentis. Relevantia ista judicavit Apollo. Itaque libri oblatis commissi censuræ Ulyssis Aldrovandi & Conradi Gesneri.

Solati vero amici Philosophum Romanum, fore si Musæum reciperetur, majorem ac frequentiore honorem, quam si viveret ipse in Parnasso. Musæum namque istud inspectum iri ab illis virtuosorum, qui Donatoris personam consideratione eadem nunquam dignassent. Apollo inspectis curiositatibus inventoque Reptili ab incolis quos infestat *Tarantula* dicto; convertit se ad circumstantes, & *Hoc*, inquit, animal quod ob parvitatem non admoniti sperneretis, accuratissimum præbet exprimendo pestiferarum Legum effectui emblemata. Nam quemadmodum illi qui ab hoc verme vulnerantur, post annum demum morbo corripiuntur, illiusque venenum adeo se effundit in omnes artus,

ut per totam vitam , adhibita licet Musica in melam , illius effectus sentiat ; sic & noxiarum Legum damna non citius animadvertuntur , quam ubi illorum virus omnia Reipublicæ membra pervasit. Nam quamdiu alterius salubritate adhuc aluntur , in morbum non languescunt. At illis pariter infectis , patescit in quanta pestiferum initium adoleverit mala. Illiusque corruptelâ in longum corpus istud morale , remanet enervatum.

R E L A T I O XXXVI.

Erigunt Politici diversorum Statuum Europæ in Parnasso Confessum considerandi Rationem Regis Gallie post Pacem Noviomagensem.

LOcuples jam est Parnasso Proventus Politicorum ex Imperio. Transmisit Aula Sereniss: & Potentiss: Electoris Brandenburgici Baronem de Suerin , Dominum de Somnitz , & Blaspiilium status Ministros. Hi ostentandi præsentiam & honores , quos gessere , cum beatissimi istius Imperii ministerio fruerentur , questi de artibus quibus Rex Gallie Pacem Noviomagi sanctissimis , ut putassent , vinculis constrictam audacter hodie cavilletur. Commovère Sereniss: Electorem Palatinum , Ducem Lottaringie , Episcopum Monasteriensem ut bis per septimanam motus discuterent istos. Placuit Concilium Apollini ; & audita conveniendi approbatione aggregarunt se prædictis Ministris , Principes de Montecuculi & Lobkowitz , Don Jean d' Autriche , Baro d' Isola aliarumque Regionum olim ministr : permissa unicuique auscultatione. An-
no

no 1681 initium extitit Concionis, & admirati omnes Regem Galliae absque damno ullius militis longius progressum in pace, quam tot nuperorum exercituum cæde. Occupatum Casale, urbem Germaniae pulcherrimam; Et Flandriam infinitas pacis queri infractiones. Nec ullum fore qui non haberet, quod repeteret. Unus ex assidentibus, non inaudita exerceri afferebat. Modum istum didicisse Gallos, quemadmodum multa alia, ab antiquis Hispanis, quibus pax fuisset opportunitas acquirendi; Hosq; recordaturos illius prudentiae adhuc, nisi maxima pecuniae egestas, machinationis prohiberet. Has enim cariores esse bello; esse tamen bello tutiores, quia si eluderentur, nihil terroris inde manere in exercitus; amissi vero praelii magnos esse effectus. Cæterum fuisse jam tum inter veteres, opinantes, plus interdum præstare arma procul habere; bellum ostentare, non inferre. Quia modicæ vires illa extorquerent invalidis quæ non sufficerent coadunatis copiis auxiliantium. Nam qui viribus non adeo pol-lerent, segniores esse ad arma conclamanda ob minas, quàm si hostem jam paterentur ditiones. Hinc proniores ad redimendum bellum exiguæ terræ jactura, quam totius Principatus vastatione. Quamvis præterea spes sit ex auxiliis vicinorum, neminem tamen sedem belli in sua optare Regione, cum nihil intersit an hostis, an amicus illam enervet. Minime itaque ex defectu intellectus, sed virium hodierna pati imperium & Hispanos. Ad incitas quidem Principes Germaniae, ut & imperatorem minime pervenisse. Sufficere principio, nec non continuationi; sed non parandæ ultimæ Victoriarum; maxime si semel funderentur. Hæc, inquit, callent Hostes, & quando exercitus nos conscribere vident, occurrunt obtesta-

tionibus, Arbitris; & pollicentur, si occupata retinere permetteretur, in mille se contentos fore annos. Sed non alia intentione, quam ut disjungant quos sciunt difficulter iterum uniri, & quos favente temporum transitu, sibi sperant conciliare. Nec talia proponere auderent nisi, quantum ob imbecillitatem Pacis simus studiosi, notum haberent. Postremo, prorumpentes tandem in bellum fidunt viribus, immensurabilibus thesauris ei circumvallatæ Regioni ubi castella imminent castellis, quorum una infelix obsidio totam Germaniam posset exanimare.

Examinatum quoque, An sincere demolitio Friburgi oblata, si Philippoburgum solo æquaretur. Mox omnes istud commercium Imperio maxime nocivum judicarunt, quia Philippoburgum unicum Munimentum, quod Suevos & ulteriora depopulatos avertere possit; & insulsum, si Manheimum adhuc restare dicatur. Nam Electorem Palatinum defensionis Sueviæ ruina propriæ regionis non invigilaturum, quod fieret si Gallis contrariaretur. Et quid si fœdera cum Gallo jungere cogeretur; Nul- lum præterea Germaniæ levamentum, si Friburgum Galli diruerent. Perinde enim fore si non obsisteret Gallis ac si ab iisdem retineretur. Nec Gallos sic ejici Germania, remanere Brisacum, Hinnigum, & Argentoratum; Et quæ nondum haberet, si necessaria putarentur, posse intercipi aut emi. Retinendum itaque esse Philippoburgum commune Franconiæ & adjacentium propugnaculum.

Prolabebantur deinde discursus in quæstionem, An imperio expediret, ut *Constantia* Gallis cederetur. Affirmantium fundamentum erat, Helvetiam quæ impræfens quiesceret, conjuncturam tunc arma
cum

cum imperio, si incendium sibi adeo appropinquare videret. Deinde & Bavariam tunc prospecturam instantia. Per eandem prudentiam Batavos obligasse Hispaniam, ut, dedito Mastricho Regi Galliarum, eidem bellum indixerit. Sed regerebant adhuc alii, *Dubium* adhuc esse Bavariæ Electorem, traditâ Gallis Constantiâ, in communionem posse redigi, quia Galli propiores tunc accederent Ditionibus imperatoriis, Suevisque, quàm Bavariæ. Amplexurum potius hac occasione laudatum Electorem Neutralitatem, cum viderit, Imperatorem & Suevos stare in armis.

Horum enim robore Bavariam per invitam licet sequelam una defensum iri. Quod Helvetios attineret, indubitatum esse opinionem, Libertatem perditum iri, si à Gallis subjugarentur. Sed an Libertatis amissione magnam jacturam sensuri sint incolæ (*Proceribus exceptis*) non videri. Quia nihil habentibus nihil adimi posset. Vitæ subsidia illis adhuc fore relinquenda. Non plura autem possidere Helvetios. Sal Gallicum, ut & vinum non metuere illos, obtrusurum Regem Galliarum, cum jam utrumque non habeant aliunde nisi ex Gallia, præprimis ex Burgundia. Nec denegaturos eosdem incolas suos Gallorum militiæ (Nam hoc Gallus ex Helvetiæ subjugatione sperare adhuc posset) quia per longos annos jam viginti mille Helvetios Rex non saltem aluerit; sed & licitum ipsi semper fuisset in illa Regione scribere supplementum. Cuncta ista pariter consideraturum Regem Galliarum, nec illos subjugaturus, qui subjugati non plus possint prodesse quam quantum illis frueretur impræsens; & quos invitos nunquam ob inaccessos montium saltus possit prohibere à rebellando. Excipiebatur

piebatur contra ista, si agnosceretur Proceres solummodo ægre laturos subjugationem Helvetiæ libertatis, ob amissionem scilicet authoritatis, considerandum, illos sic fore Gallo contrarios, qui Populi assensum haberent in Potestate. Deinde si Helvetiis nihil posset adimi, cur iidem exuissent Imperium Austriacum; Ad primum respondebatur, Proceres quidem multum in se habere momenti; sed non tunc, cum populus melioris informatione jam esset occupatus. Quot millia essent in Helvetia qui beneficiorum in Gallia acceptorum recordarentur, eademque recenserent aliis. Deinde & Procerum ardorem effervesce si placarentur. Enimvero quod Helvetia Austriacam ejecerit dominationem, non originaliter evenisse, quod Avaritiæ Austriacæ aut Tyrannidis per Præfectos exercitiæ fuissent pertæsi, sed quia inter Helvetios aliqui fuerint ambitiosi qui illam autoritatem concupiverint quam hætenus ibi habuerat Imperator. Prætextui vero fuisse sumpta ad conciliandum vulgum, quorum Austriaci accusarentur, & forte ad palliandam *rebellionem efficta*. Unicum adhuc regerebatur, verituros Helvetios ne Religionis Libertas Protestantibus, Rege dominante, interverteretur. Sed dictum contra, Hoc Galliæ Regem minimè facturum, quia non meliori remedio sciturus esset discerpere consensum, qui forte ad liberandum se imperio Galliæ (si durius haberentur) erumperet. Ad hæc nullam utilitatem ex Religionis ademptione venturam Regi, cum Cantones Protestantes nemini externorum essent fautori.

Inquirebant posthæc congregati in causas quæ Ducem Mantuanum persuadere possent ad vendendum Principatum Regi Galliæ, spretoque suo arbitrio

ut se subjiceret alieno, transeundo ad servitia Regis Christianissimi.

Creditum, id fieri ideo, quia desperaret Dux de viribus propriis & omnium Italiae Principum. Igitur vendere illum malle quod alias auferretur; & insinuare se victori, ne amisso Principatu in exilium abire cogeretur. Idemque ipsi videri, si Rex Galliae tantum quotannis daret stipendii quod ipsi ex redditibus proprii Principatus restaret suae laetitiae impendendum. Non ægre ipsum forte ferre, si curæ subditorum, fortalitiarum aliarumque Regnandi occupationum impofterum vacuus esset.

Ad hæc Ducem de Mantua jam pridem præfenti eventui studuisse videri, ante longa tempora arcto comitatu assuescendo. Solitum quippe ipsum fuisse commorari Venetiis vix octodecim Domesticis, adhibita ad Status consilia, Nobilium Venetorum deliberatione. Si enim Mantuæ habitaret, ludibrio fore advenis exiguitatem aulae. Venetiis vero cum summa nobilibus sit frugalitas, & residentes ibi Ambasciadores fastum octodecim ministrorum nunquam æmulentur, Ducem Mantuanum supra cæteros eminere.

Fuere deinde qui in confessu quodam probare auderent, male Regem Galliae saluti consulere Regni sui, *Reformatos* seu communiori appellatione *Huguenottos* ditionibus Imperii Gallici vi bonis & conscientiis illatâ eiiciendo. Considerandum, quanto damno steterit Hispanis Maurorum expulsio. Ditissimos Negotiantium abigi sic ex Gallia, nec non ingentem numerum Artificum, qui merces Gallicas illos docturi essent, qui ob illarum ignorantiam à Gallis superarentur. Eadem occasione Anglos & Batavos olim in conficiendis mercibus se-

Ficis nec non in pannificio fuisse instructos. Artifices enim, quos sævitia Ducum de Alva & de Parma ad fugiendum compulisset, ad Anglos & Batavos *commigrasse*. Ad hæc respondebatur à sententiæ isti refragantibus, *Regem* Galliæ gaudere jam opportunitate Huguenottos extirpandi, cum illi ad subsidiandum in præsens sint imbecilles, qui Huguenottis olim ad concitandos in Regno Galliaë motus adstitissent.

Jam vero minime id minandum Galliaë ex Reformatorum fuga, quod Hispanis evenerit abeuntibus Mauris. Nam ultra septingenta millia incolarum tunc perdidisse Hispaniam. Sed Galliam vix decimam partem absentia Reformatorum perdere. Cæterum longe aliam esse naturam Galliaë quam Hispaniaë uxoribus. Fœcunditatem Gallicam cito istud suppleturam detrimentum; At multò rariora esse puerperia inter Hispanas. Quod ad ditissimos spectaret Mercatorum, illos Religionem opum jacturam non redempturos. Nec timendum, Batavos Anglosque instructum iri peritiā fabricandi Gallica indumenta, admissione Gallorum Artificum. Nam longe aliam esse rationem temporum antiquorum & ætatis hodiernæ. Quia Batavi & Angli non minus cultus istius conficiendi essent periti quam Galli. Et licet Galli sint aliquantulum peritiores hinc in Belgium delati, Elegantias Gallicas possint imitari: Attamen considerandum, minimam partem exulum artem texendi tingendique callere; sed maxime esse futores, factores similisque opificii magistros. Deinde licet abirent quidam Textorum Tinctorumque; plures tamen in Gallia remanere qui commercia possent continuare.

Præterea vero temporibus Angliam Belgiumque pan-

pannificii penitus nullas habuisse officinas. Et offerentibus Flandriam tunc artificibus, neminem remansisse, qui fabricas illas potuisset continuare. Cæterum in eo peccare Regem Gallia quod libere emigrandi beneficium ipsis *denegaret*.

Peperit prædicta consideratio occasionem Inquirendi, An Rex Gallia permittendo Sorbonna assertionem, *Papam posse errare, Papam esse infra Concilium*, Papæ intendant everisionem. Arbitrati sunt congregati Regem Gallia omnino Authoritatis Papalis abolitionem in Provinciis suis moliri; & illius in locum constituturum Patriarcham seu Papam Provinciale exemplo Venetorum Moscorumque. Sed minime opinandum, Regem Gallia reliqua Christianismi Regna, liberata optare à Papa. Nam multa eundem posse in Regnis aliis, quod Papa ibi adhuc coleretur. Cæterum Patriarcham ideo Papæ præstare, quia ille dependeret à nutu Regis in in cujus ditionibus viveret. Nec Patriarchæ tantum inter subditos esse opinionis, ut eidem credant, cum illos à juramento, quo Principi essent obstricti, velit absolvere. Nec Regem posse fulmine Banni percutere. Et cuncta ista fluere, quod vulgus Patriarcham non crederet successorem S. Petri. Denique constituto Patriarcha facilius esse bona Ecclesiæ in seculum reducere, eademque Regno restituere, quam sub Papa.

Nuperrimis confessibus sequentia fuere tractata. Admirabantur quidam, Regem Gallia Hispanos laceffere quam plurimum Flandria infestatione; cum tamen exacte sciret, Hispanos unius milliaris amissionem in Catalonia plus æstimare, quam si in Flandria decem amitterentur. Et expeditiones in Catalonia ingentibus expensis Hispanos perage-

re, ob com meatum subvehendum sterilitati Regionis. His responsum, *Regem* Galliae in Flandria bellando uno ictu multas occidere muscas. Nam quo plura ibidem occuparet; eo propius ipsum accedere ad facilem victoriam ex Batavis, Regibus Occidentis, Germanisque tandem obtinendam. Et hæc operæ esse majora præmia, quam si in Catalonia vinceret, cum non ulterius possit penetrare, quam in sterilem Hispaniam. Nullas ibi esse vicinitates. At quoties in Flandria vinceret Gallus, toties vincendæ Germaniæ ipsum accedere propius. deniq; nec alia ex causa Regem Galliae nuper pressisse Cataloniam expugnatione Puicerdæ, Belgardique, quam animo causandi Hispanis majores *expensas*.

Dubitatum deinde, an Gallia bello navali apta sit exitura. Variâ tandem opinione se torquentibus, proposita fuit Epistola quam Peregrinator aliquis Sereniss. Electoris Brandenburgici Primo Ministro, *Dn. Frederico de Jena*, lustratis Galliae Portubus aliquando scripsisset. Sensus literarum sequens fuit.

P. P. Relictâ Lutetiâ, per Flandriam Dunkerkam adveni, utriusque Oceani Cataractam. Nul lum hic pretium portus est, sola situs Majestate navibus Belgarum imperat Dunkerka, quarum septingentas triginta octo bello præterito intercepisse gloriatur. Tangelo simili Africae specula adhuc indiget Monarcha Gallus, qua potitus, in divitias totius orbis dominabitur. Omni deinde Normanniæ littore peragrato visoque Portu Gratiae (*l'Haure de grace*) Rothomagum appuli, Parisiorum portum. Quicquid enim illecebrarum Lute tia invenit, illud opitulante Rothomago Anglis, Belgis, & Hamburgensibus remittit. Bretan niam

nam delatus , in portu Morlais , Anglis ob Tabacchi commercium comuni , rem omni expectatione vidi majorem. Turcæ enim naves , quas Anglis in confinio oræ *Plimuth* diripuerant , hic exponebant venales. Sciscitanti, unde tanta illis licentia , Turca respondit (Italicæ enim linguæ non rudis affirmabat , omnium Christianorum Linguis Navem suam esse refertam) in manu sibi esse commeatum , sigillo Regis munitum. Galli dedecori hujus fœderis honestando asserunt , Regem malitiam Turcarum in usum convertere suum , non aliter ac Deus malorum Spirituum. Cum enim nihilominus Christianis nocituri , præstare , quò ad hostes puniendos aut enervandos incitarentur. Novem abhinc milliaria distat *Brest* , totius Galliæ & forsitán Universi nobilissimus portus. De industria ipsum natura in Petris fodisse videtur , quò undique, cameræ instar montibus clausus à tempestate sit immunis. Quantocunque Maris æstu , triginta pedes aquæ remanent. Unde maximæ naves ante armamentaria instructæ , portum exire possunt non implorato à refluxu auxilio ; Et triginta pedibus aquæ semper restantibus , parum limi modico & exiguo refluxu invehitur. Nunquam quippe ultra tres pedes consueta portus altitudo augetur refluxu. Deerat olim Armamentariis exstruendis planities ; hodie vero Petræ Petardis adeo æquata , ut Armamentaria portum , Petræ vero cingant armamentaria. Non tanta quantam fama jactitat portus est Magnitudo ; Naves enim quas vidi universum occupaverant. Ora tamen (*La Rade*) trecentis navibus esset sufficiens ; at non secura. Summo quippe cum periculo littori alliduntur Petræo. In hoc portu jam magnam invincibilis istius classis vidi par-

Partem. Navium inchoatarum octo numerari ; Triginta tres , quæ jam exire poterant. Præcæteris vero insignes , *Le S. Philippe*, *La Reyne*, *Le belliqueux*, *Le Conte*, centum quævis armata tormentis. Omnibus tamen fortior *Le Soleil Royal*, navis ad incredibilem magnificentiam auro adornata. Nullum Luparæ majori luxuriat fulgoris opulentia conclave, quam hic Prætorium. Monstrabantur & levioris armaturæ Naves, quas Fregattas appellant quarum 16. Barquarum 8. Tartanarum 5. erant. Diverſarum operum officinæ mille reſonabant operariis. Illud Relatione non indignum, Gallos omnia ferme tormenta, quæ nuperum ſubmerſerat naufragium in Inſulis Americæ ex alto retraxiſſe. Vidi ea Breſti limo adhuc ſqualentia ; tormenta præprimis illa, quæ Richelii Cardinalis dignatus inſcriptione, **RATIO ULTIMA REGUM.** Breſto relicto *Bel-Iſle* petii. Palma terræ eſt. Creditur Dominus de Fouquet in ſpem ſedis illam triplici armaſſe Fortalitio ; & quo ſtationem navibus conderet ſubſidiaturis, quam toti Inſulæ negavit natura, portus etiam fodit initium. Sed hodie everſa omnia munimenta, obturatus lacus nihilque amplius remanſit munitum, quam exiguum illud quod *le Fort de l' Iſle* appellatur. Adeo ut Galli ſtupeant ipſi, quæ conſideratio Belgas incitaſſet ad Inſulæ nuperam, ſed infelicem invaſionem. Si tamen altis navibus apta eſſet recipiendis, urbem cui nomen *Vennes* Parlamenti Britanniæ hodie ſedem, & *Blavetum* (*fort Louiſ*) navibus obſidenti ſerviret ad opportuniffimum refugium. Utraque enim loca ſunt è regione : Et Blaveti munimenta à Julio Mazzarino Cardinale exſtructa æſtimantur impenetrabilia. Sed illis expugnatis
uſque

usque ad Parisios imbellia cuncta sunt & prona. Non multum abhinc Nannetes , *Nantes* , Liguri alluitur , commercio vini ex omni vicinia collecti celebres & Hamburgensibus notos. Inde ivi Rupellam , famosæ constantiæ monumentum.

Hic est Amphitheatrum in quo Sapientiæ Gallicæ Parentes Rohaneus & Richelius pro immortalitate nominis dimicarunt ; Ludovicus vero Rex pro firmando in perpetuum diademate. Mare æstu recedens dimidium milliare ficci prodit soli in quo evidentissime adhuc patescunt celebris illius aggeris fundamenta , quo vincula injecta Oceano gloria-
tur *Gramondus*. Æmulatus Richelius gloriam Alexandri Magni videtur qui pariter Tyrum junxit continenti. Sed maris impetus circa Rupellam , mansuetudinem fluvii habet , & quam labile opus fuerit Richelianum, primus post deditionem dies declaravit , ubi lenes illi fluctus totam prostraverunt molem. Magnum urbis ex immensa salis copia est nomen , quæ non expensis , uti à *St. Malo* : sed solius cæli munere beatur. Solis quippe calor ex aqua marina in dulce derivata solum liquoreque fontium temperata duodecim horarum intervallo non sal generat sed grana salis quo non sibi saltem, sed & toti Occidenti florens sufficit Gallia. Cæterum non pagus est hodie Rupella , quemadmodum libro 18. lætatus est Grammondus ; sed post excidium progressu temporis renata splendetque hodie opulentia civium fastigiisque Palatiorum. Plurima adhuc Incolarum pars Huguenottis absolvitur frunturque templo magnifico. In hac urbe vidi pyratas illos Afros quos in portu Morlais me vidisse supra memoravi. Tam sanctè habebantur ut ob convitiis Anglus cujus navem piraticâ direptam venū hic expo-

ponebant suspendendus fuisset, nisi precibus barbarorum exorati fuissent iudices. Dato deinde Præsidio Marsiliam terrestri itinere fuere conducti, Algeriam, patriam repetendi. Rupellæ proximus est portus *Rochefort*, Regis præsentis opus, non mercatura, sed solis belli navalis apparatibus insignis. Eadem hic quam Bresti rerum erat facies. Omnes laborabant officinæ. Numeravi viginti duas naves, sex Fregattas. Armamentorum & officinarum magnificentia si juxta Brestum ponatur, Rochefortum præponendum esset Bresto; At non idem portui decus. Bresti quippe mare implet portum: Rocheforti, *la Charante* flumen velocitatem, non profunditatem maris habens; unde naves non ante armamentaria, sed duo milliaria abhinc multarum perniciæ armantur. Rocheforto ulterius progressus Blagam, fortalitium quod ex alto fastigio Garonnæ fluminis Naves speculatur, attingi. Deinde Burdegalam. Locus commerciis abundat. Omnium quippe quæ dives gignit Languedocium olei, prunorum hic horreum est. Ditiora omnium vini commercia sunt; Et eo maxime, quod natale solum illud largiatur. Unumquodque vas quatuor tonnas continens, sex imperialium vectigal Regi parit. Naves plus quam centum ad merces onerandas appulsæ omnes Belgicæ & Hamburgensium erant. Anglia enim vino solummodo Burdegalensi vivere assueta quo Galliam enervet, illud suis prohibuit. Et revera fatente maxime publicano, cujus domo fruebar, plusquam quadraginta tonnarum auri damnum regiis redditibus singulis annis inde infertur. Sed rident hanc quantitatem Galli, collatione stupendi ex aliis proventus.

Visa Burdigalæ magnificentia, qua Hispaniarum

rum recens Regina ab incolis navibusque advena-
rum excepta, reliqui ad spectum tripudiorum Ocea-
ni quo per trecenta ad minimum milliaria hactenus
lætatus, Tolosamque perveni, Urbem amplam
& coctili contra morem Regionis structam latere;
sed quia commerciis destituta, inopem. Inde in
Cataloniam direxi cursum; qua reversus, cele-
bre maris Mediterranei cum Oceano in itinere con-
sideravi conjugium, & stupui. Audam flumen
quod in vicinia Narbonæ urbis Mari inglutitur,
Garumnæ adjungere olim tentaverant, proposito
rerum inani. Per marmora quippe & abruptas
montium fauces, progredientibus alveus erat fo-
diendus. Felicius res hodie Domino de Riquet suc-
cedit. Aqua ex Montibus Nigris effusa circa S. Fe-
riole muro montes amplectente colligitur, cujus
mamilla fossæ quæ Garumnæ mari annectunt, im-
plentur. Quæ conjunctio interdum Aqua montana,
interdum rivulis prorogatur; & ubi aqua non po-
test, ibi fossis tam diu continuatur, donec stagno
Capitis de Zette à Montspellio non multum distanti,
leni amne immergatur. In hoc lacu Canalis Por-
tus est. Conjunxit itaque Ludovicus mare Medi-
terraneum cum Oceano sed centum tonnis auri ad
minimum gloria redempta. Mare quidem operi
non favere videtur infinito fabulo implens portum;
sed continuo viginti trium Machinarum labori jam
cedere videtur. Postmodum Massiliam gavisus æ-
mœnitatibus Montsbelgi perveni. In urbem reci-
pitur Portus. Unde primo urbs, postea per alti Mon-
tes duobus quasi brachiis ipsum amplectuntur. Cor-
nua ingressus binis munimentis sunt armata non na-
vibus saltem, sed & urbi si recuperandæ libertati
meditari vellet minantibus. At securus tantum por-
tus

tus Massiliensis est , non profundus , plurimus enim paludibus hauritur. Unde Galerarum , seu Triremium levem altitudinem exigentium solummodo capax. Raris ab orbe nostro navibus aditur portus hic. Quis enim præter periculum Pyratarum Massiliam peteret locum remotissimum. Galliaë itaque sola facta videtur Massilia ; Omne quippe sericum quod ex Barbaria aliaque mercatura Orientis habet , opitulante hac recipit. Galeris præterea tantum aptus est ; Hinc si Massiliâ careret Gallia , Galeris abstinendum esset , quia Tulone nulla ipsis statio esse posset. Triginta vidi Galeras , totidemque adhuc ex armamentariis posse depromi gloriabantur. Armatae omnes erant. Triginta Mancipiorum millia agitabant remos : Nigritarum & Turcarum maxima pars Miserrimi exempla fati , & quorum durior apud Nos quam Nostratum apud illos est conditio. Nam non alia ex causa durior captivorum , ubique labori assuetorum , est conditio apud Astros quàm quod à Vino & foeminis prohibeantur. Cibus enim præbetur sufficiens , nec verberantur , uti communiter fama est ; Redderentur enim operis inutiles. Magnatibus itaque fors solummodo luctuosa. Vidi & Galerarum Ducem Dominum de Vivonne , illarumque Lieutenant Generalem le Chevalier de Noailles. Marchio de Sainle status maritimi Secretarius visitando Galliaë classem ad hæc loca delatus in honorem sui Galeram viginti horarum intervallo ædificatam sufficienterque armatam in altum evolare vidit. Cæterum non eadem Galerarum quam Navium est armatura. Hæ enim undique tormentis ardent. Galera ad summum octo gerit in Prora , ex qua fulminat in hostem. Nunquam Galera ostendit latera ;
quia

quia ibi nuda. Unde duæ Naviculæ fortissimam
viacunt Galeram. At navi par est : etiam maxi-
mæ. Tota enim navis ipsi patet : ipsa vero nil nisi
minimam sui monstrat partem. Adhæc navis alto se
credere potest : Galera quantum possibile, conti-
nenti adhæret, tempestatibus ob levitatem impar ;
Unde Oceanus galeris nullibi sulcatur ; ob ingen-
tes scilicet fluctuum impetus. Multa navi vela :
Galera vento quando utitur secundo, duobus volat,
quando contrario, remigat. Marsiliæ paulisper
immoratus ex conversatione Præfectorum elicui,
Maltham, peritiâ navali Gallos hodie potissimum
imbuere : huc enim paupertatem secundo - genitos
ablegare. Minime tamen dicebat laborare Galliam
inopiâ Nautarum qui ministeria navium, ut no-
titiam ventorum, dirigendi vela, & pyxidis Nauti-
cæ exacte non callerent. Accolæ enim Maris Me-
diterranei ut & Oceani abunde illius peritia esse in-
structos adeo ut Regi intra septimanam ultra viginti
millia Nautarum colligere absque ulla inquisitione
foret in expedito & communem imperitiæ formam
esse interpretandam de ignorantia compendiorum
itinerum & salvandi navem inter conflictus procel-
larum : Nec non tam certè inter continuos navium
motus tormenta explodendi. Ista enim nescire
Gallos, ut longis itineribus & bellis non exerci-
tos. Fatebatur igitur, optimum suis deesse. Rupta
Massiliæ stativa ad metam rapiebar portum *Tulon*.
Splendore armamentariorum æquat ; officina vero
fuloria cæteros superat portus. Viginti duas jam
habet naves, quinque Fregattas : *le Louis Royal* o-
mnium magnificentior est. Sed hic, nec non *le*
Soleil Royal vix regi possunt. Hinc vix exeunt ; sed
ornamenta solummodo portuum sunt. Primus ta-

men Messanam nuper vidit. Cæterum portus Tolonensis in se consideratus nullius momenti est. Ora secura ; at non commoda. Mare quippe tempestatibus intumescens naves, magis tamen adhuc ob levitatem, Galeras inundat : Sed effundere easdem potius in littus quam eidem allidere videtur. Oræ quippe Tulonensi non petreum littus, sed mollis obtenditur sabulo. Hinc difficulter refici navigia possunt, multo minus fabricari. At enim necessitas infectorum Autor molestiæ huic consulere docuit. Singulis navibus singulæ jam ædificantur domus, multa portæ relicta latitudine. Hic quasi in Camera sunt & datâ per canales subterraneos aquâ elevantur & exire quando libet possunt. Memorandum est, naves in omnibus portibus, Belgarum operâ ædificari, & quo major dictis fides, supremus navium Architector nomine *Hubach* rudimenta artis ex Anglia & Belgio hausisse dicitur. Consistit itaque Classis octuaginta quinque navibus 28. Fregattis, & ad totidem adhuc extruendas jam adesse omnes apparatus gloriantur, &c.

Tulone 1679. die 23. Novemb.

A. E.

R E-

RELATIO XXXVII.

Explorat Thomas Morus latens servi sui ingenium & , utrum simplices habere servos magis expediat quam callidos , disquiritur.

Servavit Thomæ Moro sua Virtus fere eandem dignitatem in Aula Parnassi qua splenduit penes Henricum VIII. Angliæ Regem. Status consiliarius hic est ; & quod maximum , Apollini percharus. Hinc ad ingentia ista Magnificentiæ & jactantiæ impendia non obligatus , sed juvandi nocendique potentiâ satis spectabilis. Non tamen sordide vivit ; sed fruitur communione ædium & mensæ cum Cardinale Polo. Duos alit currus , servosque quatuor , quorum duo egressum comitantur, alter conclavis vestiumque curam gerit , quartus ab Epistolis. Promeruit ultimus officium suum eo quod alios repellit , quia nempe credebatur ingenium simplex. Moris enim perpetuo fuit Moro, neminem prudentem & callidum assumere ad Secreta. Hinc cum callidæ indolis jam aliquoties in dicto Secretario animadverteret actiones ; quandoque vero hominem simplicem ipsum deprehenderet, subdole prudentem ipsum credidit , quia non bona intentione animus occultaretur. Veritatem itaque ingenii istius ita experiri conatur. Jubebat ipsum discursus observare convivantium aulicorum & explorari Arcana domestica. Ex Relationibus tunc colligebat , quantum perspicaciæ inesset indoli isti , opinando illum , qui prudentiam observare sciret alienam , non minus esse prudentem. Ita ri-

matus abdita naturæ servi Thomas Morus de mutando illo cogitavit ; & ne rumorem causaretur sinisterum , eundem Cardinali Volsæo permisit. Constat tamen ipsum Polo , contubernali suo revelasse causam abrogati Secretarii , admiranti , quod callidum virum servitio non opportunum judicasset, cum tamen peritiam speculandi , quo quilibet Aulicorum indigeret, in ipso cognovisset. Respondabat breviter Morus, *minus prudenter* adhiberi domesticos ad speculandum , quos quilibet timeret ; ad id officium deligendos qui non crederentur noti. Illos enim quorum Arcana per servos vellet elicere, pariter esse prudentes ; hinc suspecturos , & ad fallendum potius alterum , indicia fictorum agendorum remissuros. Nec se indigere speculatoribus, cum honestate & gratia Apollinis contra omnes factiones muniretur , suadere se tam dolosis quam sinceris Aulicis , ut sibi de astutis caverent servis, nisi perpetuo illorum servitiis minisque velint esse alligati. Conjuges enim liberos , amicos & servos esse illos , coram quibus Domini viverent solutius ; Aptiores itaque eosdem ad *proditionem*. Proponebat contra ista Polus ; *Quemlibet* quidem timere addictos alteri, hinc contra illum sua custodire Arcana ; sed initam amicitiam cuncta ista negligere , illâque custodiam sui intermitteri : Hinc speculationibus adhuc locum. At temeritatem esse, si quantumvis honestus & dilectus Minister sperneret vim factionum. *Nam*, inquit, More , si scires æmulos tuos aliqua de te sinistra delaturos ad Apollinem , non credo te in tempore non occupaturum ictum istum. Jam cuncta inimicorum meditamenta in id tandem desinunt , ut Principi sinistra de æmulo persuadeantur. Caterum si tanta tibi honestatis

statis est conscientia , quare metuis revelationes Secretarii ? Aut si vitia libidinis aut sorditiei ipsi sunt nota , scias non stupidum nec callidum illa reticere , nisi gratis illum tibi devinxis. At tu , qui tam sincero quam dolo aulico commendas simplicem familiam , non conrideas stupido facilius posse Arcana Domini elici quam prudenti. Nam hic si Domino devinctus Arcanis ejusdem occultandis studet ; nec alterius soporatur *amicitiâ*.

RELATIO XXXVIII.

Colloquium inter Paulum Apostolum & Numam Romanorum Regem in templo Iovis Feretrii. Consilia quæ dederit Apollo restituendi animis Christianorum Christianas Virtutes.

Convicit tandem Veritas fidei Christianæ Chinenfes , & dogmata illius magna ex parte amplexi sunt. At multo ardentius illam reverentur, quam orbis Europæus ; Et hoc , quia Novitas. Diverfos jam Ecclesiæ Romanæ tolerant Monachos , redditus quoque assignando tributarios , non prædiales. Sed Jesuitæ , (qui Chinam jam decipere volunt fraudibus Romanis , cum Europæ eadem nimium innotuerint) ipsis suspectantur , ut negotiorum appetentes , & inhiantes cunctis rebus. Promisere quidem isti Patres modestiam , & ejici se velle ditionibus , si Rex illam non experiretur ; allegantes , indigere recentem Religionem cultoribus , qui illam in animis novis foverent , eximerentque dubia. Sed neque his metum futurorum

ademerunt , palam respondente Chinenſium Imperatore , metuendum ne *Jefuitæ Chinenſibus oculos perfringerent , & illorum loco oculos immitterent Europæos , aut cœundo cum Chinenſium fæminis generari facerent Cyclopes*. Ad hoc vero ipſos ituros per interſtitia ; captaturos indolem futurorum Regum , à quo facile impetrarent , de quo mentionem impræſens facere non auderent. Ad hæc nunquam Principem ita curam acturum , ut ſubditi , ſanctitatis perſuaſione decepti , Jefuitis non largiantur. Accumulatis vero theſauris , prædia poſſe emere quæ ne donarentur eſſent prohibita. Tamdiu igitur illos fore modeſtos , uſque ad occaſionem incrementi. Quod ad docendam fidem , obviandumque Dubiis ſpectaret , illa peragi poſſe à minus periculofis Magiſtris. At convenirent inter ſe Jefuitæ , & unico volumine ex Sacris Literis perfectiſſime demonſtrarent, Jeſum Chriſtum illum eſſe , cujus adventui quadrarent , quæ de futuro Meſſia V. T. eſſent præmonita. Aut ſi propria tractui illi non ſufficeret acrimonia , Anglos adirent & exinde apportarent libros quibus iſti Theologi adeo prædicta demonſtraſſe dicerentur , ut nulla imo ne minima amplius iſti veritati inſtaret Controverſia. Hoc ſi præſtaretur inter fundamenta Regni librum illum ſe relaturum & ultimo ſupplicio poſthac omnes , propugnatae veritati Chriſtianæ fidei conſcriptos libros ſe prohibiturum. Nam veritate adventus Meſſiæ demonſtrata , nefas eſſe de aliis dubitare.

Cæterum Chinenſibus in Parnaffo commorantibus continua eſt converſatio cum Apoſtolis. *Confutius* ante aliquot dies convivio exceperat Paulum , inde cum domum tempore pomeridiano repeteret , per-

pervenit ad plateam , aquis fluminis *Hippocrene*,
 cujus inpræsens ingens est inundatio , stagnantem.
 Coactus igitur per Templum in quo Jupiter Fere-
 trius colitur à Romanis , ad plateam undis vacuum
 tendere. Sed ingressus Fanum conspicitur à Numa
 thura altaribus infundente. Precatur hic Senecam,
 forte adstantem , ut Apostolum discursu tamdiu
 attineret , donec ipse Sacris defungeretur. His
 peractis benevole Rex Paulum , visu antea non co-
 gnitum alloquitur , interrogatque de opinione Sa-
 crorum Jovis. Admonebat Apostolus , nulla Sa-
 crificia fuisse legitima , nisi in expectatione Re-
 demptoris Humanæ salutis. Post hujus adventum
 ista cessare ; & Majestatem Divinam non videri sed
 credendam sacro timore. Ligna ista , effigiesque
 non illorum esse Deos posse à quibus fabricarentur.
 Et si istis ceremoniis ulterius animam polluerent,
 expectare cultores infernum. Referebat adhuc
 Numa *non testaturas* historias Romanas , cultum
 imaginum à se esse institutum ; sed Plutarchum in
 Vita sua manifeste testari , Numam vetasse Roma-
 nis , Fidem erga venerandum Numen effectis ejus-
 dem juvare simulachris ; libamenta saltem se cultui
 Deorum destinasse. Attamen non arbitrandum es-
 se Paulo , ullas Gentes tam stupidas extitisse , ut
 sculptilia Deos crediderint , sed apud Arnobium
libro contra Gentes ita introduci Gentiles , *Neque*
nos æra , neque auri argentique materias quibus signa
confiunt , Deos esse & Religiosa arbitramur Numi-
na , sed eos ipsos colimus in effigiebus , quos credi-
mus esse in Celis.

Eodem præterea modo Deos coli & in templis
 Christianorum, aliis tantum sub vocabulis. Non ul-
 tra unum Deum agnovisse Gentium prudentes in

cordibus. Multitudinem excogitando , vulgi ingenio fuisse consultum. Æstimandam præterea Religionis præstantiam ex fructibus , seu virtutibus. His vero Ethnicos ad minimum *aquare Christianos*. Ad ultimum interrogabat Numa, *quid esset infernus*. Respondit ad ista Apostolus, *sive sub fide Numinis absentis coluissent statuas Ethnici, sive non* , sciendum Numæ , nullum Cultum extra fidem in Christum placare Deum. Extra quoque hanc , virtutum nullam esse efficaciam. Religionem itaque non ex fructibus æstimandam , sed ex fide in Christum. Hinc nec Turcis aliquod bonorum operum expectandum redhostimentum. Eaque Sacram dicere Scripturam. Infernum vero esse locum istum , in quo Plato , Seneca , Alexander , Cæsar omnesque alii æterno igne & tormentis *excruciarentur*. Habebat Numa adhuc quod contradiceret. Nolebat agnoscere S. Scripturam validam ad allegandum ; sed ex naturæ dictamine sibi petebat demonstrari , Gentilium virtutes ideo esse inanes , quia ex fide in Christum non manarent. Interim controversanti Apostolo accesserant aliqui Religionis Romanæ Monachi. Hi suadebant ut pro demonstranda Christianismi veritate modo diceret , *quia tot Martyribus esset confirmata*. Sed iratus his , jubebat Paulus , ut tacerent cum nugis istis ; Non sibi cum plebe rem esse , sed cum viris maximi judicii. Vitam pro ejurando Christo aliquos flocci quidem habuisse ; sed plurimos Martyres factos ad sequendum exemplum , quod tantis laudibus æstimaretur. Esse præterea istud argumentum petitionem Principii. Dicebat igitur , Sacram Scripturam ideo in controversiis cultus Divini esse Judicem ; Quia cultum ejus

ma-

maxime doceret præ omnibus aliis libris , absolutissimam Moraliū tradendo doctrinam. Et licet pariter Seneca aut Plato illa docere dicantur ; attamen dummodo penitus legerentur isti scriptores, palam futurum, in quanto deficerent ; *Nam Abnegationem sui ipsius* silere ; & bonorum operum magna jactitare merita ; quod tamen omne in Deo detraheret honorem , uti mox se probaturum. Ad hæc Senecam integro libro *de Providentia* approbare Autocheiriam præsertim *cap. ult.* ubi ita Deus introduceretur. *Si pugnare non vultis, licet fugere. Ideoque ex omnibus rebus , quas esse vobis necessarias volui , nihil feci facilius quam mori. Prono animam loco posui : trahitur. Attendite modo & videbitis, quam brevis ad Libertatem & expedita ducat via. Non certum ad hos ictus destinavi locum : quacunque pervium est. Ecquid erubescitis ; quod tam cito sit , timetis diu ?* Videte dicebat Apostolus, Divina ista , illa Moralia. Non Deus , sed Dæmon hac Doctrina fuisset exhibendus. Qui enim adversa amplius tolerare recusat, ille Deo obedire ultra ardentique studio, i. e. genuino, illum revereri detrectat. Postremo nec Plato nec Seneca alium in finem jussere virtutes quam ad elicienda officia erga Rempublicam. At Religioni Christianæ præcipua est cura homines docendi , quo cultu Deo satisfaciendum , *Fide scilicet , abnegatione sui ipsius , & tolerantia adversitatum.* Quæ cuncta tamen nemo commendavit Gentilium. Equidem imperantur & in Sacra Scriptura non minus quæ proximo , quæ Principi præstanda ; Sed jacto magis respectu ad gloriam Dei quam ad Reipublicæ utilitatem. Commodum ex obedientia Deo præstita deinde redundat per non quæsitam principa liter

consequentiam & ad Rempublicam. Nam cuncta quæ divina vetat Majestas suæ fieri gloriæ ; eadem & salutem contrariantur Reipublicæ ; si contravenitur. Saluti enim Reipublicæ nihil nocet quam Malitia. Talis vero , qualiscumque fit , & præceptis obstat *Divinis*. Restabat adhuc Apostolo , non Ethnicas virtutes sed fidem in Christum ab æterna salvare perniciem , ex lumine Naturæ demonstrandum. Illud his absolvit conclusionibus ; *Immensurabilem* Dei esse Majestatem dicebat ; immensurabilia esse beneficia quibus homines bearet. Immenso igitur & reverentia ac gratitudine illa esse promerenda. Utrumque fieri si charitate erga ipsum , homines Vitiorum dulcedine abstinere , seu si amplecterentur virtutem. Sed vero hominum Virtutes nunquam ad illam excrescere magnitudinem & perfectionem , ut debitum quo Deo obligati essent , plenissime exsolverent ; Immo commissionem unius peccati erga Deum infinitum , non nisi infinito dilui posse supplicio , cum peccatum sit violatio mandati , hanc esse illationem ignominie , ignominiam vero non aliter reparari , quam æquipollentiâ. Indubitabile itaque placando Numini infinito , infinitam esse impendendam satisfactionem. Huic vero sufficere meritum Theanthropi , ut æqualis. Christum vero esse Deum probari per S. Scripturam , cui ex ante proposita demonstratione , plenissima ad probandum Majestas ; & per miracula , ac *doctrinam Divinam*. Concesserat Numa mox in principio , Deum dari , dictante id ratione. Sed petebat ab Apostolo , ut ex Philosophia naturali demonstraret , dari Diabolum. Dicebat Apostolus , *Diabolum* dari , ex ratione non posse demonstrari.

Verum & absurde id exigi à Numa , non secus ac si probandum imperaretur , An ex lumine Naturæ demonstrari possit , Romam ab initio Reges habuisse. Nam non esse necessaria ista. Non alia vero Rationem ingenitam docere , quam quæ ex Natura rerum sequerentur. Jam vero dari Diabolum , scitu non esse necessarium ad Fidem ; sed sufficere , vitia pœna æterna punitum iri. Idque rationi consonum esse , supra dicta jam *probasse*. Rogabat jam Numa , ut causa exponeretur , cur Probis sceleratorum supplicia contingerent ; sceleratis vero ea , quæ Virtutum deberent esse congiaria. Respondebat Apostolus , *Homines* bene agendo illa facere ad quæ à Deo essent conducti. Servum vero nunquam ad honorarium Dominum habere obligatum præstita fideliter operâ ; sed sufficere si loris non ureretur. Sic proborum præmia esse quod inferni non fiant coloni. Hanc pietatis fore mercedem. Cæterum temerariam esse præsumptionum Virtutis & Malitiæ , quæ ex cultorum felicitate aut miseria *colligeretur*. Inficiabatur Numa postremò Resurrectionem Mortuorum ; nec illius assertionem Sacræ concessit Scripturæ , sed eandem pariter ex conformitate Rationis Humanæ rogabat demonstrari. Apostolus , indignando quod caliginem mentis Regiæ nondum *discusserit clarissima* Antecedentium informatio , non ultra admoveere eidem dignabatur curam , tanquam insanabili & animo non dubitandi , sed stupido. Verum miseratur deinde perituri , & feriarum precum sic pergit ; *Resurrectionem* corporis defuncti non magis ex Principiis naturæ ratiocinantis concludam , quam antea existentiam Diaboli. Nam utriusque nulla est necessitas. Quid enim interest,
an

an Præmia æternitatis in Spiritum conferantur, An in hominem. Sufficit igitur immortalitatem animæ suadere rationem. At hæc impiis ideo certissima extitura, quia peccata in infinitam Majestatem commissa, non nisi supplicio possunt vindicari æterno; Piis tamen illam deberi, refragari videtur Rationi, quia Servus pro opera impleti officii non præmium immensurabile, sed mercedem accipit; Christianus colendo pietatem servi munere defungitur; hinc protectione divina satis remuneratus. Sed vero considerans unà misericordiam divinam erga omnes homines quotidie prodeuntem, concludet æternitatem damnatis ex justitia Dei, Piis vero ex Benignitate portendi. Hæc quoad rationem humanam. Enimvero Ratio, Sacris literis illuminata dubia ridet humanitatis. His dictis finitum Colloquium. Apostolus tamen ægre tulit, objecta sibi vitia Christianorum, Ethnicorum labem excedentia; & quod Deos inter Christianos aliis sub vocabulis adhuc adorari dictum. Plenus igitur indignationis properat ad Christianismum, illumque severe increpat quod subditos suos ad tantum & tam crebrum Nefas prolabi pateretur. Invenerat Paulus Reginam lectioni Verborum Lutheri apud Sleidanum * incumbentem, ubi inter alia legerat, *quod in tantis copiis ad bellum erga Turcas euntibus vix quinque fortasse liceat reperire vere Christianos, & quod Turcis plerique sint deteriores.* Irritante & Paulo angorem, flectit se Christianissimus miserabili clamore ad omnes mundi Partes; proceditque postmodum ad Apollinem, rogandi Remedia erga malitiam Christianorum hodiernam. Non aliam medicinam commendavit Apollo quam

ut

* vid. Sleidan. de S. R. ad An. 1542. lib. 14.

ut Lutherus , Zuinglius , & Calvinus in auram revocarentur mortalem. Allegante Christianismo , *Viros* illos nunquam redituros in auram mortalem ; sed resuscitandos demum cum Genus humanum Religione non amplius habiturum esset opus. At si ita consilium Apollinis interpretari liceret , ut satietas novis Religionibus iterum sit excitanda , inde metui ne Reformatio tam care sit exitura quam *olim* , suavit Apollo , *ne* Novum Testamentum publicis concionibus amplius exponeretur sed Vetus ; non Evangelium. Peccati enim horrorem leniri , cum Peccatores certi fierent de remissione ; nec adeo impium credi , quod remissibile. Extendendas præterea actiones civiles ad delicta & crimina non tantum ; sed & ad *vitia*.

RELATIO XXXIX.

Publica respondet Cornelius Tacitus audientia dubiis ex operibus ipsius formatis.

MUltis de negotiis Apollo post reditum Verulamio , cui curam controvertentium abeundo commiserat , imperavit rationes reddendas. Præcæteris offendit , quod Aristotelem tot per secula Philosophiæ Principem Aselli Arefacti opprobrio traduci sua coram præsentia toleraverit. At Verulamius nunquam sibi id criminis impingi posse assebat ; Cartesium , Vanitatis & Impudicitiae publice ab Aristotele insimulatum , se non punire potuisse quod Asello arefacto retorserit. Habere potius Aristotelem quod sibi soli imputaret injurias elicitas

tas & ab inferiore illatas publico in judicio accusando. Sed illos qui auriculas ædibus ipsius affixerint in vanum se inquisivisse. His auditis Apollo publicis in comitiis Aristotelem per præconem declarari fecit infontem aselli arefacti, eademque Actis inferri. Expresse insuper professus, indigere & Philosophiam certis demonstrandi Principiis quo coërceretur licentia propriæ opinionis. Nam si uni- cuique ex se ratiocinari liceret, semper hærendum fore in Principiis; at his semel firmiter electis, ultra posse procedi. Hæc audiens Gassendus Cartesio assidenti dixit: *Eo usque vero progrediemur Aristotelem sectando, ut tandem nihil indagandum sit.*

Indignatus præterea & ignominia, qua Virgilius Malvezzi Cornelium Tacitum publico pariter in suggesto laceggerat. Excusabat ista Verulamius, quod in judicio inferiori peracta essent nec se præsi- dente. Malvezzi vero non alia objecisse Tacito quam ambitionem & plagium, Senecæ phrasibus & ingenio historias suas adornando commissum. Idque eundem infinitis exemplis probasse. Apollo petito Protocollo, & consideratis qualia Tacitus suæ impendisset defensioni, pronunciavit *ipsi* imbecillam accusationem gloriæ majoris fuisse occasionem. Cæ- terum Plagia in rebus Politicis non esse ignominiosa; sed illa aliena, qui sibi vindicare sciret, non minus prudentem esse quam alterum qui eadem prius usurpasset. Alienum namq; divinare ingenium difficilius esse quam proprium *ostendere*. Itaque Cornelius Tacitus nullis licet à tempore quo fato mortalitatis orbe excessit gavisus honoribus, nisi in (a) Lesbos in- faustis, post edita tamen extraordinariæ prudentiæ specimina, status Consiliarius non tantum, verum & ter-

(a) vid. Bocalin. 1. 29.

tertius à Verulamio constituitur. Jam terrorem potentiae Lipsio (b) Malvezzi accusatoribus aliisque æmulis incussit. Effecit tamen animi altitudo; ut ultionem meruerent, non experirentur; Nam tantæ excelsitatis jam compos pristinos inimicos non odio, multo minus vindicta dignatur. Hæc in humilibus. Sed an Justino qui Malvezzum ad accusationem stimulaverat, & cui celebris existimatio ac pariter magnificum in compensationem multiplicis Legationis instat officium, ignoscet, longior manifestatura est potentia. Namque flagrantiora odia inter æquales ob opinionem ignominiae; nec dedecet, sed necessaria est vindicta ad præveniendam quotidianam ludibria & audaciam aliorum; at vero turpis erga inferiorem omnis ultio, nec horum offensionem reputamus nobis adeo ignominiosam, cum à nemine honestorum talem aestimari sciamus. At cupiditas impunitatis mitigat ardorem injurias superiorum vindicandi. Hinc accidit ut utriusque ira paulatim defervescat. Cæterum contemnendis inimicis adeo studet Tacitus, ut cum de officio alicui irrogando hætenus actum, non contrariatus; nec commendavit merita Candidati, sed tantum admisit. Et talem se exhibet omnibus. Incitavit ista magnanimitas Taciti Justum Lipsium ad spem Reconciliationis & Clientelæ. Supplicabat, præmissa antea actorum excusatione veniam Visitationis & proponendi dubia quæ sibi ex Lectione historiarum ejusdem restarent. Nihil dixit Tacitus ad excusationem; alteri tamen desiderio se non defuturum pollicetur, licentia veniendi, tempori quod magis laboribus vacaret officii, & quod indicaturus, adstricta.

Enimvero ante quinque dies publica scriptura
omni-

(b) vid. Bocalin. l. 23.

omnibus Literatis indicavit gratum sibi fore, si concione in Palatio suo instituenda, dubiorum postularetur quæ forte ex operibus suis manassent. Omnium seculorum Politici advenerant, Christiani non minus quam Ethnici, adeo ut Lipsius multitudine Potentiorum aut quod Criticum solummodo ingenium propositionibus tantæ frequentiæ de tegere erubesceret, ab interrogando penitus excluderetur.

Requisitum primò, cur Tacitus Lib. 4. Cap. XLI *artibus Sejani attribuisse, quod Tiberius Capreas se in Insulam abdiderit*, dicendo, Sejanum, ne assiduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando facultatem præberet criminantibus, impulisse Tiberium ad procul Roma amœnis locis degendam vitam, cum tamen postea Cap: LVII confessus, id non Sejano impulari posse, quia post ipsius cædem sex adhuc annos Tiberius pari Secreto conjunxerit. Cur incredibilem igitur conjecturam scriptis inferuerit conscius meliorum. An illa de ingenio Tiberii præsumenda simplicitas, qua vix puer argueretur.

Caput responsionis Taciti erat, se non, quid fecerit Sejanus, scripsisse; sed quid alius facere posset, docuisse. Illamque artem se recommendare unicuique Historicorum. Nam non adeo Historiæ quam ejusdem usus scriptorem decere esse intentum. Ne credendum, Sejanum ausum instigare Tiberium ad excedendum, sed confirmasse saltem illuc inclinantem. Ista enim licere inclinantes, quæ non proponenda. Nec se calumniatum, sed avertisse, ne alii calumniarentur.

Istis contenti veram scire aiebant causam, quâ Tiberius permotus ut Roma excederet, relicto Se-

jano quem ad tantam potentiam evectum, fastigio Imperatorio suspicari debuisset aspiraturum, & magis, sciendo omnem Romam ob crudelitatem sibi infensam.

Cum, inquit Tacitus, historiæ conderem monumenta meæ, eram incertus ipse, quæ nescitis, testabiturque fluctuantem hac de re opinionem d. Caput: 57. Postmodum genuinam investigavi rationem. Tentamenta Sejani ideo non veritum Tiberium arbitror, cum ipsum populo Romano sciret infensum, quod aviditatem extirpandi domum Germanici ostenderet; Et quotidie cædibus senatorum sæviret. Cui nequitia ideo annuisse credo Tiberium, quò Sejanus odium incurreret illorum, quorum auxilio aut ad minimum silentio Domino debuisset insidiari. Nec mehercule Sejanus ab insidiis exsequendis alio metu impeditus fuit, quam quod de irata urbe desperaret. Nam novem Prætorianæ Cohortes tandem non suffecissent tot Legionibus Tiberio proximis & devinctis, & ad quos ut fugeret, jam paraverat, perceptâ Sejani perduellione naves. Nec in Senatoribus secuta erat Sejano fiducia, tanquam metus saltem amicitiam *testarentur*. Quam infensus autem quilibet extiterit Sejano, patuit, cum Casus ipsius evulgaretur.

Pervoluta deinde curiositas ad interrogandum, cur imperatores Romani humano generi imperantes, Magnitudinis adeo obliti, ut arbitrio se subjecerint Libertorum. Annon fidem excederet, furciferos & quibus non ultra æstimatio, quam ex pretio quo empti, ad illud potentia & favoris elevari potuisse, ut Imperatoribus aut terribiles aut intimi deinde extiterint. Ad ista Tacitus: *Immensam*
S Liber-

Libertorum potentiam in Aulis Cæsarum non inficior. Et lib. 13. cap. 27. Annal. sum confessus ex libertorum corpore Tribus, decurias, ministeria Magistratibus & sacerdotibus, cohortes etiam in urbe conscriptas & plurimis Equitum Romanorum plerisque senatoribus non aliunde tractam originem; adeo ut si separati fuissent libertini, manifestam fuisse penuriam ingenuorum. Enimvero minime credendum, animos fuisse ferviles, omnes qui bellis antiquis diducti in captivitatem. Sed ut hodie, intermixti erant gregarii nobilibus aut virtute; qui conditione per captivitatem erant serviles, animo autem adhuc ingenui. Hos postmodum commendatio Virtutum aut similitudo morum favori objiciebat Dominorum. Sed ista, quam valida sint ad provehendam fortunam, comprobant etiam eventus hodierni, quibus per multos annos scribas quindecim tonnis auri quotannis adspicimus locupletiores. Favoriti enim hodierni Exemplaria sunt Libertorum. Cæterum gratia Virtutis in nulla conditione *despicitur*.

Aggressa posthæc Concio lib. 2. cap. 3. Annal. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis ejus; quanquam societatis more externo in matrimonium regnumque, intentionem appositæ conjunctionis, *Quanquam*, rogando. Num conjectura inepta, si sorores aut consanguinitates aliæ, ad evitandam fraudem propinquorum aut diminutionem potentiæ in conjugium deductæ crederentur. *Non* eadem omnibus, inquit Tacitus, sunt indecora, Quod privatis interdicitur, Principibus permittit incrementum Reipublicæ. Conjugia sororum repugnant pudori; sed non necessitati. Alias quodnam genus humanum incestus foret insons? Accurate igitur
vestra

vestra opinio animum exploravit meum. Nec incitamentum suspicamini libidinis, quod Ptolomei, Cimo Atheniensis, sorrores; Artaxerxes* autem Atossam Filam, geminando pietatem amore, elegerint uxores. Perpenderunt scilicet isti Principes quantum Reipublicæ detrahendum, aut quanta pericula in illam vehenda per affinitates exteriorum. Itaque ipsi dotem lucrari voluerunt, qua forte elevandus gener aut *affinis*.

Erant quoque nescientes intellectum Verborum lib: 1. c: 1. Histor. *simul Veritas pluribus modis infracta, primum inscitia Reipublicæ ut aliena*. Querebatur Tacitus sortem Historiarum Galbæ & sequentium Principum, quod ab omnibus fere neglectæ fuerint commentariis. Aut si aliquis tandem iisdem se applicuisset, optima fuisse prætermissa non quod plana credita & perspicua; sed quia à Commentatore non intellecta. Ad quod probandum nihil esse validius, quam quod levissima potissimum & nemini difficilia tantummodo explicaverint. Quod præsentem spectaret propositionem, sciendum, Rempublicam Romanam, irrumpente Cæsarum potentia, *alienatam fuisse*, jure dici. Quia non negotia gubernandi uti pristinâ, uti pristinâ Regiminis forma, senatus populi que suffragiis tractata; sed ex arbitrio secreto & interdum unicâ conscientiâ præcipuas directas fuisse expeditiones. Hinc præclusam notitiam Arcanorum, historiasque falsas manasse in orbem, cum non nisi ex præsumptionibus aut incertæ famæ aurâ collectæ. Arcana namque Cæsarum contra illos potissimum tetendisse, qui eadem posteritati potuissent relinquere; Hinc contra eosdem custoditæ. Id se appellasse, inscitiam

S z

Rei-

* Plutarchus in Artaxerxe.

Reipublicæ , orbi vero hodierno intelligendam, *ignorantiam Cabinetti*. Objiciebatur Tacito , cur arcana Neronis, Agrippinæ, Burrhi, Senecæ aliorumque tam accurate peruestigaverit. Sed ad ista docuit, *facile* esse historiam inimicorum scribenti, arcana nosse. Nam si inimicus alterum subverterit, revelare eundem artes quibus petitus; & quas ipse opposuisset. Ministros quoque intereuntis aut cruciatibus aut spe ad arcanorum impelli professionem. Consilia etiam Claudii, Neronis, Ottonis, Vespasiani, non unius fuisse conscientia; sed ob imbecillitatem ingenii aut virium assumptos fuisse socios ad deliberandum. Nimis benigne præterea censeretur de plenitudine Historiarum suarum. Nam aliqua secretorum se prodidisse; sed exinde non arbitrandum, omnia acta sibi innotuisse. Ita Negotiorum ignaros potissimum seduci, ut omnia credant proposita, videndo aliqua subtiliter considerata. Plura forsitan & majora suam non attigisse *notitiam*.

Verba deinde Cap: 21. ej. Libri *Othoni compositis rebus nulla spes omne consilium in turbido, occasionem præbuere*, discutiendi rationem communis proverbii; *Ex aqua turbida quemlibet captare pisces*. Conclufum ideo id verum esse, quod pisces prohibente limo retia non viderent & anxii illa posse extorqueri, quibus nunquam assensi fuissent integri rebus.

Postremo referendum extitisse quosdam, qui ardentè supplicarent Tacitum ut mentem aperire dignaretur verborum quibus Lib. 4. c. 56. de Seneca judicaverit, sic sonantibus; *Seneca (qui finis omnium cum dominante sermonum)* grates agit. An inclinasset in consilium illius, qui in aula perpetuam se

se expertum felicitatem confessus, quod gratias egerit. Differuit ad ista Tacitus hunc in modum: *Non se docere voluisse*, dicebat, gratiarum actionis promiscuam in aula esse efficaciam; sed innuere, illam esse subsidium declinandi periculofam responsionem. Gratulari, dolorem adversitatum lenire caute solando, Grates, cognitionem erroris, & denique, ubi respondere anceps, silentium, licet simplicitatem sapere videantur ad minimum tamen non offendentes cum superiori esse discursus. Animadverterat, *inquit* Seneca, Neronem odium fallacibus velare, blanditiis, oscula & amplexus in speciem mentiri; Non obstante temporariae prudentiae juvenili ætate. Quibus si argute respondisset, extra dubium intempestivâ acrimoniâ iram Principis suscitasset; & si tacitus abiisset, minax interpretatus fuisset Nero silentium. At gratias agendo effugit ad minimum offensionem. Adeo utile verbis inanibus in aula conversando uti. Taliaque ante congressus præmeditanda. Nec nunc demum ista revelo; sed jam significata olim appositione verbi, cum *Dominante* i. e. cum Principe irato aut minante.

Ea quæ retuli levia nec Relationem adeo meruisse confiteor. Annuncianda tamen ideo duxi, quo levium occasione, quod multoties evenit, ea proponantur, quæ non vulgaria, nec observata ab aliis. Sunt hæc præludia Commentarii, ubi præcipua erit cura, rationes Doctrinarum Taciti enodandi; & variandi artificia per eandem doctrinam. Nam erubescendum Cardani, Bodini, Besoldi, Arnisæi allegatis centonibus construere commentarios, & deinde ad demonstrandam propriam curam, Exempla forte Hispanica aut Gallica aut Anglica arre-

tâ auriculâ adducere. Nam non profecto Tacitus suam decoravit historiam exquisitissima prudentia, intentione conservandi gesta Dominantium tot aliis jam illorum scriptoribus existentibus & ab eodem frequenter citatis; sed studio explicandi indolem Naturæ humanæ. Hanc si ex primis principiis deduxerit, non opus Lector habebit conformitate exemplorum; sed ipse jam idoneus erit, exempla ad edenda proponenda tamen & exempla; non vera tamen sed ficta. Dissimilia quoad circumstantias; paria tamen ob Rationem.

RELATIO XL.

Johannes Basilowitz Moscorum Monarcha avertendi à Posteritate famam Tyrannidis rogat consilia.

NON adversum modo Bisantio navigantibus hæteuus extitit iter; sed & omnes tristia verentur nova de damnis Naufragiorum. Partem jam prænunciavit Johannes Basilowitz Moscorum Imperator. Hic aliquandiu cum obstinacia Ventorum præliatus; desperando de vicissitudine, ora Amphipolis lambere coactus fuit, inde in continentem delatus per terrestria itinera pervenit in Phocidem & inde ad Parnassum. Nullum hic ipsi refugium, nisi ad compertam Elisabethæ Angliæ Reginae præsentiam. Huic explicat adventus causam & tam longinquæ viæ; intentionem scilicet infamiam crudelitatis apud orbem futurum præveniendi, & ut in collegium immortalium legeretur.

Magno ipsi fore patrocínio opus ad diluendam tam altè impressam opinionem monuit Elisabetha.

Se tamen scire quid agendum. Vivere in Parnasso Virum Hieronymum Cardanum magnæ prudentiæ opinione, qua & Neronem jam defenderit. Hunc pretio, quo indigeret, sibi conciliaret Moscorum Imperator; Et quod possibile ex eodem sperandum. Eveftigio Cardanus accersitur. Hic intellecto desiderio primum caufatus non sibi licere tam diu abesse taberna cui à Chinenfibus præpositus effet. Cupidine postmodum & neceffitate lucrandi bis mille Rublas cuicunque eventui promiffas; pollicetur Patrocinium, rogatâ unius horæ morâ ad studia deefnfionis famæ finiftræ, quæ vehementer obftitura. Quâ finita folus tendit ad Apollinem. Licitum Cardano, non impetrata prius gratiâ conclave intrare Apollinis. Itaque ingreffus falutataque debito more Majestate nova infolita fecit fperari ob raram aliàs comparitionem & derelictionem mercaturæ. Sed proponebat caufam adventus; purgando præterea quæ felici fuffeffui refragatura verebatur. *Basilovidem*, dicebat, Tyrannidis effe accusatum ex pari ignorantia & iniquitate, qua plurimi alii Principes.

Effe Tyrannum non qui fingulos fubverteret; fed qui excidio Reipublicæ flagraret univerfæ. Primò neminem lætatum, nifi infaniæ intervalla habentem. Sic Caligulæ crudelitatem furori, imputandum, cum referente Iosepho lib. 19. Cap. 2. Antiquit. Judaic. philtro Cæfariæ uxoris alienatione mentis affectus. Imo & Tiberium delirii fuiiffe infimulatum, Dionem Caffium in vita attestari. Extra hæc fi aliqui crudelitatis fama laborarent, ortam eandem ex infelicitate Principatus Rebelliones cumulante; aut quod Reipublicæ noxii exilio afflicti. Quemlibet enim commodi fui culpæ ever-

forem. Ultimum nullius Gentis Principem optasse, incendendo licet metropolin, si excidium inde Reipublicæ toti non imminere certum. Itaque se opinari, nunquam extitisse Tyrannos, sed Herculem illos hoc nomine primum appellasse quibus iustiori prætextu bellum inferre nescivisset. Et populos Rerum publicarum libertati, multa licet ex parte imaginariæ, assuetos, ob peccata quæ in privatis multa aut exilio vindicabantur Tyrannidis suscepisse querimoniam quam accendissent Senatores veteri authoritate jam extrusi. Senatores vero deletis dominantibus, ad reddendum Regni nomen omni execrabile posteritati, hoc artificio illorum damnasse memoriam quo comparatione veteris præsens gubernatio beatior videretur. Id in Græcia expulsionem Tyrannorum evenisse; & Romæ exilio Tarquinii, nec non extinguente Senatum Julio. Post illa tempora obmutuisse Tyranni vocabulum, non quod Principes facti meliores, sed quid communes Imperantes, & Reipublicæ ubique extinctæ, quarum continentia perstringerentur Principes. At si operæ pretium esset, inventurum se in Galliæ, Hispaniæ, Angliæque aliorum Regnorum Principes quorum collatione Tiberius, Nero, Vitellius, Nabis exempla essent pietatis & temperantiæ. Et paucos fore Principes in quibus subalterna Vitiorum & Virtutum consideratio non inventura esset Tyrannos *probosque*. Ad prædicta magis adhuc explicanda adducebat Cardanus, Augustum nulla Tyrannidis laborare fama, non quod innocentior extiterit: sed quod nullos occiderit Senatores. Vitia enim demerentis non *taxari*.

Non displicuerat Apollini nova opinio; sed inter audiendum miratus erat impudentiam Viri negotia

gotia tam ambiguae causae suscipientis. Deinde blandimentum praemii audacem fecisse paupertatem Cardani conjectando, noluit exprobrare injustitiam causae. Sed responsum simpliciter, *Dedecoris* famam esse Universalem qua Basilowitz male oleret. Abstinendum vero consortio infamatorum, rumore licet calumniante. In eligenda enim Conversatione observandum non qualis quis esset, sed qualis à plurimis haberetur. Idque non minus in malae, quam in bonae famae *incertitudine*. His auditis, revertitur Cardanus ad Basilovidem initam nuncians operam hinc de honestando nomine consilium se non petere ausum. Sed hoc non obstante bono esse animo adhortatur. Restare sibi consilia, quorum executione Nomen Basilovidis non minus egregium & immortale fieri posset, quam si aeternitatem, Apollinis concessione affecutus. Privatis, cruditione, opibus, aut gestis honoribus conspicuis, transacta turpitudinis rumore vitam restare remedium impediendi ne sinistri fama ad posteros grassaretur, si Lutherani Reformati & hi se applicent Catholicis; & vice versa. Nam quemlibet defendere transfugam. Sed Principibus novae Religionis introductionem ancipitem esse.

Et licet Jesuitis in Muscoviam concederetur ingressus ut vitam Basilovidis Historiarum monumentis defenderent, & quo postmodum illorum expulsoris infamiae Basilovidi ut institutori famam causaretur Sanctitatis; Attamen nec minus illud carere periculo. Suadere se itaque ut Moscorum Monarcha magnis sibi devinceret stipendiis externos scriptores illisque committeret quam politice & omni laudum Encomio Acta vitae suae consignan-

di ; lingua Latina quidem. Eligeret præprimis Anglos & Germanos , quibus ideo creditum iri, quod Basilidi cum istis gentibus fuisset negotium, hinc notitiam gestorum ipsos habuisse. Hoc vero effectu fore facillimum, cum ubique calami sint venales. Ita futurum ut sequens ætas Basilevidem Regium officium exacte implevisse esset iudicatura. Nam posteritatem non quæ gesta , sed quæ scripta scire.

R E L A T I O XLI.

Blasphemat Diogenes Cynicus in Fæminas. Luxatur deinde patibulo trochleato ab iisdem.

ADduxere Mercatores Chineses suæ Nationis pictores. Hi tam perfecte formas rerum & personarum imitari sciunt , ut non figuras sed substantiam crederes exhiberi. Utuntur ad opera ista avium plumis ; quas tam varii habent coloris, quam nos pigmenta. Has deinde tam diu in tabula aut linteo glutine non subito durescente illinito dirigunt , donec simillimæ prodeant species. Nam corrigi possunt defectus , cum facilius plumæ mutantur , quam colores. Multi prætulerunt inventionem illam modo Nostratum. Et suasere Chinesibus ut umbræ dispensationem , cujus Notitia adhuc laboraret , ab Europæis addicerent. Detrectarunt institutionem Europæi veluti suæ operæ interitum ; fuere tamen magni viri quorum disciplina peregrini isti fuerunt eruditi. Sed jam expoliti , minimam effigiem infra centum Coronas vendere nolunt. Modus quidem pretio autoritate publi-

blica statutus ; sed operari ultra recusarunt scientes , non eligi posse Europæas ob inscitiam glutinis & defectum plumarum. Itaque reculti Chineses , & immensitas pretii occasionem monstravit Ambitioni. Nam certant inter se opulenti, quis carius emere possit. Julius Mazzarinus Emblemata Prudentiæ forma mulieris tubo propinqua & remota considerantis , expressæ , quadringentis Coronis comparavit. Acciderat vero ut Emptor imaginem aliquandiu penes venditorem relinqueret expositam ; non dubium quin animo jactandi impensam. Conspiciebat illam Diogenes Cynicus ; sed tanto furore eidem irascebatur , ut Tabulam confregerit. Oritur mox consternatio & rumor ; damnumque tulit emptor ut Dominus. Accusatur Cynicus & quæ pro defensione attulit, hæc fuere. *Ineptum* , inquit , fuit ingenium quod Prudentiam formâ sceminæ Tubo longinqua præmetientis simulandam censuit. Separantur à Viris sceminæ , quod cogitationes non immittant in futurum , nec quis præsentium consiliorum ultimus tandem futurus sit effectus. Cæterum sapientiæ muliebris hæc sunt artificia : Intelligere qua ratione caput sanctificandum marito , & modum conciliandi tandem aliis amores ; Quantâ fortunâ cumulaverint Maritos ; & quid idem timeat, si Cupidinibus uxoriis adversetur. Irrationabilem aut intempestivam parsimoniam. Sciunt tamen & uti occasionibus ; sed illas parare non sapiunt. Casum felicem sibi adscribere ; adversa imputare Marito , aut si convincuntur , errorem excusare communi gentis imbecillitate ; interim tamen malitia uti ; & robora ultra virilia gloriari, ante necessitatem eadem eventu probandi. Quantum
de-

denique insipientiæ vestis contexerit fœminea , si virili illam *induetis* , *apparebit*.

Convitiabatur ulterius , quod annunciare prohibet Reverentia erga Sexum. Cæterum monebant Judices , Diogenem Patrocinio illius , quod non deductum esset in iudicium , studuisse ; agi jam de excusanda malitia & de damno resarciendo. Condemnatur igitur in restitutionem pretii damni dati & quo petulantia unà puniretur ; iussus reus, mendicatione pecuniam istam colligere. Ille irreverenter tractabat Judices & inter alia dicebat , id dedecere gravitatem professionis suæ; nec unquam Cynicum tali ignaviæ assensisse ; jurabat per inferos se non fore primum ; & his aufugit iudicio. Sed retractus custodibus & pro ferocia in iudices commissa ad horrendum damnatus carcerem ; ubi licet consortio murium alias assueverit , adeo tamen afficiebatur ut Alexandrum Magnum supplicatione per Deum immortalem precatus ad pecuniam Mazzarino solvendam. Quo impetrato , includitur ad luendum adhuc delictum in Judices , custodiæ urbanæ , plateas prospectanti. Hic carcerem solabatur audacter prætereuntes vituperando. Maxime Philosophum Aristippum , & Mazarinum ; in quem ultimum levissima erat injuria , cum *Rusticus Italicus* appallaretur. Restituitur deinde in Libertatem. Sed eodem die ad atrocissima vincula reductus ob recensendum crimen. Acriter Philosophus Aristippus ante sex forte septimanas ab Apolline ob hallucinationem aliquam increpatus erat. Quod compertus Diogenes atra malitia conficit Pasquillum in Apollinem , illumque publice solita suspendit columna. Ita vero dispensatus erat libellus iste ut non aperte quidem ; non tamen penitus ob-

obscurè potuerat colligi, Aristippum illius esse Autorem. Ad torturam non sufficiebant indicia; Itaque juramenti obtestatione iudicio liberatus. At enim Diogenes carcere dimissus & veniens ad villam ubi Manem servum suum ad curam Dolii reliquerat; & invento Dolio aliquod circulis lacero, male verberibus mulctat famulum. Hic plenus ultione tendit ad Aristippum & Dominum claris indiciis se convicturum nuperi libelli, pollicetur. Apollo ipse mancipii iniit examen. Et fidem fecit exhibendo particulam chartæ, quam Diogenes folio abscidisse, ex instituta combinatione clarescebat. Applicandus itaque erat abnegans torturæ. Sed veriti Iudices ne obstinatio sectæ rigorem quantumcunque aspernaretur, instrumento aliquo Chinesi (quod nullam vim infert corpori sed articulos digitorum torquet) horrendo dolore ipsum ad confitendum adegere. Confesso non acrius infligi posse supplicium creditum, quam si fœminis traderetur excrucians. His non obstitit pudor quo Cynicum ad Patibulum traherent trochleatum, & colligatis retrorsum pugnis calcibusque fune ipsum attollerent in altum. Fluctuabat jam in aëre Cynicum animal; & inter innumerabiles spectatores lixæ & equifones Philosophi Aristippi Tubo spiculas jacularantur in pendentem. Quinquies attollebatur & cum impetu decidebat; nihil tamen artuum dolor movebat nec acclamations fœminarum, an patibulum bonos non portaret fructus, interrogantium. Imo illudebat illudentes. His intellectis pronunciavit Apollo Diogenem indignum ordine Virtuosorum. Non enim esse Virtutem, quæ ignominia ob scelera inflictæ esset impenetrabilis.

RELATIO XLII.

*Docetur Syndicus aliquis ex Insula Lemnos quid
agendum, ne ob ignorantiam juris civilis, ve-
xetur ludibriis.*

NUnquam magnâ aliquâ famâ Lemnii pulsave-
re Parnassum à tempore , quò contra steri-
litem Terræ uxorumque * ab Apolline remedia
petierunt. Nuper tamen exinde comparuit , qui
de exiguitate propriæ Eruditionis quereretur. Stu-
pebant virtuosi raritatem confessionis , cum quili-
bet ex orbe ad Parnassum accedens de granditate
Eruditionis ad obtinendam receptionem gloriatur.
Fatebatur is advena , obtigisse sibi inter suos Syn-
dici officium ad invigilandum opportunitati civita-
tis & tractationi causarum forensium. Priori debito
sufficere dona naturæ ; sed ultimum se ignorare ,
quia ex evolutione Legum non exigua ejus pars pro-
veniret. Timere se itaque judicia interna assiden-
tium Consulium & Senatorum quibus partim de-
fectus jam cognitus esset ; omnibus vero idem
quotidianâ imperitiâ patefieret. Horum discursus
resciturum vulgus ; exinde sibi vilipendium fore
universale. Supplicare se proinde Doctrinæ Largi-
torem , Principem Heliconis , ut debitam juris
impertiret notitiam. Apollo supplicanti hæc re-
spondit : *Suprema* , inquit , in aula aut in Sena-
tu eminenti dignitate magnificum , si Dotes inge-
nii supra fortunam gerat. At inferiori id anceps ; &
salubrius , si deficiat , quam si excedere videat-
tur. Nam ultimum invidiam irritat ; illis vero par-

parcitur ut Miseris , dummodo magnam aptitudinem ambitione æquare non nitantur. Hinc commendandum Secretariis & omnibus , qui ingenium exhibere Superiori quotidie obstringuntur , ut de industria *leviter* allucinentur , quo superiori excellentiam correctione testandi fiat occasio. Tu quoque quisnam es mortalium (*nam tacuit advena patriam , donec post decursum aliquot dierum ex incuriâ Epistolarum detegeretur*) habes potius quod læteris de opportunitate , quam ut timeas ex ignorantia Juris irrisiones. Cum disceptatio ad judicium defertur , nullibi adeo maturantur judicia , ut post propositionem litis statim feratur sententia. Concilies itaque tibi unum ex Consulibus ut cum eodem deliberes de justitia causæ ante pronunciamdam sententiam. Sic amicum habebis & defensorem. Nam cum ventum in judicium rationibus tuis ille astipulabitur , ut propriæ opinioni. Si Consul non minus indoctus sit , alii te applies qui forte degit in civitate. Talis si desit , aliunde quispiam accersendus. Hunc in familiam referas. Hic te docebit ferendam sententiam. Si vero contingat ut ab aliis perstringaris , patere illud , & oblique te confitearis tenuitatis non infontem , Neminem ultra Dotes naturæ sapere posse allegando. Sic desistent. Nam imbecillitatis propria confessio inducit ad miserandum. Omnis enim contemptus intentione alterum suppressendi animatur. Se vero jam submittit , qui errorem agnoscit. Sed ita liberatus adeas amicos tuos , æquales Eruditionis , quorum inter tuos non erit penuria , cum terra quævis ignorantium sit fœcunda ; Nam ingenium humanum à labore ad ignaviam ubique est proclive & in omni regione inepti aut infideles magistri.

Apud

Apud hos accuses irrisorem. Favere tibi sic incipient ut consorti & eadem sibi ob parilis stupiditatis conscientiam esse objecta indignabuntur. Sic metus inimicitarum reliquos deterrebit. Namque estimationis parandæ duo sunt fundamenta, juvandi scilicet nocendique potentia. Hæc insatiabiliter in Vita humana ut quærantur opus. Omnium quippe Mortalium indoles vergit in Magnificentiam sui, & vilipendium proximi.

Malitiam hanc deterrituram æstimationem alienæ Virtutis, minime credas. Revocanda itaque ambitiosa ista humanitas ad officia sui propositione damni & lucri, firmissimis ad omne commercium vinculis, imo unicis. Utraque jam habes intra manus; Quid igitur times, Syndice. Placide præterea compella cives; & quando visitaveris eosdem, juxta colloca, pocula præbe. Lauda filios, consanguineos, vivendique rationem. Et si eruditionis famam dare nequis, Humanitatis sparge. Amantiores sumus, dum demeremur, quam studuisse. Denique si prudenter inter conversandum scis ratiocinari, defectum jurisprudentiæ nemo exprobrabit.

Etenim si aliqui sint in civitate à corpore Senatus exclusi, qui ex te nihil sperant nec metuunt, horum primo fugias conversationem. Nam contra injurias verbales maxima opportunitas est, non adesse. Porro devincias tibi potentissimum Aulæ Ministrorum, quò illum metuant qui te non verentur.

RELATIO XLIII.

Afferit Cneus Piso interfector Germanici, cautiones Politicas languescere in calamitate.

MUltum dedit Negotii Criticis & aliis, quibus pariter stupida sunt ingenia, inquisitio Causæ, quod Tiberius Cæsar Cneum Pisonem condemnari sit passus, cum tamen facinus clanculum jussisset in scriptis: Et cur ipse Piso exhibitione mandati, quod habuisset in manibus, ab exitio se vindicare neglexerit.

Cura noscendi Arcanum eo excrevit, ut ipsum adierint Pisonem suburbia Parnassi incolentem; minime vero numerum Virtuolorum. Exposuere desideria prædicta; mirantes insuper, quod ob ferociam & sine dubio etiam ob Ingenium ad opprimendum Germanicum delectus, in id simplicitatis pervenerit, ut per vana promissa Sejani abstractus à confessione Cæsarii Mandati.

At Piso, prohibuisse Tiberio miserationem metum, respondit, quem dedissent, vindictam in occisorem Germanici, cum rabie postulantes. Concepisse populum Romanum de Germanico spem recuperandæ libertatis; hinc tracturum Tiberium in sceleris conscientiam, si amici communis necem ulcisci tergiversatus fuisset. Et Tiberium tantum sibi timuisse de applausu isto populari, ut donec Germanicus superfuerit, virtutes à natura non datas finxerit, ne imperium sibi ademptum offerretur Germanico: Et eo maxime, cum ex statuto Augusti morti Tiberii surrogandus.

Cæterum arguor, inquit, simplicitatis ab ingenii

genii humani imperitis, quod non rejecerit delictum in mandantem quod crediderim Sejano, impunitatem ex occulto favore Cæsaris promittenti. At enim creditis - ne subsidium causæ conciliatum fuisse meæ, si Tiberio Scripturam objecissem qui eandem inficiari potuisset. Indicium quidem Veritatis præbuisset occulta Tiberii inimicitia erga Germanicum in præjudicium propriæ sobolis successorum, & quia semper invisus dominantibus quisque proximus destinatur; sed eadem me ad mendacium animasse, idem allegaturus fuisset. Aut an creditis populum absoluturum fuisse occisorem Germanici, quod Imperatori paruisset. Itaque spe & metu suspensus, cur mirum quod liberationem ostendenti me applicuerim. Non igitur deceptus sum; sciveram nempe in lubrico me agere.

Sed impotens eram securioris; in simili articulo, quemcunque prudentem comprehenderit fortuna, à calonibus & lixis superabitur; manifestissimum, & quod coram videt, non sciet declinare periculum. Non seducitur tunc, sed cogitur.

Jam vero erga Vires præsentis & vibrantes res imbecillis est nuda prudentia. At animi defectum mihi exprobratis. Quis quæso rebus perditis generositatem mentis non remittit? Tunc magni profecto fiunt armenta Leones. Desperatio enim, abeunte fortuna animo, occupat animum infelicitis. Elevatio vero animi, genus Spei est.

RELATIO XLIV.

De indole Legatorum Principis Negraponti.

Pisistratus Atheniensis longos non modo, sed & claros natalibus complexus est Majores. Ipsi à Patre non alia hæreditas, quam corporis animique altitudo & magnum ingenium. Ultimum parum utile fuit nondum gerenti officium. Itaque arbitrando primordia à fortuna concedi, progressui demum opus esse consilium, illam in castris invocare instituit. Et stimulantibus prosapiâ ac paupertate audaciam, post biennale stipendium Centurio factus majore fastigio adspiravit prudentiâ. Omnia hercule tam provide dirigebat ut optimum consilia mererentur eventum. Sed consulebat proprio infortunio; sua non modo, sed Reipublicæ jactura. In bello quippe contra Persas quo nunc quoque invadebantur Athenienses sexcentos regens milites, improvisis hostium irruptionibus crebro diminuebatur. Et ipse Autor existeret amissionis, improspere, non imprudenter tamen excurrendo. Supplebat copias suo, uti mores Atheniensium jam volunt sumptu. Commisso tandem inter utrumque hostem magno prælio capitur Pisistratus; Sed felici adversitate. In Persidem quippe transmissus patrocicante fortuna, libertatem, & Regis gratiam, brevi acquisivit. Habuissetque officium Militare nisi metus à fortuna inter Athenienses illud dissuasisset. Præficitur ergo negotiis casui non subjacentibus, seu, factus Munimentorum superintendens. Sed arduum erat ambitioso ingenio, inhibere judicium, æstimandi actiones Ministrorum aulæ. Mox igitur Potentum

odiis flagravit, quæ innoxia quidem aliquandiu, donec gratia Principis protegeretur. Tandem flexa & hæc, ut ad obeundam in Parnasso Legationem ablegaretur. Supergressa tamen prudentia Pisistrati molimenta Oforum. Callebat namque in Parnassum delatus, quantum Apollini sit considerationis pro Rege Persarum, cunctaque libita se exercere posse. Incipit igitur discordias cum Virtuosis veluti ob tuendam Regis suæ dignitatem, quam querebatur lædi. Quales cum ad Apollinem quoque extenderet, brevi præsentia ejus hic adeo pertæsus ut Regi Persarum mutationem Ministri annuntiaret. Ex voto hæc & industria fiebant Pisistrati. Itaque in Persidem reversus offensionum rationes non dedit sed amatus ultra pristinam tanquam Regiæ Assertor Majestatis. Insuper deinde sanctiori Consilio, si faustis suasionum successibus ad Primam inter Ministros Potentiam ire videbatur nisi properans fortuna tempestate inopina fuisset concussa. Erat inter Regias pellices Arsinoë, quam Rex insufficienter deperibat. Hæc inhiando potentiori, Pisistratum amare incipit. Non inopportunum id judicabat Pisistratus, monuit tantum Arsinoem ne ipsum protegeret apud Regem, sed miraretur saltem infidelitatem; absque tamen odii augmento. Cuncta deinde sibi revelaret. Iubebat cautiones istas summum periculum, si detegerentur libidines. Id autem evenisset, si suspicacem alias Regis animum benevolentiam excitasset Arsinoë. Timuit quippe Regem, Anxium amoris sui ob impotentia conscientiam, quodcunque indicium amplexurum.

Certiores faciebat Arsinoë amantem omnium, quæ inimici de ipso apud Regem criminarentur. Interim agendum ipsi erat circumspectione, ne refusing

tando meliori exemplo clanculum sibi objecta ab inimicis, proderet indicium Arsinoë, quæ sola, Pisistrato aperte non inimica, illa propalasse credita fuisset.

Sed vero commercium cum Arsinoë Pisistratus caute moderare non sciverat, ut suspiciones minimas effugere potuisset Regis, prudentia consilia imprudenter applicante Arsinoë. Itaque satiatur Rex amore pellicis & Pisistrati, veneno perimit Arsinoem; Pisistratum vero, extra datam suspensionem jactantiâ consiliorum adhuc gravem causando *apertius* crimen, dimovit ex aula. Tenuis exilio in opibus erat fiducia, cum plurima conservandæ potentiae causa alendo Arsinoem & speculatores absumpta, & raris coram Rege prudente corruptionibus.

Confugit tandem ad Principem Negraponti, ingentibus beneficiis cum adhuc floreret sibi devinctum. Dubius hic erat in recipiendo, quem tantus Rex & Confœderatus abegisset, donec consensum Regis istius intelligeret, lætantis Ministrum arcuorum suæ conscium aulæ, non aufugisse ad Potentio-rem. Itaque admittitur. Sed considerantibus hic ministris actum esse de sua authoritate, si prudentior introduceretur, eidem propugnandæ sic consuluerunt. Videbant Pisistratum æquando aut superando prudentiam Principis, eundem offendere. Adeo periculosa tandem omni prudenti cum Prudente conversatio; Facile itaque erat animum infensum prorogare ulterius. Sed timebatur ne Pisistratus simpliciter rejectus, forte gratia Regis Persarum iterum potitus ignominiae memor existeret. Statuto igitur amplo stipendio inducitur ad adeundum Legati honore Parnassum, allegante Principe ad tantam Aulam non ablegari posse nisi

sufficientem. Pisistratus adstrictus necessitati morem gessit. Constat tamen ortam in Parnasso deliberationem de recipiendo, cujus insolentia olim offensi fuissent. Dissuadentibus propositum, *exuisse* Pisistratum ferocitatem, postquam exutus Regis Persarum servitio. Ad hæc si pristini recordarentur peccati, non avertendum esse eundem, sed recipiendum quo opportunior esset sumendæ *ultioni*. Cæterum admissus jam Pisistratus permulsi non saltem Apollinem præterita mandato Domini imputans, sed declinandæ offensionis tam agilis est, ut quisque Virtuosorum admiretur, quantæ efficaciam sit, si aulico pristina decrescat Potentia. Cuncta laudat, imo infensa de aliis judicia ad meliorem reducit interpretationem. Et ne adulatio videatur, nec contradictione offendat, illud fortissimas allegando rationes evitat; Hoc vero nihil contra *tendam* opinionem suscipiendo.

Fideliter præterea negotiatur, ubi antea Persarum nomine cum Parnasso tractando cuncta dolos saperent. Quos cum monstrarent nostri Ministri, causa erant dissidiorum quæ tam versute tendere noverat, ut necessario Dominus immisceretur. Quando colloquebatur, semper verba suspensa, & quocumque duceretur, inclinaturus sensus; non adeo necessitate, sed libidine ludificandi homines. Hac vero tempestate cuncta ista abolevit, non alii studens quam tolerantiam. Vindicta, quam hæcenus ob pristina luit, constitit, ut perstringeretur; sed admodum lepidè & non acerbe illud regerendo struxit sibi viam, ut assolet fieri, ad amicitiam. Præcipuum ipsius artificium in eo exercitum, ut gratiam Apollinis i. e. Principis occuparet. Hæc omnes deterruit inimicorum conatus. Verum de-

pre-

prehendere Aulæ hujus ministri Pisistratum, sincere & civilius se jam expedire, quam imbecillitas Domini præsentis, dolum dissuaderet & pristinos mores. Causam vero quod cuncta laudibus eveheret dixerunt Hispanorum Sapientes, esse subtilissimam versutiarum, & fluere ex Proverbio suo, quod ad veritatem eliciendam commendaret mendacium. Naturam quippe mortalium in suæ inclinare opinionis defensionem & irasci illam evellere conanti, non secus ac si error objiceretur. Animum vero sic incitatum exsolvi ad veri confessionem; Multum itaque monuere, ut vitarentur laudantes.

Interim se exhibuit & alius principis Negra-Ponti Legatus nomine *Hermolaus*, palam quasi ob causam aliquam extraordinariam, hinc & Legatus Extraordinarius salutare amat; Sed revera, quo prætextum haberet splendide peregrinandi: Nam rumor est brevi ipsum relicturum Parnassum, omnes deinde Græciæ civitates nomine Principis sui salutando.

Cæterum Judicium, quo Virtuosi mores Hermolai perpendunt, hoc est. Creditur, rationem hujus Legati non ex coalitâ naturæ procedere prudentiâ, sed ex affectatione. Initio namque congressus verba custodit; Mox laxior est, & longo se alligari patitur discursui ab illis, qui artium talium peritissimi, & quorum in aula Parnassi ingens est multitudo. Tunc vero penitus se denudat. Conscius tamen suæ imbecillitatis fugit ignotos, & quando tandem in Regia apparet, loquitur cum Pisistrato, Patrem ejus reverente ob potentiam, quam in aula obtinet Negraponti; aut cum Pisistrati amicis, idque non inepta ex ratione. Nuper vero animad-

vertit sibi conducere, cum ignotis penitus sermonem non miscendi, ideoque quando ipsum alloquuntur, paucis respondet & ubi ad historiam recensendam obstringitur, removet narrationem, veluti non omnium circumstantiarum conscius; suadet itaque ut Pisistratus, qui ordinarie non procul est, consulatur. Pisistratus tamen non subito auxiliatur laceffito, sed ipsum paululum luctari patitur, quo eidem demonstrare possit, quantum ex sua amicitia momentum. Sic quoque assidentes externorum Principum Legati aut Virtuosi intelligunt, Pisistratum pro Hermolao niti, & deferitur per eodem studii fama in Negra-Pontum ad Patrem. At enim non omnes qui Juventutem Hermolai interpretantur, eandem illudunt, sed illi solum qui Negraponti sunt hostes. Cæteros pudet Victoriæ ex imbecilliori. Et arbitrantur, minime actum esse de Hermolao viginti duos saltem annos habente, sed sufficere conscientiam defectuum. Illius crebras admonitiones animum, progrediente ætate, efformaturas prudentem. Postremo, fuit alicui Virtuolorum tanta morum fiducia, ut occasione considerationis Hermolai gloriaretur Viro Prudenti rectam vivendi rationem adeo esse infusam, ut quocunque in congressu, sive præviso sive inopinato, animo invigilari non opus haberet.

RELATIO XLV.

Docetur Davus Terentii servus, quâ via brevi opinionem prudentiæ possit adipisci.

DAVUS postquam à Publio Terentio in scenam Andriæ & Phormionis adhibitus gratiâ spectatorum adeo invaluit, ut Scipio Africanus ipsi non modo libertatem à Terentio amico suo redemerit; verum & opibus instruxerit ad adornandum alia in Parnassi plaga Theatrum. Ibi quæstu scenico adeo intra biennium se saginavit, ut necessitatis lucrandi jam expers, opera theatri relicta, vitæ incubuerit altiori. Extraordinarium profecto Comico huic fatum. Namque non numerantur divites; qui itineribus alienis equos alunt præparatos, nec diversoria mensamque præbentes, nec obsonia saccharo condita vendentes, nec Pictores, nec comarum exemplilium concinnatores, nec denique comici. Nam Primi & ultimi frequentiæ advenientum sunt adstricti; Cateri vero extra raritatem Emptionis obligantur quam plurimum ad fidem illis habendam qui fidem violare impune possunt. Nam qui saccharo, tabulis, & coma gaudent aut Magnates sunt, & tunc consumpta re ac satiata curiositate solutionis obliviscuntur, se non posse interpellari ab inferioribus scientes; nec debita æstimari Turpia, quia similis mos sit æstimaturis; aut communis conditionis; & his ordinarie rara ac levis quisquiliarum ejusmodi elabitur impensa. At Peregrinantes deficientibus cambiis, fugam non arbitrantur ignominiosam, quod Patriæ non innotescat, aut ibi possit negari, una cum de-

bito. Redeo ad Davum. Hic prudentiæ libris fama studens Celebritatis, dubius tamen de Objecto considerando, propositum consilio commisit Apollinis. Apollo sequentia ipsi commendavit. Prudentia tua, inquit, Dave, non majori compensabitur applausu, quam demonstrando, *non dari* Deos, animas cum corporum excidio evanescere, fornicationes esse permissas, fabulosa quæ traderentur de Diis, & *similia*. Seculi quippe præsentis animos adeo sibi vindicasse dæmones; ut omnia ista credant homines; hinc prompto illi astipulentur consensu qui illa defendit, quæ intra se jampridem senserant. Enimvero scias, Dave, hanc hominum fore sententiam, sed à me tibi paratus est rogus, si dira illa amplecteris.

R E L A T I O XLVI.

Demonstrat Hermes Trismegistus Leonhardo Turnheisero medii ordinis Aulico salubrius esse, si Patrocinio maximi alicujus Ministri gaudeat, quam sola Principis gratia. Disquiritur etiam, An utilius sit Unicum in Aula habere Patronum quam multos.

Commoratus per aliquot Menses in Parnasso Alchimista aliquis. Hic ex ferro in præsentia Multorum Argentum formando, adeo inclaruit, ut ad Audientiam ab ipso Apolline postularetur jussusque operari in conspectu, petiit focum solemque. Monstravit deinde Apollini Capsulam cum asseveratione, verum esse ferrum, quod in illa
con-

contineretur. Ad eximendum vero omne dubium Magnetem adhibuit. Et ferrum esse credidere adstantes, cum lapidem solito amore sequeretur. Ibat jam Apollo ad decernendum Chymico huic mille imperiales, annui loco stipendii, nisi Leonhardus Turnheiserus, fraudem manifestandam promittendo illud interrupisset. Monebat ferro huic limato immixtum esse argenti pulverem; ne vero cognosceretur, ferri colore imbutum. Simulque obtulit Alchimistæ huic ferrum aliud omnium confessione genuinum; Et si ex illo in præsentia omnium limato drachmam argenti elicere posset, omnia sua bona in compensationem. Fuit deinde nec-non palentes allegante tergiversationes Alchimista lavacro Chymico cunctis aspicientibus Turnheiserus argentum vindicavit à ferro. Ad perpetuos tunc carceres condemnatus Circumforaneus iste, ut ibi lignum Fernambuci asciendo honestum pararet victum. Turnheiserus vero cui arte non alia fama, quam ex communi vituperio, quod in aula meruit Brandenburgica, constituitur sola Apollinis gratia Medicorum Germaniæ Decanus, accipitque prædium ad magnificam sustentationem. Ne verò ultra impostor à quopiam appellaretur, dedit ipsi Apollo Testimonium inseruitque pœnam centum aureorum, si dicto scommate adhuc laceraretur. Quod legens Zoroastres gratulatus Turnheisero opportunitatem lucrandi, si semel tantum quavis die *impostor* appellaretur. Cæterum Hermes Trismegistus licet Alchimix peritiam in Turnheisero nunquam invenerit, eundem tamen Medicum maximæ doctrinæ semper æstimavit, suæque dignum amicitia. Audita igitur Amici fortuna ipsum visitavit. Ibi varios inter discursus felicem se præ-

prædicavit Turnheiferus quod solius Apollinis favore obtinuisset exaltationem, ut à nemine dependeret, nemini quoque obstrictus esset beneficio recordando. Sed docuit Hermes Amicum, firmitus fortunæ ipsius fore consultum, si alicui maximorum Ministrorum esset addictus, quam sola Apollinis gratia florendo. *Nam Principi*, inquit, quævis contra Ministrum delatio est accepta, veluti omnis de salute servanda admonitio. Quam si nemo sua temperat excusatione, rigescit ira Principis in fortunæ usque ademptionem. Jam vero quilibet Patronus protectionem suscipit sui Clientis, cum iram Principis eidem videt incumbere. Et si rationibus eandem mitigare desperat, prolabitur ad preces & cautionis interpositionem. Tunc vero Princeps licet consideratione perimendi non amplius tangatur, multum tamen Patrono illius largiri obstringitur, qui avulsione Clientis velut membri minime offendendus. Nam & Principes ad velificandum ministris obstrictos esse, scias.

Immixtus huic Relationi prospicio occasionem recensendi iudicium quo Benjamin Priolus perpendit dedicationem libri alicujus omnibus Aulæ Parnassi Ministris factam. Scrutatus namque ex Autore causam studii tam multorum favoris, ac intelligens id fieri animo pluribus fortunam fulciendo auxiliis & quo alicujus commendatione officium nancisceretur, ita ipsum admonuit. *Non est*, inquit, tuta conclusio qua tibi, sectando multos fortunæ promittis augmentum. Nemo enim alienæ studet fortunæ, nisi spe aut metu incitantibus. Neutri autem adstringes illos, quibus librum adscripsisti cumulatum. Gloriam quippe singuli ex promotione non sperabunt tua, reputaturi sibi solis operam non

tributum iti, quia plures ad illam esse rogatos, sciretur; ignominiam vero ex tui neglectu ideo non metuent, consideraturi, pluribus negligentiam posse imputari. Adhæc inevitabile est in Aula, ut universos honorans singulorum inimicos non revereri videatur. Unicus igitur tibi in aula colendus est Patronus, qui ex fortuna tua sperat lucrum, aut damnum timere cogitur. Tum quoque tibi, ob prædictas rationes, polliceri poteris fortunæ conservationem. Quilibet enim suum fovet clientem, ne videatur sibi fieri licere, quod illatum *clienti*.

RELATIO XLVII.

Reperiuntur inter Mercimonia confiscata Galli alicujus Chirothecæ cum longis digitis: Extorquetur illarum usus à Gallo per tormenta. Summ deinde Baro ab Isola proponit Iudicium de officio Marchionis de Grana, Belgii Regii in præsens Gubernatoris.

CEperat Publicanus telonii, quod vectigalia ex Epiro advenientibus indicit, Gallum aliquem qui exactores defraudaverat anteriores. Confiscatis tunc bonis, inveniebantur Chirothecæ quarum digiti ultra spithamam humanis erant longiores. Interrogatus Mercator de significatione illarum, detrectavit primum responsa; post contegendis ungulis Citharædorum Hispanice illas inservire edixit. Sed publicanus illudi se suspicans, simulque certissimis nequitiis Chirothecas ejusmodi esse præparatas arbitrando, annuntiavit id multa

exe-

execratione Parnasso. Trahebant igitur lictores hesterna luce, tempore pomeridiano, Gallum istum ad vincula. Judices tentata in vanum lenitate tor-
 toribus illum tradidere examinandum. Tunc vero compressis adeo pollicibus ut unus viderentur, confessus, Chirothecæ istud genus vendere se solitum Gubernatoribus quos Hispania longinquas ad Provincias ablegaret. Hos ordinarie ingentes gestare ungulas; ne vero eadem unicuique innotescerent, continuo manus induere his Chirothecis. Quærentibus vero, an monstrosi isti digiti minus observarentur, respondit inquisitus; Assuetos esse dictos Gubernatores manicas superinduere, ne, licet brachia nimis longa videantur, digitorum monstra patefiant. Sed ita tamen dispensare illos scire brachia ut jam illos ansando, jam in marsupio eadem condendo fugerent aut confunderent curiositatem. Admirantibus deinde iudicibus, quod solis Hispanis Chirothecas venderet, cur non & Gallis, respondit, à tempore Casus Fuqueti neminem illis usum fuisse. Ministros vero præsentis indumentis ejusmodi non indigere, ungulas modicas probante aut silente Rege. Nihil ultra quæsitum; sed reductus post confessionem ad mansionem civiliorum, & quilibet supplicium decernendum expectat. Cæterum admonita Monarchia Hispanica ad accuratorem curam sui gerendam, confessa est, id se jam pridem scivisse, & toleratum quia è re esset Hispaniæ, ut Gubernatores sui ungulas promitterent, dummodo ultra pacis tempora non excrescerent. In bello enim illas minime convenire. Quod tamen & tunc tolerentur, illam esse rationem, quia prohibentibus inevitabile instaret venenum à prohibendi consanguineis qui
 Regi

Regi continuo essent à latere. Enimvero missum Anno 1680 Principem de Parma in Flandriam, non ut ibi relinquendus, sed quo ejus depressione reliqui Hispaniæ Gubernatores modestiæ impofterum admonerentur. Considerabatur enim nullo periculo ipsum isti necessitati posse impendi, quia nullis in Hispania fulciretur consanguinitatibus.

Referam una quæ Baro ab Isola disleruit ponderantibus labores, quibus Marchio de Grana, Flandriam hodie administrans componendis confusionibus tot malarum administrationum incumberet. Pollicitus enim, Marchionem de Grana, cunctas Antecessorum deteriorationes facillimè melioraturum, pecuniam solummodo, quam reliqui Chirothece infudissent, in manibus retinendo.

RELATIO XLVIII.

Excerpta Discursuum quibus Baro ab Oberbeck Serenissimo ac Potentiss. Electori Brandenburgico ab intimis Consiliis, ejusdemque Legatus adversus Poloniam Ordinarius differuit in Parnasso.

Baro ab Oberbeck claritudine & securitate Muneris, potentia ac gratia Domini, magnitudine opum, felicitate prudentiæ, nec minoris spei posteritate cuivis ætati beatitudinem Politici intellecturæ conspicuus, paucis abhinc septimanis suffragio & applausu vniuersali ad immortalium honores initiabatur. Accessit statim concilio, de cujus negotiis supra retuli famamque præmissam discursuum auxit experimentis. At memoriæ illustris Viri, donec inter partes & decora combinandæ curren-

tis ævi historiæ referendus, non melius studere scio, quam discursus quibus tam congressibus, quam coram concione innotuit, commemorando.

Non ob prudentiam hominibus insolitam ministros in Polonia alere absolutissimos, Principibus incumbere externis; sed ideo quoniam multorum commodis ibi velificandum. Idque multo difficilius esse, quam commoda affectare. Divinaturum quippe multo prudentiorem esse debere divinando. Ista qui facere non esset peritus, illum impedimenta multorum sine dubio experturum. Esse enim magnatibus eventus desideriorum media conservandi & exaltandi statum, quod quo ardentius *amor sui & ambitio naturalis* desiderarent, eo tenacius contra-nitentibus reluctari. Idem esse in omnibus statibus ubi imperium penes arbitria esset multorum viresque metuendæ dissidentis. Verum in regnis ubi omnipotens imperium unus teneret, faciliorem esse prosperam negotiationem. Principem enim non nisi ab uno aut ad summum à duobus detineri, quos speculari & conciliare, facilius esset, quam multos.

Interrogabatur, unde Legatus sumendus, respondit, è vita, non è Schola, quia in Scholis non docerentur ad vitam spectantia. Si enim cum viventibus negotiaturus, oportere ipsum vitæ esse peritum i. e. Prudentiæ. Alias si in Scholis tractarentur vitæ quam plurimum interservientia, non vetari Legatum ex Academiis trahere. Posse enim ingenium humanum (quantum conditio nostra ejusdem capax esset) doceri, nec non robora & imbecillitates Regni alicujus. Jam vero non majores Conversationis, licet diuturnæ, esse fructus. Non repugnare quin ingenium maturum studiò juven-

juventutis experientiam æquare possit Senectæ. Experientiam enim ex intervallis dependere, in libris verò totum ingenium hominis omniumque calliditatum elementa una opera disci posse. O miserabilem! quem experientia demum informaret. Continere libros (dummodo Cardanus & Verulamius adirentur) certas Prudentiæ regulas. His cognitis omnia deinde esse peracta. Profectam postmodum ætatem in novos incidere quandoque casus, non in novam prudentiam. Huc spectare *viro prudenti in rebus novis nihil novi esse*; Imo *nihil novi fieri sub sole*. Id solummodo præstare senectam ne levitas juvenilis dictamina prudentioris conscientia spernat.

3. Argumentum imbecillitatis justitiam causæ esse; qui enim timerentur, non lædi.

4. Controvertentibus de Marchionis d' Estrada & Marchionis de la Fuentes mensurâ Prudentiæ, eminentiamque primis ex eventu Pacis Noviomagensis argumentantibus, Dominus ab Oberbeck electus arbiter *permutationem Dominorum* explorando discrimini suasit. Eventum felicem prudentiæ non esse imperandum, quoniam damni & lucri ostentatione quam plurimum ad eundem opus, cujus potentia non quilibet polleret. Interim nihilominus esse Citharcum cui in tugurio nabilium deesset.

5. Nullum aut raro ex prudentia Legato esse pretium, *sed ex reputatione ablegantis aut ex lucro propositionis*. Hinc qui olim ob abdicationes urbium acceptus extitisset, hodie si earum denegationem annunciaturus, aut reparationem damni exacturus, si nullus ex Domino metus, flocci æstimari, quantumvis per merita Virtutum esset censendus.

Prudentes tamen vires dispensare Legatum , qui suaviter cum Principe ejusdemque ministris conversaretur. Alias si insultaturus , posse ipsum atteri levibus quidem , sed quæ maxime morderent ; & quæ absque pudore Domino non deberent deferri ; nec hic delata absque pudore posset vindicare.

6. Differentibus de intentione Regis Christianissimi ; lætantis de bello quod Sacræ Cæsariæ Majestati ex Turcis immineret , respondit non irrationabilem esse metum ne Rex Galliarum bello implicitos terribili adoriretur. Sed si præsumenda in Rege Christianissimo famæ cura aliqua ; non ipsi elabi opportunitatem, si arma silteret, donec bello in Hungaria essent defuncti. Tunc enim sumptibus Turcarum enervatos fore , quos proprio alias impendio ad illam adigere impotentiam opus habuisset , *antequam non urbem, sed regionem petenti annuere coacti fuissent.*

7. Quo prudentior quis esset, eo tardiores eundem esse in concludendo. Novis enim subinde admonitionibus animum providum interrumpere conclusionem.

8. Statuit sancita Juris Justinianæi esse magna ex parte *aquitatis & remedia electa ex equipollentibus.* Quæ cum facti essent , dictamine etiam maximæ prudentiæ non præsumi , sed addiscenda. Nec revera necessarium jus ; sed introductum , quo necessitate ejus plures homines parandi victus poterentur occasione. Inde enim Advocatos Notariosque emergere & ex errore antiquo , cujus hæres existeret ætas & nostra , pleniores oriri Academias. Posse enim extra Academiam peritiam, mediantibus libris parari.

Nun-

9. Nunquam Legatum admisisse ait, ut articulis Pacis immisceatur ex qua jam præviderit novum legitimari posse bellum, licet persuasus nullis cautionibus bellum potentioris eludi posse. Attamen pariter summe periculofum ex prædicta ratione negligentius agere. Præsentem quippe causam magis sollicitare quam fingendam. Tunc enim cupidinem bellandi stimulari acceptæ injuriæ conscientiam. Huic vero reluctari aliquantulum verecundiam animi, famæque metum. Ministris quoque Principem instigare tunc promptius, quoties opinio causæ publicæ suspicionem causæ abalienaret privatæ.

10. Virum prudentem oportere esse memorem; Non saltem quo præsentia congruentia cum Asseveratione antiqua loquatur; sed & quo Præsentia antiquis non congruere animadverteret in aliis. Frequentius tamen iudicio opus esse quam memoria.

11. Homines in Exordio Generis humani tam prudentes extitisse ac orbis hodiernus. Eosdem nec evasuros prudentiores decem mille licet annorum decursu. Homines enim tantum suffecisse Prudentiæ olim ac hodie; Nec eidem aptiores unquam extituros. Nam cognitionem sui ipsius homini semper, præsto fuisse; nec alia arte animum altatius unquam exploratum iri plenius. Hinc quoque si oblivione scientiarum genus humanum mulretur, homines politicos statim iterum surrecturos (Quamquam impossibile sit Prudentiam obvisci, ob rationem ab homine inseparabilem) Physicos vero hodiernæ mensuræ tardius; De hoc conceptu dabitur alibi occasio clarius ratiocinandi, ubi causa aliarum erit conclusionum.

12. Duo insatiabiliter paranda: Ut in cœlis æterna

lætitia & in terris æterna memoria polleamus. Ultimum qui solummodo affectarent illos animas cum corpore extingui credere præsummendos.

13. Intentioni nostræ adversantes non melius posse conciliari quam *damnum aut lucrum iisdem ostendendo*. Illius enim evitatione & hujus captatione hominem statum suum aut conservare aut exaltare. Utrumque autem hominem flagrantissime avere. Plus tamen animum afficere alterius *metum damni* quam *spem lucri*. Altius enim intrare, *deprimi*, quam *non elevari*. Illud causari damni illationem. Hoc vero lucri interversionem: Lucri vero & damni multas esse species. Sed has esse omne oblectamentum, omneque incommodum.

14. Suasit magnis aulæ ministris & gratiâ Principis florentibus, quo incolas urbis, quam Princeps sede dignatus esset frequentissimâ, beneficiis sibi devinciant; & quo à damno ipsis ullo modo inferendo sibi caveant. Ne fortunâ deserti digitis monstrentur, ac sibilo dicantur, *Hic est*. Incolis quoque ab aliis urbibus credi rationem ministri florentis, culpantibus. Ne igitur odiosa subditis Edicta in urbe Regia primo promulgari admitterent; sed hanc ultimam esse debere; si nullo modo oneri penitus eximenda communi.

RELATIO XLIX.

*Informat Apollo historias seculi sui scripturum
de Methodo in illis observanda.*

ADduxit ultimus Macedoniæ cursor ordina-
rius aliquem istius Gentis ; qui impetrato
honore intrandi procubuit in genua Methodumque
consignandæ historiæ supplicavit ab Apolline. Be-
nevolò vultu testabatur Apollo propensionem con-
sulenti, quam ita ordiendo declaravit: Æternæ,
inquit, materiæ operam litasti. Compensaberis i-
gitur, si eadem debite defungeris, apud orbem
venturum gloria æterna. Opinio, seu Moraliū
tractatio diversitati obnoxia est ingeniorum. At
historiæ minime interitura est authoritas, quia acta
nunquam mutantur. Quandoque veritas particu-
larium revolvitur, in universum tamen nunquam
vilescit. Homines enim illius adstricti sunt neces-
sitati. Quo tamen & contra nauseam & dubita-
tionem posteritatis munitus sis, illius pretiositate
tuam condias historiam, ad cujus æstimationem
quæcunque secula inclinant. Omne, cujus lectione
lætatur animus, istud erit. Invitamentum enim gi-
gnit omnis Lucri prospectus. Historiæ igitur tuæ
immiscendo, quodcunque Legentibus utile vide-
bitur, ea comprehendes quorum Verulamius &
Polybius in tradenda historiarum Methodo obliti.
Equidem fuere, qui eadem inspirati admonitione
pariter appetitui velificarunt humano ; sed ne te
contristes non adeo cuncta præteritorum occupa-
vit industria, ut majus tibi exemplum ostendenti
præventa sit occasio.

Nam conctorum opera ab antiquis aut recentioribus condita, ex suis saltem æstimantur intervallis. Tu itaque incita languorem ingenii & pari alacritate omnium Reputationi invigilando; Reliquis extra dubium publicabis præstantiora. Ante omnia lingua Latina utere. Lingua Latina enim universalis est & in suis verbis ac regulis perpetuo mansura. Studendum vero ejusdem suavitati. Nam quemadmodum dulcedo melodiæ infinuat Hymnos; Sic & venustate locutionum se commendat Historia. Ne vero verba adhibeas aliena! Nam quod alibi legerunt, in te non admirabuntur Lectores; servierunt Senecæ ac Taciti Phrases nec non sententiæ, Marianæ, Thuano, Buchanano, Cambdeno, Granmondo, Priolo, Batleo, adeo ut stupendum, quomodo duo isti scriptores Raptoribus suffecerint. Tu si pariter illorum forte assuevisti Lectioni, condende Historiæ præmittas alium librum quo ingenio, quæ exinde forte adhæserint, ejiciantur. Tunc novis conceptibus revirescet acrimonia & eò aptior eris Historiæ. Adhæc plane non consultum, in magno præjudicio facere periculum. Porro, narrationes & similibus condecorare moris est. Sed illorum quandoque tanta est dissimilitudo ut potius deformitatem adiiciant quam decus. Assimilationes nihil aliud sunt quam exempli genus, quorum immixteo omnibus, si Petrum Mathæum Henrici Magni scriptorem excipias, insueta est Historicis. Si tamen habes Similia quæ exacte quadrant, nec obsoleta, sed à te demum inventa, illorum condimenta Lectorem sine dubio exhilaratura. Res considerandas autem quod attinet, cuncta ista annotare te oportet, quæ aut usum Mechanicum, Physicum & Politicum vehunt. Hinc non te pudeat

deat insolita machinari Artificia Physica aut bellica nova, aut leges latas, quia curiosa delectant, observare. Conflictus praeliorum & eorundem fortunam tribus referas verbis, non more Curtio aut Livio familiari. Nec tibi cura sit vias aut compendia per quæ exercitus ducti, quibus ærumnis ex iisdem emerferint. Nam longinquo Lectori cuncta ista sunt ignota, & nomina Locorum vicissitudine seculorum mutantur aut corrumpuntur. Cum ponderandis causis rerum gestarum accedes, sequentium recordare. Plurimis Eruditorum non evellitur opinio, Historicum ad recensionem Consiliorum, quibus Principes ad amplificandos Imperii terminos aut ejusdem reditus usi, esse obstrictum; Cum tamen sciendum, non ingentibus artificiis ista unquam fuisse procurata, sed semper necessitati parendi alligatis extorta. Hæc vero quilibet absque Doctore sciet imitari. Si itaque non communi notitiæ ista sint exempta, ne digneris lustratione. Progrediar ad Præcepta maximi Ornamenti omnium historiarum. Non sedulus adeo sis in conquendis Arcanis Regnandi, quam in arcanis serviendi; recenseas Arcana Aulæ, quis Modus fuerit Principi, Ministros speculandi; qua solertia Ministri fortunam sibi propitiaverint; & quibus artibus sui incubuerint conservationi & depressioni æmulorum. Horum doctrina permulcet Lectorem, ad hanc vergit cupido tanquam ad nequitiam superbiamque. Utriusque autem amore natura flagrat humana. Inde Tacito omnis æstimatio, quia Domestica scripsit. Fœdera enim, quorum considerationem inter maxima Historiæ requisita pariter esse scias, Tacitus non memoravit, qui Romanis nemo erat æqualis, nec pax unquam laceßita ut ipse fatetur; hinc

nulla condita. Enimvero & Aularum pervulgata videntur Arcana. Nam nec Minister exsurgit nisi gratia Principis aut Patroni; Hæc vero funditus prudentia humana non paratur; sed maximam partem seu fundamentum ponit fortuna. Nec evertitur æmulus nisi à fortiori; Hoc non minus è fortuna fluït. Raro enim prudentia valet contra vires subitas & instantes. Igitur & hic nullius raræ observationis occasio videtur. At enim licet insoliti nihil se obtulerit; nec consueta tamen, extra insolita proponendi erunt opportunitatem. Vulgaria enim si per modum digressionis demonstrabis ex essentia rationis humanæ in consueta perages. Digressiones enim plenissime rem discutiunt; cui venustæ illæ non sufficiunt brevitates. Hoc genere scribendi se æstimandus Cominæus. Et ut video secutus ipsum est nemo. Id quidem se fecisse gloriatur Benjanin Priolus, sed non præstitit. Gramondus quatuor circiter locis illud observavit. Cæterum summam ante omnia illustrandæ vitæ Principis tui adhibeas industriam. Ad hoc quilibet Historicus natus est. Hæc sunt officia civis. Nec dubites acta ipsius considerare quod forte Alexandri Magni aut Romanorum amplitudinem imperii non æquavit. Magnæ enim Historiæ objecta non sunt Magnæ ditiones; sed Magna ingenia. Hæc numerabis in aula Principis tui, Principeque ipso. Admirando gesta Alexandri Magni, Cæsaris, non majoris prudentiæ illa credas effecta, sed majoris fortunæ. Princeps Macedoniæ hodiernus, licet Victor non extiterit tot terrarum; Victor tamen extitit tot terrorum. Et splendet aula ipsius Ministris quorum prudentia cuicunque aulæ Terrarum fuisset sufficiens. Præterea credendo majorem

rem

rem adhiberi Prudentiam Ampliora Imperia minime ; sed tantum crebriorem. Si Alexandrum & Cæsarem extra fortunam conspiceres ; Dominum Tuum minime meritori. Denique quo Major ratiocinandi Materia , Historiæ Universalis , currentis seculi gesta. Infere Macedonum reputationi. Tunc vero hæc observanda. Si quam habes subtilitatem , impendas Considerationi Principis tui, Ministrorumque. Illam inter Apophthegmata refer eorundem. Magna , non nisi Magnos examinando proponas , *ibi enim animadvertentur*. Multum in loco est Momenti. Et occasione Magnorum Virorum crebrior doctrinæ istius erit recordatio. Si qua Vitia in tuis deprehendes , file eadem. At si exteris narrandis , insint similia , tunc vitia tuorum in aliis reprehendas. Neminem tamen liceat infamare , nisi ubi causa extiterit malorum eventuum. Hæc omnia si observando sequeris , nullum tibi ex historia tui temporis instat periculum.

RELATIO L.

Demonstrat Thomas Campanella Thaleti Milesio quam fallax ex cognitione sui ipsius in conjectandis aliorum animis sit conclusio.

Reberrima objectione laceffitut fuit Thomas Campanella à Prudentiæ Privatiæ Scriptori-
bus, quod extra tractatum *Civitatis solis* , & *de Monarchia Hispaniæ* nil nisi Chimæras scripserit Philosophicas , sed quæ artes conversandi, quomodo aliena elicienda ; sua vero sint custodienda &

sum : ipsum ignorare. Et adhuc ante quatuordecim septimanas Publico Pasquillo eadem non tantum ipsi objecta ; *Sed* ad id malitiæ ipsum fuisse provolutum ; ut ardore vindicandi injuriam ab Hispaniæ Ministris sibi illatam conspiraverit ad prodendum Turcis Castellum di Stilo & Civitatem Catanzaram Calabriae loca & patriam. Sed prodita Conjuratone Complices tractu triremium in quatuor dissectas fuisse partes. Campanellam vero ficta alienatione mentis , qua , judices imo ipsos Medicos decepisset , viam sibi struxisse ad salutem. Brachio enim seculari quia Monachus Dominicanus , retractum fuisse , et postea Clementia Papæ veniam delicti *tulisse*. Impugnare ista non audebat Campanella , * ut vera. Tutiori itaque modo tetendit ad ultionem. Perpendebat , cuncta Prudentiæ Civilis Præcepta ex *cognitione sui ipsius* derivari. Concipiens igitur animo , quam fallax ista sit doctrina demonstrandi , adeoque supervacaneum ipsius esse studium , ejusdem oppugnare Autorem statuit. Thales Milesius iste videbatur , quod primus jusserit se ipsum cognoscere. Quo vero disceptatio in Notitiam perveniret , ipsum in publico adoritur. Audiverat Thaletem in Athenæo Physicorum disputando fervere ; metuens igitur ne aut detrectaret congressum fortioris adversarii , aut vehementer oppositione anxius juvaretur à Discipulis , coadunatis hominibus irrumpit Collegium. Alligatus reperiebatur defensionis Sententiæ qua olim statuerat , * ignes cælestes depascere vapores è terra & Oceano sublimatos , indeque alii acrefici. Illi revellendæ se applicue-

* Vid. Alexander Filiolus Lib. 3. Histor. * vid. Verulamius in de-
script. Gl. intellectu.

cuerat scriba Verulamii. Sed turbatum conflictus initium, grassante cum stipatoribus Campanella ad Thaletem, imo insiliente ipsam Cathedram. Quilibet in Auditorio vim fieri clamabat; sed sedatus irruentium gladiis tumultus declaratione Campanellæ. Tunc vero Thaletem ita allocutus. *Sententia tua, Nosce te ipsum*, adeo omni placuit cerebro, ut & illius inscriptione fores Delphicas sacrauerint Apollinis Antistites. Creditum enim, omnis Prudentiæ in verbis istis latitare semina.

At scias, Neminem illa multum æstimasse, qui eadem multum examinaverit. Arbitratus es, homines, se cognoscendo, proximum quoque cognovisse; Alienum vero qui cognosceret animum, illum contra animi istius conceptus in tempore se posse custodire, aut qui sciretur, illic observare aggressorem; illum hac parte incautum posse invadi. Sed vehementer profecto Thales tua te decepit Simplicitas. Noscendo enim ex se quemlibet alium cognoscere, qua fascinatione quæso ausus es sperare, alterum te ex se non cogniturum, & te alterum aggressurum imprudentem? idem Magister qui tibi monstravit opportunitatem invadendi, alterum jam docuit quæ præcavenda. At enim, licet aliquando, quod tamen rarò fit, nimium alteri fidendo, aut torpore animi, aliquis decipiatur; Artium tamen illarum vis non diu durabit. Nam fraus una, alterum ad perpetuam incitat Vigilantiam. Et quæ minime pristinus intendit deceptor olim deceptus, jam verebitur. Sed ad robustissimum me recipio argumentum. Alterum tui opinaris similem. An stultum quoque? Magna autem pars hominum stultis animatur conceptibus: Imo ipsi

ipsi Sapientes per intervalla saltem sapiunt. Quid igitur si in intervallum incidas stultitiæ, ubi alterum philosophaturum credideras. Scias vero, Sapienti facilius esse, alienam divinare prudentiam; quam alterius stupiditatem. Et licet aliqua ex vita antea acta aut ex comparatione similium forte præsumptionem adjutura; *generalia* tamen ista erunt, & *ad specialium* conclusionem minime gentium secura argumenta. Quantum ergo decipietur simplex s. minus prudens ex se præsumendo illum, quem nescit callidiores. Fingamus tamen omnes homines ex æquo sapere, An nescis ambitionem, spem & metum prudentiorem ac probiorem spernere conscientiam? Prudentiam igitur ex seipso hominem præsumere posse alienam, licet ponatur; Reflexiones vero ejusdem ad ignotas causas ex eodem nunquam vaticinabitur Principio. Postremo, scias non aliam esse causam, quod Ratio Divina plurimis injusta videatur, quam quod plurimi Dei naturam ex sua seu humana metiantur. Vides itaque, Thales, quam vanum sit cui omnis prudentia innitatur. Parum, aut forte nihil illa habet sui, nisi à DEO ducatur. Hic quascumque hominum præscit considerationes. Hic solus Politicus.

FINIS RELATIONUM.

RATIO STATUS
DAVIDIS
JUDÆORUM
REGIS.

TRIBUS LIBRIS

C O M P R E H E N S A.

L. S.

*Ar*cana temporum Sauli & Davidis Regum Israëlitarum non alii imputanda arbitror esse rationi, nisi quod hæc legerint quibus ingenium fuit infra animadvertenda, & eadem neglexerint, qui illis animadvertendis suffecissent. Non enim amplius essent Arcana, si Theologi, qui se eorundem impenderunt considerationi, extra censuram, artificia quoque calluissent impietatis; nec Taciti ac Livii Antistites illa argutiis credidissent vacua, de quibus veluti ob mera pietatis præcepta, vitio mortalitatis, non erant solliciti. Ego S. Scripturæ non Moralium modo, sed & prudentiæ causa præ & nostri antiqui seculi admirandis Venerator deprehendi, in Sauli & Davidis analibus, non Tiberii, non Senecæ, non Muciani, non Sejani Objecta, paritatem tamen ingeniorum. Hæc publicæ appendere luci dissuasit spreta semel ob simplicitatem materia, quæ qualicunque præjudicare solet tractationi. At vindicante sibi sollicitudinem

nem meliori ratione putavi excitatum potius
iri curiositatem , si creditæ simplicitatis
solertia commendaretur ; & quo eidem ma-
gis adhuc consuleretur , illam adjunxi Re-
lationibus ex Parnasso , ut harum amatori
exponeretur. Plurima hic invenies quæ
Sopranem , Malvezzi latuerunt. Vale.

RA-

RATIO STATUS DAVIDIS

JUDÆORUM REGIS.

TRIBUS LIBRIS

COMPREHENSÆ.

INtumescit peccatum magnitudine illius , contra quem committitur. Quia petulantior est malitia non reverentis præcepta illius , cuius potentiam severissima minari videt transgressoribus , quam spernentis minorem ; Et periculosa obedientiæ præstandæ detrectatio , quo magis alter ad suam gloriam vel subsistentiam obsequio indiget isto. Hinc surgit origo , quod levissimum peccatum quando adversus Deum committitur , secundum mensuram infinitæ illius Majestatis accipiat proportionem. Sic Esus pomi arboris vetitæ non aliter quam morte infinita potuisset pensari ; nisi infinito Redemptoris merito facinus fuisset expiatum. Quia non quantitas damni considerata , sed immensitas prohibentis. Sed pessimum patitur præjudicium Majestas cum multo inferiori postponatur ; quod si ex animo fiat , sapientia aut fides ; si metu violentiæ , potentia videtur prælata. Utriusque enormissima injuria. Prioris exempla præbuit Eva , majorem Dæmoni tribuendo fidem ; Posterioris extitit documentum Saulus Judæorum Rex. Imperaverat ipsi mandatum di-

vinum excidio opum gentisque crimina antiqua vindicare in Amalekitis. Sed potens jam bonorum & Regis, huic, parendo conscientiae miserandi, ut tradit Josephus, magnificentiam & indolem viri, pepercit. Miles vero arripens audaciam transgrediendi Divinum præceptum à Principe inchoante, deletis inutilibus, optima quævis sibi servavit. Sed quo mollius vetita acciperetur præda, partem pecoris abacti victimis dicavit immolandis. Opinabatur enim, Numen cælestæ cædibus Amalekitarum holocaustum sibi accurari injunxisse. Eademque Interpretatio seduxit Josephum. Enimvero minus accurate Deum præsumunt sibi eligisse in Sacrificium substantiam gentis, quam sciverat contaminatam animantibus immundis. Cæterum studuit quidem Saulus libidinem prædandi sua compescere autoritate; Sed mox vim sibi metuendi à potentia prædantium, toleravit peccatum. Vindicavit spiritum Numen istud sui vilipendium transferendo jus Regni à Saulo in Davidem, filium Itai, objectum industriæ præsentis. Non vitæ tamen ipsius acta adeò recensebo, quam vitæ ejus prudentiam, pervolutis quæ codex sacer & Josephus de ipso commemorant. Imitaturus enim Pictores, qui in deliando corpore, capiti maximam adhibent curam.

Opus aggredior opimum casibus, atrox præliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace sævum. Ferro periere Rex Pater quatuorque filii; quorum unus pariter Rex, scelere Ministri. Nec deterruit vindicta filium nec fratrem. Magna bella, plurima tamen gesta contra hostem; bis saltem Civile. Dummodo rebellium coercitio belli mereatur

turnomen. Genera mortis varia videbimus. Serviere crines in laqueum, alium percussit manus divina; Ahitophlum vero metus futurorum agitavit ad Autochiriam. Fœdatum cubile paternum incestu abominabili; Sororque eadem ignominia turpata, deinde turpius derelicta. Commissa quoque callida perfidia. Nec cædium & incendii exfortes remansere Sacerdotes. Non tamen adeo virtutum inane theatrum ut nec & bona exempla prodierint. Contumax amicorum adversus fortunam constantia. Nam comitati Ministri inopem Regem ad exilium, rejecta optimæ fortunæ promissione. Et servantium uxorum maritos exempla. Tanta Reverentia Jonathani in unctum Domini ut nec instanti territa morte, nec scientia amittendi ob ipsum regni paterni. David vero cum inimicum internectione flagrantem posset interimere, eundem placare studuit parcendo. Bis ipsi vitam servavit exemplo; Animo autem semper illam precatus. Postquam judicium Divinum Saulum regno pronunciaverat indignum, misit Samuelem ad ungendum Davidem quem in solium vacaturum elevare decreverat. Maturatam vero ideo arbitror fuisse unctionem, quo David approbatione Samuelis jam morituri & divinitatis fere existimatione pollentis, populo insinuaretur, stimularique conscientiam futuri Regni ad animum ea audendi, quorum magnitudine permotus populus regno occupando assentiretur. Nam per miraculum, modum operandi Deo invisum, obtrudendus fuisset Juvenis humilis prosapia: Regique prosperrimis successibus commendato surrogandus. Cæterum verebatur Samuel, Bethlehemum, ubi Davidis degebat Parens jussu divino abiturus, ne Saulo

ſupectaretur proficiſcente tanto viro , & veluti Papa Judaico , ad urbem ignobilem. Mandavit igitur Deus vitulum ut abduceret prætenderetque Sacra peragenda ; ſolita Pontifici maximo munera. Non quidem iſte prætextus ab alienandi à Saulo ſuſpicionem validus erat ; ſervierat tamen ad illam perturbandam & ne Pontifex manifeſto poſſet convinci peragendaꝝ unctiõis , ex qua ſibi metuebat cædem intrante jam Bethlehemum Samuele , ambiebatur multitudine Seniorum , interrogantium quanam ex cauſa veniret , mala nova ſibi ex adventu tanti viri obverſari.

Quibus informati convocat ad Sacra domum Iſai. Illiſque peractis eandem invitat ad peandium. Comparuere Pater & ſeptem Filii ; ſed non conſpiciente Deo inter ſeptem illos indolem regni capacem , requiſivit ex Patre , annon alia adhuc ipſi eſſet maſcula ſoboles ? illo annuente , petiit ut accerſeretur. Quo à grege veniente , ſimul ac conſpectus , admonente Numine , ſacro oleo in præſentia fratrum Rex Iſraëlis conſecratur. Ipſumque exhortatur Samuel ad ſtudia virtutum , ac pollicetur æternam adverſus quoscumque hoſtes victoriam. Imperſcrutabilis videtur ratio , quare Samuel , veritus antea iram Sauli exitiabilem , ſi ad ſacrandum Regem iri intelligeretur , jam unxerit Davidem coram fratribus , quos gaudium , aut invidia , quod reſecti , abſque dubio ſi non ad proditionem manifeſtam , certe ad indicium ſtimulavit. Sed metuebat ne cæde ab unctiõne perpetranda prohiberetur ; Jam poſt illius ſucceſſum vitam tanti non videtur habuiſſe , ut illam ob obedientiam divinam amittere detrectaverit.

Averſatus poſt tempora hæc Spiritus Altiffimi
con-

consortium Sauli incepitque gubernare Davidem. Et occupante Saulum Spiritu maligno, suaserunt Medici nervorum oblectamenta in curationem. Quærentibus vero præstantiam Musici, commendatus est David. Isque accersitus nablium modulando Dæmonem, cantica sacra forsitan non tolerantem, abegit. Tam prospero successu ingressum Davidis salutante fortuna, facilis ipsi extitit gratiæ Regiæ acquisitio, non æmulationem sibi ex Musico augurantis. Illaque duravit donec ab eodem Regiis superaretur facinoribus. Sumpserant namque Philistæi contra Saulum arma, & evocante Goliatho illorum Duce, quo bellum in compendium mitteretur, aliquem ex Israelitis ad Monomachiam, trepidantibus cunctis adspectum viri, filiam, magnaque munera Rex promittit audenti, totique familiæ. Obtulit se obeundæ fortunæ David; & juventæ timentibus Libertatem populi permittere Judaici, parta victoria ex Leone & urso se probavit. Non anceps nec difficilis contentio sed exitu ob virium inæqualitatem admirabilis. Deprecatus erat David Armaturam Regalem (non Regis. Qua enim mente Saulus humanam altitudinem ultra spithamam excedens puero suum obtulisset habitum? Fuerunt forte arma quæ filio Regis pariter adhuc adolescenti appertinebant in ostentationem.) ut incommodam. Jam instructus baculo & funda appropinquat Giganti, Machæræ & miraculum farissæ minanti. Sed immane corpus, quo grandius eo magis patuit lapillo. Inito namque certamine mutuis convitiis, iisque invicem spretis, præoccupavit congressum David, librataque funda lapide tantæ faciem molis prostermit in terram, & deficiente ferro utitur ad

abscindendum cervicem illo quod Goliathus , necem propriam adjuturus , apportaverat. Animus inde Israelitis , fuga hostibus. Horum terga prosequendo victores , triginta millium cæde inveci. Ambigua res est , bellum finire singulorum certamine , aut illo parcere impensæ præliorum ; quia citius exercitum poteris recolligere , quam invenire recolligentem. Et violabunt victi promissa , si victoribus se adhuc videant æquales. Sed diversus tamen eventus , ubi partem tuetur Deus. Iste vires exanimat. Hic integros prostermit & causatus fuga amitti , quæ , si pugnare ausum , pro paranda victoria potuissent impendi. At nullum ex memorabili isto facinore David sibi peperit augmentum gratiæ Regiæ ; sed fundamentum hoc odii internecini. Equidem fovebat ipsum Populus , servati sanguinis Judæorum & gloriæ memor. Sed Saulus videns majoris applausus meritum in juvene inveniri , quam in seipso , irascitur ; Interrogatque Abnerum Campi Marechallum , Num cognosceret Juvenem. Abnerus sive necessitate se constrictum credens , menti Regis obsecundandi , sive æmulus & ipse , per Deum juravit immortalem , familiam se nescire hominis istius ; cum tamen & Regi totique innotuisset aulæ , dæmonem avertendo. Gratulantibus deinde fœminis omnium Civitatum Saulo victoriam tantum mille occisorum , Davidi autem quasi ob superatos cæde Goliathi decies mille , timuit Saul Regni illum statui , acclamatione ista , successorem , qui fortior & felicior Rege judicaretur concentu universali. Adspexit itaque posthæc Davidem ut insidiantem potentiæ suæ , vel ad minimum , quod posteritatem suam Regni jure esset defraudaturus ;

itaque ipsum perimendi orditur consilia. At enim nihil magis admiror Saulum ad ista animum exasperasse, imo in illo potuisse perseverare, cum ex tot initis insidiis manifesto intellexerit dari Deum, protectorem innocentum, nec ulla manu aut prudentia esse violabiles, quos ille vellet servare. Verum nullis miraculis credo duritiem cordis posse molli *ad perpetuum*. Sed occidente præsentia supplicii, illius quoque interit terror; nec converteret peccantes continuus licet inferni aspectus, dummodo post primum delictum non subito devorarentur, & aliqui peccarent impune aut certum, exactæ demum vitæ illa reservari supplicia. Simulac Saulus cædem in Davidem meditatus erat, illam perpetrandi occasionem quærit impunem. Canente quippe chordis die aliquo liberandi Saulum Spiritu maligno, conjicit hic in illum hastam animo cædis, quod testatur, morbum istum non abstulisse rationem, uti aliis obsessis, cum Doli adhuc fuerit capax. Nam non legitur aliis idem intentasse periculum, aut opinandum, simulasse Regem ista die solita animi turbamenta. Ictus tamen à Davide declinatione evitatus, inanis excidit. Vidit tunc Saulus fato se obluetari; Itaque sanguine ejus imbuere manus verendo, periculis illum studet objicere, quo interius inimici, favore subditorum gaudentis, referri posset ad casum. Subjicit hunc in finem imperio ejus mille milites (quantum imperium apud nos habent *Generales*) quorum ductu egregia non tantum edidit, sed & prospera. Suæ potentiae sic consultum esse arbitrabatur Saulus, suæque existimationi apud populum, Davidem præmio dignum promisso judicantem. Sed in desponsan-

do ipsi filiam multum cunctatus. Hanc promiserat Victori Goliathi. Sed credebat aliquem ex Principibus Israëlitarum præmio isto invitatum iri. Post reportante victoriam humili stirpe ; & flagrante adeo erga ipsum amore populi , pœnituit ipsum promissionis quasi temerariæ , dedignatusque fuisset generum ; nisi timuisset indignationem universalem , & Regale Conjugium ad ipsum evertendum judicasset oportunum. Verum admirare fodes ingenium. Obtulerat Saulus Davidi nuptias Merob filia majoris. Adveniente deinde Solennium die eripitur ipsi sponsa traditurque Adrieli ; Sed quo Davidi rebus gestis & unctione omnibus Sacro-sancta inimicam opponeret factionem ; Ipsum deinde invitavit per Ministros ad connubia filia minoris cui nomen Michal. Cui alleganti iterum , Humilitatem ac inopiam stirpis suæ repugnare tanto fastigio , respondit Saulus , *Non semore negotiantium nuptias filia venditurum ; Heroem ipsa fortitudine esse divitem ; quid si prosperitas adesset armorum ; Habiturum ipsum filiam in Conjugem si centum Philistæis præscinderet genitalia.* Arbitrabatur istius conditionis implementum fore periculosum Davidi , illumque sine cautione irruturum in hostem , celerius potiundi conjugio. At nondum præfixum tempus erat elapsum , ubi David incolumis ex prælio redux stragem ducentorum hostium , totidem Regi exhibendo præputia probaret. Itaque ne Rex odium populi penitus in se concitaret tam aperta inimicitia , factus David gener Regius. Quo propius vero accesserat Regi , eo magis pro ipsius laboravit salute ; semper fausto successu. Nec luculentius apparuit quantum in præsentia ejus momentum , quam cum aliis

Ducibus pugnaretur ; Radiantibus prospera ejus adversis aliorum. Non tamen ideo permulsiſit odium Regis , merita timentis , & niſi obſtitiffet tutela numinis , ſuppreſſus fuiſſet ut arbor pondere frugum. Attulit tamen incrementum anxietati Sauli , quod filia extremo affectu *continuo* compenſaret amplexus Davidis ; hinc non credita, quod amaret , incitari poſſe ad cædem , quam iſto conjugio ſive veneno ſive alia malitia perpetranda voluerat. Inita ſic cedente Saulo prudentia , deliberavit cum omnibus Conſiliariis filioque Jonathan de modis ſummovendi Davidem. At proſecto argui poſſet Regium ingenium conſultans de ſcelere patrando cum multis. Timendum erat ne proderent Arcana , comperti tranſtuliffet Deum ſceptrum Sauli in Davidem , illum ungendo manu Pontificis , ideoque judicio divino non obverſaturi. Sumebatur in conſortium conſilii ſanguinolenti Jonathan Davidi maximè amicus ; ſciveratque amicitiam Pater. Proſternente enim Goliathum Davide , ab eo tempore hic adeo dilectus fuit à Jonathan , ut non inſenſus ſimilem gloriam ex eodem hoſte paratam * adæquanti , ſuis ipſum induerit armis veſtimentisque. Verum quodammo- do excuſari meretur Saulus, ſi intentione explorandi inclinationem Miniſtrorum adverſus Davidem conſilium iſtud ſimulaverit ; Timens ſaltem populi in ipſum favorem , nondum ſuffragia nec vires. At Jonathan propoſitum Patris intelligens de illo admonet amicum ; & quo ſuam eidem probaret ſinceritatem , jubet ut in ſpeluncam ſecederet, venturum ſe cum Patre locum ad eundem tractandi coram ipſius occulta præſentia de ejus ſalute ; Si

X 5

vero

*. Vi 1. Samuel. 1. 18.

vero ex vultu posset observari quod eloqui Pater dubitasset, finito colloquio, id se indicaturum amico. Inito ad prædictum locum congressu deprecatur Jonathan interitum amici, exhibendo quam utilis Patri extiterit perimendus & quantum adhuc sit extiturus. Reducitur annitente sic Jonathan David in Regiam, officia & amicitiam Sauli. Sed quo inde iterum possit depelli. Denuo enim belli contra Philistæos Dux illosque obligando ad fugam refricavit odium Regis adeo, ut jam tertio ipsum jaculo trajicere intenderit. Sed tertio quoque eadem agilitas ipsum elusit. Abdidit se nocte ista David proprium intra larem. Venum indicante ipsi uxore, custodiis Regiis ædes cingi, pereundumque proxima luce nisi fuga se vindicaret à periculo. Laqueo tunc per fenestram ab eadem demittitur in libertatem. Stupro multitudinem astu muliebri servatorum. Fallente aut amore custodes aut astum ex simplicitate sexus non præsumendo. David vero calliditate communi uxoris ex custodia evasit, cooperante morâ Regis, non sua Authoritate ipsum occidere intendentis; sed, referente Josepho, postera die publici judicii ipsum reservantis condemnationi. Fugæ tamen quæsit securitatem prudentia uxoris, statuam sive pictam (quod demonstraret imaginum ornamenta ædibus Judæorum non fuisse interdicta) sive pannis confectam lecto tumultantis, quo possit fides ægrotantis mariti fieri custodibus, ipsum ad Regem vocantibus. Ideo autem arbitror exuvias hædinas supra caput simulachri posuisse uxorem, quo ablegati crederent decumbere Davidem eo morbi genere cui pelle ista mederi consuetum erat inter Judæos. Allegavit Michal dein-

deinde increpata à Patre , metu mortis ad opitulandum fugæ se fuisse adactam. Quod tamen necessitatem mentiendi morbum non demonstravit. Verum David profugerat ad Samuelem Ramæ tunc degentem, quo se insidiis Sauli subtraheret , sine dubio jam certiorati , unctum esse Davidem. Verum nec apud Sacerdotem latuit ; & compertus Saulus vivere inimicum Najothi in Rama , misit ad ipsum comprehendendum milites ; qui ter Spiritu Prophetico confusi , toties quoque irrito conatu reversi. Jam frendens Saulus quasi illudetur , ipse proficiscitur. At in urbem prædictam delatus idem subiit fatum ; imo projiciendo corporis velamenta pudorem Regium , spectantibus id subditis , revelat ; Conterritusque miraculo pari abscedit successu. Contulit se deinde David ad Jonathanem , questusque victimam se adhuc destinatam Regiæ iræ , intellexit nequaquam ista intendere Regem ; aut si in pristina perseveraret crudelitate , nescire se illud ; omnium utique Patris arcanorum se esse non tantum participem , sed & arbitrum. Cæterum satis causæ fuisset Davidi, ad suspicandum , monstri aliquid alere Jonathanem , illorum inficiantem notitiam quæ innotuerant cuilibet ; sed veritus tantum , Regem tam atrox Consilium non communicasse cum illo , quem sciret atrocitatem passuro amicum. Rogat itaque Jonathanem ut perquirenti Parenti causam deficientis præsentia , (quæ omni Novilunio Regi exhibenda erat in Convivio Regali) responderet , petiisse à se amicum licentiam invisendi Patrem fratresque , & faciendi sacra. Si benevole Rex auscultaret excusationem , argumentum id fore animi reconciliati ; si non , tunc probatum odium

exi-

exitiale. Callidè istud inventum , quia certissime Rex credebatur in iracundiam prorupturus , quod venia non à Patre petita sed à filio , vel quod colluderent. Comparente deinde Novilunio , rationem absentiae Davidis exigebat Saulus à Jonathan. Allegavit hic supra injuncta , petiitque (notante sic Josepho , dubium qua ex Autoritate) ut ipsum sequendi sibi indulgeretur : Omni ira allegationi isti indignabatur Saulus dixitque : *O improbum Caput!* quænam te decepit persuasio ut hominem extraneum tibi præponas in successione Regni ; ut contentus sis servitio ipsius , matremque si duceret tuam. Per Deum tamen te precor ! Libera me & spem tuam turpitudine ista ! fac ut compareat , illius morte sceptrum firmandi nostrum. Expetente deinde Jonathan merita supplicii in Viro honesto , indefenso , hincque innocente perpetrandi , adeo exarsit Pater ut similiter hastam in ipsum torqueret. Sed se surripuit. At plus calliditatis inerat excusationi Jonathanis qua absentiam Davidis defenderat , quam veritatis. Non iverat hic ad domum Patris ; sed latebat , suasu Jonathanis sub caverna , juxta campum Martium , ubi armorum exercitia militibus erant consueta. Contulit se illuc Jonathan , ne nasceretur suspicio , specie jaculandi ; indicavitque latitanti Davidi , spicula ex pacto jaciendo , instantem perniciem. Maxime afflixit utrumque animum ista annuntiatio , amplexuque mutuo ac osculis miserati futuram amicitiae absentiam , illius recordationem sibi invicem promissere æternam. Exterritus sic metu insidiarum David , nullum inter suos sperando subsidium confugit ad Achim Philistæorum Regem ; temerarius arbitrandi , ipsum in hoste etiam virtu-

tis fore admiratorem ; ac judicaturum intercidisse, prospera Hebræorum, illo absente cujus auspicio eadem gesta docente id continua aliorum adversitate. Delatus per Achis Ministros ad *primam* audientiam præmissa meritorum recensione regiis proponitur officiis. At David inter commendandum & *Rex appellatus* metuendo ambitionem Regis præsentis, salvandæ vitæ non aliud credidit effugium quam assimulationem furoris. Achis minime arbitrans Davidem ad tantum fiduciæ descendere potuisse ut confugeret ad inimicos, prompte assentitus furori: Increpatque ministros, num magnum Heroëm discernere nesciret à delirante. Hunc ne regio dignum servitio; num stultorum annona affligeret aulam. Convincitur hinc Error opinantium finxisse Davidem alienationem mentis, declinandi odium consanguineorum Goliathi, ipsiusque Regis. Si enim Achis capiendi Davidis avidus fuisset ; non profecto unico insanix argumento fides habita sed explorandæ veritati studuisset inquisitione sanitatis præteritæ & custodiâ. Imo certus de persona, morbi non miserturus. Ista quidem præsumptionibus innituntur. Manifestus extitit favor, cum postea iterum hospitem benigne, non modo suscepit, sed & donaverit uti mox referendum, urbe. Jam vero si inimicitias Goliathi serpere animadvertisset, rediisset ne? aut elabi permissum. Peperit fundamentum sententiæ ineptia, subditum Achis fuisse Goliathum. Parebant Philistæi diversorum nominum superioritatibus ut Germania. Hinc Rex Gethæ ; Rex Moabitæ & inter Principes Princeps ipse Goliathus. Cæterum controversiam vibrare videtur Cap. 21. vers. 13. Samuel. 1. ubi Portæ David caput allisisse refertur. Ut ut non abnegaverim Portam in Sa-

cro-

cro sancta Scriptura pro Prætorio intelligi ; hic tamen valvas januæ regium aperientis Conclave denotari , verba Capitis finalia comprobant interrogante Achis , *An Insanus Regiam introducendus.*

Non alio patente Refugio , in Judæ speluncam , *Adulla* nominatam , David decessit. Invisitur hic parentibus proximisque , miseros protegendo se auxit.

Et jam quadringentorum Dux tendit ad Regem Moabitarum. Impetrato hic commorandi spatio pro Sociis Parentibusque (qui ideo Penates reliquerant , quo contra illum essent securi , qui ipsos inimici sui sciebat genitores) longam sensit benevolentiam inter externos , donec jussu Samuelis ad tribum Judæ stirpem retraheretur. Inter hæc Saul convocato consilio questus de perfidia subditorum , imo filii conspirantis cum inimico Paterno , interrogat armatus adstantes , *An Davidus* rebellionem tam magnifice rependere valeret , quam ipse fidelitatem ; Num & ille crearet Generales , Colonellosque , aut agros divitiasque ingentes distribueret *Sectariis*. Sed studebant intra se ministri Davidi , quod illum unctum scirent , & inhiantes remunerationibus sperabant posse illas conferre Regnum adeptum. Doëg tamen Edomita Magnus Stabuli Præfectus præsentī inhando remunerationi , sive motus misericordia Regis queritantis , sive metu , ne visa à se in templo Regi jam innotuerint vel indicio ipsius Davidis , accepti beneficii spectatorem latenti forte ex inimicitia prodentis , cum se periculo videret exemptum , Abimelechum Sacerdotem fugam instruxisse Davidis , imo rebus sacratis , annunciat. Du-
ctus

Etus in conspectum Sacerdos accusationem non inficiatur : Sed succurrisse se necessitatibus Davidis, prætendebat, nequaquam ut Regis inimico ; sed ut ejus genero. *Fidem*, inquit, *fecerat David*, gratiâ Tuâ, O Rex, ipsum adhuc florere allegando, properare se ad expedienda occulta pro Rege, Regnoque negotia. Idque fecerat jam ante. Quod extra arma veniret tantus miles, non suspectabatur arbitranti, habitum istum veluti personatum exigere rationem exsequendi. Cæterum rationalis ne fuisset credentia, Te illum odisse qui gratiam tuam promeruerit tot victoriis Philistæos multando. Qui Goliathum occiderit. Non opitulabar me hercule filio Isai ; sed Regiæ filiæ Marito & universali aulæ tuæ *existimatione Magnifico*. Judicabat Saulus illum à populo amari, qui amore crederetur dignus ; Ideoque perosus inimici amicum, cædem illius imperat Speculatoribus. Illi servo Dei veriti inferre manus, reservarunt Carnificis istud ministerium Doëgo actori. Nec terminavit unum scelus jussa Sauli ; accumulavit plura, & iisdem manibus octuaginta quinque periere Sacerdotes ; Totaque Sacerdotibus destinata urbs Nobe cædibus & incendio fuit eversa. Ideo autem eouique Saulum indulsisse impietati mihi stat sententia, quo extirparentur penitus illi, qui Davidem à Deo Regem declaratum sciverant, credebanturque ad concitandos subditos & conciliandos eosdem Davidi, gaudere Authoritate tanquam Dii. Omnis enim Clerus favebat juri Davidis, quod per Samuelem Summum Pontificem fuisset sacratus, non secus ac hodie reverentur Romanistæ suffragia Pontificis Romani. Expers tamen cædium Sacerdotalium fuerat Abimelech

Fi-

Filius Abjathar ; confugiensque ad Davidem , ab ipso postmodum in compensationem paternæ benevolentiae protectus. Magnum profecto istud nefas ! Sic non antistites amplius habuit cultus divinus & occidisset Saulus pariter Samuelem ut Auspicii Autorem ejusdemque defensorem , nisi populi turbas exitiales ob occisum Summum Pontificem, olimque Regem metuisset.

At nullum erat munimentum Davidi , quo se reciperet si à Saulo invaderetur , itaque opportunitas credita , quod Philistæi horrea urbis Kegilæ depopularentur. Interrogatus Deus, An victoria sua , si Philistæos à populatione prohibere auderet, illam promisit. Itaque pulsus hostibus liberatâque urbe , constituit ibi sedem. Exterritus Saulus ob inimici stabilimentum , gaudebat postea inclusum posse minori opera intercipi , quam palan-tem. Hoc non fefellit Davidem. Sumpta igitur veste Sacerdotali , quam divinitatem Abjathar fugiendo vel ob pretium , vel captando ex custodia studium populi , servaverat , consulit Deum de perennitate fidei incolarum. Monitus ut secederet urbe, primum incerto vagatur domicilio ; post in deserto Siph cum suis , qui ad sexcentos jam coaluerant , habitavit. Innotuit statim præsentia Jonathani Amico ; qui ad ipsum solamine erigendum profectus prædixit proprium Regnum ; Idque & Saulum scire Patrem. In istum vero eventum precatur ut Proximus , seu *Primus* Regni haberetur *Minister*. Et hoc pacto inito , discessum. Interim Siphitæ Refugium manifestaverant. Rex miserabili animo retulit gratiam , quod Majestatis suæ Reverentiam non exolescere in animis paterentur , rogavitque explorare secretissimos inimici

re-

recessus. Post ipse insecutus ; Sed revocaverunt ipsum nuncij irruptionem Philistæorum afferentes. Confugit posthæc David in avia Engaddi. Quibus similiter proditis comitatu ter mille militum Rex ipsum investigavit. Orituræ nunc Davidis magis conspicuæ virtutes. Nam fortitudo hætenus , edita licet eminentissima Pietas ; non tamen sub virtute extitit admirabilis , quia non manifesta cuique animi lucta. Saulus persecutioni intentus inimici, naturæ causa intraverat speluncam ubi David forte cum suis commorabatur. Adhortantibus vero sociis ut perpetuam calamitatem jam terminaret cæde Autoris ; neminem ultorem , sed paratos ad obediendum meliori & sacrato omnium fore animos , noluit assentire pietate permotus ; aut si consilio , verendo ne paucitas sua viribus inquirentium non redeuntem Regem sit succubitura. Sed quo clementiæ haberet Testimonium clanculum sedenti affluxit , pallioque abscindit particulam. Egresso deinde probavit , indicando mutilatam vestem , sincerum erga ipsius salutem animum , fuisse imperium in suo arbitrio , nisi repudiasset. Increpatque simul injustum odium , judicem porro Deum constituendo. Credidit Saulus ostentum inimici verba facere ; quæsit igitur : An esset David. Illoque agnito , convertitur ad gratias & precatur ut beneficio hosti omnium Judæorum feliciter contingeret imperium , obstrinxitque futurum Regem juramento parcendæ suæ memoriæ , posteritatisque. Ita sibi invicem valedixere.

Luctuosa hæc reddit tempora intervallum mortis Samuelis ; sed quoad populum , non quoad Regem ; sibi absque dubio gratulantem , suo occidisse fato , qui ob metum indignationis subdito-

rum , fuerat inviolabilis. Duodecim annorum Imperium & odium occultum Regis prospera fortuna emensus. Funus Magnificentia & Luctu comitantium solenne fuit , ex damno Reipublice privatam cladem singulis sibi interpretantibus & quanta licentia Saulus & Philistæi in posterum grassaturi.

Habitaverat hætenus David in deserto Paran sed vituperio objectæ Rebellionis offensus à Nabale , homine stolide feroci , ipsi intentasset excidium nisi perituri uxor Abigail in tempore cum donis rogatis & pulchritudine obviam cundo , expresse stultitiam mariti fuisset deprecata. Ultus tamen injuriam Deus , ut evenire consuevit , percutiendo Nabalem , magnitudine aversi periculi conterritum , apoplexia. Radiante deinde Abigaële , venustate virtutum & formæ opibusque conjugium ejus ambivit David. Faciles fuere nuptiæ (forsitan adjunctæ) auxitque insuper thorum Ahinoa , quia exilium ejus requirebat subsidia. Ademerat ipsi Saulus Michalem tradideratque illam alii eodem consilio , quo Merobem jam promissam eidem , collocaverat Adrieli , futuro ejus speculatori. Studebat quippe creandis addictis , propendente omnium inclinatione in Davidem. Nec firmitus suæ salutis posse adstringi alios judicabat , quam si illa tribueret , quæ amarent ; sed amittenda cum vitæ jactura , si David rerum potiretur. Nam credebatur Hostem si vinceret perempturum illos quos comperturus esset , ut premeretur , suasisse.

Denuo petierat Saulus desertum Siph inimici interneccione adhuc flagrando. Occupaverat aditum deserti. Interna colebat David , & proxima videns castra inimicorum , uno saltem comite

eadem intrat , æstimando se indelebilem , tot inter pericula servatus. Invenit Saulum quieti deditum & circumdatum dormienti vigilia. Patebat inimicus denuo cædi ; & uno acutientis tractu indicium simul & vigiliæ falli potuissent ; sed vero contentus Scyphos , & hastam Regiam , abstulisse in præsentia Domini , contulit se orta deinde luce ad conspectum castrorum Sauli , exprobratâque Abnero Campi - Marechallo socordiâ hostem cubiculum intrare Regium ejusdemque auferre arma patienti , agnovit Rex vocem Davidis ; intellectaque charitate impensa , propius accedit & appellando conservatorem filiumque , ipsum iterum invitat ad aulam , perpetua jurata securitate. At ille remisit spolia spoliato ; causam vero disquisitioni divinæ. Non recordabuntur similem in alio hoste moderationem , ullius gentis historiæ. Attamen non penitus justa fuisset Regia cædes , quandiu aliud adhuc elabendi restabat auxilium. Et nondum jusserat ejectionem Sauli adhortatio divina.

Jamque tot insidiis petitus David , omnibus se parem tandem fore desperando , ad Regem Achis de ejusdem favore sine dubio jam certior secunda se confert vice. Verum non cohærebat cum incolis , nec moribus , nec commercio linguæ , nec denique Religione. Metuebat quoque ex quotidiano cum Achis commercio periculum ; Quo igitur tædium declinaret sui impetravit à Rege ut separatis habitare liceret sedibus. Concessus ipsi districtus Ziglag cujus amœnitate adeo delectatus , ut postea Rex Judæorum factus pretio illum remederit. Invadebat interim David terras Amalekitarum & circumjacentium populorum , Regni Judaici ho-

stium ; Spolia vero reportata persuadebat rapta esse ex terris Judæorum. Nam ne accusantes superessent , raptis bonis , incolas unà occidebat. *Ad eo vir bonus etiam dum patria abesse cogitur , Patria studet !* Sincerum hoc credidit Rex Sacramentum & Pignus ne rediret ad illos quos tantis afficeret damnis ; multumque post hæc in servitiis ejus reponit spei. Accidit interim ut Philistæi de bello Judæis inferendo decernerent , & inclinante Rege ut David ejusque socii pariter belli jungerentur societate , restiterunt confœderati Principes transfugam adduci metuentes.

Inundante jam hoste terras Judæorum , trepidavit illius formidine Saulus. Consulit itaque Numen de eventu belli , cedendumne an præliandum. Verum enim vero consulebat Saulus alieni jam Imperii Deum. Nam obmutescabant Vaticinia, Lux divina Somniaque. Jam quoque Augures & Mathematici deficiebant. Hos enim ejecerat finibus statim post mortem Samuelis , ne superessent qui responsis subditos corrumperent. Investigaverant tamen Consiliarii Pythonissam aliquam ; Ad hanc Saulus ipse proficiscitur , ne alii de fatis Regiis edocti , illa revelando , terrore mentes militantium exanimarent. Simulaverat consulturus Rex vestimenta plebea , ut & comites , ne mulier fatidica , metuendo in cultioribus inquisitores , inficiaretur professionem. Ibi producta per artificia Magiæ Samuelis umbrâ , vel Dæmonis interrogavit Saulus de fortuna prælii committendi. Sed tristia fuisse responsa & quod proxima luce ipsi , filiis , copiis sit pereundum. Gelavit ob *spem* istam sanguis consulenti ; & licet itinere & jejuniolassus multis demum precibus exoratur à muliere ut cenz

reficiendis viribus consularet. Agnita enim fuerat Persona Regalis ; obscurum quonam ex indicio ; An illum præsumpserit excelsum quem tam magnifice & divinitus vestitus dignaret apparitione ? tunc vero generali tantum ex conjectura provenisset agnitio. Laudat hic Josephus affectum fœminæ erga Regem ; vitulum in quo tota consistebat substantia impendendo honori Regis , ex oraculo , altera die cognovisset perituum , hinc nulla ex spe remunerationis. Verum silet sacer Codex inopiam Vatis , refertque fœminam intrando conclave animadvertisse tristitiam Sauli : hocque satis indicii non adstitisse illam vaticinio Samuelis , & conjectura admodum temeraria credendi , Regem passum ut mulier assisteret editioni futurorum suorum , cum illud evitandi , ipse profectus sit ad consulendum. Nec firmior est sententia opinantium , Saulum non vidisse animam Samuelis ; indeque nec spectra dari ; Namque perspicue traditur , territam Pythonissam solennis habitus adspectu Samuelis : & Regem procubuisse in genua venerandi præsentiam Prophetæ. Cæterum quod hic Saulo contigit expertus pariter , attestante Xiphilino , * Caracalla , Commodi animam ab inferis evocari curando ; traditque , responsum fuisse ad eundem fere modum imperatori isti quemadmodum hic Saulo , nempe *Perge ocys ad supplicium*. At Philistæi prælio commisso , cædibus cuncta implebant. Acti in fugam exercitus Israelitarum. Saulus funera trium filiorum , quibus inierat & Jonathan , circa se videndo , circumfusus undique sagittis mori voluit & ipse , ne ludibrio infidelium reservaretur. Imploravit tamen

Y 3

exa-

* Xiphilin. in Caracall.

exanimis ad id ministerium Armigeri. Verum denegatâ operâ ut ad maximum nefas , pectus proprio hausit mucrone. Incertum tamen an ex se mortuus , an postea alius spirantem adhuc adjuverit ictu. Occupaverant interim in præmium victoriæ terras Judæorum Philistæi , quibus demum pulsi victoriâ Davidis , creati postmodum Regis.

Ejusmodi fine terminabantur fata Sauli Judæorum Regis. Tempora imperii triginta octo anni fuere. Animus ferociæ bellandi & tranquillitati consiliorum juxta accommodatus. Non ipsum abstraxit ab adeundo discrimine præmonita clades. Quanta calliditate usus contra Davidem. Credidit Religionem Fermentum imperii , in vanum Prophetæ & fatidici fulgoris miraculis protestantibus. Ademptione Regni mulctatus fuit quod jussa divina maluerit interpretari , quam exsequi , eadem justitia , quæ in Legatis hodie propriam castigat voluntatem. An ob ista cædesque Sacerdotum supplicia æternæ damnationis sustulerit Scriptis Politicis non sueta inquisitio. Sed ejus profecto inane argumentum exinde , quod Spiritus Samuelis prædixerit , proxima luce suum fore socium ; cum idem testimonium & Jonathanem Virum sine dubio paternam impietatem averfantem argueret. Nam expresse dictum , *Cras Tu & filii tui* eritis mecum.

Incidit in eadem tempora quæ Sauli suorumque adpexerant cladem victoriæ Davidis ex Amalecitis parta. Invalerant dicti hostes territorium Ziglag absente Davide cum militibus suis abactis uxoribus, liberis , opibusque. Necessitas itaque cunctis insequendi. David sexcentis militibus vestigiis Amalecitarum inhærens , ducentorum lassitudine imminuitur. Qui jussi custodire sarcinas , repor-

tan-

tantibus deinde quadringentis non amissa modo, verum & multo majoribus acquisitis, portionem prædæ rogant. Exprobrabatur, otiosos præmia laboris & periculorum non mereri. Sed intercedente Davide in communionem divisionis admissi. Ideo arbitror Davidem consuluisse istis ducentis, quia utilius ducebat, ut milites sibi invicem succenserent, quam Duci. Nam Patrocinii memores sic sibi devinciebat, qui conjurationem reliquorum, si aliqua forte fuisset suborta, revelassent. Nam beneficiis, præ aliis affecti raro complices fiunt. Reversus deinde ad urbem suam David, Dona ex opulentia memoratæ prædæ sumpta, transmittit ad omnes civitates Judæ Tribus suæ. Munerum tanta fuit potentia ut suffragia totius Tribus conciliaverint donanti. Comparuit tunc aliquis ex prælio, quo Saulus perierat, Davidi Regis à se occisi nuncius, allegansque imbecillitatem confossi propriis vulneribus non suffecisse. Confirmabat indicium exhibendo coronam, aliaque Regia insignia. Hic quidem præsentis extinctus morte jussu, *nulla honestari posse necessitate cadem arbitrantis Regiam.* Cæterum manifestata fuit illo insignis pietas manes venerantis inimici ulciscendo, quoque simplicitatem in peremptore.

LIBER SECUNDUS.

EVacuato sic Regno Judæorum Successoribus, annuente consilio Divino revertitur David in Patriam. Hic tam obvii ipsi fuerunt animi, ut statim sub ingressu à Tribu Judæ Rex salutaretur. Remanserat tamen ex masculis Sauli Ithobeth. Ipsi studebat Abner Dux exercituum, feceratque decla-

rari Regem tribuum reliquarum. Nunc quoque ad confirmandum ipsi solium, exercitu quærebat Davidem. Armaverat se Rex Judæ non segnius copiis ipsisque præfecit Joabum bonis & culpatis facinoribus posthæc memorandum. Sed desine mirari, quod David non sua præsentia accesserit Exercitui sed fidei Ducis commiserit propugnandum recentis Regni firmamentum. Securitatem ipsi pollicebatur fiducia Promissionis divinæ. Porro non vereri poterat Joabum in partes transiturum Ithobseethi, quia non ibi acquirenda dignitas Campi-Mareschalli, cum Abnerus illam non saltem haberet, verum Regnum ipsum sub arbitrio; Hinc Joabi merita non toleraturus. Venerant hostes præliaturi in conspectum; sed acie jam instructa placuit sanguini fratrum consulere, & per singulos vincere. Missi igitur ab utraque parte duodecim validissimi Juvenes. Et primum ambigua certaminis fortuna; mox victoria mansit utrisque, cunctis adversarios suos vincentibus: Credebant displicere fatis istam sanguinis parsimoniam; totis itaque viribus concurritur. Premebant se invicem pugnantes fortitudine. Miles tamen continuis olim irruptionibus victoriæ sub Davide assuetus, victoriæ ad ultimum dominatur. At fugientem Abnerum insequebatur pernicitate pedum, qua cervas anteibat, Asahelus Joabi frater; quem cum interimere posset, maluit avertere minando, ne spes reconciliationis cum Joabo ineundæ concideret, quem omnium Judæorum Regis Campi tandem augurabatur Mareschallum. Sed continuante pertinaciam Asahelo jaculo ipsum trajecit. Varia deinde inter se gesserunt certamina de Imperio Israelis universo laborantes; donec cuncta discordiis fessa, Imperio se

sub-

submiserint Davidis. Exprobrante enim Isboetho Abnero amplexus pellicis paternæ , adeo hic offensus , denegari sibi leve præmium tot laborum, quos pro ipsius incolumitate , periculo forsitan perpetuo suscepisset ; ut amplexurum se inposterum arbitria Davidis aperte profiteretur. Contremuere adhæc præcordia imperito , forsitan & ignavo Regi ; satis gnaro non duraturam sibi dignitatem ultra , quam vellet minister. Nec defuit minis istis audacia exsequendi. Vocatos namque Proceres stimulat , ut occultam pro Davide benevolentiam testarentur tandem per exemplum. Agnoscunt , sacro unguento datum ipsi Regnum , beneficiis vero id meruisse ; Diu qui præstiterit Regia officia Israëlitis , illorum prosperitati non fore contrarium. Increpabit forsitan prudentia particularis Abnerum , imperium , si voluisset suum alii conciliantem. Sed argumentabatur, paratum sibi quidem esse impræsens militem ; Sed instabilem in ipso ut & in populo fore fiduciam , cum Davidem cuncti Religione erga sacrum auspiciū essent secuturi : Adeo ut , an imperium ipse retinere posset dubitando , illud tradere maluerit compensaturo. Accedebat , illum favorem, Regem bello illato & Joabum cæde fratris infensos posse propitiare. Ultimum tamen fefellit. Abnerus enim progressus , Davidi spem Regni facturus, charitatis sibi invicem officiis promissis , discesserat. At redeunte paulo post Joabo , & intellecto, Abnerum amice fuisse dimissum adiit Regem objiciendo speculatorem impune elapsū. Simulque Abnerum revocari curat ; inscio Rege , nomine tamen Regis forte , ne par venire ad parem , ad intentum & Regia audentem vereretur. Quo redeun-

deunte , specie honoris ipsi procedit obviam & multa benevolentiae praeſatione ſuperatum deducit ad locum obſcurum quaſi ſecreta collocuturus, ibiq; gladio ipſum tranſverberat ut proditorem. At utebatur revera Joabus praeſextu publico ad vindictam privatam , ſtimulabat memoria occiſi fratris , & nolebat ut Abnerus cujus prudentiam maxime ſciverat amari à Davide , ipſi accreſceret.

Interim David nunciata in fidem recepti caede, mirum in modum facinus deteſtatur , ſcelerati fraude periſſe Abnerum dictitans. Converſus deinde ad juſta memoriae defuncti per jejunia & planctus ſolvenda. Aſſaſinatori vero ultima praeſdixit. Dolebat quippe amicum Regis , illum militem. Cecidiſſe illum quo pronubo abſque ſanguinis impenſa , conſonantia Tribuum vota ad regnum univerſum haberi potuiſſent. Quo vero innocentiam ſuam omnibus , Abneri quoque cognatis , probaret , publico ſe non tantum excuſavit ſermone, verum tumulavit oſſa ejus magnifico munimento, & cuncta in ipſum congeſſit , quaſi promiſſa beneficia jam accepiſſet. Cæterum non adeo altius mœſtitiam intraſſe lamentanti crediderim , ut non ſenſerit occaſionem teſtandi , quam carus ſibi ſanguis futurus Principum Baronumque, Abneri caedem tam iracunde accipienti ; & Joabum obſectum odii fore communis , quod communem occiderit amicum.

Interempto Abnero , laxatum quidem Hboſethi ſervitium quo paruerat arbitrio Miniſtri ; ſed quo in mancipium mortis degeneraret. Nam Baema & Rechobus copiarum praeſecti videntes Regem non amplius cuſtodiri per Abnerum , nec ultorem ſceleris fore Davidem , ſi caput deſiderio
ejus

ejus obstantis exhiberent , cubiculum Isbosethi male custoditum , medio diei intrant , abscissa-que cervice tendunt ad Regem Judæ. Sed subito supplicio hic nefandum facinus pensavit.

Tunc vero mortuo & Isbosetho cunctæ Tribus adeunt Davidem jam trigessimum annum agentem, offerentes obedientiam , Coronationem (seu quod idem est , Unctionem) & denique potentiam pristini Regis 319400. armatis consistentem. Statim ingressus Imperii illustrabatur frequentia victoriarum. Capta Metropolis Hierosolyma. Variis præliis affecti Philistæi. Et Rex Tyri Hiram magnitudini vicinæ missis ad extruendum regale Palatium donis adulatur. Accersivit deinde Arcam foederis, custodem æternæ Legis & instrumentum imperandi. Cujus custodia adversus omnes novi Principatus adventus muniebatur. Nam quocunque se contulisset , semper fuisset Rex divinus , hinc nunquam desertus. Verum trahebatur Arca jam recuperata contra mandatum divinum vehiculo. Cujus juvenis à via aberrantibus , Usa arcam manibus custodiendo , arcanum ob delictum celere manu Dei in ipsis vestigiis interiit. Invehebatur arca in urbem præeunte Davide hymnos nervis sociante , ubi irrisus à Michale pristina uxore, sed jam volente Isbosetho Davidi restituta , quod Rex tam lepide faceret Citharædum. Respondit ad ea David , Punctum granditatis Regiæ non consistere in custoditis moribus , nec humilitate erga Deum turpari eandem.

Agitavit deinde cum Nathane Aulæ Sacerdote excitandi Templi consilium , stimulante pudore ne sub stragulis coli pateretur Numen , cum ipse Palatio habitaret. Sed laudavit Deus pietatem conatus;

natus ; executionem vero averfatus , à mole manus tot cædibus cruentatæ abhorrendo. Permissus tamen honor iste filio , cui hac occasione , æternam gratiam , quamvis peccaret, pollicitus.

Sic restituto cultu venerando Numini , qui tempore Sauli actus fuerat quasi in exilium , victricia vibravit arma contra Philistæos magis animo abolendi Imperium quam desiderio acquirendi. Remanserant namque in terris Judæorum à tempore quo improfperum Sauli prælium illarum indulserat occupationem. Mox flagrante adhuc cupidine victoriarum intulit & bellum Moabitis. Quos victos cum delere omnes posset , tertiam partem maluit servare probandæ hostibus clementiæ ; perspicaci certe consilio. Nullum enim commodum sperabat ex interneccione , quia sine dubio reparando exercitui aliæ Moabitis fuerant vires. Itaque duas exstinxit partes , tertiam remisit incolumem. Quo temperamento victoriam testatus & prudentiam. Quod quidem egregium ; gratitudine tamen succedentis temporis non compensatum. Post hæc , Rege Syrorum Hadado ingenti prælio ad ripas Euphrati perdomito , non finierat saltem bellum, sed totam Syriæ regionem sibi reddidit tributariam iniecitque Syris timorem , Moabitas auxiliis amplius erga Israëlitas excitandi. Et quo omnibus recentium subditorum motibus obviam iret, urbes acquiritas immisso terruit præsidio.

Jamque trepidanti omni vicina natione , fama victoriarum Davidis , nomine gratulandi stabilitum Imperii universi , sed intentione bella redimendi munera totius Orientis advenere. Munera tamen & spolia gentium dicata Deo , ut famâ sacrentur arma quasi non sibi sed Deo militantia.

Plu-

Plurimum quoque conjugum affinitatibus se involvendo amor studuit subditorum. Una ex Baronibus Regni electa Conjux familiam suam prævalentem reddit in aula. At plurimum conjugium suscitavit inter familias invidiam ; quædum sibi æmulantur ; à potentia præ reliquis , impediuntur. Instructum postea Regium Imperium ministris , formataque aula. Joabus filius Zerugæ Campi Marschallus extitit. Josaphat , Cancellarius , Seraia Secretarius Status , Bennaja Guardie Generalis declarantur. Zadoc vero , & comes ærumnarum Abjathar , Pontifices facti. Clerum temperavit filiis suis. Eisdem pariter immiscuit custodibus corporis sui. Sic noscere poterat & *facere* consilia illorum quorum arbitrio Vita & Potentia Regia obnoxia erant. Porro convertitur ad beneficia compensanda. Mephibosetho rependit debitum quo obstrictus fuerat Patri ejus Jonathani ; & quia tremantibus ad famam occisi Patris altricis amplexibus ceciderat cum jactura membrorum partem bonorum domanialium Sauli eidem restituit ; voluitque ut mensa sua quotidie aleretur. Cæterum repertus aliquis qui benevolentiam Davidis timeret. Mortuo enim Rege Moabitarum Nohaso Judæorum confœderato , misit David Ambassadors qui mœstitiam filii Hannonis solarentur renovarentque fœdus. At considerantibus aulae istius ministris , Regnum impletum esse inclinatione erga Davidem pollicente sibi pauciores exactiones sub Rege Judæorum ad arcendos amplius Judæos non indigere se paratis copiis nec Nova Aula , actumque esse de fortuna Ministrorum everso Rege , persuadent Hannoni , ut fraudulentos istos Regno abigeret. Venisse enim amictos velamento honoris ; sed illo
con-

contegere fraudem. Non petere illos amicitiam Regis sed subditorum, ne Regi ejiciendo refragarerentur. Victus his opinionibus Hanno, Legatos absque responsione remittit, tanta tamen ipsos notando ignominia, ex qua David facile tenorem responsi interpretaretur. Quod sentientes Moabitæ ultionem præveniunt & cum proprias ad penetrandum vires judicarent impares, emergantur mille talentis subsidia Syrorum. Sed tentato certamine funduntur virtute Joabi, quem Rex parti copiarum præfecerat, maxima virium domi retinens, quibus Joab si ausus, deleri potuisset. At Moabitæ licet fortuna nuperi prælii satis admoniti quanta stultitia florentissimum laceffivissent regnum, relictis copiis amplioribus redeunt in bellum; sed denuo clade affecti. David namque comperta hostium multitudine bellum suis auspiciis administraturus ipse prodit in campum. Prodierat ad Triumphum ingentis Victoriæ. Occiso enim Sebacho quadringenta septem millia Syrorum captis septingentis curribus interiere. Sic expiata ferocia, monente id tempestate hyemis, recessit, persecutionem belli proximæ æstati reservando.

Ecce darunt tunc temporis gloriam Sanctissimi Regis maculæ, Intemperantiæ effecta, quo essentia Regii solis quo ob virtutes splendebat, absolveretur. Moris erat Davidi, inclinante in vesperam die, ad captandum aërem tecto obambulare Regiæ. Conspiciebat in horto ædium vicinarum fœminam corpus lavacro curantem. Tunc lenocinio formæ, nuditatique victus illam vitiat concubitu. Quam turpitudinem per indicia partus se jam exferentem, cum Urias maritus, per tempora concepti uteri absens, jam vero revocatus iterum
coha-

cohabitando avertere dedignaretur, ad mortem sibi inferendam propria manu attulit Joabo mandata. Cujus peccati Nathan Propheta erga Potentem primo obliquus admonitor, sed quo pronuncians sui delicti pœnam in alio, exanimaretur ad irascendum idem objicienti. Minatur tunc iram Numinis Propheta; quam tamen David tristitia cordis adeo mitigavit ut amissione filii sic nati & dubii seminis placaretur. Ducta deinde Batseba Uriæ ista uxor in thorum Regium illaque natus Salomon, ex semine, indulgentia divina, jam justiori.

Inter hæc Joabus perdomandæ Moabitarum Regioni delectus in conficiendo bello sudabat & ad obturandum ulteriori bello spiramentum magnis viribus se accinxerat obsidioni Metropolis Rabba. Qua ad deditionem prope adacta conscientia proprii contentus facti, & non ignarus, ambitione se invisum Regi illum per literas certiorat, si præsentia & pluribus copiis fortunæ obsidentium subsidiari dignaretur, deditionem Regio adventui reservari. David multum laudata modestia Joabi tanti exercitus Ducis, jactantiæ tamen temperantis, advenit habuitque urbem. Potitus hic coronam Gentis pondere & pretiositate Gemmarum mirifice opulentâ. Exportatisque divitiis, variis mortis generibus incolas extirpavit, suadente id ratione belli, ne amplius rebellarent qui in fide non permanferant, etiam cum ad tertiam partem delerentur.

LIBER TERTIUS

FAmulata hactenus mea cura Prosperitatis reputationi, quæ absque Tristium intervallo Tempora Imperii beaverat. Nunc vero revertitur in Exilium, recalescente favilla pristinorum Davidis calamitatum. Erat Regi filia Thamar, princeps pulchritudinis foeminarum. Quam nimium admirando adeo concepit flammam primogenitus Regni ut denegata libidine toto intabuere corpore. Amnon iste Davidis filius nominabatur; nec defuisset audacia per vim illam incestandi, sed obstitit custodia, qua virgo arcte prohibebatur. Macie itaque Principem deformante illius causam exigit Jonadab, patruelis. Qua intellecta remedio obtulit ingenium consiliumque. Quod exsequitur Amans. Fingit valetudinem, & patre ægrum ad cibum sumendum adhortante annuit tandem, si à sorore Thamar coqueretur. Rex nihil libidinis in valetudinario & fratre suspicatus, quasi pio desiderio indulgit. Præparatæ dapes ministrante Thamar, & gustatæ. Jussit deinde ut quisque egrederetur, ne somnum impedirent. Ita remota omni alia præsentia confert se ad sororem quæ custodiendi dormientem remanserat illamque incestu contaminat violento. Studuerat quidem virgo furorem frustrare promittendo legitimos concubitus, si Pater, facile consensurus, rogaretur: Sed rabies Venerem aut major prudentia non vincebatur promissis. Verum peracto jam facinore intelligit Amnon ejus magnitudinem: incipitque odisse exterritus horrore delicti, quam antea deperierat forma cælesti incensus. Nec odium commune, sed insuetum, adeo ut verberare servili foras ejicere juberet plan-

plangentem. Significabatur Virginitas Regia apud Judæos versicolori trabea. Laceravit decus istud Thamar, quasi jam indigna. Magis tamen amissa erat opinio, quam pudicitia. Horribili deinde lamentatione per totam urbem vagando publicat jacturam, defertque querelas ad Patrem. At perdendus erat charissimus filius spes Regnorum, ne ex scelere peccator sed ex alienatione sensuum arbitrii. Dilutaque videbantur commissa, subsecuta poenitentia. Absalon ob eandem matrem Thamaris frater facinus tantum culpari, non vindicari ac Primogenitum adeo præstare videns, ultionem ipse reservat ad opportunitatem. Ne vero interim sumendæ vindictæ daret suspicionem, consolatur sororem quasi ob levia, quia à fratre commissa. Sed finis prudentiæ ille, quo non ulturus crederetur qui damnum sprevisset. Namque si damnum & iram in præsentia sororis æstimasset, minata certe hæc fuisset vindictam fratris in omni conversatione, intentione leniendi ignominiam & absterrendi obliquo exprobrantes. Interim Absolon magna utebatur prudentia ne posset Amnoni videri vindicaturus. Non blando sermone utebatur, quando, ipsi cum inimico commercium, quia suspicatus fuisset, atrocissimam vindictam blanditiis istis velari, cum tantæ ignominie odium concoctum esse tempore, incredibile. Nec inimicum erat colloquium, quia tunc periculum, ne præveniretur. Temperat itaque extrema medio, non blandimento nec odio; sed de rebus Regni *libato* discursu. Lubricum istud est artificium & expressioni facilius quam felici successui. Non dubium tamen, Absolonem quandoque de Thamar *humilem* injecisse mentionem, & in casum accepti Regni tanquam de miseranda. Cæterum biennii lentore nanciscendæ opportunitati vindictæ studuerat. Sup-

plicabat Absolon Patrem quo præsentia sua convivium quod Betzephoni pecus tondendo paraverat dignaret. Hoc, ne magna impendia profunderentur, denegante Rege, petiit & obtinuit ut fratribus ad minimum licentia comparendi fieret. Splendide illos excipiebat & opulentia dignitati hospitem conformi. Ac nullum vinum extitit pretiosius, quam quod Absolon ex latere Amnonis hausit. Imperaverat quippe servis ut Amnonem mero & securitate lætum perimerent. Quo perpetrato & adspicientibus ista reliquis fratribus subito diffugiunt eadem timentes; Patrique tristiori nuncio decepto, vera exponunt. Invitaverat Absolon Patrem sine dubio, quo filium videret pœnis affici quem ipse punire noluerat.

Tam care Amnoni extitit gaudium! Sed nec leviori pretio Absolon redemit vindictam. Trienni quippe exilio iram fugerat paternam, donec prudentia Joabi, solem venerantis orientem, veniam procuravit redeundi. Imo ipsi processit obviam, & suo curru reduxit ad aulam. Sed impetraverat saltem reditum, nondum vero licentiam Paterni conspectus. Itaque flagrante ista Patris severitate adhuc, misit ad Joabum petendo, ut inviseretur. Detrectaverat id Joab, forte quia verebatur amicitia illius spargere suspensionem qui Regi nondum reconciliatus. Absalon detrectatione Joabi veluti spretus, quo ipsum ad veniendum constringeret, agros ejus jussit incendere. Sic excitatus Joabus comparuit tandem; permotusque obtestationibus Absaloni amplexuum & osculorum gratiam apud Patrem recuperavit. Sed vero non aliena à ratione esset præsumptio, Absalonem non incendisse agros cogendi per vim Joabum ad veniendum; sed prudentia tutum eidem procurandi ad visitationem prætextum, conje-

ctan-

Etando non odium sed metum causari quod venire dubitaret.

Construxerat sibi Absalon durante exilii tempore machinamentum, quo ad deturbandum solio Patrem jam uteretur. Incipit statim sopito Patris odio magnificentiae studere Regis. Legit milites currusque, & quando in publicum egressus, corpus custodia quinquaginta spiculatorum sequebatur; transmittente hæc acriori post tantum intervallum Patris affectu aut conscientia securitatis ob imminens ex senectæ fatum. Conciliabat iste Regalis habitus Absaloni apud populum reverentiam; & cum bellicis apparatibus ad novas res insufficientes judicarentur opes, allicit suffragia animorum, cum extorquere non valeret. Callide vero impendit concilia sua; & ibi aucupatur animos, ubi maxime proni. Adibat omni mane Palatium ubi causæ tractabantur forenses, amanter consolando improspera sententia afflictos. Non illam imputabat meritis causæ, sed inscitiae ac avaritiae Judicum; indeque accusabat negligentiam & injustitiam Patris, à quo tolerarentur. Non respuebat lacerata carina portum & procumbentes ingenua Absalon prævenibat amplexando; promisitque, si liberet, justiorem se fore judicem. Indubitabile, Patrem aliqua ex istis scivisse, sed minime omnia. Quis enim ad delationes erat facilis contra Regium filium, ob decrepitam Regentis ætatem proxime successurum, & ne filius cum Patre ut nuper, regrederetur in gratiam timens. Adhæc licet nonnulla indicarentur Patri; illius tamen senectus facile assentiebat, benevolentiae futuri Regni se studere alleganti.

Sic præparatis per quadriennium animis impetrat Absalon à Patre licentiam abeundi, in urbem Hebron

ad sacra perficienda, quibus, cum fugisset odium Patris voto se obstrinxisset. Sed prætendebatur Religio, quo Religiosissimus Regum properaret ad annuendum. Ingens multitudo *fautorum* præsumebatur confluxura, operante sacris filio Regis Imperii hærede; Non secus ac si nostro ævo quis Principum procederet, Missam extraordinario in loco celebrandi. Interim Absalon per addictos Suos omnes persuaserat Tribus, ut ad signum Buccinæ ipsum conclamarent Regem. Abduxerat quoque ducentos Hierosolymæ Cives nihil mali quidem conscios, postea tamen ad multitudinem salutantium metu mortis contenti assonabant concentus. Non inprosperè Res suas disposuerat Absalon. Qualiscunque enim prudentia non suffecit unquam, adjuvante permissione divina? Agnoscitur ab omnibus Rex & fulcitur consilio Achitophili Davidis quidem Status antea minister; jam vero firmioris ex consideratione ejus proditor.

Interim fama gemini Regis preculerat Davidem; & considerando Absalomi prudentiam suasuram, ut tanti exercitus Dux ad Metropolin, Divitias, Regiam Templumque pretenderet, diffusus oppidanis aut munimento arcis, aut ne occupata urbe Absalomi causa parricidii existeret, reliquit Hierosolymam & ad fortalitia Jordanis pertendit. Regiam vero dat custodiendam decem Concubinis quo notificarent *amantissimæ*, quid ageret Victor, seu ut specularentur. At pedibus exeunte Rege urbem, totus Levitarum ordo fugam oneraturus credebatur. Nam infortunii tantum spectatores, non levamenta; Lachrymas fore & planctus, cum milites requirerentur. Itaque gratias illorum egit benevolentia; remisitque pariter arcam fœderis quam sacerdotes obtru-

obtrudere volebant, veluti Militibus & subditis ad fortitudinem & pœnitentiam incitamentum. Sed Rex innocentiam suam non indigere istis subsidiis affirmavit; Protectorem causæ suæ extra hæc esse potentem. Ad id cultum istum non esse ordinatum. Non prætereundum, sexcentos istos milites qui Exilio Regis priori semper adhæserant, nunc quoq; repetiti fati fuisse socios. Memorabile pariter, Davidem Nepoti suo Redemptori Orbis vestigia pressisse, per quæ ad crucem ambulavit. Nam & David tendendo jam ad Disertum, Amnem Kidron superavit primum, deinde nudis pedibus Oliveti fastigium adscendit. Hic nuncius, Ahitophlum fortunam Absalonis sequi, miseriam Regis auxit. Noverat acrimoniam Viri; & quo major, & atrocius consilium partura. Attamen precatur Numen quo prudentiam Achitophli, stultitiæ seu infelici successui operari pateretur. Denique cum in summum montis jam emerisset, apparuit ad miseriam ipsius solandam Angelus, non minus, quam cum Christus in eodem loco, tormento mortis angeretur. Chusai iste Angelus erat fortunam pristinam comitatus, nunc quoque calamitatibus studiosus. At Rex præsentis fortunæ qualitati inutile istud fidelitatis exemplum esse, doloris præfatione querebatur. Docuit tamen fore servitio occasionem adhuc; si Absalonis se fingeret Amicum. Transiret ad partes istas, & si quid consiliorum resciverit, illud per sacerdotes Abjatharum & Zadocum (quos una cum arca ad speculandum remiserat Hierosolymam) certioraret. Videtur David ideo mediantibus sacerdotibus arcana notificari voluisse, quia nullus interceptionis metus ex nuncio, non subeuntibus sacerdotibus inquisitionem. Obedivit Husay tenditque ad urbem. Interea descendente

Davide dorfum montis, donis onuftus exhibet fe Ziba, cujus curæ commiffus erat Mephibofeth Jonathanis filius. Interrogatus hic de fortuna Mephibofethi, vere aut fubdole ipfum Hierofolymæ, expectando recuperationem Paterni Regni ex motibus hisce, remanfiffe refpondit. Ad hæc adeo excanduit David ut bona, quæ filio (uti ante relatum) memoriâ Patris conftituebat ad impendia fumptuum quotidianorum, donaverit proditori.

Afflixiffet deinde appropinquantem civitati Bahurim acre flagellum, nifi manfuetudo Regis per cafus humanos animo femper calcantis divino ipfi indulgifset patientiam. Simeï Saulo propinquus occurrando audito ejus adventu, execrabili ignominia in ipfum invehitur. Offerente fe aliquo ex comitibus Regis ad interimendum furiofum, fevere id prohibuit; *Placito hæc*, afserens, *provenire divino*, quo cuncta iterum in melius verfura: Majora à filio tolerari. Adhæc damnofiorem fore vindictam quam injuriam. Tendere fe ad urbem ubi plus profuturi effent fautores, quam infenfi. Non exiguum momentum fore ex odio confanguineorum Simeï. Incolas magis miferaturos nefarie afflicti, quam punientis. Mifericordiam captantes decere *humilitatem*. Equidem injuriam faltem tuliffe, eidem vero non ignoviffe poftea apparuit. Ingreffus deinde Bahurim quoad omnia illam expertus eft favorabilem.

Interea occupata Hierofolyma exhibet fe pariter Chufai, & genu flexo, multaque gratulatione profperitatis Abfalonem falutat Regem. Quærente decipiendo, cur intimus alias Patris amicus jam optularetur ejus hofti, cur ejuraret fidelitatem, regef-
fit, *Revereri* fe libita divina, transferendo tam ce-
leri

Ieri motu Regnum, luculenta; Regnare adhuc Davidem per filium. Sed posse sibi filium eandem polliceri fidelitatem quam agnosceret, Patri præstitam. Amicos Paternos non dedecere regnum paternum. Sic videri non Reges mutatos sed vocabula tantum Regum, inanente eadem, pristinorum ministrorum adspectu, facie *aulæ*. Fortior ista argumentatio ex credulitate Absalonis quam ex propria vi. Vicit tamen, quia non animo decipiendi sed præsentis fato velificandi ita ludi credebatur. Potitur itaque eadem dignitate Chusæi, quam penes Davidem habuerat. Cæterum admiratio me rapit, Achitophlum tam male potentiæ suæ consuluisse ut collegam sibi dari toleraverit. Cum tamen suscitata speculationis adornata suspicione facile illum potuisset avertere.

Absalon tanta fatorum velocitate ad Regnum eventus de firmanda potentiâ cum Achitophlo deliberat. Suadet hic non audentius recentes subditos mansuros in fide, quam si omnem reconciliationis cum Patre ineundæ spem extingueret. Ad hoc vero nihil validius esse, quam illationem ingentis injuriæ. Coiret cum concubinis paternis spectante populo quidem, ne commenta famæ credantur, si inter parietes transacta evulgarentur. Obsequitur Absaloni; & erecto ornatoque Theatro nefando facinori incumbit. Audiens deinde Patrem recuperando regno meditari, exercitu ipsi obviandum ratus, consulit Achitophlum de modo belli. Hic bellum non trahendum sed præcipitandum commendat. Ultimum vero non citius, quam si belli fomes, Pater, extingueretur. Expetit itaque duodecim millia delectorum juvenum, cædemque promittit Davidis. Aut si hic Antesignanus non esset, posse tamen pau-

citatem ejus deleri. Denique si ipse vinceretur, plurimum virium restare adhuc intactum. Et in salvo manere Regem novamque fortunam. Assenserat Absalon, placuit tamen & Chusay suffragium audire. Quo accersito explicatur ipsi arbitratus Achitophli. Chusay considerando, executione dicti consilii extrema portendi spei Davidis, non impedire tantum illud, sed & fallere aggreditur. *Rex*, inquit, non latet te quantum belli artibus valeat genitor; aut si nescis, bella ejus pervolve, tot victorias computabis quot pugnas. Urbi se inclusisse; fortunam suam fidei incolarum subjecisse, ne credas. Exilio enim, quo Saulum fugiebat, quanti præjudicii illud res sit, didicit. Stabit in acie & per strategemata tuos decipiet. Monstrando imbecillitatem, quasi ad facilem victoriam hostem eliciet; tunc vero ex insidiis obruet impares, aut incautos. Quantum vero credis nocituram improsperi initii famam? peccata tua in Patrem, isto puniri eventu arbitrabuntur. Jam vero exuli majus fortitudinis incitamentum. Regnum recuperandum, quam nitentibus ad id conservandum alii. Sciunt milites, si David vinceret; se non punitum iri. Proinde quoniam populus ex fortuna primi prælii justitiam armorum judicaturus, omnibus viribus flagrante adhuc inclinatione victoriæ obtinendæ incumbas. Imperium & auspiciū nemini crede, quam tibi ipsi. Dum eminebis ante signa, citius pro fortuna tua jactabunt sanguinem, cum sciverint beneficia videri ab illo quem amant, aut qui remuneraturus. Si demum in oppido aliquo munito vincendus Pater, parata tibi est multitudo ad dejiçendos *Funibus muros*. Speciosæ istæ erant rationes; quibus & sincerus uti debuisset; nec sibi aliud reservasse suadentem credo, quam ut spera-

verit

verit Absalonem sic aut capi posse aut extinguere, aut Deum pro justa causa staturum. At Chusay Absalonem sententiam suam amplecti sacerdotibus ante memoratis revelat, jussitque propere id nunciari Regi. Utebantur hi ad id ministerium filiis suis quos non habebant in urbe; sed illos statim ab initio reliquerant in suburbio, quo servire possint isti negotio ad quod jam electi. Si enim abiissent aula aut urbe, suspecta fuisset absentia illorum praesentiae adfuctis. Exposuere vero patres per ancillam ad loca suburbana ire solitam, Regi annuntianda. Incidebant duo isti ablegati, in quosdam milites Absalonis; At non agniti, quia parentes non leguntur in vincula conjecti; nec postulati ob reverentiam erga Religiosos. Illo tamen annunciato, jussi iidem ire ad illos insequendum. Verum ablegati senserant observatos se fuisse a militibus istis ideoque tritum relinquunt & discedunt. Sed & ibi quoque inquisitores advenerant, itaque in tempore calliditate mulierculae alicujus abduntur in puteo, leguminibus superstratis contexto. Mulier deinde interrogata de Hospitibus ne perscrutationem pateretur domesticam, non inficiatur illos in domo fuisse sua; sed sedata fiti iterum abiisse ait. At si properaretur, posse in via illos adhuc recuperari. Ita elusis militibus prodeunt ex puteo ablegato, perferuntque mandata ad Davidem. Trajicit hic eadem hora, ne angustiis montium, Bahurim ambientibus intercluderetur, Jordanem cum copiis pervenitque ad urbem Mahanaim. Ibi subsidiis Baronum quorundam adjuvatur.

At Achitophel videns Absalonem suo consilium, quod ad restitutionem Davidis tenderet, praeposuisse, recedit ab aula, & compositis rebus conditoque

testamento (unde falsum mœrore ipsum , * strangu-
latum) pœnam carnificis laqueo prævenit , præ-
ludendo sic fata proditoris Christi.

Interim Absalon collecto ingenti exercitu (uti ex
occisis jam promptum erit conjectare) ipsi præficit
Amasam , Joabi , Davidi adhuc magno exem-
plo fidelis propinquum , credendo inter milites
sanguinem præ gloria & commodis non curari,
illumque pro fortunæ conservatione fortiter labo-
raturum , quam si à Joabo vinceretur , sciret a-
mittendam. Sic copiis instructis tendit ad Maha-
naim , persuasus Patrem obsidionem expectare.
Quatuor omnino millia erant militum, quos Da-
vid in aciem deducere poterat. Hos in tres di-
vidit Turmas , quo hostem undique posset inva-
dere. Unam Joabo committit , alteram Abisai
ejusdem fratri , tertiam Ithai. Ipse vero preci-
bus Ducum victus remanet in urbe , quo ad ipsum
confugerent ex sinistro prælio reliqui , credere-
turque non solus remansisse , sed superesse vires.

Urbem itaque egressi procedunt obviam Ab-
soloni ne illa includerentur. Vasta erat juxta
Mahanaim planities , ubi utraque acies explicata.
Terga Joabi munita erant vicinitate sylvæ , quo
se recipere potuisset. Ab utraque parte Duces
ad fortiter capefferendum prælium adhortabatur.
Amasa minabatur ignavis instans victoris suppli-
cium , sed nulla alia re ipsos indigere , quam au-
dacia vincendi. Nec opus fore prælio , sed iisdem
gressibus quibus contra hostem irent , ituros ad
fugam *insequendam*. Joabus interim suos vete-
rum *victoriarum* quibus sub Davide insueverant ,
admonebat. *Trophæis* ipsos totam emensos Pala-
stinam. *Itaque nec jam degenerarent , cum ille*

* Thomas Brown. Pseudodox. Epidem. Lib. 7. C. 11.

qui olim pro justa causa pugnasset, multo magis ad-
stiturus esset dimicantibus jam pro justiori. Vince-
rent armis, quos causa superarent. His stimulis
incendebantur utriusque militiæ animi ut diu flu-
ctuaret victoria, donec Deus agminibus piorum se
confociaret. Funditur tunc Absalon, & antea
multitudine conspicuus; tunc illa fugam ador-
nante adhuc spectabilior. Ultra viginti millia
prostraverant victores & ideo infelices, quod non
omnes salvi ex acie evaserint, ut superstites tantæ
gloriæ, recuperando legitimo Regi Regnum, su-
perstites quoque fuissent præmiorum. Durabit
tamen admiratio heroum in omne tempus tam pau-
cis viribus & minori adhuc jactura maximi exer-
citus officia præstantium. Inter hæc Absalon mu-
lâ vectus & in fugam effusus, inflante pondus ca-
pillorum vento, ramis arduæ quercus illaqueatur.
Quod subito conspectum à milite quodam nuncia-
tur Joabo. Hic increpat vecordiam quod inimi-
cum Regis occidere neglexerit; offert quinqu-
aginta siclos & arma, si hostem interimere vellet.
Ille vero miratur alii injungi, quod gloriosius
futurum jubenti, allegat salutem Absalonis re-
commendasse Regem adeuntibus prælium, nec
sibi obstinatum erga Regem mille nummis esse ve-
nalem. Propere tunc advolat Joabus ipse & metu
ne Absalon Regni post Davidem successor autoris
amissi prælii recordaretur, pendentem adhuc sa-
gittis exanimat. Quo perpetrato tubâ persecutio-
nem ulteriorem victoribus inhibuit. Hac fortu-
na Absalon finem Imperio, vitæ & bello impo-
suit. Princeps uti ex indole vindictæ, & ex
consiliis quibus potentiam venatus & assecutus
colligitur non ineptus. Fata florem ætatis carptu-
ra

ra divinasse videntur , mature famæ senum studendo. Maxime tamen regnum præripere voluit idco , ne videndo , amore Gynæcei præprimis Batsebæ Patrem delectari , illius quoque filium suo juri ad præponendum induceretur.

Victis ita hostibus rogat Ahimaaz , ut sibi liceret Regi existere Redempti imperii nuncius. Quod dissuasit Joab dictitans , amisso filio cuncta nova Patri fore tristia. Jussit deinde ut Chusay qui aut captus aut reversus erat , iret ad Regem nunciaretque peracta. Cum Ahimasa sincera Joabo erat amicitia , ideoque & sincera suavit. At cum Chusay aulica saltem ; ideoque & aulico more cum ipso egit , instigando ad negotium ex quo ipsum iram Regis incursum sperabat. Extorquente deinde Ahimaza , ut pariter iret , ductus via breviori , Husayum prævenit. Aucupabatur interim David nuncios exitus discriminis ; & monente ex turre vigilia , veloci cursu pertendere aliquem , bonum augurium id credidit Rex , quod solus venire diceretur ; si plures venirent non nuncios illos fore , sed fugientes , opinando. Alium adhuc videbat advolare , sed pariter singularem. Magis id spem fovit , donec vigil appropinquantem Ahimazam cognosceret. Rex cognita ex ipso prælii fortuna , requisivit de vita filii. Sed nuncius se id nescire dicebat ; properasse principalia saltem nunciandi. Tunc Chusay superveniens confirmavit dicta prioris ; Sed Autor extitit regii planctus , Absalonem periisse revelando. Reversus vero cum exercitu Joab , percepta lamentatione , quâ Pater filio rebeli & regnum auferenti indoleret , Regium ingreditur conclave , & ipsum ad exeundum monstrandumque se militibus ; recuperatoribus

Re-

Regni , interpellat. At si detrectaret , sciendum dicit , imperium detractum Absaloni non ut Davidi restitueretur sed ut alii ; idque se propria manu facere obstrictum fore. Constringebatur Rex necessitate ista insolenter indicta , ex represso mœrore , prodit in conspectum , ac honora gratiarum actione erga universos defungitur. Singulos quoque exosculatur , laudatque quod pro assertionem sui , vulnera tolerant , spreverintque mortem. Gratulandum sibi , dicebat quod fata imperii sui tam fortium virorum adeo extiterint fecunda.

Fuso exercitu delectoque duce omnibus Tribubus in reducendo Rege erat unanimitas. Ad quam promovendam impendit David Zadocum & Abjatharum , maxima , quia Sacerdotes , gaudentes autoritate : Impunitatem cuique promisit & quoniam grande momentum in favore Amasæ Campi-Mareschalli , cum sic præcipuus recuperati Regni fructus , Exercitus , in arbitrio adhuc esset alieno , pollicetur ipsi juramenti fide continuationem fortunæ , quam sub Absalone habuisset , si cum exercitu ad sua transiret castra ; supra Joabum quoque. Requirit discussionem , quare David dignitatem in qua toties ipsi Regnum tutatus fuerat , eripuerit Joabo , illamque tradiderit inferiori & victo. Erat hoc ex memoria occisi Abneri , nunc Absalonis quoque & prædictæ insolentiæ. Maxime tamen quia magis lucrosus videbatur , si Amasa Campi-Mareschallus declararetur , quam si talis maneret Joabus. Joabum olim necessarium , jam vero talis considerabatur , Amasa Detrectasset profecto Amasa studium , si ad illum fuisset transeundum , à quo exuendus dignitate Campi-Mareschalli veluti
fastu

fastu comico. Nunc autem , sub alio Rege idem
 munus saluum sibi fore persuasus , nihilque inter
 vocabula interesse Dominorum , cum toto exer-
 citu tribuque Judæ universa revertitur ad Davidem.
 Secutæ tunc plures. Simei quoque ausus sperare
 gratiam , mille adduxit Benjamins. Ignovit ipsi
 Rex, ne dies tantę lætitię ullo luctu profanaretur. Ex-
 hibuit se pariter Mephiboseth , habitu vultus &
 vestium , à tempore expulsi Davidis adhuc lugu-
 bri , accusans mendacia Zibæ. Sed Regem ingens
 contra ipsum concepisse odium apparet exinde, quod
 non adeo multum permotus videatur excusatione
 ejus ; sed dixerit saltem : Non hoc tempus esse
 judicii inter ipsum & Zibam. Dimidiam agrorum
 partem Zibam restitutum. Regessit ad hoc Me-
 phiboseth comi insolentia , per se licere , si omnia
 retineret calumniator , salvo jam Rege , Patro-
 no. Rogavit deinde David Barsillaum qui Regi cum
 in urbe adhuc moraretur Mahanaam , maximis ad-
 stiterat auxiliis , in præsens quoque ultra Jordanem
 comes , ut secum iret Hierosolymam ad aulam , &
 sit particips lætitiæ , qui adversa Regis non timui-
 set. Ille vero ætatem inertem officiis aulæ imparem
 causabatur ; illamque fore irrisui florenti Juvenum
 decori assuetis. Nam octuaginta annos habebat.
 Obtulit tamen filium. Recipit hunc Rex inter præ-
 cipuos , in illum collaturus quæ meruisset Pater.
 Ita Barsilai penates repetit , Rex vero progredi-
 tur ulterius.

Verum non vicerat adversam fortunam adeo Rex
 ut illam penitus extinxerit : sed quemadmodum fuso
 exercitu reducentem copias in castra quando-
 que turmæ insidiarum adoriuntur ex improvviso ;
 Sic & Rex noster unum adhuc infortunii ex-
 per-

pertus impetum , cum omnia crederet peracta.

Ad urbem Gilgal perventum fuerat ; ibi tribus Judæ & reliqui Israelis dimidia tantum pars cum Davide. Indignabantur ultimæ *quod* , unica incon-
sultis cæteris obviam iverit recipiendo Regi ; quod soli illum honorem abstulerint numero digniori-
bus. Quis Davidem faceret Regem , an tribus Ju-
dæ , quâ ortus ? An undecim reliquæ per quas
imperaret ? Cujus viribus Moabitæ essent *perdo-
miti*. Ad quæ tribus Judæ , indulgentiæ Regis
confisa , atrocibus respondit verbis. Fructus hu-
jus contentionis fuerunt , ut Seba dives & impius in-
ter sonitus Tubæ adhortaretur reliquas tribus ad
deferendum illum , à quo repudiarentur. Tanto
fato hæc ausus erat , ut omnis Israël destitueret Da-
videm , autoremque seditionis ejus constitueret
Ducem. Sola Judæ Tribus , aut quia fidelis aut
quod sequi vereretur inimicos , Regem introduxit
Hierosolymam ubi inventas decem pellices , quas
reliquerat speculandis secretis Absalonis in Regia,
removit è conspectu , & post hæc abominatus. Ne
vero ista seditionis primordia adolescerent in molem
& Seba se firmaret occupando fortalitia , jussit A-
masam (cui honorem promissum præstiterat) cum
toto exercitu persequi rebellem. Nec Joabus ne-
glectus ; sed tardante Amasa , mandatus cum co-
piis quas habebat paratas Sebæ progressus inhibere.
Interim Amasa collecto magno exercitu, volente sic
Rege , tendit ad se jungendum Joabo ; advenerat-
que. Mordebat vehementer tot bellorum victorem
& Ducem , alterius imperio & minime æqualis
subjici. Recordatur igitur artium , quibus con-
tra Abnerum merita sua asseruerat. Procedit Ama-
sæ jam in conspectum delato veluti ex debito erga

Cam-

Campi Maresballum Generalem obviam , & cadente inter amplexandum ex vagina ense ad id agili, illum aufert è terra gladiumque tenens adhuc manu nudum , repetit amplexus , subdoloque ictu Amasam suffodit. Quo vero ignorantes gladio , irruisse posset dici ipse , non reitèrat ictum sed unicum vulnus propere dilatando effusis iliis Amasa cadit in terram. Morante deinde exercitum corpore jacentis , illud remotum è conspectu. Nec vindicaverunt Mortem ducis milites seditione, forte quod de casu , & insequendi necessitate à Joabo ipsiusque facinoribus persuasi. Tunc extincto Amasa insequitur Joab Sebam ; & intelligens ipsum Bethmaacham urbem munitam petiisse pertendit ad illam ; Denegantibus incolis introitum, illum obsidione extorquere orditur. Actis vero quatiendo muro cuniculis , scœmina aliqua Nobilis videns excidium urbi intentari , ex muro alloquitur Joabum , promittitque si abscedere vellet, necem Sebæ. Quo impetrato pertendit Matrona ad Primores Civitatis , explicans quantulo impendio extrema possint præveniri. Abscinditur caput Rebelli illudque projicitur extra mœnia ad obsidentes. Aperitur tunc urbs & deflagavit seditio veluti straminis incendium. Cæterum occupatio locorum fortium non fuerat Sebæ exitialis , sed quod iisdem se incluserit. Fortalitia præsidiis debuisset firmare & obviare deinde exercitui Davidis , ac tendere ad urbem. Si fusus, ad munimenta recolligendis viribus patuisset regressus. Tutela corporis ad minimum committenda fuisset multitudini devinctorum. Nam sine dubio fiducia de studio oppidanorum concepta ipsum commisit cædi. Jam vero oppidanis nunquam fidendum , nisi sperantibus

tibus ex fide commodum aut , ex pœfidia pœnam. Reverſus Joab Hieroſolymam Campi-Mareſchallus conſtituitur , excuſando ſcelus erga Amasum commiſſum , hujus culpâ. Rex quoque honorem denegare verebatur , metu renaturæ ſeditionis. Nec ægre forte tulit ut innocenti occaſione peritior ſurrogaretur ignaviæ Amasæ , non ex arbitrio ſed ex neceſſitate prælati.

Attrivit adhuc alia afflictio recuperatum jam Regnum ; Annona. Quam conſulti Prophetæ dixerunt , immitti à Deo in pœnam violati jura-menti erga Gibeonitas per Saulum ; & ceſſaturam , ſi eidem placarentur. Erant gentes iſtæ non Iſraëlitæ , ſed Amalecitarum reliquiæ , quibus Joſua perpetuam promiſerat inter ſuos ſecuritatē. Saulus reiterato licet pacto cum jura-mento , multos tamen poſtea occidit. Illos interrogari igitur curat , quantam ſatisfactionem pro damno exigent. Hi non aurum , ſed ſeptem Principes ex poſteris Sauli ad ſuſpēdium petiēre. Cruci enim affixi ideo non videntur , quia iſtius ſupplicii ſpecies inſueta fuit Judæis , donec à Romanis introduceretur. Libenter annuit poſtulatis David ; & ſervato ſaltem Mephiboſetho cujus Patri in omnem poſteritatem jurato ſœdere promiſerat , ſalutem exactos Principes transmittit. Puto Davidem non obſtitiffe , perimi hac occaſione qui ſibi aut ſucceſſori motuum novorum cauſa fuiſſent , aut Duces. At Principum deinde extinctorum patibulo exſoluta cadavera , collectis una oſſibus Sauli & Jonathanis Regia condita fuere magnificentia. Sic propitiatum Numen imbres largos effudit & cumulavit

lætitiâ recuperati imperii Annonæ depulsiōe.

Sed noverat vetus regnandi pestiferam esse quietem erepto Principatui ; bello opus esse externo , quo illorum liberi aut Propinqui in exercitu obsidum loco possent asservari à quibus metus , ne nondum bene coalita potentia turbaretur ; quo beneficijs distribuendis locus fieret ; & prætextus exercitum sustinendi , ad minandum. Adhæc necessarium judicabatur , ut Davidem Regem esse adhuc , regiis ostenderetur actionibus. Igitur otio necessitates imperii præponens invadit Philistæos , illosque quatuor domuit bellis. Pacatis vero omnibus , animum procurationibus divinis impendit. Sacra diversas inter necessitates composita carmina novis diversi metri auxit hymnis diebusque festis omnes canere jussit , appellavitque Psalmos. David sine dubio consilio isto famæ studuit perpetuæ inter Judæos , obligando posteritatem toties ad recordationem Autoris , quoties Hymnos canerent ipsius.

Irritari post hæc curavit justitia Divina animum Regis in ambitionem , quo subditi ob geminam rebellionem gemina plecterentur pœna. Primum supplicium annona extitit ; Jam Pestis calamitas inflata. Indixerat Deus Moyse , quoties numerus iniretur Israëlitarum , ut magnificentia Tabernaculi conservandæ singuli , non quidem pro impunitate numerandi , uti tenet communis contra manifesta Capitis Trigesimi Exod. opinio , sed pro expiatione animæ , dimidium simul penderent fidei ; Contumacem vero passurum pœnam animæ non reconciliatæ. Nec offenderant Deum primitus Numerationes , non quod insolentia Numini haud essent suspecti ; qui tanquam de incremen-

mentis populi lætarentur . nam suspensiones de Deo prædicantur inepte , quia omniscius. Sed hanc iudico veram fuisse rationem , quod Moy- ses , secuti Duces , iudicesque nunquam popu- lum , emensi superbiâ ostentandi proprias vi- res , conscii satis Theocratiaë , verum necessi- tate irrogandi subsidia sanctitatis. At David stu- dio jactandi potentiam imperii , velut sui , ca- dem imperavit Joabo. Indicavit hic negotium juberi, cujus nulla necessitas , idem præstare si sint ac si numerentur. Rex suspicans se perstrin- gi , ne assentiendo agnitus videretur error , po- tentius mandavit computationem. Igitur Joabus obsecutus , decem ferme consumpsit menses lustrando in Juda quingenta millia ad arma tractanda validorum , in cæteris vero tribubus o- ctingenta millia & ultra. At Rex virium relata magnitudine, cognovit tarde nimis insultasse se Deo. Avaritiam tamen populum non com- misisse ideo crediderim , quod Rex ipsos omnis peccati insontes allegare * fuerit ausus præsen- ti Deo. Deprecari igitur incipit peccatum. Sed ablegatus jussu divino Propheta proponit , u- trum Peste an fame vel persecutione delictum luere eligeret ; urgetque responsionem. Diver- sa tunc tormenta expertus animus , arbitrando quid patiendum : *Credebat* se peccasse , sui tan- tum delicti vindictam expolci ; hinc subditorum innocentiaë parcendum electione. Postremo ani- madvertit id eligendum , quod expers esset Pec- catorum. Jam vero exilium si à subdito inten- tandum , non posse sine scelere fieri persequen- tis ; si ab externo hoste , tunc Rempublicam dari

* Lib. 2. Sam. C. 24. v. 27.

dari in casum & profanatum iri cultum Sacrum, ac procurari illationem belli injusti ; Adhæc tantum subditorum absumptum iri bello istud propulsando quam si fame aut peste attererentur. Famis tamen fatum esse lamentabile , maxime quia per septem annos tolerandum ; & pariter tandem excidiis ac morte terminari. Pestem vero , extra ullius eligi posse peccatum ; & quod optimum , cito esse transactam. Namque Deum huic flagello triduum , solummodo *permissurum*. Peste itaque voluit castigari. Hæc immittitur ; & jam septuaginta millia straverat Angelus Dei. Quem Hierosolymæ appropinquare per aëra videns Rex , supplicat misericordiam divinam pro fine mali , aut si continuandum , suum peccatum petit puniri, & se genusque suum offert Pastor ad redimendum oves innocentes. Sedarunt preces istæ vindictam , & idem Propheta , qui pœnam indixerat , mittitur ad annuncian- dum placamentum. Jubetur Rex in loco ubi Angelum viderat exstruere offerendis ligamentis aram. Arasna nomen erat fundi possessori Gebositarum Regi ; qui intelligens necessitatem , aram hostiasque dono offert. Sed erubuit Rex divinum beneficium liberalitate compensare alieni. Pretium itaque obtrudit pro loco & immolandis. Non vana quis mirabitur , considerando , spatium idem servisse Abrahamo Isaacum immolaturus , quod jam Davidi ad aram. * Salomon quoque eodem loco templum fundavit. Nam David dicto modo propitiato Numine , quoniam templum exstruere prohibitus fuerat ipse , Li-
gna

* Vid. plura apud Maimon. in Beth habbechir Cap. 2.
Juchas, fol. 9. 1.

na tamen Cedri , ferramenta , & similia præparat filio Salomoni , monetque , ipsi , antequam nasceretur , illum honorem , imo Regnum à Deo *oblique* fuisse destinatum. Sibi enim annunciaſſe Prophetam , Regni ſui hæredem fore adhuc naſcendum. Non alium vero ex iſtis temporibus ſupereſſe , quam Salomonem. Exhortatur deinde Primores Regni ut aſſiſterent filio juveni , ædibus vero exſtructis immitteretur Arca fœderis , & reliquam Religionem ritibus Moſaicis peragerent.

Augurabatur ex amore Patris erga Bathſebam prælationem Salomonis fratris junioris Adonias Filius , nativitatem & formam Abſalonis non modo ſecutus ſed & indolem. Præſumens itaque imperium mente incipit vigilari ſpes , & imitatur Principem multitudine curruum nec non cuſtodiâ ſpiculatorum. Sumptus ad id proveniebant ipſi ut & Abſaloni , ex redditibus agrorum dominalium quos Pater unicuique filiorum conſtituerat ; Deinde ex occultis ſubſidiis Baronum Regni , novarum rerum lucro inhiantium. Nam ſubito Adoniæ aderant ſtudia & condendi Principatus conſilia miniſtrantes. Nathan & Zadoc , ut & Heroës in Sacra Scriptura admirandis nominati Encomiis fortunæ favebant Salomonis. Adoniæ vero , occulta ex cauſa , adhærebat Abjathar. Nec minus Joab Campi-Mareſchallus ; ſed huic incitamentum erat conſideratio , *Incenſum* erga ſe eſſe Regis animum veteri ex ira. Salomonem vero , ſi in regnum benevolentia Patris præ fratribus , ætate dignioribus eveheretur , recordaturum inimicorum paternorum. Aboleri enim miniſtros defuncto inviſos , ſi operâ defuncti præſens ſucceſſerit. Proinde ſatius eſſe memoria

traditi Regni sibi conciliare Adoniam , æmulum *Salomonis*. Convocaverat Adonia Abjatharum , Joabum , Præfectosque militum ad Sacrificium. Quo peracto progrediuntur ad epulas salutaturque à Potantibus Adonia Rex. Equidem grassabatur Adonia per eadem vestigia ad imperium quibus iverat Absalon. Nam & iste Sacrificii opportunitate usus ad colligenda suffragia. Sed non epulantium decreto Absalon Rex pronunciabatur , sed à toto Israël , ad id in tempore edocto. Milites convocaverat Absalon. Adonia inermes saltem Præfectos. Hoc Adoniæ peccatum , quod non acclamationi studuerit populi , cuius viribus regnum potuisset occupare ; cui invitati Duces potuissent præfici. Nam Nathan , Propheta certioratus de acclamatione Adoniæ , tendit ad Bathsebam & notificatis actis , jubet propere adire Regem , promittitque se ex intervallo auxiliaturum. Ablegaverat Propheta talem quam sciverat validam ad penetrandum. Bathseba advoluta erat pedibus Regis & revocatâ in memoriam promissione fletu aliisque muliebribus argumentis , supplicat ut ipsam filiumque futuræ eriperet neci. Supervenerat huic negotio Nathan interrogatque , num Regi placuisset imperium tradere quam relinquere. An voluntate Davidis Adonias Rex fuisset declaratus. Revixisse Absalonem. Juravit tunc David Salomoni se successionem confirmaturum ; jubetque e quo Regio eundem è vestigio adducere. His solennibus advectus Salomon , aspersusque odore sacro per manum Sacerdotis , Rex Judæ lubenti Tribus consensu creatur. Cujus fama delata inter fautores Adoniæ adhuc convivantis,

tis, omnis à partibus ejus abstraxit. Ipse confugit ad cornua Altaris; nec inde se abstrahi passus est, quam promissa à Salomone impunitate.

Cæterum David creari curando filium Judæ Regem, idem intenderat quam Imperatores Primogenitos Reges Romanorum declarantes. Jam quo & suffragia cæterarum tribuum Salomoni coronando conciliaret optimos & spectabiles ex cunctis tribubus eligit filio ministros, allegando curam decere paternam, maxime necessaria procurare successori, non satis ætatis ad id habituro. Allicientibus sic beneficiis Principes Tribuum, horum autoritate inducti inferiores, ut salutantibus Salomonem Regem universalem adstipularentur, & quo firmiter esset Electio Regis, adhibiti non minus Sacerdotes, crediti à populo ob sanctitatem non nisi salutari- bus assensuri.

Habita sic instantium cura ex defectione virium valetudinis, propinquitatem implendæ fatorum conditionis præsensit. Igitur quo omni Regis debito se exsolveret, Salomonem jubet introduci, illumque ad officia Deo & regno rite præstanda exhortatur. Injungit deinde speculari tempora puniendi Joabum, quod pacem profanaverit cruore belli, Simeique blasphemantem miseræ suæ. Et paulo post ex-tinguitur. Quanta funeralium Majestate conditum fuerit corpus, abunde convincunt divitiæ, quas Salomon Mausoleo inclusit. Nam, narrante Josepho, Hircanius Summus Pontifex ter mille talentis ex sepulchro isto sumptis redemit obsidionem qua Antiochus Demetrii filius cinxerat Hierosolymam. Imo & Herodes Magnus summam exinde ingentem hausit, manente adhuc loculo cineres asservante intacto.

Hunc finem vitæ septuagesimo ætatis anno habuit

Da-

376 RATIO STATUS DAVIDIS.

David Redemptoris hominum Avus. Natales & oppidum supra cognovimus. Casus jam Adoleſcentiæ indubitata fuere auguria admirandorum operum quæ poſtmodum ætatis edidit progreſſus. Si viginti annos, quos poſt mortem Samuelis, à quo David unctus tamen, Saulus referente Joſepho lib. 6. cap. 15. implevit, quis computaverit, cum anno ætatis trigeſimo quo David Regnum univerſale adeptus, victoria ex urſo, leone & Gigante parta, in nonum infantiae forte incidet annum. Quæ opinio nemini videatur irrationabilis, quia authoritate ſuffulta. Irrationabilis tamen extra omne dubium Joſephus. Et incidet primum Davidis conjugium in annos infantiae. Non tamen provectam comprobat ætatem verſiculus 18. cap. 16. Samuel. 1. Nam ibi non miles laudatur David, ſed animo excelfus. Non enim, thoraci ſe ne utiquam infueviſſe, dimicaturus contra Goliathum cauſatus fuiſſet. Qualis ipſius fuerit indoles, quanta pietas, proponendum ſi geſta ex præcedenti non innotuiſſent Tractatione. Expectavere ipſum fata, donec perdomitis ab Ægypto uſque ad Euphratem hoſtibus pacatum filio relinquere potuerit Imperium, & videre Regium deus continuari poſteritate, quod ipſe ſuæ domui primum intulerat. Nec proſecto degeneravit ſucceſſio; ſed Salomon ſeculum belli pace penſavit & manſurum utrique apud omnes ævum indelebile nomen.

F I N I S.

Ebert, Adam

Anecdota sive historia arcana Europae

Cosmopolis 1715

Eur. 15

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10404642-1